

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KUMUK TÜRKÇESİNDE ZARF-FİİLLER

YENİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAĞMUR GAYRET

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. EROL ÖZTÜRK

BOLU, TEMMUZ 2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

Yağmur GAYRET tarafından hazırlanan “KUMUK TÜRKÇESİNDE ZARF-FİİLLER” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Dili Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 7/07/2025

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Sedat BALLYEMEZ
Bartın Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. İsmail TAŞ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ve Şablonuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir
- aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

.....

YAĞMUR GAYRET

ÖZET

**KUMUK TÜRKÇESİNDE ZARF-FİİLLER
YÜKSEK LİSANS TEZİ
YAĞMUR GAYRET
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. EROL ÖZTÜRK)**

**BOLU, TEMMUZ - 2025
IX + 114 sayfa**

Kumuk Türklerinin önemli bir bölümü Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde yaşamaktadır. Ayrıca Çeçenistan, Osetya, İran, Türkiye ve Rusya'da yaşayanlar vardır. "Kumuk" adına dair bilinen en eski kayıt, Kaşgarlı Mahmud'un "Divânu Lugâti't-Türk" adlı eserinde verilmiştir. Kumuk Türkçesi, Türk lehçeleri tasnifinde Kuzeybatı-Kıpçak grubunda yer almaktadır. Bu çalışmada, Kumuk Türkçesinde zarf-fiiller konusu ele alınmıştır. Tez kapsamında öncelikle Kumuk Türkleri, Kumuk Türkçesi ve edebiyatı, Kumuk Türkçesindeki zarf-fiiller hakkında bilgiler verilmiş; devamında ise kısmında Kumuk Türkçesindeki zarf-fiiller ek bilgisi, söz dizimsel ve fonksiyonel özellikleri açısından incelemiştir. Veriler; Kumuk Türkçesiyle kaleme alınmış "Amanhor", "Dört Kumuk Masalı Üzerine Gramer İncelemesi", "Gül Bağça", "Kumuk Atasözleri ve Deyimleri", "Kumuk Halk Anlatmaları", "Kumuk Türkçesi Deyimleri", "Kumuk Şairi Şeyit Hanum Alişeva'dan Seçme Şiirler" ve "Kumuk Halk Şairi Yırçı Kazak" eserlerinden derlenmiştir. Kumuk Türkçesindeki zarf-fiil biçimleri Türkiye Türkçesindeki biçimsel ve işlevsel karşılıklarıyla karşılaştırmalı olarak ele alınmış olup her bir yapı bu çerçevede değerlendirilmiştir. Zarf-fiil grupları, tezimizde esas alınan sekiz eser kapsamlı bir şekilde taranarak belirlenmiş; Türkiye Türkçesi aktarımlarıyla verilmiştir.

ANAHTAR KELİMELE: Kumuk Türkçesi, Kumuk Türkleri, Zarf-Fiil

ABSTRACT

**GERUND IN KUMUK TURKISH
MASTER THESIS
YAĞMUR GAYRET
BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE
(SUPERVISOR: PROF. DR. EROL ÖZTÜRK)**

BOLU, JUNE 2025

IX + 114 pages

A significant portion of Kumuk Turk live in the Republic of Dagestan, with others living in Chechnya, Ossetia, Iran, Turkey and Russia. The earliest mention of the name "Kumuk" is in a Mahmud al-Kashgari's "Divânu Lugâti't-Türk" (Compendium of the Languages of the Turks). Among the Turkish dialects, Kumuk Turkish is classified under Northwest-Kipchak group. The present study aimed to examine gerunds in Kumuk Turkish in the introduction section, the gerunds in Kumuk Turkish were examined in terms of their suffixes and syntactic and functional properties. The data was compiled from the following works written in Kumuk Turkish: "Amanhor", "Dört Kumuk Masalı Üzerine Gramer İncelemesi (A Grammatical Analysis of Four Kumuk Tales)", "Gül Bağça", "Kumuk Atasözleri ve Deyimleri (Kumuk Proverbs and Idioms)", "Kumuk Halk Anlatımları (Kumuk Folk Tales)", "Kumuk Türkçesi Deyimleri (Idioms in Kumuk Turkish)", "Kumuk Şairi Şeyit Hanum Alişeva'dan Seçme Şiirler (Selected Poems of Kumuk Poet Şeyit Hanum Alişeva)" and "Kumuk Halk Şairi Yırcı Kazak (the Kumuk Folk Poet Yırcı Kazak)". Each of the selected gerund constructions in Kumuk Turkish was comparatively analysed with its structural and functional counterpart in Modern Turkish. Gerund groups were determined as a result of a detailed scanning of the eight works analysed in the study and presented with their Modern Turkish transliterations.

KEYWORDS: Kumuk Turks, Kumuk Turkish, Gerund

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı.....	4
1.2 Tezin Metodu.....	5
2. BİRİNCİ BÖLÜM: KUMUK TÜRKLERİ VE KUMUK TÜRKÇESİ	7
2.1 Kumuk Türkleri	7
2.2 Kumuk Türkçesi	8
3. İKİNCİ BÖLÜM: ÇALIŞMADA KULLANILAN ESERLER.....	12
3.1 Amanhor	12
3.2 Dört Kumuk Masalı Üzerine Gramer İncelemesi	12
3.3 Gül Bağça	13
3.4 Kumuk Atasözleri ve Deyimleri	13
3.5 Kumuk Halk Anlatımları	14
3.6 Kumuk Türkçesi Deyimleri	14
3.7 Kumuk Şairi Şeyit Hanum Alişeva'dan Seçme Şiirler	15
3.8 Kumuk Halk Şairi Yırçı Kazak.....	15
4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: İNCELEME	17
4.1 Türkiye Türkçesinde Zarf-Fiiller	17
4.1.1 -a, -e, -ı, -i, -u, -ü	18
4.1.2 -ıp, -ip, -up, -üp.....	18
4.1.3 -arak, -erek.....	18
4.1.4 -ınca, -ince, -unca, -ünce	19
4.1.5 -alı, -eli.....	19
4.1.6 -madan, -meden	20
4.1.7 -ken	20
4.2 Kumuk Türkçesinde Zarf-Fiiller.....	21
4.2.1 -a, -e, -y.....	22
4.2.2 -p, -ıp, -ip, -up, -üp	27
4.2.3 -ğanda, -gende	79
4.2.4 -ğanday, -gendey	87
4.2.5 -ğandan, -genden	89
4.2.6 -ağanda, -egende.....	90

4.2.7 -yğanda, -ygende	91
4.2.8 -ğandok, -gendok	92
4.2.9 -ğınça, -ginçe, -ğunça, -günçe -ğança, -gençe	93
4.2.10 -ğınçağa, -ginçege, -ğunçağa, -günçege, -ğançağa, -gençege.....	98
4.2.11 -ğanğa, -genge.....	99
4.2.12 -ağanğa, -egenge	99
4.2.13 -ğanlı, -genli	99
4.2.14 -ağanlı, -egenli	100
4.2.15 -may, -mey	100
4.2.16 -maylı, -meyli.....	103
4.2.17 -makda, -mekde	103
4.2.18 -madan, -meden	104
4.2.19 -r...-mas, -r...mes	105
4.2.20 -arak, -erek	106
4.2.21 -ken	106
4.2.22 -sa, -se	108
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	110
KAYNAKLAR.....	113

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

AH	: Amanhor
Çev.	: Çeviren
DKM	: Dört Kumuk Masalı Üzerine Gramer İncelemesi
Ed.	: Editör
GB	: Gül Bağça
KAD	: Kumuk Atasözleri ve Deyimleri
KHA	: Kumuk Halk Anlatmaları
KTD	: Kumuk Türkçesi Deyimleri
ŞHA	: Kumuk Şairi Şehit Hanum Alişeva'dan Seçme Şiirler
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vb.	: Ve benzeri
s.	: Sayfa
YK	: Kumuk Halk Şairi Yırçı Kazak

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında rehberliğini, değerli görüş ve desteklerini esirgemeyen saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Erol Öztürk'e minnet ve şükranlarımı sunarım. Kendisinin bilimsel birikimi ve donanımı bu tezin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Kendisine olan minnettarlığımı ifade ederken sadece bu çalışmaya değil akademik kariyerimde ve eğitimimde sağladığı tüm katkılar için de teşekkür etmek isterim.

Bu sürecin her aşamasında bana destek olan ve motivasyon sağlayan, bugünlere gelmemdeki en büyük destekçilerim sevgili annem Mürvet Gayret ve babam Kemal Gayret'e de teşekkür ederim. Ailemin sağladığı duygusal ve psikolojik destek bu süreçteki en büyük güç kaynağım olmuştur.

Hayatımda derin izler bırakan ve vefat etmeden önce bütün eğitim hayatım boyunca desteğini hissettiğim teyzem Nimet Demirel'i saygıyla anmak isterim. Onun manevi desteği, çalışmanın ruhunu besleyen önemli bir kaynaktır.

Akademik ve kişisel gelişimime doğrudan veya dolaylı yoldan katkı sağlayan, bana inanan, destek veren tüm aileme ve dostlarıma, hocalarıma ve hayatımda iz bırakan herkese içtenlikle teşekkür ederim.

1. GİRİŞ

Dil, millet hayatında vazgeçilmez bir müessesedir. Kendine özgü kanunları çerçevesinde gelişen bir varlıktır. İnsanın varoluş süreciyle eşzamanlı olarak gelişmiş olup mahiyeti kesin biçimde açıklanamamıştır. Sesler, bir araya gelerek kelimeleri ve kelime dizilerini oluşturur (Ergin, 2013).

Ekler, dilin gelişmesindeki en önemli unsurlardan biri olup dilin morfolojik gelişimini şekillendirir. Ek bilgisi çalışmaları dilin yapısal ve fonksiyonel özelliklerinin daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Kumuk Türkçesi, günümüzde Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde kullanılan bir Kıpçak şivesidir.

Muhammed Osmanov, Kumuk edebiyatı alanında önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1883 yılında Kumukça ve Nogayca çeşitli edebî metinler içeren "Nogayskaya Hrestomatiya" isimli eseri basılmıştır. İki bölümden teşekkül eden bu eserin birinci bölümünde Nogayca, ikinci bölümünde ise Kumukça metinlere yer verilmiştir. Kumuk edebiyatının kurucularından biri olarak kabul edilen Yırçı Kazak'ın Osmanov'un eserinde yer alan 1872 tarihli bu manzum mektubu Kumuk edebiyatının günümüze ulaşan en eski yazılı örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Eren, 1975).

XX. yüzyılında başlarında Temirhan Şûra'da (Buynak) Muhammed Mirza Magrayof tarafından büyük bir matbaa kurulmuş, kısa bir süre sonra bu matbaada Kumuk yazarı Abusupıyan Akayev eserleri yayımlanmıştır. 1912 yılında Abusupıyan Akayev, Kumukça olarak yayımlanan bir şiir dergisi çıkarmış; dergide Zülkarneyn adlı şaire ait bir şiire de yer verilmiştir. Kumukların çağdaş yaşamından esinlenen ilk modern hikâyeler ise 1906-1907 yılları arasında Nohay Batırmurzayof tarafından kaleme alınmıştır. Batırmurzayof, "Zavallı Habîbat" ve "Bedbaht Canbike" adlı hikâyelerinde Dağıstanlı kadınların toplumsal durumlarını betimlemiştir. Şubat 1917 ihtilalinin ardından Nohay Batırmurzayof ve oğlu Zeynü'l Âbid tarafından "Tang Çolpan" adlı bir edebiyat derneği kurulmuş, Ağuston 1917'de aynı aynı adla bir edebiyat dergisi yayımlanmaya başlanmıştır. Aynı dönemde Temirhan Şûra'da "Müsâvât" ve "İşçi Halk" adında bir gazeteler çıkarılmaya başlanmıştır. Öte yandan Temirbulat Baybulatoğlu, Shakespeare ve Schiller gibi önemli yazarların çeşitli eserlerini Kumuk Türkçesine tercüme ederek edebî neşriyata önemli katkılarda bulunmuştur (Eren, 1975).

Kumuk halk edebiyatında yır söyleme geleneği önemli bir yer tutar. Halkın hafızasında iz bırakan en eski yır şairleri arasında sayılan Yırçı Kazak'ın yanı sıra Aksaylı Batır-Ay, Tarkili Ananay-Arslan ve Torkalı Piri Aksaylı Sultanbeg, Enderili Ansari Zülkarneyn, Hanmamatlı Alip-Murza ve Kostekli Harun gibi isimler vardır (Bala, 1997).

Kumuk Türkçesine ilişkin bilinen en eski örnekler Klaproth'un "Kaukasische Sprachen" adlı eserinde yer almaktadır. 1910 yılında Kuzey Kafkasya Türkleri arasında dil araştırmaları gerçekleştiren Macar Türkolog J. Nemeth, Kumuk Türkçesi üzerine çalışmalar yapmış; "Kumükische Studien" adlı eseriyle Avrupa'da Kumuk Türkçesi üzerine yayımlanan ilk bilimsel çalışmayı ortaya koymuştur. Kumuk Türkçesine yönelik diğer önemli çalışmalar Bekir Çobanzade tarafından Bakü'de yayımlanmıştır. Ardından Rus Türkolog N. K. Dmitriev, Kumuk Türkçesi üzerine kapsamlı araştırmalar gerçekleştirmiş ve 1940 yılında "Grammatika Kumıkskogo Yazıka" adıyla Kumuk Türkçesinin gramerini yayımlamış; Kumuk Türkçesi bölümünü J. Benzing yazmıştır (Eren, 1975).

1848 yılında yayımlanan "Tatarskaya Grammatika Kavkazskago Nareçiya" Kumuk Türkçesine ait ilk gramer kitabıdır (Erbay, 2012).

Türkiye'de Kumuk Türkçesi üzerine akademik düzeyde yürütülen çalışmalar, 20.yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır. Bu alanda özellikle Çetin Pekacar, Erol Öztürk, Hakan Akca vb. araştırmacıların çalışmaları örnek verilebilir.

Zarf-fiiller, hareket hâli ifade eden fiil biçimleridir. Bu yapılar, fiil çekimlerinde olduğu gibi zamana ve şahsa bağlı bir hareketi bildirmez. İsim-fiillerde olduğu gibi nesne ifade etmezler. Şahıs ve zamana bağlanmayan soyut bir hareket hâli ifade eden fiil şekilleri olarak değerlendirilirler (Ergin, 2013).

Kumuk Türkçesindeki zarf-fiiller üzerine kapsamlı bir çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. Literatürdeki bazı eserlerin gramer bölümlerinde zarf-fiillere sınırlı ölçüde yer verilmiş, belirli zarf-fiil ekleri üzerine odaklanan sınırlı sayıda makale ile konu kısmen ele alınmıştır. Ahmet B. Ercilasun'un editörlüğünde yayımlanan Türk Lehçeleri Grameri isimli eserin Kumuk Türkçesi bölümünde Çetin Pekacar, sekiz zarf-fiil ekine yer verilmiştir. Aziz Merhan tarafından yazılan Dört Kumuk Masalı Üzerine Gramer incelemesi isimli eserin şekil bilgisi bölümünde dört masaldan hareketle dokuz zarf-fiil eki tespit edilmiştir. Hakan Akca'nın "Kumuk Türkçesiyle Yazılmış Arap Harfli Bir Vaaz Kitabı: Gül Bağça" isimli eserinin şekil bilgisi bölümünde dört zarf-fiil ekine yer verilmiştir. Kumuk

Türkçesi üzerine yazılan bazı makalelerde ise belirli zarf-fiil ekleri ele alınmıştır. Neşe Erenoğlu'nun "Kumuk Türkçesinde Oğuzca Unsurlar" isimli makalesinde sadece "-anda, -ende" zarf-fiil ekine yer verilmiştir. Osman Uyanık'ın "Kumuk Ağızlarının Yeni Bir Tasnifi" isimli makalesinde "-ken" ve "-p" zarf-fiil eklerine değinilmiş, kapsamlı incelemesi yapılmamıştır. Seda Kavallı'nın da "Kumuk Türkçesinde Arkaik Unsurlar" isimli makalesinde yalnız "-a, -e" ve "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil eklerinden bahsedilmiştir. Mustafa Tanç'ın "Günümüz Kıpçak Türk Lehçelerinden Karaçay-Malkar, Kazak, Kırgız, Kumuk, Nogay ve Tatar Türkçesinde -A ve -y Zarf-Fiil Eklerinin -mAğA İşleviyle Kullanılışı Üzerine" makalesinde ve Volkan Coşkun'un "Tarihi ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Zaman Kavramı Taşıyan -a/-e, -ı/i, -o/ö, -u/ü, -yA Zarf-Fiil Ekleri" isimli makalesinde de belirli zarf-fiil eklerinin üzerinde durulmuştur. Tez çalışmalarında da zarf-fiiller sınırlı biçimde ele alınmış; genellikle gramer incelemeleri içinde yüzeysel biçimde değerlendirilmiştir. Çetin Pekacar'ın "Türkiye Kumukları Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi" isimli tezinde on üç, Hakan Akca'nın "Kumuk Türkçesiyle Bir Kerbela Mersiyesi Kurubü'l-Bela İnceleme-Metin-Gramatikal İndeks" isimli tezinde yedi, Sema Başar'ın "Kumuk Türkçesinde Fiil" isimli tezinde sekiz, Gülay Baş'ın "Kumuk Türkçesinde Kelime Türleri" isimli tezinde beş, Eylem Kubilay'ın "Kumukçada Yancümle Tipolojisi" isimli tezinde sekiz, Gülsüm Karakurt'un "Kumuk Türkçesinde Kelime Grupları" isimli makalesinde on üç zarf-fiil ekine yer verilmiş olup Kübra Gül'ün "Kumuk Türkçesinde Birleşik Fiiller" isimli tezinde tasvirî fiil oluşturan "-a, -e, -y" ve "-p, -ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil eklerine değinilmiş, Ramazan Aydın'ın "Kumuk Türkçesinde Yapım Ekleri" isimli tezinde ise yalnız "-p" ve "-arak, -erek" zarf-fiil eklerine değinilmiştir. Bu bağlamda zarf-fiillerin ek bilgisi ve işlevsel özelliklerinin detaylı analizinin yapıldığı akademik bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

1.1 Tezin Amacı

Zarf-fiiller, Türkçede hareket hâli ifade eden fiil biçimleridir. Zarf-fiil yapıları anlam ilişkileri kurmada ve yan cümle oluşturulmasında önemli bir rol oynar. Çalışmamızda Kuzeybatı-Kıpçak grubu lehçelerinden Kumuk Türkçesinde zarf-fiiller incelenmiştir. Bu konuda yapılan çalışmaların sayısı fazla değildir. Kumuk Türkçesindeki zarf-fiillerin derli toplu olarak incelenmesi Türk lehçe ve şiveleri içerisindeki durumunun belirlenmesi önemlidir. Çalışmamız, lehçe ve şiveler arası karşılaştırmalı araştırmalara kaynak teşkil etmeyi amaçlamaktadır.

Kumuk Türkçesindeki zarf-fiiller konusu ayrıntılı olarak işlenmiş, yapı özellikleri ve Kumuk Türkçesi söz dizimindeki fonksiyonları tespit edilmiştir. Kumuk Türkçesiyle yazılmış mensur ve manzum eserler seçilerek örnekler taranmış ve zarf-fiillerin bu şivedeki farklı kullanımları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kumuk Türkçesinde kullanılan zarf-fiil eklerini tespit etmek, bu yapıların ek bilgisi ve söz dizimsel özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır. Ayrıca bu yapıların, Türkiye Türkçesi ve Eski Türkçeyle karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklarına dikkat çekilmiştir.

Çalışmamız, Kumuk Türkçesindeki zarf-fiiller konusunda detaylı veriler sunarak hem bu alandaki boşluğu doldurmayı hem de lehçeler arası karşılaştırmalı çalışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Araştırmada mevcut Kumuk Türkçesi eserlerinden sekiz tanesi incelemeye dahil edilmiştir. İncelemeye dahil edilen eserlerin tamamına yakını Kumuk halk kültürünü ve dil zenginliklerini yansıtacak niteliktedir. Alanda yer alan diğer eserler ise çalışmanın amacı doğrultusunda yeterince uygun bulunmamıştır. özlü dil verileri kapsam dışında tutulmuştur.

Kumuk Türkçesindeki zarf-fiil eklerinin daha kapsayıcı bir yöntemle incelenmesi amaçlanmış olup betimsel yöntemler kullanılmıştır. Veriler yazılı metinlerden toplanmış ve zarf-fiil yapıları ek bilgisi, söz dizimsel ve fonksiyonel bakımından analiz edilmiştir.

1.2 Tezin Metodu

Kumuk Türkçesindeki zarf-fiiller üzerine yapılan çalışmamız, betimleyici yöntemle yürütülmüştür. Zarf-fiil ekleri ek bilgisi, söz dizimsel ve fonksiyonel özellikleri açısından incelenmiş, veriler sınıflandırılarak değerlendirilmiştir.

Veriler; Kumuk Türkçesinde yazılmış Amanhor, Dört Kumuk Masalı Üzerine Gramer İncelemesi, Gül Bağça, Kumuk Atasözleri ve Deyimleri, Kumuk Halk Anlatımları, Kumuk Türkçesi Deyimleri, Kumuk Şairi Şeyit Hanum Alişeva'dan Seçme Şiirler, Kumuk Halk Şairi Yırcı Kazak eserlerinden derlenmiştir. Ayrıca giriş ve inceleme bölümlerinde alanla ilgili yazılmış bilimsel kaynaklardan faydalanılmıştır. Metin aktarma sırasında ilgili sözlükler kullanılmıştır.

Çalışmada hem Kumuk halk edebiyatı hem de çağdaş Kumuk edebiyatı metinleri kaynak olarak kullanılmış, zarf-fiiller açısından kapsayıcı veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

Söz konusu eserlerden taranan örneklerle Kumuk Türkçesindeki zarf-fiiller tespit edilmiştir. Her bir zarf-fiil eki için taranan eserlerden farklı örnekler verilerek zarf-fiillerin yapı özellikleri incelenmiştir.

Zarf-fiillerin cümle içerisindeki görevleri, yüklemle olan ilişkileri ve oluşturdıkları yan cümleler dikkate alınarak görevleri tespit edilmiştir. Bu incelemelerle zarf-fiillerin anlam ilişkileri de belirlenmiş olup elde edilen veriler bu temelde kategorilere ayrılmıştır. Çalışmamızda Kumuk Türkçesindeki zarf-fiillerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları da verilmiş olup her bir zarf-fiil yapısı, Türkiye Türkçesindeki biçimsel ve işlevsel karşılıklarıyla birlikte sunulmuş; benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmuştur. Bu durum iki şive arasındaki benzerlik ve farklılıkları da ortaya çıkarmıştır.

Araştırmanın veri toplama ve analiz aşamalarında, Kumuk Türkçesindeki zarf-fiil yapılarını içeren yazılı kaynaklar kullanılmış, Kumuk Türkçesine ait edebî metinler, dil bilgisi kitapları, sözlükler ve akademik çalışmalardan faydalanılmıştır. Ayrıca yalnız zarf-fiil içeren yazılı kaynaklarla sınırlı kalınmayıp Kumuk Türkleri, Kumuk Türkçesi ve edebiyatıyla ilgili genel kaynaklara da ulaşılmıştır. Kumuk Türkleri, Kumuk Türkçesi ve edebiyatı ile ilgili genel bilgiler verilmiş, çalışmanın esasını teşkil eden zarf-fiiller konusunda Türkiye Türkçesi ve Eski Türkçeye dair

kaynaklar incelenerek Kumuk Türkçesindeki zarf-fiiller Türk dili içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

2. BİRİNCİ BÖLÜM: KUMUK TÜRKLERİ VE KUMUK TÜRKÇESİ

2.1 Kumuk Türkleri

Kumuk Türklerinin büyük çoğunluğu bugün Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde yaşamaktadır. Azerbaycan Türklerinden sonra Kafkaslarda bulunan en kalabalık Türk kavmi olan Kumuk Türklerinin geri kalan kısmı Çeçen ve Osetya Özerk Cumhuriyetlerinde yaşamaktadır. Çarlık Rusya'sının Kuzey Kafkasya'yı işgal ettiği dönemde Kumuk Türklerinin bir bölümü Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Bunlar, günümüzde ağırlıklı olarak Tokat ilinin Üçgözen ve Kuşoturağı köyleri, Sivas ilinin Yavru köyü, Çanakkale ilinin Akköprü, Aziziye, Geyikkırı ve Doğancı köylerinde yaşamlarını sürdürmektedir (Pekacar, 2021).

Kumuk Türkleri; Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nin Hasavyurt, Babayurt, Kızılyurt, Buynak, Kayakent, Timurhan-Şura ve Kaytak bölgelerinde ve Mahaçkala, İzberbaş, Derbent ve Buynak şehirlerinde kitleler hâlinde yaşamaktadır (Tiryaki, 2012).

Kumuk adının geçtiği en eski kaynak Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divânu Lügâti't-Türk'tür. Bu eserde “Kumuk adı ‘beylerden birinin adı’ olarak geçmekte, eserde ‘kumukla-: Kumuk adlı beye mensup olmak’ fiili de bulunmaktadır.” (Öztürk, 2015, s. 262). Kumuk kelimesinin sözlük anlamları bir kenara bırakılacak olursa Kumuk Türkleri XI. yüzyılda da kendi adlarıyla tarihte yerini almıştır (Pekacar, 2021).

Kumukların yaşadığı coğrafya VII. yüzyıldan itibaren Hazar Devleti'nin sınırları içine dahil edilmiştir (Pekacar, 2021). Hazar Devleti VII. yüzyıldan XI. yüzyıla kadar Kumuk Türklerinin şu an yaşadığı coğrafyada yaşamış ve Hazar Devleti'nin son başkenti Semender, bugünkü adıyla Mahaçkala'da hüküm sürmüştür (Nuridinov, Oruç, Küçükyıldız, 1999). Hazar Devleti'nden bahseden “Anci-name”, “Derbent-name” ve “Karabudahkent-name” isimli eserler Kumuklar arasında yayılmıştır. Hazarlar arasında yaşayan Ebu Hamid el-Garnati tarafından tespit edilen “Hazar sözü” dediği kelimeler bütün kelimeler günümüzde Kumuk Türkleri tarafından kullanılmaktadır (Pekacar, 2021).

Kumuk Türkleri Oğuz Destanı'nın Müneccimbaşı tarafından istifade olunan bir rivayetinde Oğuz Han zamanında Derbend'in muhafazasıyla memur edilen Kıpçakların bir boyu olarak zikredilmiştir (Togan, 1981). Azerbaycan ve Derbent'in

Arapların hakimiyetinde olduğu zaman Kumuk Türklerinin burada bulundukları “Tarih al-Bab va'l-Abvab”dan anlaşılmaktadır (Togan, 1981).

Hazar Devleti'nin yıkılmasından sonra Kumuk Türklerinin kurdukları ilk müstakil birlik; Sultan But tarafından 1578 yılında kurulan, mill  bir beylik hüviyetinde olan emirliktir. Beylik, Dağıstan'ın en kuzeyinde yer almaktadır. Ruslar, Kazan ile Astırhan hanlıklarının yıkılmasıyla daha güneye inme imk n  bulmuştur. Bu durum, Ruslarla Kumukların karşı karşıya gelmesine yol açar. Kumuk Türkleri, 1594 yılından itibaren başlayan Rus saldırıları ve işgallere karşı Kafkasya'daki diğer Müslüman Türk kavimleri ile XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar direndiler. Yüzyıllar süren savaşlar Kumuk Türklerini ve Kafkas kavimlerini bitap düşürmüş ve Ruslar tarafından 1867 yılına kadar bütün Kafkasya istila edilmiştir (Pekacar, 2021).

1917 yılında Rus  arlığının yıkılması sırasında Rusya'da iç karışıklıklar meydana gelmiştir. Kuzey Kafkasya ve Müslüman Türk kavimleri hürriyet ve istiklalleri için ayaklanma başlatmıştır. Kumuk Türkleri bu ayaklanmada  n safhada yer almıştır. Dağıstan, Osmanlı Devleti'nden aldığı g   ile 11 Mayıs 1918 tarihinde "Dağıstan ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti" adı altında bağımsızlığını ilan etmiştir. "Dağıstan ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti" daha toparlanmadan Mondros Mütarekesi imzalanmış ve Osmanlı ordusu Kafkasya'yı tahliye etmiştir. Bu tahliye sonucunda Dağıstan, Kızıldordu'nun istilasına uğramıştır. Rusya Federatif Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne tabi Dağıstan  zerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti 20 Ocak 1921 tarihinde kuruldu. Kafkasya'nın etnik çeşitliliğini yansıtmayan siyasi ve idari bölümlleme, 1936 Sovyet Anayasası ile belirlendi. Bu b l mllemeyle Kumuk Türklerinin büyük bir kısmı Dağıstan  zerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde kalmış, bir kısmı da    en ve Osetya bölgelerinde kalmıştır. Dağıstan, Sovyet Birliği'nin dağılmasının ardından Rusya Federasyonun bünyesinde özerk cumhuriyet hâline gelmiştir (Pekacar, 2021).

2.2 Kumuk Türkçesi

Kumuk Türkçesi bugün Rusya'ya bağlı Dağıstan  zerk Cumhuriyeti'nde,    en ve Osetya  zerk Cumhuriyetlerinde ve Türkiye'nin belirli bölgelerinde yaşayan Kumuk Türklerinin kullandığı dildir. Kumuk Türkçesi, Türk lehçeleri arasında Kuzeybatı-Kıpçak grubunda yer alır.

Kumuk Türkçesi, Kafkasya'nın doğu bölgesinde yakın zamanlara kadar Çeçenlerin, Avarların ve diğer Kafkas kavimlerinin kullanıldığı anlaşma diliydi (Lingua franca) (Benzing, 2012). Rus çarları ve idarecileri ile yapılan yazışmalarda resmî dil olarak Kumuk Türkçesi tercih edilmiş. Stavropol, Mozdok, Temirhan-Şura, Vladikavkas ve diğer yerleşim yerlerindeki eğitim kurumlarında öğretilmiştir (Hacıyev, 2002).

Kumuk Türkçesinin 19. yüzyıl ve daha eski dönemlerine ait edebî neşriyata ilişkin bulgu bugüne kadar tespit edilememiştir. Kumuk Türkçesine ait en eski metinler, Klaproth tarafından yazılan "Kaukasische Sprachen" adlı eserde "Kumukça Dil Örnekleri" başlığı altında yer aldığı söylenebilir (Benzing, 2012).

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, nadir de olsa, Kumuk Türkçesiyle kaleme alınmış metinler neşredilmeye başladı. Türkoloji literatüründe bilinen ilk Kumuk Türkçesi metinleri, "Kumukische Studien" isimli esere borçluyuz. Uzun süre ihmal edilmiş olan Kumuk Türkçesini sistematik biçimde inceleyen ilk araştırmacı ise N.K. Dmitriev olmuştur (Benzing, 2012).

Umumî fonetik ve gramatikal yapısı bakımından Kumuk Türkçesi, Türk dillerinin Kuzeybatı-Kıpçak grubuna dahil edilmektedir (Benzing, 2012).

Kumuk Türkçesinin Hasavyurt, Buynak ve Haydak olmak üzere üç ağız olduğu kanaati akademik çevrelerde yaygındır. Kumuk Türkçesi ile ilgili çeşitli sınıflandırmalar yapılmış fakat en geniş tasnif 1997 yılında Ölmesov tarafından yapılmıştır. Ölmesov, Kumuk Türkçesi ağızlarını beş gruba ayırmıştır:

1)Kaytak Grubu (Alhocakent, Başlıkent, Kayakent, Tümen, Ullubiyavul, Hüsemikent, Ötamış, Yanısultanyurt)

2)Podgornogo Grubu (Buklenyurt, Gelinskiy, Cüngütey, Dörgeli, Kakaşura, Karabudahkent, Paravul)

3)Buynak Grubu (Buynak, Kazanış, Işgartı, Targu, Erpeli)

4)Hasavyurt Grubu (Babayurt, Hasavyurt)

5)Terski Grubu (Bammatyurt, Boraganavul, Kızılyar) (Uyanık, 2002).

Diğer bilim insanları tarafından ise Kumuk Türkçesi ağızları üç gruba ayrılmaktadır:

1)Hasavyurt ağızı: Mahaçkale civarında Yahsey, Endirey ve Köstek köylerinin bulunduğu bölgeyi içine almaktadır. Bu ağız, bugün kullanılan yazı dilinin temelini oluşturur.

2)Buynak ağzı: Bu ağız Boynak şehrinde ve civar köylerde kullanılır. Hasavyurt ağzı ile çok farklıdır.

3)Haydak ağzı: Kumukların edebi diline en uzak olan ağızdır. Derbent çevresindeki yerleşim yerlerinde kullanılmaktadır (Benzing, 2012).

"Kumukça, Kıpçak ve Oğuz Türkçesinin özelliklerini göstermektedir. Bu dil özellikleri, temelde Kıpçak özellikleridir. Oğuz grubu Türk dilinin etkisiyle, ağızlarda Oğuz özellikleri de ortaya çıkmaktadır." (Uyanık, 2002, s.234). Kaşgarlı Mahmud tarafından 11. yüzyılda Oğuz ve Kıpçak ağızları aynı kategoride sınıflandırılmıştır. Tarihî süreç içerisinde Oğuz Türkleri, bağımsız bir yazı dili oluşturmuştur. Kıpçaklar, Türklerin silsile hâlinde kullanmış olduğu yazı dili olan Göktürk, Uygur, Karahanlı, Harezmi, Çağatay yazı dillerini kullanmayı sürdürmüşlerdir. Oğuz ve Kıpçak Türkçesine ait yazı dilleri zamanla birbirinden ayrılmış, 11. yüzyılda ortak olan pek çok özellik süreç içerisinde ortadan kaybolmuştur. Kaşgarlı Mahmud'un Türklerin en batıda yaşayanı olarak nitelediği Kumuk Türklerinin ağızlarındaki dilsel farklılaşmanın ise diğer Kıpçak ağızlarına göre daha az olduğu görülmektedir. Farklılaşmanın diğer Kıpçak ağızlarına nazaran daha az olması Oğuz Türkçesi ile Kumuk Türkçesinin ortak özellikleri daha fazla olduğunu göstermektedir (Uyanık, 2002).

Günümüz ölçütleriyle değerlendirdiğimiz zaman klasik anlamda edebiyat geleneği son dönemlerde ortaya çıkmıştır. Buna karşılık oldukça zengin halk edebiyatı mahsulleri vardır (Caferoğlu, 1988).

Kumuk edebiyat tarihçileri, Kumuk edebiyatının XV. yüzyılda yaşamış olan şair Ümmi Kemal ile başladığını belirtmekte; bu tarihten önceki dönemde ise Kumukların edebiyatının Umumi Türk Edebiyatı ile değerlendirilmesi gerektiğini söylerler. Oysa Ümmi Kemal, eserlerini Kumuk Türkçesi ile değil Osmanlı Türkçesi ile kaleme almıştır. Kumuk Şairi Yırcı Kazak'a kadar Osmanlı Türkçesi, Kumuk Türklerinin yazı dili olmuştur (Pekacar, 2021).

Ümmi Kemal'in hayatına dair kaynaklarda birbirinden farklı bilgilere ulaşılmaktadır. Türkiye, Dağıstan, Özbekistan ve Başkurdistan gibi ülkelerde tanınmış olan mutasavvıf şair, şiirleriyle geniş bir coğrafyada Türkçe konuşan pek çok topluluk üzerinde önemli bir tesir bırakmıştır. Bugünkü Kumuk Türkçesine aktarılmış, halk şiiri geleneği doğrultusunda yazılmış manzumeleri, Ümmi Kemal'in Dağıstan ve Kafkasya bölgeleriyle derin bir bağının olduğunu göstermektedir (Öztürk, 2024). Bu dönemde yetişen Kumuk şairleri arasında

Amanhor, Miskin Halimat ve Kakaşuralı Abdurahman da yer almaktadır (Pekacar, 2021).

Çağdaş Kumuk edebiyatının başlangıcı, halk şairi Yırçı Kazak'ın (1830-1879) eserlerine dayanmaktadır. Yırçı Kazak'ın kaleme aldığı şiirler Kumuk edebiyatının ve dolayısıyla Kumuk Türkçesinin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yırçı Kazak kendisinden sonraki Kumuk yazarlar üzerinde belirleyici bir etki bırakmakla birlikte Kumuk folkloruna ve halk kültürüne de önemli katkılar sağlamıştır (Öztürk, 2008).

Çağdaş Kumuk edebiyatına katkı sağlayan bir Kumuk şairi ve din âlimi de Abusupiyan Akayev'dir (Pekacar, 2021).

Abusupiyan Akayev'in babası, Yırçı Kazak'ın şiirlerini toplamış ve günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Abusupiyan, Dağıstan'da ders okutan ve matbaanın kurulmasını sağlayan ilk âlimdir. Yeni eğitim yöntemleriyle yüzlerce öğrenci yetiştirmiştir. Çeşitli alanlarda kitaplar ve gazete yayımlayarak halkın milletin aydınlanmasına önemli katkılarda bulunmuş, ayrıca Dağıstan'ın ilim ve teknoloji alanları ilerlemesi için çaba göstermiştir. Akayev, halkın cehaletten kurtulması için de mücadele etmiştir (Tanç, 2004).

Kumuk edebiyatı, son zamanlarda farklı alan ve türlerde bir ilerleme göstermiş, Kendi çevrelerine göre yetişen şair, edip, hikâyeci ve yazarlara sahiptir. (Caferoğlu, 1988).

Tangçolpan, 1917 yılından itibaren bir edebiyat ve sanat dergisi olarak yayımlanmaktadır. Dergide yayımlanan sanat yazıları, Kumuk edebiyatının gelişmesinde önemli katkılarda bulunmaktadır (Pekacar, 2021).

Kumuk halk edebiyatı, zengin mahsulleriyle nesilden nesile aktarılmakta ve halk hafızasında canlı bir şekilde varlığını sürdürmektedir (Pekacar, 2021).

3. İKİNCİ BÖLÜM: ÇALIŞMADA KULLANILAN ESERLER

3.1 Amanhor

Amanhor, Abdul Huseyin İbrahimov Kızlarlı tarafından 1915 yılında yazılmış bir halk romanıdır.

Amanhor, Kumuk Türkçesi ile yazılmış modern anlamda ilk roman olmasının yanında Dağıstan bölgesinde de yazılmış ilk roman olarak kabul edilmektedir. Amanhor, Kumuk edebiyatının köklü bir edebî geleneğe sahip olduğunu ve bu geleneğin günümüzde varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Abdul Hüseyin, Amanhor isimli romanında halk arasında kuşaktan kuşağa aktarılan derin manalı şiirleri, öğütleri ve halktan aldığı haberleri koruyarak sade ve akıcı bir üslupla okuyucuya sunmuştur (Zengin, 2022).

İbrahimov'un çok küçük yaştan beri süregelen okuma alışkanlığı önemli kaynakları da okumasına zemin hazırlamış, edebî ve dilbilim açısından güçlü bir eser meydana getirmesini sağlamıştır.

Abdul Huseyin, bu romanı yazarken halk kültürünün sözlü kaynaklarından, efsaneler, şiirler, el yazması kitaplar ile Evliya Çelebi'nin Seyahatname isim eserinden materyaller derlemiştir. İbrahimov; Farsça, Türkçe ve Rusça yazılmış eserlerden de faydalanmıştır (Zengin, 2022).

Amanhor romanının yazım sürecinde zengin halk kültüründen yararlanılması çalışmamızda hedeflenen Kumuk Türkçesinde kullanılan zarf-fiillerinin tespitine önemli bir katkı sunmaktadır.

3.2 Dört Kumuk Masalı Üzerine Gramer İncelemesi

Dört Kumuk Masalı Üzerine Gramer İncelemesi, Aziz Merhan tarafından 2008 yılında yayımlanmıştır.

Eser, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan "Giriş" bölümünde Kumukların tarihi, dili ve edebiyatı hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde, seçilen dört masal üzerinden Kumuk Türkçesinin ses ve şekil bilgisi özellikleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise bu masallar tanıtılarak her birinin Kiril harfli orijinali, transkripsiyonu ve Türkiye Türkçesine aktarımı ayrı başlıklar altında verilmiştir. Dördüncü bölümde yer verilen dizin ile masalların daha iyi anlaşılması ve araştırmacıların daha kolay yararlanması amaçlanmıştır.

Eserde "Batır", "Hintiv ile Oğlu Mitış", "İki Kardeş" ve "Deniz Aygırı" isimli masallara yer verilmiştir. Bu çalışmada söz konusu masalların üçüncü bölümde sunulan Kiril harfli orijinal metinleri, transkripsiyonları ve Türkiye Türkçesine aktarılmış biçimleri baz alınarak taranmıştır.

3.3 Gül Bağça

Kumuk Türkçesiyle yazılmış Arap harfli bir vaaz kitabı olan Gül Bağça, Hakan Akca tarafından 2008 yılında Türkiye Türkçesine aktarılmış; giriş, inceleme, metin, aktarma, dizin bölümlerine yer verilerek hazırlanmıştır.

Eserde Kumuk Türkçesi standartlaştırılmadan önce kaleme alınmış olan Gül Bağça "Gül Bahçe" isimli Arap harfli vaaz kitabı; imla, ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından incelenmiştir. Eserin temel amacı, Kumuk Türkçesinin Sovyetler Birliği'nin dil politikasının etkisi başlamadan önceki döneme ait dil özelliklerini ve söz varlığını ortaya koymaktır. Söz konusu eser, Kumuk âlimi Şıhammat Kadi Baybolatov tarafından yazılmış; Muhammed Mirza Magrayov matbaasında 1908 yılında yayımlanmıştır (Akca, 2008).

Eser Akca tarafından beş bölümden meydana getirilmiştir. İlk bölüm olan "Giriş" bölümünde eserin içeriği hakkında ve Şıhammat Kadi Baybolatov hakkında bilgi verilmiş; Kumuk Türkleri ve edebiyatı üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur. İkinci bölüm olan "İnceleme" bölümünde söz konusu eserin imla özellikleri, ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz dizimi özellikleri ele alınmıştır. Üçüncü bölüm olan "Metin" bölümünde eserin transkripsiyonuna yer verilmiştir. Dördüncü bölüm olan "Aktarma" bölümünde ise üçüncü bölümde yer alan transkripsiyonlu metin Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Son bölüm olan "Dizin" bölümünde "Gramatikal Dizin" ve "Ayet, Hadis, Dua ve Arapça İbareler Dizini" alt başlıkları yer almaktadır.

3.4 Kumuk Atasözleri ve Deyimleri

Kumuk Atasözleri ve Deyimleri, Rıdvan Öztürk ve Osman Uyanık tarafından 2006 yılında yayımlanmıştır. Eser; giriş, Kumuklar ve Kumuk Türkçesi, Kumuk atasözleri ve deyimlerinde görülen bazı Oğuz özellikleri, Kumuk atasözleri ve Türkiye Türkçesindeki bazı benzerleri, metin ve dizin olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Kumuk Türkçesinin, Oğuz grubu lehçeleri ile Kıpçak grubu lehçeleri arasında geçiş özellikleri taşıyan bir lehçe olması bağlamında bu eserde Kumuk atasözleri ve deyimleri incelenmiş, elde edilen veriler ile Türklük bilimine katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Atasözleri ve deyimler hem Kumuk Türkçesi hem de Türkiye Türkçesi karşılıklarıyla sunularak iki lehçenin karşılaştırılması hedeflenmiştir. Eserin dizin bölümü dil bilgisel olarak hazırlanmış olup sözlük olarak kullanılabilecek niteliktedir. Kumuk Türkçesinin ses ve şekil bilgisi özelliklerini de yansıtmaktadır. Eserde, 3315 atasözü ve deyim yer verilmiştir. Eser, Abduragim Abdurahmanov tarafından derlenen ve 1991 yılında Mahaçkale'de yayımlanan "Aytıvlar va Atalar Sözləri" adlı esere dayanmaktadır. Atasözleri ve deyimler eserde alfabetik sıra ile verilmiştir (Öztürk ve Uyanık, 2006).

Çalışmamızda, eserin beşinci bölümünde yer alan 3315 atasözü ve deyim taranmış ve zarf-fiil grupları tespit edilmiştir.

3.5 Kumuk Halk Anlatmaları

Kumuk Halk Anlatmaları, Osman Uyanık tarafından 2019 yılında yayımlanmıştır. Eser; "Giriş", "Hayvan Masalları", "Habarlar", "Tokuşuvlar, Masharalar va Samarkavlar" ve "Orişinal Metinler" olmak üzere beş bölümden teşekkül etmektedir.

Bu eser, esas olarak S. Ş. Gadciyeva ve G. B. Musahanova tarafından yayına hazırlanmış olup Dağıstan Tarih, Dil ve Edebiyat Enstitüsü tarafından 1959 yılında Mahaçkale'de yayımlanan "Kumuklanı Yomakları va Habarları" adlı esere dayanmaktadır. Söz konusu eserde "Kumuklanı Yomakları va Habarları" adlı eserde yer alan halk edebiyatı ürünlerinin bir kısmı Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Eserin giriş bölümünde Kumuk Türklerine dair tarihî ve kültürel bilgilere yer verilerek masal türü hakkında kısa bir bilgi eklenmiştir (Uyanık, 2019). Eserin geri kalan dört bölümünde "Hayvan Masalları", "Habarlar", "Tokuşuvlar, Masharalar va Samarkavlar" başlıklarına yer verilerek bu metinlerin Kiril harfleri ile yazılmış orijinal hâlleri de esere eklenmiştir.

3.6 Kumuk Türkçesi Deyimleri

Kumuk Türkçesi Deyimler, Erol Öztürk tarafından Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü dergisinde 2007 yılında makale olarak yayımlanmıştır.

Öztürk tarafından söz konusu makalede Daibova tarafından 1973 yılında Mahaçkale'de yayımlanan "Kumuk Tilni Frozeologia Sözlüğü"nde "Söz Takımları" başlığında ele alınan deyimler Latin harflerine aktararak Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Daibova tarafından yazılan eserin giriş kısmında özetle sunulan deyimler yapı bakımından iki grupta incelenmiştir: kelime grubu yapısında olanlar, cümle yapısında olanlar. Kumuk Türkçesi deyimleri Türkiye Türkçesi aktarımı ile verilmiştir.

3.7 Kumuk Şairi Şeyit Hanum Alişeva'dan Seçme Şiirler

Kumuk Şairi Şeyit Hanum Alişeva'dan Seçme Şiirler isimli eser Erol Öztürk ve Osman Uyanık tarafından 2006 yılında yayımlanmıştır.

Eserde Çağdaş Kumuk Şairlerinden Şeyit Hanum Alişeva'nın Kumuk Türkçesiyle kaleme aldığı "Yol Türküsü", "Dans Ediyorum" ve "Sev Ağla Sevin" adlı eserlerinden seçilen şiirler Kumuk Türkçesine aktarılmıştır (Öztürk ve Uyanık, 2006).

Eserin giriş bölümünde Kumuklar, Kumuk Türkçesi ve edebiyatı hakkında bilgi verilmiş; Şeyit Hanum Alişeva tarafından yazılmış olan yüz on altı şiirin transkripsiyonu ve Türkiye Türkçesine aktarılmış biçimleri sunulmuştur.

3.8 Kumuk Halk Şairi Yırçı Kazak

Yırçı Kazak, Erol Öztürk tarafından 2008 yılında yayımlanmıştır.

Kumuk Türklerinin en önemli yır şairi Yırçı Kazak'tır. Aynı zamanda Kumuk edebiyatının kurucusu sayılan Yırçı Kazak'a ait yırlar, Salah Aliyev'in yoğun çabalarıyla Kumuk halkı arasından, çeşitli kütüphanelerdeki yazma eserlerde, Rusya'da yayımlanmış dergilerden ve Yırçı Kazak'ın Sibirya'dan gönderdiği mehtuplardan derlenmiştir. Bu çalışmalar neticesinde derlenen metinler şairin doğumunun 150. yılında armağan olarak "Zaman Gelir" adıyla Mahaçkale'de yayımlanmıştır. Bu eser, Salah Aliyev'den alınan "Zaman Gelir" isimli eserin Latin alfabesine ve Türkiye Türkçesine aktarımından ibarettir (Öztürk, 2008).

Öztürk tarafından hazırlanan eser üç bölümden meydana gelmektedir. Eserin giriş bölümünde Kumuk Türkleri ve Kumuk Türkçesi, Yırçı Kazak ve şiiri hakkında bilgi verilmektedir. Eserin ikin bölümü olan "Metin" bölümünde Yırçı Kazak tarafından yazılan yüz yirmi bir yıra yer verilmiş; bu yırlar Latin alfabesine aktararak Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Eserin son bölümünde sözlüğe yer

verilerek metin üzerine yapılacak dil ve yapı çalışmalarına yardımcı olması amaçlanmıştır.

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: İNCELEME

4.1 Türkiye Türkçesinde Zarf-Fiiller

Zarf-fiiller, hareket hâli ifade eden fiil biçimleridir. Zarf-fiiller, ne fiil çekimlerinde olduğu gibi zamana ve şahsa bağlı bir hareket ne sıfat-fiillerde olduğu gibi nesne ifade ederler. Zarf-fiiller şahsa ve zamana bağlanmayan soyut bir hareket hâli belirtirler. Zarf, hâl ve durumu karşılayan kelimelerdir. Zarf-fiiller de fiillerin zarf hâlidir (Ergin, 2013). Zarf-fiiller hem fiil hem de zarf özelliği taşıyan dil birimleridir. Fiil yönleriyle yalnızca hareket ve zaman anlamı ifade ederlerken zarf yönleriyle de bir oluş ya da kılışın tarzını bildirme niteliğine sahiptirler. Bu nedenle zarf-fiiller; cümlede şahsa ve zamana bağlı olmayıp yargı bildiren fiillerin yanında yer alarak bu fiillerin durum ve tarzını belirleyen zarf görevi üstlenirler (Korkmaz, 2009). Zarf-fiiller, fiillerin zarf görevi kazanan çekimsiz biçimleridir; çekimli fiil hâline gelmezler.

Zengin bir zarf-fiil sistemine sahip olan Türkçede zarf-fiiller, sıfat-fiillerle birlikte Türk cümlesine geniş bir ifade imkânı, anlamda büyük bir sadelik verirler. Asıl hareketi tamamlayan yardımcı hareketlerini ifade eden zarf-fiiller, Türkçeyi birden fazla hareketi basit bir cümle ile ifade edebilen, dolayısıyla cümle kalabalığından uzak bir dil hâline sokar (Ergin,2013).

Zarf-fiiller; ifade edilmek istenen gereksiz ayrıntılardan kurtararak, birden fazla eylemi tek bir yargı etrafında toplayarak anlamda yalınlık kazandırır.

Zarf-fiiller isim çekim ekleri almamaları, hareket hâli ifade eden kelimeler olmaları sebebiyle işlevsel açıdan adi zarflar ve cümle içerisindeki yapısal konumları bakımından ise zarf görevinde kullanılan edatlar ile ortaklaşan özellikler gösterirler. Bu durum, bazı zarf-fiillerin farklı kullanımlar aracılığı ile özgün özelliklerinden sıyrılıp bir kalıplaşma evresinden geçerek adi zarflar ve edatlar hâline gelmesine neden olmuştur (Korkmaz, 2018).

Zarf-fiiller cümle içerisinde zarf şeklinde kullanıldıkları gibi yardımcı fiillerin önünde yer alarak birleşik fiil yapılarının oluşumunda görev alırlar.

Birleşik fiillerde daima ünlü zarf-fiil biçimi tercih edilmektedir. Hiç kuşkusuz, birleşik fiil yapılarında zarf-fiiller aslında kendilerinden sonra gelen yardımcı fiilin zarfı durumundadır. Ancak yardımcı fiil asıl manayı taşımadığından zarf-fiillerin zarf olma işlevi kaybolmuş; bu yapılar, asıl fiilin yardımcı fiile bağlanmak için girdiği şekil mahiyetini almışlardır (Ergin, 2013).

Zarf-fiiller, fiil kök ve gövdelerine zarf-fiil eklerinin getirilmesi ile oluşturulur. Türkiye Türkçesinde zarf-fiil ekleri kaynak eserlerde genel olarak aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

4.1.1 -a, -e, -ı, -i, -u, -ü

"-a, -e" zarf-fiil eki Eski Anadolu Türkçesinde hem tek başına hem de tekrar edilerek kullanıldığı hâlde Türkiye Türkçesine uzanan tarihî gelişme süresinde tek başına kullanımı giderek zayıflamış ve yalnızca belirli bazı şekillerde varlığını sürdürmüştür (Korkmaz, 2009). "gül-e oyna-y-a, sev-e sev-e, ağla-y-a ağla-y-a" örnekleri zarf-fiil ekinin tekrarlı kullanımıyla oluşturulan yapılara örnek teşkil etmektedir.

Eski Anadolu Türkçesinde tek olarak da kullanılan "-a, -e" zarf-fiil eki bugün Türkiye Türkçesinde yalnızca sınır ve kalıplaşmış örneklerde varlığını sürdürmektedir. "Di-y-e" zarf-fiil eki günümüz Türkiye Türkçesinde tek başına kullanılarak zarf, edat ve bağlaç görevinde çeşitli anlam ilişkileri kurmaktadır.

Bu tekli kalıplaşmış zarf-fiiller arasında yalnızca "kal-a" ve "geç-e" zarf-fiilleri, saatlerde dakikaları ifade etmek amacıyla üzere hâlâ kullanılışını devam ettirmektedir (Korkmaz, 2009).

Türkiye Türkçesinde "-a, -e" zarf-fiil eki eskiden olduğu gibi bugün de birleşik fiil yapılarının oluşturulmasında kullanılmaktadır. Bu zarf-fiil ekinin yanında birleşik fiil yapılarında günümüzde tek başına kullanılmayan ve işlevini yitirmiş olan "-ı, -i, -u, -ü" zarf-fiil eki de yer alır. Bu zarf-fiil, esas fiil ile tasvirî fiil arasında bağlayıcı bir işlev üstlenmektedir. "düş-e yaz-, uyu-y-a kal-, sür-e gel-, duy-u ver" gibi örneklerde görüldüğü üzere birleşik fiil yapılarını oluşturmaktadır.

4.1.2 -ıp, -ip, -up, -üp

Türkiye Türkçesinde düz ve yuvarlak ünlü biçimleriyle dudak uyumuna uyarak kullanılan bir zarf-fiil ekidir.

Bu zarf-fiil eki, Eski Türkçede "-p" şeklinde kullanılmaktaydı. Batı Türkçesine geçiş sürecinde ise yardımcı ünlü, "-p" zarf fiil ekinin bünyesine dahil edilmiş ve bu sayede ek Batı Türkçesinde iki sesli bir hâl almıştır (Ergin, 2013).

4.1.3 -arak, -erek

Türkiye Türkçesinde yaygın olarak kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir. Osmanlı Türkçesinde gelişim gösteren "-arak, -erek" zarf-fiil ekinin örneklerine nadir de olsa Eski Anadolu Türkçesinde rastlayabilmekteyiz.

"Ekin yapısı üzerinde şimdiye kadar üç farklı görüş ileri sürülmüştür. Bunların birincisi, eki -A istek eki ile +rAk karşılaştırma eki birleşmesine, ikincisi -(y)U zarf-fiil eki ile +rAk karşılaştırma eki birleşmesine, üçüncüsü de -Ur, -Ar geniş zaman eki ile +ok güçlendirme eki birleşmesine bağlayan görüşlerdir." (Korkmaz, 2009, s. 993).

4.1.4 -ınca, -ince, -unca, -ünce

Eski Türkçede "-gınça, -gınçe" zarf-fiil eki olarak kullanılan bu ek "-gın, -gin" yapım eki ile "-ça, -çe" eşitlik ekinin birleşmesinden meydana gelmektedir. Türkiye Türkçesine uzanan tarihî gelişim evresinde "-ınca, -ince, -unca, -ünce" hâlini almıştır.

Bu zarf-fiil eki, bir hareket hâli ifadesinden başka o hareket hâlinin gerçekleşme anını göstermek gibi bir zaman ifadesi taşımaktadır: duy-unca "duyduğu zaman", gör-me-y-ince "görmediği zaman" örnekleri ışığında "-ınca, -ince, -unca, -ünce" zarf-fiil ekinin hâl zarfının yanında zaman zarfı olarak da kullanıldığı görülmektedir (Ergin, 2013).

Eski Anadolu Türkçesinde "-ınca, -ince, -unca, -ünce" zarf-fiil eki "bir zamana kadar" anlamı taşıyan sınırlayıcı bir işlev üstlenmektedir. Bu işlev, Türkiye Türkçesinde kaybolmuştur. Günümüzde bu işlev için zarf-fiil, yönelme hâlini gerektiren dek ve kadar edatları ile genişletilerek sağlanmaktadır (Korkmaz, 2009). Söz konusu kullanımlara örnek teşkil edecek kullanımlar şu şekilde ifade edilebilir: "gelince-y-e kadar, sevince-y-e kadar".

4.1.5 -alı, -eli

Eski Türkçede "-galı, -geli" biçiminde zarf-fiil eki olarak kullanılan bu yapı, ön seste yer alan "g-" ünsüzünün düşmesiyle Türkiye Türkçesine uzanan tarihî gelişim evresinde "-alı, -eli" hâlini almıştır.

Eski Türkçede "-galı, -geli" eki, "-mak için, -mek için" manasını ifade ederek sebep bildiren bir hâl zarfı işlevi görmekteydi. Batı Türkçesinde ise "-dan beri" manasında kullanılarak bir devamlılık, bir süre gösteren zarf-fiil hâlini alır: gel-eli, "geldiğinden beri", sev-eli "sevdiğinden beri" misallerinde olduğu gibi. Bu

anlam özelliği nedeniyle "-alı, -eli" zarf-fiil eki, çoğu zaman "beri" edatı ile kullanılmakta ve edatı alırken de zarf-fiil için normal olmadığı hâlde ayrılma hâli şekline geçmektedir: sev-eli beri, gör-eli beri misallerinde olduğu gibi (Ergin, 2013).

4.1.6 -madan, -meden

Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinin "-madın, -medin" zarf-fiilindeki ses değişmesiyle (-madın>-madan) oluşmuş bulunan "-madan, -meden" şekline çevrilen zarf-fiil eki, "-(y), -(y)ıp, -(y)ip, -(y)up, -(y)üp, -(y)arak" zarf-fiil eklerinin olumsuz biçimini karşılamak üzere kullanılmaktadır. Yapısındaki olumsuzluk anlamı nedeniyle bu zarf-fiil eki, doğrudan olumlu fiil kök ve gövdelerine getirilir ve "-madan önce" ve "-maksızın" anlamlarında olumsuz zarf-fiiller türetir (Korkmaz, 2009).

4.1.7 -ken

"-ken" zarf-fiil eki, yalnız "i-" ek-fiilinin zarf-fiil ekidir. Eski Türkçede "er-" yapısına dayanan bu yapı, geniş zaman biçimiyle "er-ür-ken>iken" gelişmesine bağlanmıştır (Korkmaz, 2009). "-iken" yapısındaki "i-" ek-fiili düşüp zarf-fiil ekleştiği zaman bile -ken zarf-fiil eki değişmeyerek ünlü uyumu dışında kalır: boyar-ken, büyük-ken, uyur-ken misalleri örnek teşkil edebilir (Ergin, 2013).

Bilindiği üzere, "i-" ek-fiili birleşik fiil yapıları oluşturmakla kalmaz kip ve zaman eki almış fiillerle birleşerek birleşik çekim yapıları oluşturur. Bu türlü birleşik yapılara "-ken" zarf-fiil eki getirilerek zaman ve tarz bildiren zarf-fiiller meydana getirilmiştir (Korkmaz, 2009).

Türkiye Türkçesinde müstakil zarf-fiil eki olan "-ken" diğer Türk şivelerinde rivayet eki olarak kullanılmaktadır. (Öner, 1999)

Türkiye Türkçesinde, zarf-fiil olarak kullanılan iki sıfat-fiil şekli de bulunmaktadır. Bu zarf-fiiler, "-anda, -ende" ve "-dıkça, -dikçe, -dukça, -dükçe, -tıkça, -tikçe, -tukça, -tükçe" ve Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan "-dıgınan, diğinen" şekilleri zikredilebilir. Geniş zaman sıfat-fiilinin lokatif şekli olan "-anda, -ende" eki, Azeri Türkçesi sahasında eskiden beri "-ınca, -ince" fonksiyonunda zarf-fiil eki olarak kullanılmaktadır. İsim-fiil olarak kullanılan "-dık, -dik, -duk, -dük, -tık, -tik, -tuk, -tük" ekinin eşitlik şekli olan "-dıkça, -dikçe, -dukça, -dükçe, -tıkça, -tikçe, -tukça, -tükçe" Batı Türkçesinde ısrar, tekrar ve süreklilik anlamı

taşıyan bir hareket hâlini ifade ederek zarf-fiil işleviyle kullanılır (Ergin,2013). Söz konusu kullanımlara örnek teşkil edecek kullanımlar şu şekilde ifade edilebilir: gel-ende "gelince", "sevince"; gel-dik "gel-dikçe", sev-dik "sevdikçe".

Bu iki zarf-fiile ek olarak, Türkiye Türkçesinde esas zarf-fiil eklerinin yanında birleşik yapılı zarf-fiil kavramını öne çıkaran zarf-fiil hüviyetinde bulunmayan ekler de başka ekler ve yapılarla oluşturulmak suretiyle zarf-fiil olarak Türkiye Türkçesinde kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinde birleşik zarf-fiillerin sayısını ve sınırını belirlemek oldukça zordur. Zira bu yapılar, müstakil birer ek olarak kullanılmazlar; aksine ekler ve edatların birleşmesiyle fiilleri geçici zarf hâline getiren özel yapılar olarak karşımıza çıkarlar (Gülsevin, 2000).

Gülsevin (2000), birleşik zarf-fiillerini "ek+ek(ler)" ve "ek(ler)+edat" tarzında iki ana gruba ayırarak bir sınıflandırma yapmıştır. "Ek+ek" yapısında olanlar: sıfat-fiil+hâl eki, sıfat-fiil+iyelik+hâl eki, sıfat-fiil+çAsInA, mastar+sIzIn, mastar+sInA mastar+cAsInA, aynı fiilin tekrarı ile; "ek+edat" yapısında olanlar: ek(ler)+başka, ek(ler)+beri, ek+(i)lA birlikte (beraber), ek(ler)+dolayı(sıyla) (ötürü), ek(ler)+fazla(çok), ek(ler)+gibi, ek(ler)+göre, ek(ler)+hâlde, ek(ler)+için, ek(ler)+(i)lA, ek(ler)+ise, ek(ler)+kadar(ıyla) (dek/değın), ek(ler)+mı, ek(ler)+müddetçe (sürece), ek(ler)+önce, ek(ler)+rağmen (karşın), ek(ler)+sebebiyle, ek(ler)+sırada (/esnada), ek(ler)+sonra, ek(ler)+takdirde, ek(ler)+tarzda(biçimde), ek(ler)+üzerine, ek(ler)+üzre, ek(ler)+yerde, ek(ler)+yerine, ek(ler)+zaman olarak tespit edilmiştir.

4.2 Kumuk Türkçesinde Zarf-Fiiller

Kumuk Türkçesinde Türkiye Türkçesiyle ortak kullanılan zarf-fiil ekleri bulunduğu gibi farklı biçimlere de rastlanmaktadır. Türkiye Türkçesinde yaygın olarak kullanılan "-a, -e, -ı, -i, -u, -ü" zarf-fiil eklerinden "-ı, i, u, -ü" biçimleri Kumuk Türkçesinde görülmez. Farklı olarak "-y"li biçime rastlanmaktadır.

Türkiye Türkçesindeki "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil ekleri Kumuk Türkçesinde aynen kullanılmaktadır. Bununla birlikte Eski Türkçedeki "-p" zarf-fiil eki de yaygındır.

Kumuk Türkçesinde Türkiye Türkçesinden farklı olarak "-ğanda, -gende", "-ğanday, -gendey", "-ğandan, -genden", "-ağanda, -egende", "-ğandok, -gendok", "-ğınça, -ginçe, -ğünça, -günçe, -ğança, -gençe", "-ğınçağa, -ginçege, -ğünçağa, -

günçege, -ğançağa, -gençege", "-ğanğa, -genge", "-ağanğa, -egege", "-ğanlı, -genli", "-ağanlı, -egenli", "-may, mey" ve "-maylı, -meyli" zarf-fiil ekleri kullanılmaktadır. Her iki lehçede ortak olarak kullanılan zarf-fiil ekleri şunlardır: "-madan, -meden", "-r...maz, -r...mez", "-arak, -erek", "-ken" ve zarf-fiil fonksiyonu taşıyan "-makda, -mekde" ve "-sa, -se"dir.

4.2.1 -a, -e, -y

Kumuk Türkçesinde "-a, -e, -y" zarf-fiil ekleri, fiil kökünün son sesine bağlı olarak ünsüzle biten fiil köklerinden sonra "-a, -e" biçimde, ünlüyle biten fiil köklerinden sonra "-y" biçiminde kullanılmaktadır (Pekacar, 2021).

"-a, -e" zarf-fiil eki Eski Türkçe devresinden itibaren Türkçenin tüm lehçe ve şivelerinde kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde "-a, -e, -ı, -i, -u, -ü" şeklinde kullanılan ekler Kumuk Türkçesinde dar ünlülerin yerini "-y" ünsüzün alması ile "-a, -e, -y" şeklinde kullanılmıştır. Kumuk Türkçesinde bu ekin ağırlıklı olarak tekrar yoluyla oluşturulan yapılarda ve birleşik fiil gruplarının teşkilinde kullanıldığı görülmektedir.

Tasvirî fiiller, Türkiye Türkçesinde "-a, -e" ve "-ı, -i, -u, -ü" zarf-fiil ekleriyle türetilen fiil köklerine belirli yardımcı fiiller getirilerek teşekkül eden birleşik fiil yapılarıdır. Bu yapılar, zarf-fiil hâlindeki fiilin ifade ettiği oluş ve kılışın oluşmasını tasvir eder ve tasvirî fiil adını alırlar. Tasvirî fiillerde esas olan zarf-fiilin anlamıdır. Bu özelliği neticesinde diğer birleşik fiil yapılarında ayrılırlar (Banguoğlu, 1974).

Kumuk Türkçesinde tasvirî fiil yapılarında "-ı, -i, -u, -ü" zarf-fiil eklerine rastlanmaz, "-a, -e" zarf-fiil ekine ek olarak "-y" zarf-fiil eki de kullanılır.

Osmanlı Türkçesinde "-a, -e" zarf-fiil eki, oldukça yaygın ve işlevsel bir şekilde adi zarflar gibi farklı bağlamlarda kullanılmakta ve zaman kiplerine bağlı olmaksızın esas fiili tayin ederek kullanılmaktadır (Çağatay, 1978). Kumuk Türkçesinde "-a, -e, -y" zarf-fiil eki, asıl fiilin bildirdiği hareketle eş zamanlı yapılan hareketi ifade eden fiili gösterir. Bu bağlamda tarz bildiren bir işlev üstlenmektedir (Pekacar, 2021).

"-a, -e" zarf-fiil eki, Türkçede eski ve yaygın bir kullanıma sahip olup zamanla dilimizde donuk zarf formları bırakmış; tek başına kullanım alanı daralmıştır. Söz konusu ek, ikilemeler içinde yer alarak berkitme (pekiştirme)

zarfları oluşturarak Türkiye Türkçesinde yeni bir canlılık ve geniş bir kullanım alanı kazanmıştır (Banguoğlu, 1974).

Eski Anadolu Türkçesinde tek olarak kullanılabilen "-a, -e" zarf-fiil eki, Türkiye Türkçesine uzanan tarihî süreçte çoğunlukla canlılığını yitirerek tarz bildiren kalıplaşmış sıfatlara, zarflara, edatlara ve daha ileri bir gelişme aşamasıyla adlara dönüşmüş bir görünüm arz etmektedir (Korkmaz, 2009). Kumuk Türkçesinde bu tür bir kalıplaşma ve işlev değişimine oldukça sınırlı düzeyde rastlanmaktadır.

Türkiye Türkçesinde kalıplaşmış bir zarf, edat ve bağlaç olarak kullanılan diye (di-y-e) tek başına kullanılmaktadır (Korkmaz, 2009). Kumuk Türkçesinde de bu kullanıma sınırlı da olsa yer verildiği tespit edilmiştir.

Eski Anadolu Türkçesinde "yori-" yardımcı fiili, asıl fiil köklerine "-ı, -i, -u, -ü, -a, -e" şeklinde çeşitli zarf-fiil ünlüleri aracılığıyla bağlanıyordu. Ekleşerek "-yor" teşekkül ettikten sonra bu zarf-fiil ünlüleri işlevlerini kaybederek yardımcı ses durumuna düşmüş, ardından "-a, -e" ünlüleri değişmiş, geriye kalan ünlüler de ünlü uyumuna bağlanmıştır (Ergin, 2013).

Kumuk Türkçesinde şimdiki zaman, birinci tip şimdiki zaman ve ikinci tip şimdiki zaman olmak üzere iki farklı şekilde çekimlenmektedir. Birinci tip şimdiki zaman, fiil köküne getirilen "-a" ve "-y" ekleriyle yapılır. Ünsüzle biten fiillere "-a", ünlüyle biten fiillere "-y" varyantı tercih edilir. İkinci tip şimdiki zaman iki şekilde teşekkül eder. Birincisi "-a tur-a" ek grubuyla yapılır. Asıl fiilin, "-a"lı ve "-y"li zarf-fiil şeklinden sonra buna "tur-" yardımcı fiilinin birinci tip şimdiki zamana göre yani "-a" ekiyle çekimlenmiş biçimi eklenerek şimdiki zaman yapısı oluşturulur. Şahıs ekleri, "tur-" yardımcı fiilinin çekim ekinden sonra getirilir ve zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır. Bu çekimin ikinci varyantında ise "-p/-ıp/-ip/-up/-üp tur-a" ek grubuyla yapılmaktadır. Birinci çekimden farkı, asıl fiilin "-a" ve "-y" zarf-fiil eki yerine "-p, -ıp, -ip, -up, -üp"li zarf-fiilinin kullanılmasıdır.

Kumuk Türkçesinde fiil çekimlerinde zarf-fiil yapılarının tercih edilmesi dikkat çekmektedir.

"-a, -e, -y" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde tekrar grubu teşkilinde kullanımı:

bara-bara "gide gele" AH s. 21/4, gıçıra-gıçıra "bağıra bağıra" AH s. 33/6, bara-bara turup "vara vara durup" AH s. 119/1, yangıla yangıla "yanıla yanıla" KAD s. 40/41, çapdıra-çapdıra "koştura koştura" KAD s. 59/284, bara-bara "gide

gide” KAD s. 76/516, dos-yılata, duşman külete “*dost ağlatıp, düşman güldürüp*” KAD s. 104/909, tama-tama “*damlaya damlaya*” KAD s. 224/2550, kağa-kağa “*ite kaka*” KAD s. 234/2698, tura- tura “*dura dura*” KAD s. 236/2726, yata- yata “*yata yata*” KAD s. 236/2726, bara bara “*gide gide*” KHA s. 259/7, açıla yabula turup “*açılıp kapanıp durup*” KHA s. 273/7.

söylene-söylene “*söylene söylene*” AH s. 30/5, gerile-gerile “*gerile gerile*” KAD s. 124/1183, höküne-höküne “*pişman ola pişman ola*” KHA s. 227/14, titrete titrete “*titrete titrete*” ŞHA s. 134.

karay-karay “*gözleye gözleye*” KAD s. 157/1634.

“-a, -e, -y” zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde birleşik fiil grubu teşkilinde kullanımı:

Tatarhannı kentlerin aylanā turup “*Tatarhan'ın kentlerinde dolaşadurup*” AH s. 15/3, kılığından malumatlar cıya turup “*kılıklarından bilgiler toplayadurup*” AH s. 15/3, dadayı bulan bara turup “*babası ile varadurup*” AH s. 19/2, bara turup “*varadurup*” AH s. 31/1, tartına turup “*çekinedurup*” AH s. 39/7, uyala turup “*utanadurup*” AH s. 50/4, uyala turup “*utanadurup*” AH s. 59/8, amal bola turup “*çare buladurup*” AH s. 63/1, tang yuvug bola turup “*tan vakti oladurup*” AH s. 64/6, oylaşa turup “*düşünedurup*” AH s. 65/3, tangğa yuvug bola turup “*tan vaktine yakın oladurup*” AH s. 66/1, un gıdırā turup “*un arayadurup*” AH s. 71/1, siz ayta turup “*siz söyleyedurup*” AH s. 83/3, onun anasını, kız kardeşini degaravaşlar etme gerek diye “*onun annesini, kız kardeşini de köle yapmak gerek diye*” AH s. 84/2, satıvğa tarıklı mallanı ala turup “*satılmaya gerekli malları aladurup*” AH s. 112/2, yılata turup “*ağlayadurup*” AH s. 117/7, atlar pışğıra turup “*atlar burnundan soluyadurup*” AH s. 119/7, vayah ayta turup “*ağıtlar söyleyedurup*” AH s. 138/3, töşüne ura turup “*döşüne vuradurup*” AH s. 138/3, maktana turup “*övünedurup*” DKMs. 83/34, bulay tabılğan zatları sala turmasa “*böyle bulanan şeyleri koyadurmasa*” DKM s. 104/69, olar oylaşa tursun “*onlar düşünedursun*” DKM s. 120/116, bara turup “*ulaşadurup*” DKM s. 144/192, yuvuk bara turup “*yakın ulaşadurup*” DKM s. 145/195, cıcım yimik yandırā turup “*ateş gibi yandıraturup*” DKM s. 146/205, kışğıra turup “*bağıradurup*” GB s. 148/30.6, bara turup “*varadurup*” GB s. 152/36.14, ayta turup “*söyleye durup*” GB s. 167/63.10, şolay ayta durup “*böyle söyleyerek*” GB s. 170/69.2, oylaşa turup “*düşünerek*” GB s. 171/70.11, yıbana turup “*eğlenedurup*” GB s. 188/105.3, kavumlu bola turup “*evlenmeyedurup*” KAD s. 161/1702, bara turup “*gidedurup*” KHA s. 111/9,

sokmak bulan *bara* turup “*patika boyunca giderken*” KHA s. 119/6, talaş*a* turup “*çabalayıp*” KHA s. 121/5, kıldır*a* turup “*dolaşırken*” KHA s. 121/16, tübek ata turup “*tüfek atadurup*” KHA s. 173/3, yalbara bolğanlar “*ayağa kalkıp*” KHA s. 183/4, aylana turup “*gezinedurup*” KHA s. 199/1, oylaş*a* turup “*düşünerek*” KHA s. 205/20, asta-asta abat ala turup “*yavaş yavaş adım atarak*” KHA s. 213/2, aylana turup “*dolanıp dururken*” KHA s. 217/1, kork*a* turup “*korkarak*” KHA s. 221/11, uyala turup “*utanarak*” KHA s. 223/8, yoluğ*a* turup “*karşılaşınca*” KHA s. 229/7, kıldır*a* turup “*gezerken*” KHA s. 233/14, ayta turup “*söyleyerek*” KHA s. 235/5, kıcır*a* turup “*bağırarak*” KHA s. 267/2, kork*a* turup “*korkarak*” KHA s. 279/13, tarta turup “*içedurup*” KHA s. 283/5, yığıla turup “*yığılıp durup*” YK s. 168/12.

ticaret *ete* turup “*ticaret ededurup*” AH s. 12/5, hazırlane turup “*hazırlanadurup*” AH s. 13/3, ere turğan “*kalkaduran*” AH s. 22/4, ere tura “*kalkaduruyor*” AH s. 24/12, cirgene turup “*iğrenedurup*” AH s. 28/2, oram bulan dögerete turup “*şehir içinde yuvarlanadurup*” AH s. 30/3, dögerete turup “*yuvarlanadurup*” AH s. 31/2, üç de malnı yessileri ere turğan “*üç de malın sahipleri dikilip duruyor*” AH s. 31/3, arekden ere turup “*uzaktan kalkadurup*” AH s. 60/4, alğışlar ete turup “*dua ededurup*” AH s. 72/1, ikram ete turup “*selam ededurup*” AH s. 73/8, ereturğan “*yanında kalkadurup*” AH s. 90/1, bir-biri bulan lakırt ete turalar “*birbiri ile konuşma ededuralar*” AH s. 125/5, koldan kol ete turup “*elden ele ededurup*” AH s. 134/3, Dilbarnı üstünde ere turup “*Dilber'in üstünde kalkadurup*” AH s. 138/3, eki de tizlerin tüye turup “*iki de dizlerini dövedurup*” AH s. 138/3, art ayaklarından ereturup “*arka ayaklarından kalkadurup*” DKM s. 84/39, bir zatlar tüşe turup “*bir şeyler düşedurup*” DKM s. 106/91, abur-sıy ete turup “*hürmet ededurup*” DKM s. 120/117, şoğar yetişe turup “*ona yetişedurup*” DKM s. 145/194, ereturup “*ayağa kalkıp*” GB s. 133/3.12, dua ete turup “*dua ededurup*” GB s. 137/9.12, üyünü posağasında ereturar “*evinin eşiğinde ayağa kalkar*” GB s. 164/58.15, şahatlık ete turağan “*şahitlik ededuran*” GB s. 168/66.10, yaman gişi bolmaknı bile turup “*onun kötü biri olduğunu biledurup*” GB s. 169/68.2, bergen etni bişire turup “*verdiği eti pişiredurup*” GB s. 173/76.1, topuraklanı da sibire turup “*toprakları temizleyerek*” GB s. 175/79.3, mağa sekire tura “*bana sıçrayadura*” GB s. 191/111.12, avzun öbe turup “*ağzını öperken*” GB s. 203/136.3, avzu da terbene turup “*ağzı da sürekli kımıldayadurup*” GB s. 205/139.7, bir butdan ere turarbiz “*tek ayakta kalkadururuz*” KAD s. 86/660, til ete turup “*dil ededurup*” KAD s. 232/2659, pikru ete turup “*düşünerek*” KHA s.

191/3, otiklene turup “diklenerek” ŞHA s. 66, ere turğan “ayağa kalkan” YK s. 81/5.

yürüy turup “yürüyedurup” AH s. 12/6, ohuy turup “okuyadurup” AH s. 19/1, özün tutğanlığı hakkında oylay turup “kendisini tutması hakkında düşünedurup” AH s. 24/2, guşlanı savlay tutup “kuşları sağ iken tutup” AH s. 28/1, şulay har türlü barçı--gelçi işlege ürüy turup “böyle her türlü gelgit işleriyle uğraşadurup” AH s. 36/5, söyley turğan “susmaksızın konuşan” AH s. 43/3, seni hagingdan soray turup “senin hakkında soradurup” AH s. 51/5, garay turup “gözleyedurup” AH s. 64/3, sarnay turağan “öteduran” AH s. 65/5, öz-özüne şirular ohuy turup “kendi kendine şiirler okuyadurup” AH s. 93/1, zindancı bulan söyley turup “zindancı ile söyleşedurup” AH s. 94/4, hannı asgerlerin kuvalay turup “hanın askerlerini kovalayadurup” AH s. 96/2, çepgenini tübündegi kılıcın hazirley turup “cepkeninin altındaki kılıcını hazırlayadurup” AH s. 99/7, yılay turup “ağlayadurup” AH s. 121/2, Amanhor bulan habarlay turup “Amanhor ile haberleşedurup” AH s. 122/3, yılay turup “ağlayadurup” AH s. 132/3, haran yürüy turup “güç bela yürüyedurup?” DKM s. 83/30, aşay turğan “yiyeduran” DKM s. 84/39, iyisley turup “koklayadurup” DKM s. 84/39, yahşı ağaç izley turup “iyi odun arayadurup” DKM s. 101/49, bu ağaçlıkda yürüy turup “bu ormanda yürüyedurup” DKM s. 137/128, otbaş alda kalğıy turup “ocakbaşında uyuklayadurup” DKM s. 137/132, çaykay turup “sarsıladurup” DKM s. 141/159, bir küley turup “bir güledurup” DKM s. 144/191, küley turup “güledurup” DKM s. 145/195, şonu izley turup “onu izleyedurup” DKM s. 145/201, avuzluğun da çaynay turup “ağızlığını da çiğneyeturup” DKM s. 146/205, tiley turup “dileyedurup” GB s. 147/27.10, taşıy turup “taşıyadurup” GB s. 157/45.1, küley turup “güledurup” GB s. 163/57.1, otğa taşlay turup “ateşe atadurup” GB s. 168/65.12, yılay turup “ağlayarak” GB s. 169/67.2, kuran ohuy turup “Kur'an okuyadurup” GB s. 173/75.5, kızını yılay turup “kızı ağlarken” GB s. 190/108.9, çöpley turup “toplayadurup” GB s. 205/139.11, bayını habarın söyley turup “zengininin hikâyesini söyleyedurup” KAD s. 262/3072, yürüy turup “yürüyedurup” KAD s. 276/3284, söyley turağanda “söyleyip durduğunda” KHA s. 115/3, otlay turup “otlayadururken” KHA s. 131/1, yürüy turup “yürüyedururken” KHA s. 131/1, yılay turağanda “ağlayıp dururken” KHA s. 143/3, töbeley turup “dövüp durup” KHA s. 145/21, yürüy turup “yürürken” KHA s. 213/2, yılay turup “ağlayıp dururken” KHA s. 217/1, gezey turup “gezip dururken” KHA s. 217/1, söyley turup “konuşurken” KHA s. 243/11, karay tur

“bakadurup” KHA s. 251/7, yırlay turup “türkü söyleyerek” KHA s. 261/5, töbeley turup “dövüp durup” KHA s. 267/3, taşlay turup “atadurup” KHA s. 267/5, kokan aşay turağanda “erik yiyip dururken” KHA s. 297/2, karğay turup “bakadurup” KTD s. 114, saklay turup “karuyadurup” YK s. 82/15, küley turup “gülüp durup” YK s. 186/15.

Kumuk Türkçesinde "-e" zarf-fiil ekinin "diye" içinde kalıplaşarak (-arak, -erek anlamında) kullanımı:

onun anasını, kız kardeşini de garavaşlar etme gerek diye “onun annesini, kız kardeşini de köle yapmak gerek diye ” AH s. 84/2, song oğar barmağı bulan tiye “sonra ona parmağı ile diye” DKM s. 80/14, Batır ana topurağına tiye “Batır ana yurdunun toprağına diye” DKM s. 82/26, Külbay şo taşğa yetişe va barmağı bulan tiye “Külbay şu taşa ulaşa ve parmağı ile diye” DKM s. 83/34, tay, baytalını yessine, tiye “tay, kısrağın sahibine, diye” KHA s. 249/8, Kulbaynı sıpatına tiye “Kulbay'ın suratına değer diye” KHA s. 267/8, koluna bir müyüzler yimik zatlar tiye “eline boynuz gibi şeyler değer diye” KHA s. 293/8.

4.2.2 -p, -ıp, -ip, -up, -üp

Kumuk Türkçesinde ünlü ile biten fiil köklerine "-p" eki, ünsüz ile biten fiil köklerinde çoğunlukla "-ıp, -ip" eki kullanılmaktadır. Ancak, dudak benzeşmesine bağlı olarak "-up, -üp" gibi yuvarlak ünlü biçimleri de kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinde kullanılan "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil eki Eski Türkçede "-p" zarf-fiil ekinden gelişmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olarak kullanılan "-up, -üp" zarf-fiil eklerinin yanı sıra, "-ıp, -ip, -p" şekilleri de gözlemlenmektedir (Özkan, 2000). Kumuk Türkçesinde de "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil eklerinin yanında "-p" zarf-fiil ekinin kullanılması Eski Türkçe ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır.

"-p, -ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil eki, şahıs ve teklik-çokluk yönünden bağlı olduğu fiilin özelliklerine sahiptir. Söz konusu ek, iş ve hareketin kendisinden sonra gelen fiilden önce gerçekleştiğini ifade eder. Ayrıca bu yapıda, rastlantısal olmayan bir özne değişimi söz konusudur (Gabain, 2007).

Fiiller, -u veya -p zarf-fiil eklerini alarak mantıki esas fiilden sonra kullanıldıkları takdirde kendi manalarını kaybedebilir; tasvirî bir mana kazanabilirler. Bu yapıdaki fiil birleşikleri yüklem olarak iş görmekle kalmayıp, vasıflık vb. olarak da iş görebilir. Modern ağızlarda çok yaygın olan "-p, -ıp, -ip, -

up, -üp" zarf-fiil yapısının Uygur edebiyatının en parlak döneminden hemen sonra kullanım sıklığı bakımından "-u" zarf-fiilini geçmiş olması gerekir (Gabain, 2007).

Fiil tabanında kurulan birleşik fiil yapılarında, asıl fiilin üzerine eklenerek yardımcı fiile bağlanır. Birleşik fiil grubu teşkilinde yardımcı eylem ya da tasvirî fiile eklenerek kullanılır ve tekrar grubu kurar. Bu yapılar, asıl fiilin belirttiği hareketle eş zamanlı gerçekleşen başka bir hareketi ifade eder. Aynı zamanda asıl hareketin gerçekleştirilme biçimini ifade eder. Bunun yanı sıra belli bir hareketten önce olmuş ya da yapılmış hareketi ifade eden fiili, sonra gerçekleşen hareketi gösteren fiile bu ek aracılığıyla bağlanma işlevi de bu ek aracılığı ile sağlanır (Pekacar, 2021).

Türkiye Türkçesinde "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil eki; asıl fiille eş zamanlı gerçekleşen bir eylemi, asıl fiilden hemen önce tamamlanmış bir eylemi, "ol-" yardımcı fiiliyle kullanılarak bir eylemin gerekçesini ifade eder. Doğu Türkçesinin aksine Batı Türkçesinde ünlüyle biten fiil köklerine yardımcı bir ses alır. Bu yapı, tamamlanmış bir eylemi belirtir ve aynı zamanda yan cümle ile temel cümleyi birbirine bağlar (Çağatay, 1978). Kumuk Türkçesinde fiil kökleri ünlü ile bitiyorsa yalnız "-p" zarf-fiil eki kullanılırken ünsüz ile fiil köklerine ünlü uyumuna bağlı olarak "-ıp, -ip, -up, -üp" biçiminde eklenir. Bu bağlamda, yardımcı ünlü ya da koruyucu ünsüz kullanımına rastlanmamaktadır.

Tasvirî fiiller, yukarıda da belirtildiği üzere, yarı yardımcı fiil, zarf-fiil hâlinde bulunan önceki fiilin oluşmasını tasvir eder. Zarf-fiil önüne geldiği fiili açıklayan, anlamını değiştiren bir kelime türüdür. Türkiye Türkçesinde tasvirî fiilleri kalıbında kurulmuş olup tasvirî fiil anlatımı taşımayan, buna karşılık "-ıp, -ip, -up, -üp" ulama zarf-fiilleriyle oluşturulmuş ve tasvirî fiil anlatımı sürdüren birleşik fiil yapılarımız bulunmaktadır. Türkiye Türkçesinde tek başına kullanımı daralan "-a, -e" zarf-fiilleri, bu alanda yerini "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiillerine bırakmıştır. "-a, -e" zarf-fiil eki ile kurulan tasvirî fiil yapılar eski Osmanlı Türkçesinde yaygındır. Banguoğlu (1974) tarafından bu yapılar yarı tasvirî fiil olarak adlandırılmaktadır. Öte yandan "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil eki ile kurulmuş olan yapılar Eski Türkçede yaygındır. Türkiye Türkçesinde daha yaygın olan yarı tasvirî fiilleri "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil eki ile koşma takım kalıbında gelmiştir (Banguoğlu, 1974). Kumuk Türkçesinde "-ıp, -ip, -up, -üp" yapısına ek olarak yardımcı ünlüsüz kullanılan "-p" yapısına da rastlanmaktadır.

"Zarf-fiiller çekilmez" görüşü de mutlak değildir. Özellikle zarf-fiiller, yardımcı eylemle kullanılabilir. Yardımcı eyleme şahıs eki getirdiğimiz vakit birleşik fiil hâlinde çekime girebilir (Korkmaz, 1999).

Kumuk Türkçesinde şimdiki zaman çekiminde kullanılan zarf-fiil biçimleri:

erkin yaşa**p** turmasa "serbest yaşayıp durmasa" AH s. 91/3, ariv aşı**p**-yaşı**p** turalar "güzelce yiyip yaşayıp dururlar" DKM s. 103/66, biraz yuhla**p** tura "biraz uyuyup durur" DKM s. 105/78, yol kara**p** tura "yola bakadurur" DKM s. 146/204, çaşı**p** get "saşıp git" KAD s. 153/1584.

rahatlanmag uçun yantay**ı**p tura "rahatlamak için yana yatıp dura" AH s. 52/1, üyde yat**ı**p turarsan "evde yata durursan" DKM s. 103/64.

bütün dünyadan da küs**ü**p turaman "bütün dünyaya küsüp dururum" DKM s. 136/120.

"-p, -ı**p**, -i**p**, -u**p**, -ü**p**" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde tekrar grubu teşkilinde kullanımı:

sanap-sanap "sayıp sayıp" AH s. 34/1, tıngla**p** -tıngla**p** "dinleyip dinleyip" AH s. 35/6, gıcırayğan açuvu bulan çayna**p**-çayna**p** "kocaman öfke ile çiğneyip çiğneyip" AH s. 47/7, Gasimbeklerde aşap-ı**ç**i**p** "Kasimbeklerde yiyip içip" AH s. 55/6, yüregimni tuvrab-tuvra**p** "yüreğimi parçalayıp parçalayıp" AH s. 63/6, aşap-ı**ç**i**p** "yiyip içip" DKM s. 138/140, ariv aşap-yaşı**p** turalar "güzelce yiyip yaşayıp dururlar" DKM s. 103/66, küle**p**-oyna**p** "gülüp oynayıp" KAD s. 182/2006, urlap urlap "gizli gizli" KTD s. 116, oyla**p** oyla**p** "düşüne düşün" YK s. 130/30.

arı**p**-talı**p** "arayıp bulup" AH s. 33/2, kiselerinden çığırtı**p**-çığırtı**p** "ceplerinden çıkartıp çıkartıp" AH s. 72/1, alı**p** da, berı**p** de "alış verişte" KAD s. 46/125, talpını**p** talpını**p** "çırpına çırpına" KHA s. 217/1, tamı**p** tamı**p** "damlaya damlaya" KHA s. 271/16, pışğırı**p**-pışğırı**p** "hapşırıp tıksırarak" KHA s. 111/17, tamı**p** tamı**p** "damlaya damlaya" KHA s. 271/16.

İranlı Mirza Hüseyinni kervan sarayına gelı**p**-getı**p** "İranlı Mirza Hüseyin'in kervansarayına gelip gidip" AH s. 12/6, yaraları yaynı yalavunda sellenı**p**-hurtlanı**p** "yaraları yaz sıcağında ateşlenip kurtlanıp" AH s. 15/2, çertı**p**-çertı**p** AH s. 53/4, Gasimbeklerde aşap-ı**ç**i**p** "Kasimbeklerde yiyip içip" AH s. 55/6, har gün gelı**p**-getı**p** "her gün gelip gidip" AH s. 67/2, şişı**p**-göbü**p** "şişip kabarıp" AH s. 103/5, ayak giyimler bi**ç**i**p**-tigı**p** "ayakkabılar giyimler bi**ç**i**p**-dikip" AH s. 125/1, aşap-ı**ç**i**p** "yiyip içip" KHA s. 135/10, yetı**p** gelı**p** "koşup gelip" YK s. 36/25.

sor**up**-sor**up** “çekip çekip” AH s. 82/1, bol**up**-bol**up** “olup olup” KAD s. 91/730.

ong**up**-ös**üp** “büyüyüp gelişip” DKM s. 85/43, ong**up**-ös**üp** “onup büyüyüp” KHA s. 137/3, ong**up**-ös**üp** “onup büyüyüp” KHA s. 137/3.

“-p, -ip, -up, -üp” zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde birleşik fiil grubu teşkilinde kullanımı:

Bu birleşik fiil grupları isim+yardımcı fiil, fiil+zarf-fiil eki+tasvirî fiil şeklinde teşekkül eder.

çıda**p** turup “dayanıp durup” AH s. 70/9, bir yurtda yaşa**p** turağan “bir köyde yaşayaduran” DKM s. 119/108.

olturğan yerinden atıl**p** tur**up** “oturduğu yerinden atlayıp durup” AH s. 25/1, bir adam yat**up** tura “bir adam yatıp durur” DKM s. 84/40, yat**up** tura “yatadurur” DKM s. 102/57, üyünde yat**up** turağanda “evinde yatadurduğunda” DKM s. 102/58.

yüregimni hür et**ip** “yüreğimi büyütüp” AH s. 11/4, nür et**ip** “ışık edip” AH s. 11/4, açuv et**ip** “inat olsun diye yapıp” AH s. 16/3, öz hağı bulan et**ip** “kendi katkılarıyla yapıp” AH s. 17/4, birdağılay maşalla et**ip** “bir daha maşallah deyip” AH s. 18/8, onu garkarasından tatıvluk taysağannı es et**ip** “fark edip” AH s. 19/6, içinde dert et**ip** “içinde dert edip” AH s. 20/2, ne et**ip** “ne edip” AH s. 21/1, Absiyah degen bir kentge alifançı et**ip** “Absiyah denilen bir kente vergi memuru edip” AH s. 24/4, olağa baş et**ip** “onlara baş edip” AH s. 25/6, ant et**ip** “ant edip” AH s. 26/6, uzak yol et**ip** “uzak yol edip” AH s. 33/6, ikram et**ip** “ikram edip” AH s. 33/7, Murad Babayğa savbol da et**ip** “Murat Dede'ye teşekkür de edip” AH s. 34/5, ne gıyınlıklar et**ip** “ne eziyetler edip” AH s. 35/8, haygevelege hisap et**ip** “akılsızlardan sayıp” AH s. 35/8, çiftçileri tabun-tabun et**ip** “çiftçileri grup grup edip” AH s. 36/1, köp vazalar-nasihatlar et**ip** “çok demeçler, nasihatler edip” AH s. 37/4, degeni barından da aldınlig et**ip** “hepsinden de öncelik edip” AH s. 38/2, harakat et**ip** “hareket edip” AH s. 38/6, tek sizge nasihat et**ip** “sadece size nasihat edip” AH s. 39/4, üydegileni oyun öztöreçe misal et**ip** “evdekilerin düşüncelerini kendince örnek edip” AH s. 40/1, ulla garşılıklar et**ip** “büyük beddualar edip” AH s. 40/2, söyleşmege gerekni isbat et**ip** “konuşmalarının gerektiğini ispat edip” AH s. 41/4, biy-hanlanı ağaç et**ip** “bey hanları ağaç edip” AH s. 42/2, oğar hürmet et**ip** “ona hürmet edip” AH s. 42/4, kömek et**ip** “yardım edip” AH s. 45/1, umut et**ip** “umut edip” AH s. 46/2, hap-hazır et**ip** “hazır edip” AH s. 46/2, ulla hürmet-sıy

etip “büyük hümet, saygı edip” AH s. 49/4, yolnu aylanç *etip* “yolunu çevirip” AH s. 49/5, meni yimikleri ol san *etip* “benim gibileri adamdan sayıp” AH s. 49/9, hıng *etip* “hıçkırıp” AH s. 57/8, suvnu bahana *etip* “suyu bahane edip” AH s. 58/8, alğış *etip* “alkış edip” AH s. 62/7, Dilbarğa maslahat *etip* “Dilber'e nasihat edip” AH s. 66/2, geçesin-günün bir *etip* “gecesini gündüzünü bir edip” AH s. 70/9, yaşlağa aş *etip* “çocuklara yemek yapıp” AH s. 71/1, munu habarına tamaşalığ *etip* “bunun haberine hayret edip” AH s. 72/5, acayıplığ *etip* “acayıplık edip” AH s. 72/5, Amanhornu bu habarnı da Rusça tarcuma *etip* “Amanhor'un bu haberinin de Rusça tercüme edilip” AH s. 74/4, caning yazığ *etip* “canını yazık edip” AH s. 79/10, savbol da *etip* “veda da edip” AH s. 80/1, hukmu *etip* “hükmedip” AH s. 81/9, irişğat *etip* “eğlenip” AH s. 83/3, Amanhornu gul *etip* “Amanhor'u kul edip” AH s. 84/3, anasın, gızardaşın garavaşlar *etip* “annesini ve kız kardeşini köle edip” AH s. 84/3, özüme bir sır *etip* “kendime bir sır edip” AH s. 88/9, hukmu *etip* “hükmedip” AH s. 89/6, Amanhornu başındağı bu halnı es *etip* “Amanhor'un başındaki bu hâli fark edip” AH s. 92/4, özüne gul *etip* “kendisine kul edip” AH s. 92/10, yaş canımnı gurban *etip* “genç canımı kurban edip” AH s. 94/2, tusnaklanı azat *etip* “tutsakları azat edip” AH s. 97/1, Dilbarnı yuregin şat *etip* “Dilber'in yüreğini şad edip” AH s. 101/4, anangnı ve kızardaşingnı kul-karavaş *etip* “ananı ve kız kardeşini kul, köle edip” AH s. 101/4, saburluk *etip* “sabredip” AH s. 105/1, savbol *etip* “veda edip” AH s. 106/2, tergev *etip* “dikkat edip” AH s. 107/3, sorav-sorğu *etip* “sorup sorgu edip” AH s. 107/7, süyünç *etip* “sevinç edip” AH s. 107/7, akır *etip* “söz edip” AH s. 108/4, Absiyahkentge selder *etip* “Absiyahkent'e vali edip” AH s. 109/3, kerivan-kerivan *etip* “kervan kervan edip” AH s. 112/6, tart-soz *etip* “çek, uzat edip” AH s. 117/7, bir sapar *etip* “bir sefer edip” AH s. 123/7, hisap *etip* “hesap edip” AH s. 127/6, maslahat *etip* “nasihat edip” AH s. 128/3, yas *etip* “yas edip” AH s. 130/3, eki-üç adam *etip* “iki üç adam edip” AH s. 134/5, gündüzlerde kayğı *etip* “gündüzlerde dert edinip” AH s. 142/3, ayan *etip* “ayan ediğ” AH s. 143/7, özün ölümden kutulmacağın his *etip* “kendisinin ölümden kurtulamayacağını hissedip” DKM s. 82/26, para-para *etip* “paramparça edip” DKM s. 85/43, katın *etip* “kadın/hanım edinip” DKM s. 102/55, sıy *etip* “hürmet edip” DKM s. 121/117, abur *etip* “hürmet edip, saygı gösterip” DKM s. 121/117, kast *etip* “kastedip” DKM s. 138/137, özüne katın *etip* “kendine kadın/hanım edinip” DKM s. 143/179, bayan *etip* “beyan edip” GB s. 137/8.7, , umut *etip* “umut edip” KAD s. 121/1143, umut *etip* “ümit edip” KAD s. 162/1717, kuymak

etip “kuymak yapıp” KAD s. 170/1832, kant **etip** “kızıp” KAD s. 178/1945, soktağa umut **etip** “et suyunu umut edip” KAD s. 216/2432, üç kalaç da **etip** “üç ekmek de yapıp” KHA s. 111/1, madar **etip** “idare edip” KHA s. 171/1, ant içip “yemin içip” KTD s. 110, dalil **etip** “delil edip” ŞHA s. 48, baha **etip** “değer edip” YK s. 36/10, yah **etip** “azmedip” YK s. 36/10, zulmu **etip** “zulüm edip” YK s. 51/3, teng **etip** “denk edip” YK s. 83/20, lap lap **etip** “lap lap edip” YK s. 88/1, yaşlık **etip** “gençlik edip” YK s. 138/30, kart **etip** “yaşlandırıp” YK s. 140/65, yartı **etip** “yarım edip” YK s. 140/65, tal **etip** “dal edip” YK s. 144/5, küley turup “gülüp durup” YK s. 186/15, köl bolup “göl olup” YK s. 226/5, yallı bolup “sessiz olup” YK s. 231/1.

ticaret ete turup “ticaret ededurup” AH s. 12/5, yürüy turup “yürüyedurup” AH s. 12/6 hazirlane turup “hazırlanadurup” AH s. 13/3, tamaşa bolup “hayret edip” AH s. 13/8, Tatarhannı kentlerin aylana turup “Tatarhan'ın kentlerinde dolaşadurup” AH s. 15/3, kılığından malumatlar cıya turup “kılıklarından bilgiler toplayadurup” AH s. 15/3, at bolup “ad olup” AH s. 18/9, ohuy turup “okuyadurup” AH s. 19/1, dadayı bulan bara turup “babası ile varadurup” AH s. 19/2, erinden de va atasından galğan mal-mülkge yes de bolup “kocasından ve babasından kalan mal mülke sahip olup” AH s. 19/3, mağa katın bolup “bana kadın olup” AH s. 19/6, karavaş da bolup “köle de olup” AH s. 20/1, yazık bolup “yazık olup” AH s. 20/5, katnaşa-katnaşa turup “kaynaşa kaynaşa durup” AH s. 21/3, bek haylı adam bolup “pek istekli adam olup” AH s. 22/7, lah bolup “defolup” AH s. 23/6, özün tutğanlığı hakkında oylay turup “kendisini tutması hakkında düşünedurup” AH s. 24/2, Absiyah degen bir kentge alifançı **etip** “Absiyah denilen bir kente vergi memuru edip” AH s. 24/4, özüne katın bolup “kendisine kadın olup” AH s. 24/9, onu göz aldında zulmuçular bolup “onun gözünün önünde zalimler olup” AH s. 24/12, olturğan yerinden atılıp turup “oturduğu yerinden atlayıp durup” AH s. 25/1, gerti bolup “gerçek olup” AH s. 25/4, cirgene turup “iğrenedurup” AH s. 28/2, misgin bolup “miskin olup” AH s. 28/7, oram bulan dögerete turup “şehir içinde yuvarlanadurup” AH s. 30/3, goynu yessi turup “koyunun sahibi kalkıp” AH s. 30/6, meni de bir boçönka çağırımını eltgen dögerete turup “benim bir fıçı şarabımı yuvarlayadurup” AH s. 31/2, Şahap eser-meser bolup “Şahap sarhoş marhoş olup” AH s. 31/3, halsız bolup “hâlsiz olup” AH s. 31/4, razi de bolup “razı da olup” AH s. 33/2, misgin bolup “miskin olup” AH s. 36/3, şulay har türlü barçı--gelçi işlege ürüy turup “böyle her türlü

gelgit işleriyle uğraşadurup” AH s. 36/5, köp vazalar-nasihatlar etip “çok demeçler, nasihatler edip” AH s. 37/4, rus kazaklar bulan bir bolup “Rus Kazaklar ile bir olup” AH s. 37/4, degeni barından da aldınılg etip “hepsinden de öncelik edip” AH s. 38/2, harakat etip “hareket edip” AH s. 38/6, tartına turup “çekinedurup” AH s. 39/7, Kuzmanı yuregindegi dertni açmay turup “Kuzma’nın yüreğindeki derdini açmadan durup” AH s. 41/1, uyala turup “utanadurup” AH s. 50/4, seni hagingdan soray turup “senin hakkında soradurup” AH s. 51/5, söz bermey turup “söz vermeden durup” AH s. 52/1, purman bolmay turup “izin olmayıp” AH s. 52/7, amalsız bolup “ümitsiz olup” AH s. 58/6, hazır bolup “hazır olup” AH s. 58/8, uyala turup “utanadurup” AH s. 59/8, arekden ere turup “uzaktan kalkadurup” AH s. 60/4, amal bola turup “çare buladurup” AH s. 63/1, garay turup “gözleyedurup” AH s. 64/3, yılay-yılay turup “ağlaya ağlaya durup” AH s. 64/5, tang yuvug bola turup “tan vakti oladurup” AH s. 64/6, oylaşa turup “düşünedurup” AH s. 65/3, ocağımızda bülbul bolup “ocağımızda bülbul olup” AH s. 65/5, tangğa yuvug bola turup “tan vaktine yakın oladurup” AH s. 66/1, un gıdırı turup “un arayadurup” AH s. 71/1, alğışlar ete turup “dualar ededurup” AH s. 72/1, razi bolup “razı olup” AH s. 72/7, mashara bolup “maskara olup” AH s. 77/6, Amanhor ere turup “Amanhor kalkadurup” AH s. 79/11, ulla bolup “büyük olup” AH s. 83/4, razi bolup “razı olup” AH s. 84/5, yılay turup “ağlayadurup” AH s. 85/4, suv yimik bolup “su gibi olup” AH s. 86/6, Rusça tarcuma da ete turup “Rusça tercüme de ededurup” AH s. 87/2, biyler yog bolup “beyler yok olup” AH s. 87/3, razi bolup “razı olup” AH s. 89/5, altın yog bolup “altın yok olup” AH s. 89/6, şolay bolup “böyle olup” AH s. 90/6, sülçe bolup “süngü olup” AH s. 91/3, rus gazaglar bulan bir bolup “Ruz Kazaklar ile bir olup” AH s. 91/4, bütün dünyadan ayrılğanday bolup “bütün dünyadan ayrılan gibi olup” AH s. 92/2, günahını yessi bolup “günahın sahibi olup” AH s. 92/6, öz-özüne şirular ohuy turup “kendi kendisine şiirler okuyadurup” AH s. 93/1, zındançı bulan söyley turup “zindancı ile söyleşedurup” AH s. 94/4, süygen canlar bir bolup “seven canlar bir olup” AH s. 95/7, hanğatarı bolup “Han’a lazım olup” AH s. 96/2, hannı asgerlerin kuvalay turup “hanın askerlerini kovalayadurup” AH s. 96/2, tusnaklanı azat etip “tutsakları azat edip” AH s. 97/1, yulduz yarıklar yimik bolup “yıldız ışıkları gibi olup” AH s. 99/2, çepgenini tübündegi kılıcın hazırley turup “cepkeninin altındaki kılıcını hazırlayadurup” AH s. 99/7, anam bulan bacım karavaş bolup “anam ile kardeşim köle olup” AH s. 101/4, yoldaş bolup “yoldaş olup” AH s. 103/8,

Tatarhanğa kul bolup “Tatarhan'a kul olup” AH s. 108/4, selder bolup “vali olup” AH s. 109/4, idaranı raisi bolup “idarenin reisi olup” AH s. 110/2, kaçaklar bulan bir bolup “kaçaklar ile bir olup” AH s. 110/6, satıvğa tarıklı mallanı ala turup “satılmaya gerekli malları aladurup” AH s. 112/2, Absiyahğa rais bolup “Absiyah'a reis olup” AH s. 112/2, özge kaçaklar bulan bir bolup “başka kaçaklar ile bir olup” AH s. 112/3, sizge ne bolup “size ne olup” AH s. 113/7, miyama bolup “örümcek olup” AH s. 114/9, yılata turup “ağlayadurup” AH s. 117/7, ap-pak sıpatları da bolup “bembeyaz sıfatları da olup” AH s. 118/2, ot-yalın bolup “ateş alev olup” AH s. 118/2, sen bolup “sen olup” AH s. 118/3, Kasimbekge bahana bolup “Kasimbek'e bahane olup”, atlar pışğıra turup “atlar burnundan soluyadurup” AH s. 119/7, yılay turup “ağlayadurup” AH s. 121/2, gentlege habar bolup “kentlere haber olup” AH s. 121/4, Amanhor bulan habarlay turup “Amanhor ile haberleşedurup” AH s. 122/3, güp-güp bolup “grup grup olup” AH s. 122/3, güp-güp bolup “grup grup olup” AH s. 122/4, Absiyahğa selder bolup “Absiyah'a vali olup” AH s. 123/2, yeldey bolup “yel gibi olup” AH s. 126/6, tabun-tabun bolup “grup grup olup” AH s. 130/2, nikağ toyu bolup “nikâh düğünü olup” AH s. 130/3, durus bolup “dürüst olup” AH s. 130/4, gelin bolup “gelin olup” AH s. 131/1, durus bolup “dürüst olup” AH s. 131/1, oylay turup “düşünedurup” AH s. 131/2, öktem bolup “kibirli olup” AH s. 131/6, yılay turup “ağlayadurup” AH s. 132/3, koldan kol ete turup “elden ele ededurup” AH s. 134/3, Dilbarnı üstünde ere turup “Dilber'in üstünde kalkadurup” AH s. 138/3, eki de tizlerin tüye turup “iki de dizlerini dövedurup” AH s. 138/3, vayah ayta turup “ağıtlar söyleyedurup” AH s. 138/3, töşüne ura turup “döşüne vuradurup” AH s. 138/3, bulay ayup “böyle söyleyip” AH s. 139/2, angar bolup “baraj olup” AH s. 139/3, eki taş bolup “iki taş olup” AH s. 141/1, gelin bolup “gelin olup” AH s. 142/2, ölçev bolup “ölçü olup” AH s. 142/3, sokur bolup “kör olup” DKM s. 79/8, gözü göregen bolup “gözü gören olup” DKM s. 80/14, yuvuk bolup “yakın olup” DKM s. 80/14, gesek-gesek bolup “parça parça olup” DKM s. 81/17, bek paşman bolup “pek pişman olup” DKM s. 81/19, bek aç bolup “pek aç olup” DKM s. 81/22, kart yok bolup “yaşlı yok olup” DKM s. 83/29, haran yürüy turup “güç bela yürüyedurup” DKM s. 83/30, maktana turup “öviünedurup” DKM s. 83/34, iyisley turup “koklanadurup” DKM s. 84/39, art ayaklarından ereturup “arka ayaklarından kalkadurup” DKM s. 84/39, amalsız bolup “umutsuz olup” DKM s. 101/49, yahşı ağaç izley turup “iyi odun arayadurup” DKM s. 101/49, komuz

soğ**up** turağan “kopuz çaladuran” DKM s. 102/58, erten bol**up** “sabah olup” DKM s. 102/59, bek şat va razı bol**up** “pek mutlu ve razı olup” DKM s. 103/62, sebep bol**up** “sebep olup” DKM s. 103/66, tamaşa bol**up** “hayret verici olup” DKM s. 105/83, erten bol**up** “sabah olup” DKM s. 108/107, bu ağaçlıkda yürüy tur**up** “bu ormanda yürüyedurup” DKM s. 137/128, otbaş alda kalğıy tur**up** “ocakbaşında uyuklayadurup” DKM s. 137/132, gündüz yimik yarık bol**up** “gündüz gibi aydınlık olup” DKM s. 140/157, çaykay tur**up** “sarsıladurup” DKM s. 141/159, paşman bol**up** “pişman olup” DKM s. 141/164, bara tur**up** “ulaşadurup” DKM s. 144/192, dörtev bol**up** “dört kişi olup” DKM s. 144/193, şoğar yetişe tur**up** “ona yetişedurup” DKM s. 145/194, yuvuk bara tur**up** “yakın ulaşadurup” DKM s. 145/195, küley tur**up** “güledurup” DKM s. 145/195, şonu izley tur**up** “onu izleyedurup” DKM s. 145/201, avuzluğun da çaynay tur**up** “ağızlığını da çiğneyeturup” DKM s. 146/205, cıcım yimik yandıra tur**up** “ateş gibi yandıraturup” DKM s. 146/205, eretur**up** “ayağa kalkıp” GB s. 114/3.12, aççı bol**up** “acı olup” KAD s. 38/21, tatlı bol**up** “tatlı olup” KAD s. 38/21, arık bol**up** “zayıf olup” KAD s. 52/205, semiz bol**up** “semiz olup” KAD s. 52/205, aç bol**up** “aç olup” KAD s. 57/270, kavumlu bola tur**up** “evlenmeyedurup” KAD s. 161/1702, arslan bol**up** “aslan olup” KAD s. 173/1874, kul bol**up** “kul olup” KAD s. 174/1882, adam bol**up** “adam olup” KAD s. 174/1882, kul bol**up** “kul olup” KAD s. 174/1883, taş bol**up** “taş olup” KAD s. 224/2545, çıkmay tur**up** “çıkmadan durup” KAD s. 227/2584, til ete tur**up** “dil ededurup” KAD s. 232/2659, tiri bol**up** “diri olup” KAD s. 233/2681, ölü bol**up** “ölü olup” KAD s. 233/2681, baynı hıbarın söyley tur**up** “zenginlik hikâyesini söyleyedurup” KAD s. 262/3072, yürüy tur**up** “yürüyedurup” KAD s. 276/3284, aç bol**up** “aç olup” KHA s. 111/8, razı bol**up** “razı olup” KHA s. 113/3, akşam bol**up** “akşam olup” KHA s. 113/15, kızıra tur**up** “dolaşırken” KHA s. 121/16, otlay tur**up** “otlaya durup” KHA s. 131/1, töbeley tur**up** “dövüp durup” KHA s. 145/21, aytmay tur**up** “söylemeden durup” KHA s. 181/5, aylana tur**up** “gezip durup” KHA s. 199/1, ere tur**up** “ayağa kalkıp” KHA s. 157/4, çonk bol**up** “çukur olup” KTD s. 112, lam bol**up** “sessiz kalıp” KTD s. 114, tenekek bol**up** “diken olup” KTD s. 114, karğay tur**up** “bakadurup” KTD s. 114, kandala bol**up** “sözünde durup” KTD s. 114, yeldey bol**up** “yel gibi olup” KTD s. 116, vacur vucur bol**up** KTD s. 122, yeldey bol**up** “yel gibi olup” KTD s. 125, bol**up** giççi tereze “küçük pencere olup” ŞHA s. 22, bol**up** yes “sahip olup” ŞHA s. 34, harşlar bol**up** “iz olup” ŞHA s. 48, tarhlar bol**up** “tarih olup”

ŞHA s. 48, minmaralar bolup “minareler bolup” ŞHA s. 48, şeklene turup “şüphelenip” ŞHA s. 66, tiklene turup “diklenerek” ŞHA s. 66, yaşıl ot bolup “yeşil ot olup” ŞHA s. 68, , yumuruk bolup “yumruk olup” ŞHA s. 80, tokmak bolup “tokmak olup” ŞHA s. 80, top olup “top olup” ŞHA s. 80, ok bolup “ok olup” ŞHA s. 80, yok bolup “yok olup” ŞHA s. 80, biyiy turup “dans ederken” ŞHA s. 80, yuvuk bolup “dost olup” ŞHA s. 124, seni tilbir bolup “senin dildeşin olup” ŞHA s. 144, sav bolup “sağ olup” YK s. 49/5, bir işler bolup “bir işler olup” YK s. 53/3, karay turup “bakadurup” YK s. 56/10, kir bolup “kir olup” YK s. 66/10, kara bolup “kara olup” YK s. 67/20, yartı bolup “yarım olup” YK s. 78/11, biz bolup “sivri olup” YK s. 79/12, sıylı bolup “değerli olup” YK s. 79/17, yetim bolup “yetim olup” YK s. 134/5, yok bolup “yok olup” YK s. 137/1.

“-p, -ip, -ip, -up, -üp” zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde tekrar grubu ve birleşik fiil grubu dışında kullanımı:

umutum bar sönmes dep “umudum var, sönmez diye” AH s. 12/1, sizin taşlap “sizi terk edip” AH s. 12/2, oğar domburçu dep “ona Dombracı diye” AH s. 15/6, gelinleribizni urlap “gelinlerimizi çalıp” AH s. 16/3, taşlap “terk edip” AH s. 16/3, atın da yerlep “atını da eyerleyip” AH s. 17/5, Tarhan Murza yaşını atın sorağanda, Şamsukumar “bilmeymen” dep “Tarhan Mirza çocuğun adını sorduğunda, Şamsukumar ‘bilmiyorum’ diye” AH s. 17/5, bu adatını anglap “bu adeti öğrenince” AH s. 18/3, “Şamsukumarnı boyun-soyun tergep “Şamsukumar’ı boylu boyunca süzüp” AH s. 19/6, hanlar barı da bir yimik sutur, zulmuçu ekenni, olar yaklama adamı yok taypanı malın güç bulan, yalğan bulan, şariatnı koduları dep “hanların hepsinin de bir gibi zalimce olduğunu, onların taraftarı adamları olmayanların mallarını zorla, yalan ile şeriatın gerekleri deyip” AH s. 20/2, Absiyahkentni halkı bulan kıyışma kıyın, özübüzge-özübüz başbiz dep “Absiyahkent’in halkı ile anlaşmak zor, kendimiz kendimize başız deyip” AH s. 23/1, halın terenleşdirecegin anglap “durumu güçleştireceğini anlayıp” AH s. 23/7, birevge garap “birine bakıp” AH s. 25/4, avlaglarda işlep “tarlalarda çalışıp” AH s. 27/1, avzundağı etni taşlap “ağzındaki eti atıp” AH s. 28/2, sasığ etni aşap “kokmuş eti yiyip” AH s. 28/3, özübüz işlep “kendimiz çalışıp” AH s. 28/5, özübüz aşap “kendimiz yiyip” AH s. 28/5, gıllar gartıllap “teller titreyip” AH s. 28/6, haysızlıgı taşlap “gayretsizliği atıp” AH s. 29/2, bu tilençilik bulan yaşap turayım “bu dilencilik ile yaşayıp durayım” AH s. 29/4, meni yimik ulanğa el gezep “benim gibi erkeğe diyar diyar gezip” AH s. 29/4, Şahap urlap “Şahap çalıp” AH s. 29/5,

cıyğan ekmek gesecleni va bişgen tavuk da bulan piyalalap “topladıǵı ekmek parçalarını ve pişmiş tavuk ile fincana doldurup” AH s. 30/3, el gezep “yer gezip” AH s. 30/4, meni golum talǵanda anası çaykar dep “benim kolum yorulduğunda annesi sallar deyip” AH s. 30/5, izlep “arayıp” AH s. 30/6, “ingı-inga” dep “inga inga’ deyip” AH s. 32/4, oları taşlap “onları terk edip” AH s. 33/1, yapraklarını yangıdan yaşnap “yapraklarını yeniden çiçek açıp” AH s. 33/3, alǵasap “acele edip” AH s. 34/6, Şahapnı butların çumarlap “Şahap’ın ayaklarını cırmalayıp” AH s. 35/6, hali de anglap “şimdi de anlayıp” AH s. 35/8, Tatarhannı barı zulmlarına çıdap “Tatarhan’ın bütün zalimliğine dayanıp” AH s. 35/8, idara üyün izlep “idare binasını arayıp” AH s. 37/1, og-cayasın da tüzlep “ok sadaǵını düzeltip” AH s. 37/2, ügenni başın karasǵa da baylap “üzenginin başını direǵe de bağlayıp” AH s. 37/2, bu zulmuǵa çıdap “bu zalimliğe dayanıp” AH s. 39/4, nete bu gertini masal bulan söylep “ne yapıyor bu doğruyu masal ile söyleyip” AH s. 41/1, tabiatın maktap “tabiatı övüp” AH s. 43/3, arızılardı rahmusuz cazalap “arzu hâlcileri vicdansızca cezalandırıp” AH s. 46/3, guvalap “kovalayıp” AH s. 46/7, hadiradaǵı bişgen savusǵanǵa garap “tenceredeki pişen saksanǵana bakıp” AH s. 47/4, onu lap nazik yerlerin tırnap “onun çok nazik yerlerini tırmalayıp” AH s. 47/9, hannı garnın talap “hanın karnını dalayıp” AH s. 48/3, terezeden garap “pencereden bakıp” AH s. 51/5, boyung ölçep “boyunu ölçüp” AH s. 54/2, Patimatnı başındaǵı halnı anglap “Patimat’ın başındaki hâli anlayıp” AH s. 56/3, Patimatnı sözüne tınglap “Patimat’ın sözünü dinleyip” AH s. 57/2, barıp garayım, dep “varıp bakayım deyip” AH s. 57/5, olturǵan yerinden alǵasap “oturduğu yerinde acele edip” AH s. 58/9, yahşı tergep “iyice dikkat edip” AH s. 59/6, saǵa garap “sana bakıp” AH s. 67/6, saǵa garap “sana bakıp” AH s. 67/6, daǵı da taşların taşlap “daha da taşları atıp” AH s. 67/10, üyge barıp yetimlege, pagırılǵa sadaǵa et, dep “eve barıp yetişince fakirlere sadaka ver, deyip” AH s. 68/1, ol şaharnı guruvda kömek etmekni tilep “o şehri kurmada yardım etmelerini dileyip” AH s. 69/2, yıbavda yırlap “eğlencelerde şarkı söyleyip” AH s. 69/5, ara-arada togtap “ara arada durdurup” AH s. 69/7, İlmudan payıng bar buǵay? dep “İlimden payının var olduğu anlaşılıyor? diye” AH s. 70/2, Guranda magtap “Kur’an’da övüp” AH s. 70/6, “Amanhornu maclisden guvalap “Amanhor’u meclisten kovalayıp” AH s. 72/4, özügüz paylap “kendiniz paylaşıp” AH s. 72/7, yahşı tergevlü tınglap “iyice ve dikkatli dinleyip” AH s. 73/6, mühürlep “mühürleyip” AH s. 74/7, onu toplayp “onu toplayıp” AH s. 78/5, ertengi aşın hazirlep “sabah yemeğini hazırlayıp” AH

s. 78/8, kök kökürep *“gök gürüldeyip”* AH s. 78/8, sebelep *“çişeleyip”* AH s. 78/8, sünnet toynu gutlap *“sünnet düğününü kutlayıp”* AH s. 82/1, biy-hanlanı urlap *“bey hanların çalıp”* AH s. 82/1, yahşı yırlap *“iyi şarkı söyleyip”* AH s. 83/3, sizin hansaraynı mısğıllap *“bizim Hansaray'ı alaya alıp”* AH s. 83/3, hansarayda çıgğan hukmunu Amanhorğa ohup *“Hansaray'da çıkan hükmü Amanhor'a okuyup”* AH s. 84/4, mekenli küyde çırmap *“iyi şekilde sarıp”* AH s. 85/1, atın tumarlap *“atını tumarlayıp”* AH s. 85/2, özü de aşap *“kendi de yiyip”* AH s. 85/2, gurşap *“toplayıp”* AH s. 86/3, Amanhornu habarına tınglap *“Amanhor'un haberini dinleyip”* AH s. 86/5, ara-arada togtap *“art arda durdurup”* AH s. 87/2, vazirvakilleri va divan gadileri bir-birine garap *“vezir vekilleri ve divan kadıları birbirine bakıp”* AH s. 90/6, göz aldında saglap *“göz önünde saklayıp”* AH s. 93/4, onda dağı da güçlü hozğavullar bolğan dep *“orada daha güçlü ayaklanmalar olmuş diye”* AH s. 97/2, atların kişenlep *“atlarını köstekleyip”* AH s. 97/6, s. 97/8, kılıçın da baylap *“kılıcını da bağlayıp”* AH s. 99/2, alğasap *“acele edip”* AH s. 99/5, kiselerin hotğap *“ceplerini karıştırıp”* AH s. 99/7, han horullap *“han horlayıp”* AH s. 100/3, onu başı dögerep *“onun başı yuvarlanıp”* AH s. 100/3, onu da paralap *“onu da paralayıp”* AH s. 100/3, vazirni yaralap *“veziri yaralayıp”* AH s. 100/3, Hansarayı dağı da kamalğan busa yaray dep *“Hansaray'ı daha da kapatılmışa benziyor diye”* AH s. 100/4, “Artımdan kuvun çıkmğa yaray”, dep *“‘Ardımdan haberci çıkmıştır’ deyip”* AH s. 101/1, bir hadira un tilep *“bir tabak un dileyip”* AH s. 101/3, bir tergep *“bir dikkat edip”* AH s. 104/6, Dilbarnı kuçaklap *“Dilber'i kucaklayıp”* AH s. 104/8, haşıklık havasın yırlap *“aşıklık havasını şarkı söyleyip”* AH s. 105/6, içinden yırtıllap *“içinden parıldayıp”* AH s. 105/9, lansıllap *“yansıtıp”* AH s. 105/9, taşnı üstünde kazılıp uvak yazıv bulan bulay dep *“taşın üstünde kazılıp küçük yazı ile böyle deyip”* AH s. 105/9, karasğa da baylap *“direğe de bağlayıp”* AH s. 106/6, Amanhor bulanı kuçaklap *“Amanhor ile kucaklaşıp”* AH s. 108/4, tulpar tübümde sav çakı men sizin tapmay koyman dep *“Tulpar (kanatlı at) altımda sağ olduğu sürece ben sizi bulmadan koyman deyip”* AH s. 108/4, Vay Allah! dep *“Vay Allah! Deyip”* AH s. 113/11, bir atasın, bir anasın kuçaklap *“bir babasını, bir anasını kucaklayıp”* AH s. 113/11, “Bolacak zat tügül” dep *“‘Olacak şey değil’ deyip”* AH s. 114/4, Amanhor kaytğandok, ari-berisine de karamay, Dilbarnı tez-tez oğar berip taydırma gerek dep *“Amanhor döner dönmez, orası burasına da bakmadan Dilber'i tez tez ona verip [ortadan] kaldırmak gerek deyip”* AH s. 115/4, Ol hali bulağa aytmakdan payda yok, Dilbarnı güçden çıkarıp alıp getmege gerek

dep “O şimdi bunlara söylemekte fayda yok, Dilber'i zorla çıkarıp alıp gitmeye gerek deyip” AH s. 116/2, Soltan Mahmutnu habarına tınglap “Sultan Mahmut'un haberini dinleyip” AH s. 116/3, Kasimbek, kurdaş, men sözümde hata bolğanman. Hanlık yangırdı, hukumat idaralar almaşındı, tazalandı, endi tüz, durus kanunlar zakonlar kurular dep “Kasimbek, arkadaş, benim sözümde hata olmuş. Hanlık yenilendi, hükümet idareler değiştirildi, temizlendi, şimdi doğru, dürüst kanun kurallar gelir deyip” AH s. 116/5, tazza örçüp “çok şiddetlenip” AH s. 116/5, yüregi tınağan yoldaşlar da hazirlep “yüregi dinleyen yoldaşlar da hazırlayıp” AH s. 117/3, başlık da baylap “başlık da bağlayıp” AH s. 117/5, Dilbarnı çırmılap “Dilber'i dolayıp” AH s. 117/7, şolay haydap “böylece sürüp” AH s. 118/1, Taşgeçivge karap “Taşgeçiv'e bakıp” AH s. 118/1, bir-birine karap “birbirine bakıp” AH s. 118/2, yaman habarın anglap “kötü haberi anlayıp” AH s. 118/2, Amanhorğa karap “Amanhor'a bakıp” AH s. 118/2, dağıdan-dağı bek avrup “dahadan daha pek hastalanıp” AH s. 118/3, “Avruy turup sen barma”, dep “Hastalanadurup sen varma' deyip” AH s. 118/5, “Hali barı da avruyğanlarım taydı, sapa-sav boldum” dep “Şimdi bu hastalığım geçti, sapsağlam oldum' deyip” AH s. 118/5, atlanı da yerlep “atları da eyerleyip” AH s. 118/6, yel yimik haydap “yel gibi sürüp” AH s. 119/1, yolnu taşlap “yolu terk edip” AH s. 119/1, Amanhornu amanatlap “Amanhor'u emanetleyip” AH s. 120/3, Ne bolğan? Yılama. Gece kaçırğanda Soltan Mahmut seni namusunga sama tiymedimi? dep “Ne olmuş? Ağlama. Gece kaçırdığında Sultan Mahmut senin namusuna sana değmedi mi? Deyip” AH s. 120/7, kuçaklap “kucaklayıp” AH s. 121/2, buzlap “donup” AH s. 121/4, biraz da habarlap “biraz daha haberleşip” AH s. 122/3, Bavtoğaydan gelgen, balcibinler saklayğan adamım, Mahammat dep “Bavtugay'dan gelen, arıcılık yapan adamım; Muhammet deyip” AH s. 122/4, 1706-ncı yılını fevral ayını avvalından başlap “1706'ncı yılın Şubat ayının öncesinden başlayıp” AH s. 122/6, Arslanmurza busa, özün tanıtmay, bulanı hantavlatıp, Amanhor bir bolmasa bir, geç-tez anasını üstüne, geleşmişini yanına gelmey turmas dep “Arslanmurza ise kendini tanıtmadan, yavaştan alıp, Amanhor günün birinde geç erken anasının yanına, nişanlısının yanına gelmeden durmaz deyip” AH s. 123/6, tüpden taba hızarlap “alttan alta takip edip” AH s. 123/6, Amanhornu ullu atasını yuvuğu Mahammat-apendini bir zatda kulağı yok, yazbaşda aprel ayda Amanhornu toyuna barıp bir sapar etip geleyim dep “Amanhor'un dedesinin yakını Muhammet Efendi olan da hiçbir şeyi duymamış,

ilkbaharda nisan ayında Amanhor'un düğününe varıp bir seyahat edip geleyim deyip” AH s. 123/7, “Soltan Mahmutnu, onu yoldaşlarını öltürülgeni eki-üç ay bola, Amanhornu atın tutup ahtarağan adam da yok, getirip koysa!?” **dep** “‘Sultan Mahmut'un ve onun yoldaşlarını öldüreli iki üç ay oluyor, Amanhor'un adını tutup aktaran adam da yok, getirip koysa?’ deyip” AH s. 123/8, ekinçi gün ertesinde Hacitarhanğa yolğa salarbiz **dep** “ikinci günün sabahında Hacitarhan'a yola salarız deyip” AH s. 124/4, kişmişler tazalap “kuru üzümle temizleyip” AH s. 124/5, türlü-türlü aşlar hazirlep “türlü türlü yemekler hazırlayıp” AH s. 124/5, tınglap “dinleyip” AH s. 125/1, ol Amanhor kaçan gelir eken **dep** “o Amanhor ne zaman gelir deyip” AH s. 125/1, Koysuvğa enişlep “Goysuv Irmak'ına inip” AH s. 125/4, özler de aşap “kendileri de yiyip” AH s. 125/5, özler de aşap “kendileri de yiyip” AH s. 125/5, tumarlap “tumarlayıp” AH s. 125/5, atların yerlep “atlarını eyerleyip” AH s. 125/6, atğa karap “ata bakıp” AH s. 125/8, sebep izlep “sebepe arayıp” AH s. 125/8, yılap “ağlayıp” AH s. 126/3, betin-başın sıypap “betini, başını sıvazlayıp” AH s. 127/4, Kayğı üstüne kayğı **dep** “Kayğı üstüne kayğı deyip” AH s. 127/6, Ahırın özüng tüz etgin, **dep** “Sonun kendin düz etsen, deyip” AH s. 128/1, Amanhor kaçan üyüne gelir eken **dep** “Amanhor hangi gün evine gelirmiş deyip” AH s. 128/6, tüpden taba hizarlap “alttan alta gözleyip” AH s. 128/6, terezeden karap “pencereden bakıp” AH s. 128/7, kızardaşın kuçaklap “kız kardeşini kucaklayıp” AH s. 129/5, bütün-kolun buğavlap “elini ayağını bağlayıp” AH s. 129/6, hassilenme, **dep** “üzülme, deyip” AH s. 129/8, bütün-kolun da baylap “elini koluna da bağlayıp” AH s. 130/2, tizine tirsegin de tirep “dizine dirseğini de dayayıp” AH s. 131/2, Dilbarhanımğa karap “Dilbarhanım'a bakıp” AH s. 131/3, Kızlar, yaman habarnı aytma da yahşı tügüldür **dep** “Kızlar, kötü haberi söylemek doğru değildir deyip” AH s. 131/3, Üyde urtlama suv yok. Siz gelgende suvğa barma **dep** “Evde içmeye bir yudum su yok. Siz geldiğinizde suya çıkıyım deyip” AH s. 131/4, “Savboluğuz, kayğısız yaşağız, kurdaşlarımız” **dep** “‘Hakkınızı helal edin, kayğısız yaşayın, arkadaşlarımız’ deyip” AH s. 132/1, turağan halk karap “duran halk bakıp” AH s. 132/3, darağaçta saklap “darağaçta saklayıp” AH s. 132/7, kömek tilep “yardım dileyip” AH s. 133/2, olağa yarama karayım **dep** “bir bakalım diye” AH s. 133/6, başlap “başlayıp” AH s. 134/1, Amanhornu süyegini yanından kuvalap “Amanhor'un cesedinin yanından kovalayıp” AH s. 134/3, “Arslanmurza politsiyaların Amanhornu süyegini yanından kuvalap taydırığız! Süyekni yessilerine berigiz!” **dep** “‘Arslanmurza polislerini Amanhor'un cesedinin

yanından kovup yok edin! Cesedi de sahiplerine veriniz!’ deyip” AH s. 134/3, paylap “paylaşıp” AH s. 134/5, hıylı habarlap “hayli haberleşip” AH s. 134/6, sorap “sorup” AH s. 135/4, savluk, salamatlık yorap “sağlık, selametlik dileyip” AH s. 137/2, bu üylege kimim bar dep “bu evlere kimim var deyip” AH s. 137/4, yırlap “şarkı söyleyip” AH s. 137/5, kızlar yılap “kızlar ağlayıp” AH s. 138/1, Terikge karap “Terik’e bakıp” AH s. 139/2, tastardan elep “tülbenkten eleyip” AH s. 140/5, Grekler bu taşnı aylı katınlanı boynuna tağa bolğan, yaş tabağanda kıynalması dep “Grekler bu taşı hamile kadınların boyunlarına takıyorlarmış, çocuk doğururken acı çekmesin diye” AH s. 141/1, eki de sını kuçaklap “iki de mezar taşını kucaklayıp” AH s. 141/4, hökünmeymen, gelinçegim öldü dep “üzülmüyorum, gelinciğim öldü deyip” AH s. 142/7, hökünmeymen, meni ulanı öldü dep “üzülmüyorum, benim oğlanım öldü deyip” AH s. 142/6, biraz zaman toktap “biraz zaman bekleyip” DKM s. 80/13, bizin bulaklardağı suv kurup “bizim kuyulardaki su kuruyup” DKM s. 81/15, üç başlı ajdaha tirip “üç başlı ejderha dirilip” DKM s. 81/20, Aşa dep “ye diye” DKM s. 82/23, yal alayım dep “dinleneyim diye” DKM s. 83/30, suvsaplıktan yallap “susuzluktan yanıp” DKM s. 83/30, Ne yahşıdır! dep “Ne güzel! diye” DKM s. 84/38, tutğan adamlanı saklap “tutukları adamı saklayıp” DKM s. 100/44, çıkma yer izlep “uygun yer arayıp” DKM s. 101/48, hağa işlep “hana çalışıp” DKM s. 102/57, tuvarnı da haydap “davarını da sürüp” DKM s. 103/64, otlavğa da karap “otlara da bakıp” DKM s. 103/64, otlı yerde otlap “otlu yerde otlayıp” DKM s. 103/64, çelekni de taşlap “kovayı da bırakıp” DKM s. 105/79, töbelep “baskın yapıp” DKM s. 106/85, tazalap “temizleyip” DKM s. 106/89, Bussahat! dep “Derhâl! diye” DKM s. 106/90, sol inbaşına baylap “sol omzuna bağlayıp” DKM s. 107/94, aş da aşap “yemek de yiyip” DKM s. 108/103, kurup “kuruyup” DKM s. 108/103, kuşluk aşnı aşap “kahvaltıyı yiyip” DKM s. 108/107, tatıvlu yaşayğanına karap “tatlı yaşamlarına bakıp” DKM s. 119/108, paylap “paylaştırp” DKM s. 119/109, teng paylap “denk paylaştırp” DKM s. 120/112, ulan abdırıp “oğlan şaşırıp” DKM s. 137/130, adamça söylep “adamca söyleyip” DKM s. 139/148, atnı yerlep “atı eyerleyip” DKM s. 139/149, şahnı kolları kartıllap “padişahın elleri titreyip” DKM s. 141/162, bulay söylep “böyle söyleyip” DKM s. 143/178, alğışlar tilep “dileyip” DKM s. 144/189, birden toktap “birden durup” DKM s. 145/198, bu çoğarı ‘acem dep “bu acem diye” GB s. 133/2.6, hesabğa karap “hesaba bakıp” GB s. 136/7.15, meni sıylılığıma arka tayap “benim cesaretime güvenip” GB s. 138/10.10, alham

oğup “*Fatiha okuyup*” GB s. 138/11.16, şoğar oşap “*buna benzeyip*” GB s. 141/16.7, özünü mısğınlap “*kendisiyle alay edip*” GB s. 146/25.10, yanında saklap “*yanında saklayıp*” GB s. 148/29.7, yaşıl yapıraklı eki butak sındırıp “*yeşil yapraklı iki dal kırıp*” GB s. 148/30.15, ariv aşap “*güzelce yiyip*” GB s. 149/31.16, alğasap “*acele edip*” GB s. 152/36.14, kime arka tayap “*kime güvenerek*” GB s. 153/39.12, taşlap “*atıp*” GB s. 157/45.14, gebelep “*kefenleyip*” GB s. 162/54.10, izlep “*arayıp*” GB s. 163/57.7, arkan bulan süyrep “*bir urganla sürükleyerek*” GB s. 164/57.12, alğasap “*teleşlanıp*” GB s. 170/70.2, çaynap “*çiğneyip*” GB s. 177/82.5, til bulan söylep “*dil ile konuşup*” GB s. 177/82.16, dünyanı taşlap “*dünyayı bırakıp*” GB s. 177/83.1, döngerep “*yuvarlanıp*” GB s. 178/84.13, erleri bulan külep “*kocalarıyla gülüp*” GB s. 189/107.11, ariv yaşlar da kozlap “*güzel çocuklar da doğurup*” GB s. 189/107.11, şo çengertkini tuvrup “*o çekirgeyi doğrayıp*” GB s. 197/123.1, yılap “*ağlayıp*” GB s. 204/137.15, zat çöplep “*bir şey toplayıp*” GB s. 204/138.10, özü köp yılama da yılap “*kendi çok ağlayıp*” GB s. 205/140.6, kol sillep “*eliyle silkeleyip*” KAD s. 137/1354, havlap “*havlayıp*” KAD s. 140/1396, başlap “*başlayıp*” KAD s. 153/1582, honşusundan sorap “*komşusundan sorup*” KAD s. 160/1677, kaynanağa karap “*kaynanaya bakıp*” KAD s. 160/1678, katınğa karap “*kadına bakıp*” KAD s. 160/1685, ekişerlep “*ikişerleyip*” KAD s. 163/1729, konaknı opurağına karap “*misafirin elbisesine bakıp*” KAD s. 171/1846, kulağın çaynap “*kulağını çiğneyip*” KAD s. 174/1889, köp çaynap “*çok çiğneyip*” KAD s. 180/1964, köp oylap “*çok düşünüp*” KAD s. 180/1971, oymak ölçep “*yüksükle ölçüp*” KAD s. 197/2195, oylap “*düşünüp*” KAD s. 197/2196, yahşı çaynap “*iyi çiyneyip*” KAD s. 213/2387, baylap “*bağlayıp*” KAD s. 214/2407, esgi yamap “*eskiyi yamayıp*” KAD s. 215/2417, aşap “*yeyince*” KAD s. 216/2434, söylep “*söyleyip*” KAD s. 217/2448, dört de yanğa gözlep “*dört yanını gözleyip*” KAD s. 217/2449, takalibaka takasına karap “*kaplumbağa kabuğuna bakıp*” KAD s. 223/2530, tегenekni bilep “*dikeni bileyip*” KAD s. 229/2620, terezeden karap “*pencereden bakıp*” KAD s. 230/2634, tınglap “*dinleyip*” KAD s. 231/2655, tuzluğundan da urtlap “*tuzluğundan da kaşıklayıp*” KAD s. 238/2747, “Hey - vöre.” dep “*‘Hey, sakın!’ diye*” KAD s. 247/2862, sıringnı sırlap “*sırrını sırlayıp*” KAD s. 273/3229, yüzüne karap “*yüzüne bakıp*” KAD s. 277/3289, hazir etgen azıgım bar, dep “*hazırladığım azıgım da var, deyip*” KHA s. 111/7, kalaçnı aşap “*ekmeği yiyip*” KHA s. 113/17, börünü kulağına sibişlap “*kurdun kulağına fısıldayınca*” KHA s. 115/4, porsuknu hillasına tınglap

“porsuğun hilesini dinleyip” KHA s. 115/6, birçe işlep *“birlikte çalışıp”* KHA s. 117/1, horaznı aşap *“horozu yiyip”* KHA s. 117/3, tülkü toktap *“tilki durup”* KHA s. 119/8, buğar karap *“buna bakıp”* KHA s. 123/6, şat karşılap *“mutlu karşılayıp”* KHA s. 125/3, saklap *“saklayıp”* KHA s. 125/5, çarlap *“keskinleştirek”* KHA s. 127/10, sıbışlap *“fısıldayıp”* KHA s. 131/12, halige yerli ayuv yelep *“şimdiye kadar ayının zapt edip”* KHA s. 137/3, ortalap *“yarıp”* KHA s. 139/5, uhlap *“uyuyup”* KHA s. 141/3, kuvalap *“kovup”* KHA s. 145/16, karğa balalanı karavullap *“karga yavrusunu gözleyip”* KHA s. 147/2, otnu bulğap *“otu bulandırıp”* KHA s. 153/10, şo yerde toktap *“o yerde durup”* KHA s. 157/4, bir yerge baylap *“bir yere bağlayıp”* KHA s. 157/4, maşa bulan külnü bulğap *“maşa ile külleri karıştırıp”* KHA s. 159/19, yaraların da baylap *“yaralarını da sarıp”* KHA s. 161/5, sanap *“sayıp”* KHA s. 161/13, yaşap *“yaşayıp”* KHA s. 161/18, toktap *“durup”* KHA s. 163/4, hürmetlep *“hürmet ederek”* KHA s. 165/8, kotan tav umutlap *“arazi, dağ umut edip”* KHA s. 165/9, tergep *“dikkatlice bakıp”* KHA s. 165/9, abzarnı tergep *“avluya dikkatlice bakıp”* KHA s. 175/2, arbalağa yüklep *“arabalara yükleyip”* KHA s. 181/9, tokalap *“dövüp”* KHA s. 183/15, yılap *“ağlayıp”* KHA s. 183/15, karavullap *“gözleyip”* KHA s. 187/1, oylap *“düşünüp”* KHA s. 189/7, esgi çüpreklerlege de çırmap *“eski paçavralara da sarıp”* KHA s. 189/7, alğasap *“acele edip”* KHA s. 189/9, yangızlıktan incip *“yalnızlıktan azap çekip”* KHA s. 193/1, gamış gönge de çırmap *“camız derisine de sarıp”* KHA s. 207/5, anasın tazalap *“annesini temizleyip”* KHA s. 207/5, hazirlep *“hazırlayıp”* KHA s. 209/15, arkangnı da tayap *“arkanı da dayayıp”* KHA s. 209/15, vazirlerin tergep *“vezirlerini süzüp”* KHA s. 209/17, Şavhalnı töşüne tirep *“Şavhal’ın döşüne dayayıp”* KHA s. 209/22, kızın da taşlap *“kızı da atarak”* KHA s. 213/1, boşlap *“boşalıp”* KHA s. 213/2, ulan oğup *“oğlan okuyup”* KHA s. 215/5, hürmetlep *“hürmet edip”* KHA s. 215/5, aburlap *“değer verip”* KHA s. 215/6, arkasına baylap *“arkasına bağlayıp”* KHA s. 215/6, bir semiz çarhnı da yüklep *“bir semiz vücudu yükleyip”* KHA s. 223/17, ayağı sırgalap *“ayağı sürçüp”* KHA s. 225/7, birevge işlep *“birine çalışıp”* KHA s. 227/6, tınglap *“dinleyip”* KHA s. 231/4, katınnı kuvalap *“kadını kovalayıp”* KHA s. 237/4, boyap *“boyayarak”* KHA s. 245/9, dögerep *“yuvarlanarak”* KHA s. 245/12, çeçeklerin çöplep *“çiçeklerini toplayıp”* KHA s. 251/3, yamanlap *“kötüleyip”* KHA s. 251/14, kızın tokalap *“kızını dövüp”* KHA s. 253/2, kuruğan terek yapraklanı töşep *“kurumuş ağaç yapraklarını döşeyip”* KHA s. 253/4, paralap *“parçalayıp”* KHA s. 257/8, şonda cıylğap

“orada toplanıp” KHA s. 259/4, sav kalğanın kuvalap *“sağ kalanı kovalayıp”* KHA s. 261/6, dağıdan dağı ayavlap *“daha çok severek”* KHA s. 261/9, gamış pokğa sırğalap *“camız bokuna basıp”* KHA s. 263/23, tüyrep *“tutturup”* KHA s. 265/8, yesgi çüpürekege çırmap *“eski paçavraya sarıp”* KHA s. 265/10, dögerep *“yuvarlanıp”* KHA s. 267/1, kertlep *“kertip”* KHA s. 267/8, bal çaçırıp *“bal sıçrayıp”* KHA s. 267/8, eşikleni cüylep *“kapıları sürgüleyip”* KHA s. 267/11, sen kalğanın saklap *“sen kalanını saklayıp”* KHA s. 269/15, eşik terezeleni de süyrep *“eşik ve pencereleri sürüyerek”* KHA s. 273/5, toktap *“durup”* KHA s. 279/9, çum çöplep *“kızılçık toplayarak”* KHA s. 279/15, taşğınlap *“taşarak”* ŞHA s. 12, un da bulğap *“un da bulayıp”* KHA s. 281/5, yırtıllap *“parlayıp”* KHA s. 285/20, çırmap *“büküp”* KHA s. 293/8, çartlap *“çatlayıp”* KHA s. 295/4, gelegen yolavçu toktap *“gelen yolcu durup”* KHA s. 301/7, birni kozlap *“birini doğurup”* KHA s. 301/15, iyislep *“koklayıp”* KTD s. 114, yetti ölçep *“yeterli ölçüp”* KTD s. 117, eki yuhlap *“iki uyuyup”* KTD s. 120, sessiz tınglap *“sessiz dinleyip”* ŞHA s. 10, seni yüzüngnü sıypap *“senin yüzünü okşayıp”* ŞHA s. 12, kızıl tang çartlap *“kızıl tan atıp”* ŞHA s. 18, sanlarımni kuçaklap *“vücudumu kucaklayıp”* ŞHA s. 18, lavullap *“parlayıp”* ŞHA s. 28, alğasap *“acele edince”* ŞHA s. 30, çuv şıplıkni paralap *“hafif sessizliği parçalayıp”* ŞHA s. 32, dazularım aralap *“sınırlarımı aralayıp”* ŞHA s. 32, şo ak kağıznı güllep *“şu ak kağıdı kıskanıp”* ŞHA s. 36, koldan sırğalap *“elinden kayıp”* ŞHA s. 36, sıypap *“sıvazlayıp”* ŞHA s. 52, şonça saylap *“böyle seçip”* ŞHA s. 54, yallap *“delil”* ŞHA s. 54, giççinev inbaşğa yüklep *“küçücük omuza yükleyip”* ŞHA s. 58, yaşavumnu yolun kertlep *“hayatımın yolunu kertip”* ŞHA s. 68, çaçırıp *“sıçrayıp”* ŞHA s. 78, çartlap *“patlayıp”* ŞHA s. 78göklüğün perdevelep *“maviliğini perdeleyip”* ŞHA s. 110, güngürep *“mırıldayıp”* ŞHA s. 120, seni oylap *“seni düşünüp”* ŞHA s. 120, taşğa çırmalap *“taşa sarmaşıp”* ŞHA s. 124, oşap *“benzeyip”* ŞHA s. 128, bar zatni taptap *“her şeyi tepeleyip”* ŞHA s. 128, yeller bulan şıbışlap *“yeller ile fısıldaşıp”* ŞHA s. 142, anang elep *“ananın eleyip”* ŞHA s. 146, inbaşlanı tayap *“omuzları dayayıp”* ŞHA s. 150, bileklege çatap *“bileklere çatıp”* ŞHA s. 150, sen tüzlep *“seni doğrulayıp”* ŞHA s. 158, uçuvlap *“avuçlayıp”* ŞHA s. 158, yaşap *“yaşanıp”* ŞHA s. 162, bulut bürkep *“bulut olup”* YK s. 53/7, ton tışlap *“elbise yapıp”* YK s. 63/1, yurt yağalap *“yurt tutulup”* YK s. 70/4, sütten de arivmen dep *“sütten de güzelim deyip”* YK s. 72/4, yay yazbaş canlıman dep *“yaz, ilkbahar canlıyım deyip”* YK s. 73/14, gözden karap *“gözden bakıp”* YK s. 74/22, göngüm sorap *“gönlüm sorup”* YK s. 74/22, söz söylep *“söz*

söyleyip” YK s. 75/24, ong söylep “doğru söyleyip” YK s. 92/30, ters küylep “ters çalıp” YK s. 92/30, büdüre^p “pes edip” YK s. 98/10, geçe de oylap “gece de düşünüp” YK s. 98/30, gün de oylap “gündüz de düşünüp” YK s. 98/30, boy saylap “boy seçip” YK s. 98/30, kargâ yudap “kargâ konup” YK s. 100/5, sebep izlep “sebeb izleyip” YK s. 100/20, yer bavurlap “yere değerek” YK s. 108/1, astarak söylep “yavaşça söyleyip” YK s. 114/20, tav aralap “dağ yarılıp” YK s. 117/5, ay karangılı geçede arslanlayın tüzmen dep “ay karanlık gecede arslan gibi doğruyum deyip” YK s. 118/1, yaynap “gelişip” YK s. 124/1, yazğa kaçan çığarbız dep “yaza ne zaman çıkarız deyip” YK s. 124/20, şo atlanı saklap “şu atları saklayıp” YK s. 126/10, anası ölgür şo erlge malsız dep “anası ölsün şu erlere malsız deyip” YK s. 126/10, yaslağa sarnap “yaslara ağlayıp” YK s. 128/5, kaz kakıllap “kaz vaklayarak” YK s. 228/20, bavrüm çartlap “bağrım çatlayıp” YK s. 130/30, azat yaşap “hür yaşayıp” YK s. 130/50, terk yağalap “sular geçip” YK s. 138/25, paşmanlıkni taşlap “pişmanlığı atıp” YK s. 140/45, gumalap “koyalayıp” YK s. 140/55, aristan dep “tutuklu deyip” YK s. 142/70, tınsaslap “serip” YK s. 144/10, güçlülege geç dep “güçlülere geç deyip” YK s. 146/1, gürenlege baylap “halkalara bağlayıp” YK s. 146/5, buğav bulan kantarlap “köstek ile bağlanıp” YK s. 146/15, teli tüşüm umutlap “deli düşümü umutlandırıp” YK s. 152/30, temirlerden yasap “demirlerden yapılp” YK s. 158/1, tatıvlap “tadıp” YK s. 168/5, haydap “hay deyip” YK s. 175/5, Sari Oruş'ğa baylap “Sarı Rus'a bağlayıp” YK s. 176/10, artın taptap “sonunu getirip” YK s. 177/5, er abdırap “er şaşırıp” YK s. 194/55, davçulağa tınglap “davacıları dinleyip” YK s. 194/55, savluk tilep “sağlık dileyip” YK s. 196/60, can ayap “can alıp” YK s. 198/10, ħorlukda aşaman dep “ħorlukta yemem deyip” YK s. 203/60, kalsın dep “kalsın deyip” YK s. 204/70, ħasay'ğa tilep “Hasay'a dileyip” YK s. 204/70, oylap “düşünüp” YK s. 205/110, paylap “paylaştırıp” YK s. 205/115, sıypap “düzeltip” YK s. 212/5, sırtalap “sallayıp” YK s. 212/10, tergep “gözleyip” YK s. 216/25, meni çaynap “beni çiğneyip” YK s. 222/1, oylap “düşünüp” YK s. 222/5, palpan cırlap “palpan¹ cırlayıp” YK s. 224/5, bek asırap “pek sakınıp” YK s. 226/1, sallar baylap “seller boylayıp” YK s. 226/10, büklep “büküp” YK s. 227/10, arkam tayap “arkamı dayayıp” YK s. 230/1, tek tışından külep “tek dışından gülüp” YK s. 256/20.

¹ Palpan: Bir kuş türü.

malmatahların da **satıp** “mal ve eşyalarını da **satıp**” AH s. 12/5, tüyeler va tuvar-mal **alıp** “develer ve sığır malları da **alıp**” AH s. 12/5, salamın da **alıp** “selamını da **alıp**” AH s. 13/4, yuvuğun törge çıkar**ıp** “evinin başköşesine çıkar**ıp**” AH s. 13/4, kolubuzdan ayrıl**ıp** “kolumuzdan ayrıl**ıp**” AH s. 14/2, dörtevkalı**ıp** “dördümüz kalı**ıp**” AH s. 14/2, avlaklarına bar**ıp** “kırlarına var**ıp**” AH s. 14/5, yerni kaz**ıp** “yeri kaz**ıp**” AH s. 14/5, sarayına da çakır**ıp** “sarayına da çağır**ıp**” AH s. 14/6, yazıklar yaralan**ıp** “zavallılar yaralan**ıp**” AH s. 15/2, Arab saparlarından habar al**ıp** “Arap seferlerinden haber al**ıp**” AH s. 15/6, adatların aytdır**ıp** “adetlerini söyletip” AH s. 15/6, Absiyahlı tanışları aytğannı yaz**ıp** “Absiyahlı tanışlarının söylediklerini yaz**ıp**” AH s. 15/7, Terik suv taş**ıp** “Terek Nehri'nin taş**ıp**” AH s. 16/1, kır avlaklarda taşlan**ıp** “kırlarda tarlalarda savrulup” AH s. 16/2, bahçada dolan**ıp** “bahçede dolan**ıp**” AH s. 16/2, olanı biyaburlukğa sal**ıp** “onları şerefsiz hâle koyup” AH s. 16/3, idaranı aylandır**ıp** “idare binasını çevreleyip” AH s. 16/3, hanlanı vilayatını çığ**ıp** “hanların vilayetine çıkıp” AH s. 16/4, ondan al**ıp** “oradan al**ıp**” AH s. 17/2, yaşnı koluna al**ıp** “çocuğu eline al**ıp**” AH s. 17/5, aradağı eşikni aç**ıp** “aradaki kapıyı aç**ıp**” AH s. 17/8, adatğa baylan**ıp** “adetlerimize bağlan**ıp**” AH s. 18/2, avuldağı lap uzak yaşağan kartnı çakır**ıp** “köydeki çok uzun yaşamış birini çağır**ıp**” AH s. 18/8, dağı da bulay ayt**ıp** “daha da şöyle söyleyip” AH s. 19/6, oylaş**ıp** “düşünüp” AH s. 19/7, çıh**ıp** “çıkıp” AH s. 19/7, göz aldımndan gölentgileri tay**ıp** “gözümün önünden gölgeleri ayrıl**ıp**” AH s. 20/1, hanğa da bar**ıp** “hanla da evlenip” AH s. 20/1, başımnı al**ıp** “başımı al**ıp**” AH s. 20/1, çıkar**ıp** “çıkarp” AH s. 20/2, nikahlan**ıp** “nikâhlan**ıp**” AH s. 20/3, başıngnı va yaşlarıngnı al**ıp** “başını ve çocuklarını al**ıp**” AH s. 20/3, çığ**ıp** “çıkıp” AH s. 20/3, kentlerin gıdır**ıp** “kentlerini gezip” AH s. 20/5, yaşlarıng bulan onda bar**ıp** “çocuklarıyla oraya gidip” AH s. 20/5, oylaş**ıp** “düşünüp” AH s. 20/5, birge oylaş**ıp** “birlikte düşünüp” AH s. 21/1, Dağısan vilayatğa çıkar**ıp** “Dağıstan vilayetine çıkar**ıp**” AH s. 21/1, tez alıvçular tab**ıp** “hemen müşteriler bulup” AH s. 21/2, tüpden sat**ıp** “gizliden sat**ıp**” AH s. 21/2, altınğa-gümüşge aylandır**ıp** “altına, gümüşe çevirip” AH s. 21/2, özü gayt**ıp** “kendisi dönüp” AH s. 21/2, tez alıvçular tab**ıp** “hemen müşteriler bulup” AH s. 21/2, tüpden sat**ıp** “gizliden sat**ıp**” AH s. 21/2, altınğa-gümüşge aylandır**ıp** “altına, gümüşe çevirip” AH s. 21/2, özü gayt**ıp** “kendisi dönüp” AH s. 21/2, hanğa da ayt**ıp** “hana da söyleyip” AH s. 22/3, hannı üstüne al**ıp** “hanın makamına al**ıp**” AH s. 22/4, halekligin basıl**ıp** “öfkesini bastır**ıp**” AH s. 22/7, ondan alifan cıy**ıp** “oradan vergi toplayıp” AH s. 23/1,

bacar**ıp** “becerip” AH s. 23/4, ayakların yerge gağ**ıp** “ayaklarını yere vurup” AH s. 23/5, Hacitarhannı hanın aldat**ıp** “Hacitarhan'ın hanını aldatıp” AH s. 23/6, bacar**ıp** “becerip” AH s. 23/6, meni hanlığımdan çığ**ıp** “benim hanlığımdan çıkıp” AH s. 23/6, aldat**ıp** “aldatıp” AH s. 24/12, Amanhornu hansarayğa çakır**ıp** “Amanhor'u Hansaray'a çağırıp” AH s. 25/4, Amanhornu çakır**ıp** “Amanhor'u çağırıp” AH s. 26/1, Kurannı aç**ıp** “Kur'an'ı açıp” AH s. 26/4, itlege talat**ıp** “itlere saldırıp” AH s. 26/7, darağaçlağa as**ıp** “darağaçlara asıp” AH s. 26/7, üyüne gayt**ıp** “evine dönüp” AH s. 26/7 gargalşar cıyıl**ıp** “kargalar toplanıp” AH s. 28/2, hansarayğa gazaplan**ıp** “Hansaray'a öfkelenip” AH s. 28/8, uhubuzdan uyan**ıp** “uykumuzdan uyanıp” AH s. 29/1, söznü bir yerge sal**ıp** “sözü bir yere koyup” AH s. 29/1, oram gıdır**ıp** “sokakta gezip” AH s. 29/4, börkün de aldına sal**ıp** “börkünü de önüne koyup” AH s. 29/4, tez bar**ıp** “hemen gidip” AH s. 31/4, cazadan gutulmag uçun sıpgırıl**ıp** “cezadan kurtulmak için sıyrılıp” AH s. 31/4, üyden çığ**ıp** “evden çıkıp” AH s. 31/4, urlanğan malnı yessi onu gağ**ıp** “çalınan malın sahibi onu kapıp” AH s. 31/4, beti-başı da garal**ıp** “beti benzi de karalanıp” AH s. 31/4, dağı turmas halına sal**ıp** “ayakta duramaz hâle koyup” AH s. 31/4, har kim öz zatın da al**ıp** “herkes kendi mallarını da alıp” AH s. 31/4, özünü pikrusun uzat**ıp** “kendi fikrini ileriye götürüp” AH s. 32/3, ullular ayt**ıp** “büyükler söyleyip” AH s. 32/3, biyik tavğa bağ**ıp** “büyük dağa bakıp” AH s. 32/4, haparsızdan çığ**ıp** “habersiz çıkıp” AH s. 32/5, bu kıyınlı halımnı ayt**ıp** “bu zor hâlimi söyleyip” AH s. 33/1, suvdan başın çığar**ıp** “sudan başını çıkarıp” AH s. 33/4, Murad Babaynı atın ayt**ıp** “Murat Baba'nın adını söyleyip” AH s. 33/6, taşlanı arasından çığ**ıp** “taşların arasından çıkıp” AH s. 33/7, muratların ayt**ıp** “muratlarını söyleyip” AH s. 34/1, harisini sebebin ayt**ıp** “hepsinin çaresini söyleyip” AH s. 34/2, terekni tamurları bar**ıp** “ağaçların damarları gidip” AH s. 34/3, tavidan tüpge bağ**ıp** “dağdan aşağıya bakıp” AH s. 34/5, balıknı gözündeki yakutnu çığar**ıp** “balığın gözündeki yakutu çıkarıp” AH s. 34/5, balıktan bulay ayrıl**ıp** “balıktan böyle ayrılıp” AH s. 34/6, Şahapğa yalbar**ıp** “Şahap'a yalvarıp” AH s. 34/6, haznanı gaz**ıp** “hazineyi kazıp” AH s. 34/6, gapu açıl**ıp** “kapı açılıp” AH s. 35/4, tuvarım-goyum oramğa yayıl**ıp** “sığırım, koyunum ortalığa yayılıp” AH s. 35/4, yakut bulan altınnı habarın ayt**ıp** “yakut ile altının haberini söyleyip” AH s. 35/5, tınglavçulanı oylarında artı uzatıl**ıp** “dinleyenleri dertlerinden uzaklaştırmak için uzatılıp” AH s. 35/7, yatdır**ıp** “yatırıp” AH s. 35/8, hansarayğa gazaplan**ıp** “Hansaray'a öfkelenip” AH s. 36/4, anası va gızardaşı da bulan savbollaş**ıp** “anası ve kız kardeşi ile de vedalaşıp” AH

s. 36/6, birleri yat**ı**p “bazıları yat**ı**p” AH s. 36/7, atın toktat**ı**p “atını durdur**ı**p” AH s. 37/2, uzag oyla**ı**p “uzun süre düş**ü**n**ü**p” AH s. 37/2, Amanhor salamın da al**ı**p “Amanhor’un selamını da al**ı**p” AH s. 37/2, şondan gıdır**ı**p “oraları gez**ı**p” AH s. 37/4, özlege al**ı**p “kendilerine al**ı**p” AH s. 38/2, idaranı raisini üyüne bar**ı**p “idare reisinin evine var**ı**p” AH s. 38/4, alifan cıyl**ı**p “vergi toplan**ı**p” AH s. 38/5, arزالanı gaytar**ı**p “arızları gerisin geriye döndür**ü**p” AH s. 39/1, olanı ne itlege talat**ı**p “onları ya itlere dala**ı**p” AH s. 39/1, özözüne ay**ı**p “kendi kendilerine söyley**ı**p” AH s. 39/5, zulmu al**ı**p “zulmü al**ı**p” AH s. 39/6, yürek açıl**ı**p “yürek açıl**ı**p” AH s. 40/1, öz yurtundan tayış**ı**p “öz yurdundan kaç**ı**p” AH s. 40/2, ulla asker sal**ı**p “çok asker getir**ı**p” AH s. 40/3, özünü gurdaşların da çakır**ı**p “kendi arkadaşlarını da çağır**ı**p” AH s. 41/5, uçğunları yayıl**ı**p “alevleri yayıl**ı**p” AH s. 42/2, gay**ı**p “dön**ü**p” AH s. 42/6, Hüseyinge de anglat**ı**p “Hüseyin’e de anla**ı**p” AH s. 43/3, üç günden song gay**ı**p “üç günden sonra dön**ü**p” AH s. 43/4, Dilbar hamını sizge al**ı**p “Dilber Hanım’ı size al**ı**p” AH s. 43/4, sumavar bulan çay gayvat**ı**p “semaver ile çay demley**ı**p” AH s. 43/5, gapudan ari aylan**ı**p “kapıdan uzakla**ı**p” AH s. 43/5, bizge bar**ı**p “bize var**ı**p” AH s. 43/5, yalk**ı**p “canı sakıl**ı**p” AH s. 43/5, inan**ı**p “inan**ı**p” AH s. 44/1, engleri gızar**ı**p “yanakları kızar**ı**p” AH s. 44/1, bulay ay**ı**p “şöyle söyley**ı**p” AH s. 44/4, arigi üyge çakır**ı**p “diğer eve çağır**ı**p” AH s. 44/6, teren manalı masallar ay**ı**p “derin manalı meseleler söyley**ı**p” AH s. 45/2, ganiğ**ı**p “kan**ı**p” AH s. 46/2, gazaplan**ı**p “öfkelen**ı**p” AH s. 46/8, ganat gağ**ı**p “kanat vur**ı**p” AH s. 48/11, tez gay**ı**p “hemen dön**ü**p” AH s. 49/5, ayavlu küyde bağ**ı**p “sevgi dolu bir şekilde bak**ı**p” AH s. 50/1, kazakkentlerden gay**ı**p “Kazak kentlerden dön**ü**p” AH s. 50/3, beş günden gay**ı**p “beş günden dön**ü**p” AH s. 50/4, şo sayalı gay**ı**p “bu nedenle dön**ü**p” AH s. 50/4, Dilbarnı birdağı al**ı**p “Dilber’i bir daha al**ı**p” AH s. 50/4, ganiğ**ı**p “kan**ı**p” AH s. 51/5, onda bar**ı**p “ona gid**ı**p” AH s. 53/1, barmağımını buvunların oynat**ı**p “parmağımın boğumlarını oynat**ı**p” AH s. 53/5, çille gılğa yalat**ı**p “ipek kıla yala**ı**p” AH s. 53/5, oynat**ı**p “oynat**ı**p” AH s. 54/1, tırnat**ı**p “tırmalat**ı**p” AH s. 54/1, aldın birevlege çakır**ı**p “önceden birilerine çağır**ı**p” AH s. 55/3, özge dos-gardaşın cıy**ı**p “kendi dost kardeşlerini toplay**ı**p” AH s. 55/3, sumavar da sal**ı**p “semaver de koy**ı**p” AH s. 56/8, sumavarnı gaynat**ı**p “semaveri kaynat**ı**p” AH s. 56/9, üyüme gay**ı**p “evime dön**ü**p” AH s. 56/10, bugün bar**ı**p “bugün gid**ı**p” AH s. 56/10, bu geçe taş**ı**p “bu gece taş**ı**p” AH s. 56/11, yangız yerge al**ı**p “yalnız yere al**ı**p” AH s. 57/7, eki de gözünden gan agdır**ı**p “iki gözünden kan akıt**ı**p” AH s. 57/8, Terik suvğa bat**ı**p “Terek Nehri’ne bat**ı**p” AH s. 57/8,

Dilbarğa bergen sözümnü de gaytarı**ıp** “Dilbar'a verdiğim sözümü de döndürüp” AH s. 58/4, özüm barı**ıp** “kendim varı**ıp**” AH s. 58/5, şonda gol alı**ıp** “orada elinizi alı**ıp**” AH s. 58/8, suvğa atıl**ıp** “suya atlayı**ıp**” AH s. 58/10, onu togtatı**ıp** “onu durdurup” AH s. 59/2, yürek salı**ıp** “yüreğimi koyup” AH s. 61/4, yılavun togtatı**ıp** “ağlamasını durdurup” AH s. 63/3, özünü golun gısı**ıp** “kendisinin elini kısı**ıp**” AH s. 63/7, özünü gol alı**ıp** “kendisini el alı**ıp**” AH s. 63/9, Amanhor getgen yagğa bağ**ı**ı**ıp** “Amanhor'un gittiği yöne bakı**ıp**” AH s. 64/3, erten namazın da gılı**ıp** “sabah namazını da kılı**ıp**” AH s. 65/4, sumavarnı gaynatı**ıp** “semaveri kaynatı**ıp**” AH s. 65/5, neger de gıynalı**ıp** “neleri de dert edinip” AH s. 65/5, tepsini cıyı**ıp** “tepsiyi toplayı**ıp**” AH s. 65/6, çadırasın başına da salı**ıp** “çarşafını da başına koyup” AH s. 65/6, talçığ**ı**ı**ıp** “heyecanlanı**ıp**” AH s. 66/1, elegen sappa-sav kacınım yarılı**ıp** “aldığım sapasağlam güğümüm yarılı**ıp**” AH s. 66/1, kacining sığanğa talçığ**ı**ı**ıp** “güğüm kırıldı diye heyecanlanı**ıp**” AH s. 66/2, mungayı**ıp** “kederlenip” AH s. 66/6, suv kacınım yarılı**ıp** “su güğümüm yarılı**ıp**” AH s. 66/7, honşulardan gaytı**ıp** “komşulardan dönüp” AH s. 67/2, onu yaşı**ıp** “olanı gizleyip” AH s. 67/2, Dilbarı göngün alı**ıp** “Dilber'in gönlünü alı**ıp**” AH s. 67/2, darağaçğa asılı**ıp** “darağacına asılı**ıp**” AH s. 68/1, bir bahanasız sappa-sav kacın sını**ıp** “bir sebepsiz sağlam güğümün kırılı**ıp**” AH s. 68/1, üyge barı**ıp** “eve varı**ıp**” AH s. 68/1, olar bulan soraşı**ıp** “onlar ile soruşup” AH s. 68/3, Dilbarğa barı**ıp** “Dilber'e varı**ıp**” AH s. 68/3, gırılı**ıp** “kırılı**ıp**” AH s. 68/6, tarihçileni cıyı**ıp** “tarihçileri toplayı**ıp**” AH s. 69/4, onu bulan gollaşı**ıp** “onun ile tokalaşı**ıp**” AH s. 69/6, Sabirge bağ**ı**ı**ıp** “Sabir'e bakı**ıp**” AH s. 70/3, şatlanı**ıp** “eğlenip” AH s. 72/1, ulanların çakırı**ıp** “oğullarını çağırıp” AH s. 72/7, töbeni gazı**ıp** “tepeyi kazı**ıp**” AH s. 73/2, oylaşı**ıp** “düşünü**üp**” AH s. 73/8, paçanı golların alı**ıp** “hükümdarın ellerini alı**ıp**” AH s. 73/8, gaytı**ıp** “dönüp” AH s. 74/1, barı da alifançılarnın çakırı**ıp** “bütün vergi memurlarını çağırıp” AH s. 74/5, kenttni idarasına barı**ıp** “kentnin idaresine gidip” AH s. 74/7, sumavar salı**ıp** “semaver koyup” AH s. 74/8, çığ**ı**ı**ıp** “çıkıp” AH s. 75/1, Gasimbekni tamda ilingen dutarın alı**ıp** “Kasimbek'in damda asılı duran dutarını alı**ıp**” AH s. 75/3, Gülaylanday sarğayı**ıp** “Gülaylan gibi sararı**ıp**” AH s. 76/3, perdev tartı**ıp** “perde çekip” AH s. 77/3, talçığ**ı**ı**ıp** “heyecanlanı**ıp**” AH s. 78/1, turağan dutarın togtatı**ıp** “durduğu dutarını bırakıp” AH s. 78/1, Dilbarhanımını aldına barı**ıp** “Dilber Hanım'ın önüne varı**ıp**” AH s. 78/1, pal salı**ıp** “fal bakı**ıp**” AH s. 78/2, gaytı**ıp** “dönüp” AH s. 78/4, özü de gaytı**ıp** “kendisi de dönüp” AH s. 78/5, olağa aytı**ıp** “onlara söyleyip” AH s. 78/7, gaytı**ıp** “dönüp” AH s. 78/8, geçe yatı**ıp** “gece yatı**ıp**” AH s. 78/8, , çag

bulutlanı**p** “gök bulutlanı**p**” AH s. 78/8, tepsini cıy**p** “sofrayı toplayı**p**” AH s. 79/2, aldına barı**p** “önüne varı**p**” AH s. 79/11, golun da alı**p** “elini de tutu**p**” AH s. 79/11, alğışlar ayt**p** “övgüler söyley**p**” AH s. 80/1, Absiyahkentden de gayt**p** “Absiyahkent'ten de dönü**p**” AH s. 80/4, eki de gözün sıt**p** “iki de gözünü akıtı**p**” AH s. 83/5, dünyanı yarığından ayır**p** “dünyanın ışığından ayırı**p**” AH s. 83/5, Amanhornu erkinlik ihtiyardan taydırı**p** “Amanhor'un serbestlik iznini kaldırı**p**” AH s. 84/1, idaradan açvulağa berilegen zatları-kağızları da alı**p** “idareden avcılara verilen şeyleri yazıları da alı**p**” AH s. 84/4, üyüne barı**p** “evine varı**p**” AH s. 84/5, tilingni cıy**p** “dilini toplayı**p**” AH s. 84/6, togtatı**p** “durdurı**p**” AH s. 84/7, gesı**p** “kesı**p**” AH s. 84/7, ulla guyu gazı**p** “büyük kuyu kazı**p**” AH s. 84/8, guyuda yaşırı**p** “kuyuda saklayı**p**” AH s. 85/1, idarada bergen zatları üyüne salı**p** “idareden verilen şeyleri evine bırakı**p**” AH s. 85/2, üyüne alı**p** “evine alı**p**” AH s. 85/2, üyünde de yatı**p** “evinde de yatı**p**” AH s. 85/2, birdağı savbollaşı**p** “bir daha vedalaşı**p**” AH s. 85/3, gucaklaşı**p** “kucaklaşı**p**” AH s. 85/3, şo gurumdan teriler cıyı**p** “bu kurumdan deriler toplayı**p**” AH s. 85/5, hannı özünü hakındağı buyruğun bulağa ayı**p** “hanın kendisi hakkındaki buyruğunun böyle olduğunu söyley**p**” AH s. 85/5, buday çaçı**p** “buğday eki**p**” AH s. 85/5, savdügerçi galmuglardan satı**p** “Tacir Kalmuklardan satı**p**” AH s. 85/6, Abdulmusavar bulan oylaşı**p** “Abdulmusaver ile düşünü**p**” AH s. 86/3, salamlası**p** “selamlası**p**” AH s. 86/4, şar-şar ağı**p** “şarıl şarıl akı**p**” AH s. 87/3, asmagda asılı**p** “darağacında asılı**p**” AH s. 88/9, yerge altın çaçı**p** “yere altın eki**p**” AH s. 88/11, callatları biri barı**p** “cellatların biri varı**p**” AH s. 88/13, meni yanıma alı**p** “benim yanıma alı**p**” AH s. 88/14, çaçı**p** “eki**p**” AH s. 89/4, elli put altın alı**p** “elli put altın alı**p**” AH s. 89/4, adamların da alı**p** “adamlarını da alı**p**” AH s. 89/4, tek men özüm goluma alı**p** “tek benim kendi elime alı**p**” AH s. 89/6, küyün aytı**p** “usulünü söyley**p**” AH s. 89/6, uruçulugnu meni boynuma salı**p** “hırsızlığı benim üstüme atı**p**” AH s. 90/6salı**p** “koyu**p**” AH s. 90/6, gaytarı**p** “döndürü**p**” AH s. 90/6, geçe yatı**p** “gece yatı**p**” AH s. 90/8, gorgaşın alı**p** “kurşun alı**p**” AH s. 91/1, Amanhor şatlanı**p** “Amanhor neşeleni**p**” AH s. 91/1, göngü açılı**p** “gönlü açılı**p**” AH s. 91/1, bulay aytı**p** “şöyle söyley**p**” AH s. 91/2, gün şavlası bulut bası**p** “gün şavkını bulut bası**p**” AH s. 91/3, dengizge bağı**p** “denize bakı**p**” AH s. 91/4, Hacitarhanğa çığı**p** “Hacitarhan'a çıkı**p**” AH s. 91/4, eki masaları arağa salı**p** “iki meseleyi gündeme getirip” AH s. 91/5, satdırı**p** “sattırı**p**” AH s. 92/1, davğa tarıglı bolağan tübek, tübek ot, hıncal, çagmag taş, gorgaşın alı**p** “savaşta gerekli olan tüfek, barut, kılıç, çakmak taşı,

kurşun alıp” AH s. 92/1, Toytöbektenden yakalanıp *“Toytöbektent’den uzaklaşıp”* AH s. 92/3, oyğa, pikruğa batıp *“düşüncelere, fikirlere batıp”* AH s. 92/4, kağız çığarp *“kağıt çıkarıp”* AH s. 99/2, avzuna da habıp *“ağzına da alıp”* AH s. 99/2, kapuğa bağıp *“kapıya bakıp”* AH s. 99/2, kaytıp *“dönüp”* AH s. 99/4, erten çığıp *“sabah çıkıp”* AH s. 99/4, kolun çığarp *“elini çıkarıp”* AH s. 100/1, kapunu açıp *“kapıyı açıp”* AH s. 100/2, abat alıp *“adımını atıp”* AH s. 100/3, bu huyağa uyanıp *“bu çığığa uyanıp”* AH s. 100/3, atılıp *“atlayıp”* AH s. 100/3, kapuğa bağıp *“kapıya bakıp”* AH s. 100/3, tez esin cıyıp *“çabuk aklını toplayıp”* AH s. 100/3, kapuğa bağıp *“kapıya bakıp”* AH s. 100/3, eki atılıp *“atlayıp”* AH s. 100/3, kapudan çığıp *“kapıdan çıkıp”* AH s. 100/3, hıylı ari çığıp *“hayli uzağa çıkıp”* AH s. 100/3, Absiyahkentge bağıp *“Absiyahkent’e bakıp”* AH s. 100/3, geçeni tungkaranglığından adaşıp *“gecenin koyu karanlığından şaşırıp”* AH s. 101/1, kamuşlanı içinde kalıp *“kamuşların içinde kalıp”* AH s. 101/1, el yatıp *“herkes yatıp”* AH s. 101/1, zındandan çığıp *“zindandan çıkıp”* AH s. 101/2, bulay da aytıp *“böyle de söyleyip”* AH s. 101/4, tusnak üyden kaçıp *“tutsak evinden kaçıp”* AH s. 101/5, ağaçlıklarda yaşınıp *“ağaçlıklarda saklanıp”* AH s. 102/2, kalıp *“kalıp”* AH s. 102/2, politsiyasın alıp *“polisleri de alıp”* AH s. 102/2, süt içegen sabiyleni gözlerinden kan akdırıp *“süt içen sabilerin gözlerinden kan akıtıp”* AH s. 102/2, zından çığarp *“zindandan çıkarıp”* AH s. 102/2, balaların tabıp *“çocuklarını bulup”* AH s. 102/2, orunlar salıp *“yataklar serilip”* AH s. 102/5, çığıp *“çıkıp”* AH s. 102/5, Taşgeçivge varıp *“Taşgeçiv’e varıp”* AH s. 102/5, anasın va kızardaşın alıp *“anasını ve kız kardeşini alıp”* AH s. 102/5, yer yarılıp *“yer yarılıp”* AH s. 102/6, beller alıp *“beller alıp”* AH s. 103/1, tatavullar taşıp *“kanallardan taşıp”* AH s. 103/1, şar-şar ağıp *“şar şar akıp”* AH s. 103/2, gün uzalıp *“gün uzayıp”* AH s. 103/4, arigi üyge çığıp *“diğer eve çıkıp”* AH s. 104/3, anamnı ve kızardaşımını da alıp *“anamı ve kız kardeşimi de alıp”* AH s. 104/4, yüzün yabıp *“yüzünü örtüp”* AH s. 104/7, Dilbarğa yazığı çığıp *“Dilber’e acıyıp”* AH s. 104/8, baruvun alışdırıp *“uzanmaya alıştırıp”* AH s. 105/3, atılıp *“atlayıp”* AH s. 105/6, hurcunnu bir gözün açıp *“heybesinin bir gözünü açıp”* AH s. 105/9, kazılıp *“kazılıp”* AH s. 105/9, Rum paççalıktan alıp *“Rum hükümdardan alıp”* AH s. 106/1, tulpar çığıp *“tulpar çıkıp”* AH s. 106/4, tulpar arğıp *“tulpar atılıp”* AH s. 106/5, atılıp *“atlayıp”* AH s. 106/5, kanat kağıp *“kanat vurup”* AH s. 111/4, üzümle kaytarılıp *“üzümler getirilip”* AH s. 111/6, tuşaplar kaynatılıp *“karpuz suları kaynatılıp”* AH s. 111/6, Şamsukumar bulan da oylaşıp *“Şamsukumar ile de düşünüp”* AH s. 111/6,

anglatı**p** “*anlatıp*” AH s. 112/1, Hacitarhanğa alı**p** “*Hacitarhan'a alıp*” AH s. 112/2, kaytarı**p** “*getirip*” AH s. 112/3, köp-köp buday, arpa, düğü va başğaların cıyı**p** “*çok çok buğday, arpa, pirinç ve başkalarını toplayıp*” AH s. 112/6, ata-anasını kumsarı**p** “*ana babasının sararıp*” AH s. 113/6, bir barı**p** “*bir varıp*” AH s. 113/6, kurayı**p** “*kuruyup*” AH s. 113/7, kökregın kısı**p** “*göğsünü kısıp*” AH s. 114/2, bir yanına uzatı**p** “*bir yanına uzatıp*” AH s. 114/2, Dilbarnı yaşı**rı**p “*Dilber'i gizleyip*” AH s. 114/4, birdağı idarağa çakırı**p** “*bir daha idareye çağırıp*” AH s. 114/12, bir yakğa bağı**p** “*bir yana bakıp*” AH s. 115/3, bilegime çırmalı**p** “*bileğime dolanıp*” AH s. 115/3 bulay oylaş**p** “*böyle düşünüp*” AH s. 115/5, Patimat biykeni çakırı**p** “*Patimat Hanım'ı çağırıp*” AH s. 115/5, Şamsukumarğa barı**p** “*Şamsukumar'a varıp*” AH s. 115/6, biraz da oylaş**p** “*biraz daha düşünüp*” AH s. 116/1, kaytı**p** “*dönüp*” AH s. 116/3, süyek yarı**p** “*kemiğini yarıp*” AH s. 116/3, ayavsuzdan sızlavuk da çığ**p** “*acı veren çıban çıkıp*” AH s. 116/3, süyek yarı**p** “*kemik yarıp*” AH s. 116/4, song basılı**p** “*sonra basılıp*” AH s. 116/6, oylaş**p** “*düşünüp*” AH s. 117/2, bular barı da haklaş**p** “*bunların hepsi de görev paylaşımı yapıp*” AH s. 117/3, üyüne kaytı**p** “*evine dönüp*” AH s. 117/3, aranda yahşı saklanğan atlar da ongarı**p** “*ahırda iyi saklanmış atlar hazırlayıp*” AH s. 117/4, yamuçular da ongarı**p** “*yamçılar da hazırlayıp*” AH s. 117/4, tapança da tağı**p** “*tabanca da takıp*” AH s. 117/5, tübek de alı**p** “*tüfek de alıp*” AH s. 117/5, çanağa salı**p** “*kızağa koyup*” AH s. 117/6, güçden bası**p** “*zorla basıp*” AH s. 117/7, çanağa salı**p** “*kızağa koyup*” AH s. 117/7, çananı yaşı**rı**p “*kızağı gizleyip*” AH s. 118/1, es tabı**p** “*akılları başlarına gelip*” AH s. 118/2, tez-tez barı**p** “*hemen-hemen gidip*” AH s. 118/2, Şamsukumarnı uyatı**p** “*Şamsukumar'ı uyandırıp*” AH s. 118/2, işni aytı**p** “*işi söyleyip*” AH s. 118/2, yatı**p** “*yatıp*” AH s. 118/2, yahşı yoldaşlar da alı**p** “*iyi yoldaşlar da alıp*” AH s. 118/3, namus salı**p** “*görev verip*” AH s. 118/4, savutların alı**p** “*silahlarını alıp*” AH s. 118/5, giyini**p** “*giyinip*” AH s. 118/5, eki atılağan tubegin de alı**p** “*iki atış yapan tüfeği de alıp*” AH s. 118/6, atasından kalğan kılıçın da tağı**p** “*babasından kalan kılıcı da takıp*” AH s. 118/6, eki atılağan boş tübek de alı**p** “*iki boş tüfeği de alıp*” AH s. 118/6, kurdaş atılı**p** “*arkadaş atlayıp*” AH s. 118/6, atlardan ayrılı**p** “*atlardan ayrılıp*” AH s. 119/3, Kasımbekni tübegin alı**p** “*Kasımbek'in tüfeğini de alıp*” AH s. 119/6, Kasımbek barı**p** “*Kasımbek varıp*” AH s. 119/7, haydavçunu yahşı nişanğa alı**p** “*sürücüyü iyi nişana alıp*” AH s. 120/1, üçevü de yaralanı**p** “*üçü de yaralanıp*” AH s. 120/1, çabı**p** “*koşup*” AH s. 120/1, özler de kaytı**p** “*kendileri de dönüp*” AH s. 120/1, Dilbarnı ata-anası oylaş**p**

“Dilber'in babası, anası düşünüp” AH s. 120/2, başğa üyge çıkarıp *“başka eve çıkarıp”* AH s. 120/3, Dilbarnı alıp *“Dilber'i alıp”* AH s. 120/3, Dilbarnı kısıp *“Dilber'i kısıp”* AH s. 121/2, kolun da alıp *“elini de alıp”* AH s. 121/2, savbollaşıp *“vedalaşıp”* AH s. 121/2, kaytıp *“dönüp”* AH s. 121/2, anası va kızardaşı bulan da savbollaşıp *“anası ve kız kardeşi ile de vedalaşıp”* AH s. 121/3, Kasımbekler de bulan savbollaşıp *“Kasımbekler ile de vedalaşıp”* AH s. 121/3, munda rahatlanıp *“burada rahatlayıp”* AH s. 121/3, Terik suvnu buzundan da çığıp *“Terik Nehri'nin buzundan da çıkıp”* AH s. 121/3, Taşgeçivnü üstü bulan yol alıp *“Taşgeçiv'in üzeri ile yol alıp”* AH s. 121/3, Haydarbekleğe bağıp *“Haydarbeklere bakıp”* AH s. 121/3, kışnı suvuk geçesinde kırda kalıp *“kışın soğuk gecesinde dışarıda kalıp”* AH s. 121/4, kaytıp *“dönüp”* AH s. 122/3, Amanhornu toyuna barıp *“Amanhor'un düğününe varıp”* AH s. 123/7, Amanhor bulan bolğan işni aytıp *“Amanhor ile olan işleri söyleyip”* AH s. 123/8, bir az zaman da oylaşıp *“biraz zaman da düşünüp”* AH s. 123/9, kulak salıp *“kulak kesilip”* AH s. 124/1, özübüz-özübüz cıyılıp *“kendi kendimize toplanıp”* AH s. 124/4, güz aşıkların kaytarıp *“güzün ekinleri getirip”* AH s. 124/4, maylar alıp *“yağlar alıp”* AH s. 124/5, ağasında da kalıp *“abisinde de kalıp”* AH s. 125/3, kuçaklaşıp *“kucaklaşıp”* AH s. 125/4, tazalanıp *“temizlenip”* AH s. 125/5, yemler de berip *“yemler de verip”* AH s. 125/5, Bavyoğaydan çığıp *“Bavtoğay'dan çıkıp”* AH s. 125/6, iç tartıp *“iç çekip”* AH s. 125/6, yatğan yerinden hozğalıp *“at yattığı yerden kalkıp”* AH s. 125/6, sıdırıp *“yüzüp”* AH s. 126/1, gönün alıp *“gönlünü alıp”* AH s. 126/1, sınağan yoldaşından ayırılmaklığa tarlanıp *“birlikte zorluklardan geçmiş yoldaşından ayrılmaya darlanıp”* AH s. 126/5, bulay aytıp *“böyle söyleyip”* AH s. 126/5, Amanhornu tulparını gönün de salıp *“Amanhor'un tulparının derisini de koyup”* AH s. 127/2, Endireyden çığıp *“Endirey'den çıkıp”* AH s. 127/2, canı yimik göregen tulparından ayırılıp *“canı gibi gördüğü tulparından ayrılıp”* AH s. 127/6, atılıp *“atlayıp”* AH s. 127/6, kabından çığıp *“kabından çıkıp”* AH s. 127/6, siz oylaşıp *“siz düşünüp”* AH s. 128/3, zurnay çaldırıp *“zurna çaldırıp”* AH s. 128/4, tazalanıp *“temizlenip”* AH s. 128/4, kimge karışıp *“kime karışıp”* AH s. 132/4, idarağa barıp *“idareye varıp”* AH s. 132/5, darağaçda asılıp *“darağaçta asılıp”* AH s. 132/6, 25 atlı da alıp *“25 atlı da alıp”* AH s. 133/3, asmakda asılıp *“darağacına asılıp”* AH s. 133/4, Dilbarnı süyegi suvdan çıkarılıp *“Dilber'in cesedinin sudan çıkarılıp”* AH s. 133/4, ondan çığıp *“oradan çıkıp”* AH s. 134/1, Amanhornu süyegin alıp *“Amanhor'un cesedini alıp”* AH s. 134/3, gaburlardan gaytıp *“kabristandan dönüp”* AH s. 135/1,

idarağa cıyılıp “idarede toplanıp” AH s. 135/1, Endireyge barıp “Endirey’a barıp” AH s. 135/4, gaytıp “dönüp” AH s. 135/4, Absiyahkentden cıyılıp “Absiyahkent’ten toplanıp” AH s. 136/3, kağız yazıp “mektup yazıp” AH s. 136/3, adamlar barıp “adamlar varıp” AH s. 136/5, 5-nçi gün oylaşıp “5’inci gün düşünüp” AH s. 136/5, ol yaşınıp “o saklanıp” AH s. 136/5, Absiyahkentden tayıp “Absiyahkent’ten ayrılıp” AH s. 136/6, hannı eki vakili va kazak atlılar da kaytıp “hanın iki vekili ve Kazak atlılar ile dönüp” AH s. 137/2, Absiyahı barı da halkın da cıyıp “Absiyah’ın bütün halkını da toplayıp” AH s. 137/2, Arslanmurzanı hakındağı hukmunu aytıp “Arslanmurza’nın hakkındaki hükmünü de söyleyip” AH s. 137/2, ullulanı kolların alıp “büyüklerle tokalaşıp” AH s. 137/2, yangız koyup “yalnız koyup” AH s. 137/4, gelin alıp “gelin alıp” AH s. 137/5, kızlar cıyılıp “kızlar toplanıp” AH s. 137/5, yatıp “yatıp” AH s. 139/1, bulay aytıp “böyle söyleyip” AH s. 139/2, balıkların suvung içip “balıkların suyunu içip” AH s. 139/3, gün kuratıp “güneş kurutup” AH s. 139/3, aylandırıp “döndürüp” AH s. 139/3, yatlar tartılıp “yabancılar çekilip” AH s. 140/3, yahşı yazdırıp “iyi yazdırıp” AH s. 140/4, tüşü alışınıp “rengine alışılıp” AH s. 140/7, kalıp “kalıp” AH s. 140/7, geçeler yanıp “geceleri yanıp” AH s. 140/7, topraknı kazıp “toprağı kazıp” AH s. 141/1, yerge basdırıp “yere gömülüp” AH s. 141/1, sınılanı da salıp “mezar taşları da koyup” AH s. 141/3, kaburlağa bağıp “mezarlığa bakıp” AH s. 141/3, kalıp “kalıp” AH s. 143/7, suv alıp “sel alıp” AH s. 144/2, çilliyaların çıkarıp “duaları çıkarıp” AH s. 144/5, savutlanma da savutlanıp “silahlarını kuşanıp” DKM s. 79/2, özünü baylığın da yaşıp “kendinin varlığını da saklayıp” DKM s. 79/2, dav maydanda soyralıp “savaş meydanında uzanıp” DKM s. 79/3, yatıp “yatıp” DKM s. 79/3, bek kayğıp “pek ağlayıp” DKM s. 79/4, şolay da aytıp “şöyle de söyleyip” DKM s. 79/8, erten uyanıp “sabah uyanıp” DKM s. 79/8, gözlerin açıp “gözlerini açıp” DKM s. 79/8, gücü-günü bar çakı kıcıp “var gücüyle bağırıp” DKM s. 80/9, bir adam toktatıp “bir adam durdurup” DKM s. 80/9, kolun da salıp “elini de koyup” DKM s. 80/13, yolnu kırkıp “yolu kesip” DKM s. 80/14, yolda yatıp “yolda yatıp” DKM s. 80/14, hırcunnu da inbaşına artıp “heybesini de omuzlayıp” DKM s. 104/69, yurtdan çığıp “köyden çıkıp” DKM s. 104/69, tüz devlege bağıp “dosdoğru devlere bakıp” DKM s. 104/69, ulla Nogay başlık tabıp “büyük Nogay peyniri bulup” DKM s. 104/69, ulla kara bilevtaş tabıp “büyük kara biley taşı bulup” DKM s. 104/70, taşlanğan atnı kuyruğun tabıp “fırlatılmış atın kuyruğunu bulup” DKM s. 104/71, bir-birine atıp “birbirine atıp”

DKM s. 104/72, yerge salı**p** “yerekoyup” DKM s. 104/72, soraş**p** “birbirine sorup” DKM s. 104/72, yetti kubagiyik de, yetti çınar terek de alı**p** “yedi geyik de yedi çınar ağacı alıp” DKM s. 105/77, açuvu çığ**p** “hiddetlenerek” DKM s. 105/79, özü yatğan yerge salı**p** “kendinin yatacağı yere koyup” DKM s. 106/88, çığ**p** “çıkıp” DKM s. 106/88, bular getgen song çığ**p** “onlar gittikten sonra çıkıp” DKM s. 106/89, töngekni de taydırı**p** “kütüğü de uzaklaştırıp” DKM s. 106/89, bir sanın kısı**p** “bir organı kıştırıp” DKM s. 106/93, koltuk tübümnden alı**p** “koltuk altımdan alıp” DKM s. 107/93, devnu sol inbaşın kısı**p** “devin sol omzuna bastırıp” DKM s. 107/94, huya salı**p** “bağırıp” DKM s. 107/94, kaç**p** “kaçıp” DKM s. 107/94, bişlaknı da çaçıratı**p** “peyniri de sıçratıp” DKM s. 108/101, hakılları aylanı**p** “akılları dönüp” DKM s. 108/101, yangız kalı**p** “yalnız kalıp” DKM s. 108/103, yüzüknü de tağ**p** “yüzüğü de takıp” DKM s. 108/103, kolların da alı**p** “ellerini de alıp” DKM s. 108/107, bası**p** “toplayıp” DKM s. 119/109, yer yüzün üç keren aylanı**p** “yeryüzünü üç kere dolanı**p**” DKM s. 136/120, olar kısığartı**p** “onları kıştırıp” DKM s. 136/122, teng tartı**p** “denk çekip” DKM s. 136/122, üyden çığ**p** “evden çıkıp” DKM s. 136/123, tuvra barağan yolğa bakdırı**p** “düz giden yola çevirip” DKM s. 136/124, bir ulla talağa çığ**p** “büyük orman açıklığına çıkıp” DKM s. 137/131, avdan kaytı**p** “avdan dönüp” DKM s. 138/135, dağı da kaytı**p** “geri de dönüp” DKM s. 138/141, tağındırı**p** “süsleyip” DKM s. 139/142, bir çonk da kazı**p** “bir çukur da kazıp” DKM s. 139/143, onu içinde yaşını**p** “onun içinde saklanıp” DKM s. 139/143, savutlandırı**p** “silahlandırıp” DKM s. 141/159, haran balahğa uyatı**p** “güç bela uyandırıp” DKM s. 141/159, kalağa alı**p** “kuleye alıp” DKM s. 141/159, avlakğa çığ**p** “dışarıya çıkıp” DKM s. 141/164, arğı**p** “şahlanıp” DKM s. 142/169, yaşını**p** “saklanıp” DKM s. 142/170, üç göğürçün gelı**p** “üç güvercin gelip” DKM s. 142/170, yaşınğan yerinden çığ**p** “saklandığı yerden çıkıp” DKM s. 142/171, kebin kaytarı**p** “kıyafeti geri verip” DKM s. 142/171, göğürçünlege de aylanı**p** “güvercinlere de dönüp” DKM s. 142/172, sandıknı alı**p** “sandığı alıp” DKM s. 142/173, gök dengizge bağı**p** “gök mavisini denize bakıp” DKM s. 142/173, oylaş**p** “düşünüp” DKM s. 143/179, mağa kaytı**p** “bana dönüp” DKM s. 143/180, kuyu kazı**p** “kuyu kazıp” DKM s. 143/184, harisine yüzer yıl bolağan bir kart gişini va kart katınnı alı**p** “her biri yüz yaşında olan yaşlı bir erkeği ve yaşlı kadını alıp” DKM s. 144/187, inibizni arabızğa da salı**p** “kardeşimizi aramıza da alıp” DKM s. 145/194, kulak salı**p** “kulak kabartıp” DKM s. 147/214, payğammarnı sıpatı açılı**p** “peygamberin yüzü neşelenip” GB s.

133/3.2, tışına çığıp “dışına çıkıp” GB s. 133/3.4, Allahutaalağa yalbarıp “Allahutaala'ya yalvarıp” GB s. 137/9.12, malayiklerden kutğarıp “meleklerden kurtarıp” GB s. 138/11.5, namaz da çakırıp “namaza çağırıp” GB s. 140/14.12, kaytıp “geri dönüp” GB s. 142/18.6, uyalıp “utanıp” GB s. 144/22.15, şolanı ullusu kışğırıp “onların lideri feryat edip” GB s. 146/26.2, opurağın tartıp “edip” GB s. 146/26.3, şo katunnu kolundan bıçaknı da alıp “o kadının elinden bıçağı da alıp” GB s. 148/29.10, iblis adaşdırıp “iblisin şaştırtıp” GB s. 149/32.10, köp kıynalıp “çok acı çekip” GB s. 150/33.1, adaşdırıp “şaşırtıp” GB s. 150/33.1, şonu yuvuğunda yaşınıp “onun yakınında gizlenip” GB s. 150/33.7, aldına çığıp “önüne çıkıp” GB s. 151/35.4, meni de çakırıp “beni de çağırıp” GB s. 152/37.2, savsalamat kaytıp “sağ salim dönüp” GB s. 152/37.7, mizanğa salıp “mizana koyup” GB s. 155/41.8, sen etgen gunahnı taydırıp “senin işlediğın günahı kaldırıp” GB s. 156/42.14, şo gişige açuvlanıp “o kişiye öfkelenerek” GB s. 156/44.7, şöşgemni de sındırıp “kılıcımı da kırıp” GB s. 157/45.9, hum alıp “kum alıp” GB s. 157/46.9, kız yurtdan tayıp “kız köyden ayrılıp” GB s. 160/50.9, balasın da karatıp “yavrusuna da gösterip” GB s. 160/51.11, şo kağıznı yırtıp “o evrakı yırtıp” GB s. 161/52.12, üyüne kaytıp “evine dönüp” GB s. 161/52.14, şolay yazıp “böyle yazıp” GB s. 162/54.3, yazılıp “yazılıp” GB s. 162/54.4, koylar bağıp “koyunlara bakıp” GB s. 162/55.3, payhammar ircayıp “peygamber gülümseyerek” GB s. 164/58.8, cannı köbüsün alıp “canın hepsini alıp” GB s. 166/61.6, kabur kısıp “kabir sıkıp” GB s. 166/61.11, iblis aldatıp “şeytan aldatıp” GB s. 167/63.7, ağaç cıyıp “odun toplayıp” GB s. 168/65.9, ayaklarınığnı da basıp “ayaklarını da basıp” GB s. 168/65.11, hamıyanın çığarıp “kesesini çıkarıp” GB s. 171/72.3, Allahğa yalbarıp “Allah'a yalvarıp” GB s. 172/72.1, kabur eki yarılıp “kabir ikiye yarılıp” GB s. 175/79.2, sırat köpürnü üstünde yayıp “sırat köprüsünün üstünde yayıp” GB s. 176/79.12, üyge kaytıp “eve dönüp” GB s. 177/82.5, gelegen kardaşnı ayakları tayıp “aşağı inen kardeşinin ayakları kayıp” GB s. 178/84.13, sağa kaytarıp “sana getirip” GB s. 180/89.9, suratı alışınp “sureti değişip” GB s. 182/92.13, iblis kışğırıp “iblis bağırıp” GB s. 184/96.2, bir butağın yerge salındırıp “bir dalını yere sarkıtıp” GB s. 186/101.3, yangızlıktan yalkıp “yalnızlıktan bıkip” GB s. 190/108.10, şonu kağıp “onu hemen alıp” GB s. 190/109.15, köp adamlanı cıyıp “çok insanı toplayıp” GB s. 193/116.6, aşlanı yayıp “yemekleri yayıp” GB s. 196/121.8, ayıbnı özünden taydırıp “kusurunu kendinden uzaklaştırıp” GB s. 197/123.10, bek açuvlanıp “çok öfkelenip” GB s.

200/129.7, ihtiyaşsız kıçğırıp “gayriihitiyari bağırarak” GB s. 204/137.15, haknı kaytarıp “hakkını geri verip” GB s. 204/138.5, şo ulannı aktarıp “o genci arayıp” GB s. 205/139.13, it de ħabıp “it de ısırıp” KAD s. 45/115, altıdan alıp “altıdan alıp” KAD s. 48/146, baş kaçırıp “yüz çevirip” KAD s. 49/160, satıp “satıp” KAD s. 60/302, atadan kalıp “atadan kalıp” KAD s. 61/309, analardan kalıp “analardan kalıp” KAD s. 61/313, atğan gülle kaytıp “atılan gülle dönüp” KAD s. 62/329, bıçak ħabıp “bıçak ısırıp” KAD s. 68/401, az ħabıp “az ısırıp” KAD s. 71/456, tuz alıp “tuz alıp” KAD s. 77/529, bayğa inanıp “zengine inanıp” KAD s. 81/591, çıkarıp “çıkarpıp” KAD s. 83/613, bitine açuvlanıp “bitine öfkelenip” KAD s. 89/709, kozunu kızğanıp “kuzuyu kıskanıp” KAD s. 92/752, buday çaçıp “buğday saçıp” KAD s. 93/765, bulğanışıp “bulanıklaşıp” KAD s. 94/778, buzuknu çaçıp “bozuğu saçıp” KAD s. 95/793, biyler tayıp “beyler çekilip” KAD s. 98/824, yaşşı bulan yamannı ayırıp “iyi ile kötüyü ayırıp” KAD s. 110/980, el bulan çaçıp “el ile saçıp” KAD s. 111/1006, erge barıp “ere varıp” KAD s. 113/1027, aylanıp “dönüp” KAD s. 114/1049, birinden ayrılıp “birbirinden ayrılıp” KAD s. 116/1079, yerin tabıp “yerini bulup” KAD s. 118/1107, kaytıp “dönüp” KAD s. 124/1189, yamuçu alıp “yağmurluk alıp” KAD s. 124/1190, cennetge alıp “cennete alıp” KAD s. 125/1203, güçlü pısıp “güçlü pısıp” KAD s. 128/1247, günlükge aldanıp “günlüğe aldanıp” KAD s. 129/1266, doktor bağıp “doktor bakıp” KAD s. 133/1316, haygevdan arçılıp “deliden uzaklaşıp” KAD s. 142/1423, tübek alıp “tüfek alıp” KAD s. 147/1487, yüregi yarılıp “yüreği yarılıp” KAD s. 150/1545, buğar barıp “bunlara gidip” KAD s. 151/1551, kayıp “dikerek” KAD s. 153/1574, göz aldınğa yayıp “göz önüne yayarak” KAD s. 153/1574, yatıp “yatıp” KAD s. 153/1579, çaçıp “saçıp” KAD s. 153/1583, kaytıp “dönüp” KAD s. 153/1583,, kaytıp “dönüp” KAD s. 153/1584, kaytıp “dönüp” KAD s. 156/1628, kaytarıp “çevirip” KAD s. 163/1725, kınğır aytıp “eğri söyleyip” KAD s. 165/1761, yürekge barıp “yüreğe verip” KAD s. 174/1892, müyüzüne alıp “boynuzundan tutup” KAD s. 176/1921, ot-otnu otlatıp “ateş ateşi tutuşturup” KAD s. 197/2191, oylaşıp “düşünüp” KAD s. 197/2193, öksüzünü kalaçın çıkarıp “öküzün somun ekmeğini çıkarıp” KAD s. 199/2215, ölünü gebinin çıkarıp “ölünün kefenini çıkarıp” KAD s. 200/2237, kaytıp “dönüp” KAD s. 201/2245, yamuçu alıp “yağmurluk alıp” KAD s. 201/2248, sabudan alıp “ölçüden alıp” KAD s. 209/2339, suvğa ħuyılanıp “sudan ħuyılanıp” KAD s. 219/2484, ayağın alıp “ayağına alıp” KAD s. 221/2509, gözün karatıp “gözünü karatıp” KAD s.

221/2509, **tanıp** “*bilip*” KAD s. 224/2549, tatavuldan atılıp “*hendekten atılıp*” KAD s. 227/2584, teri sığıp “*deriyi sıkıp*” KAD s. 227/2591, taş alıp “*taş alıp*” KAD s. 228/2598, unğa bulğanıp “*una bulanıp*” KAD s. 233/2682, kuvuk yayıp “*kesmik yayıp*” KAD s. 245/2842, törge çığıp “*baş köşeye çıkıp*” KAD s. 246/2855, yangurdan kaçıp “*yağmurdan kaçıp*” KAD s. 250/2901, yetimni kalaçın çığarıp “*yetimin somun ekmeğini çıkarıp*” KAD s. 271/3201, yoknu aytıp “*olmayanı söyleyip*” KAD s. 274/3242, tülkü çığıp “*tilki çıkıp*” KHA s. 111/9, ekevün cıyıp “*diğer ikisini toplayıp*” KHA s. 111/10, ağalaşıp “*şimdi arkadaş olup*” KHA s. 113/2, toktatıp “*durdurup*” KHA s. 113/14, toktatıp “*durdurup*” KHA s. 113/14, kızlar bulan da yıbanıp “*kızlar ile keyif edip*” KHA s. 113/21, kaytıp “*dönüp*” KHA s. 115/2, eşekni kulağı yimik sallanıp “*eşegin kulağı gibi sallanıp*” KHA s. 115/2, işine bağıp “*inine dönüp*” KHA s. 115/4, oylaşıp “*düşünüp*” KHA s. 115/4, kızırtıp “*dinleyip*” KHA s. 115/5, tımyıp “*pısıp*” KHA s. 115/6, kabanğa çaldırıp “*domuza vurdurup*” KHA s. 119/3, çonkayıp “*çömeliğ*” KHA s. 119/3, kabannı yığıp “*domuzu yenip*” KHA s. 119/5, şu tirmenni aylandırıp “*şu değirmeni döndürüp*” KHA s. 121/18, taşnı túbüne tilimi salıp “*taşın dibine dilini uzatıp*” KHA s. 121/18, Tirmen aylanıp “*değirmen dönüp*” KHA s. 121/21, erten tartıp “*sabah olunca*” KHA s. 123/2, ağışam kaytıp “*akşam geri dönüp*” KHA s. 127/1, tanııp “*tanıyıp*” KHA s. 127/5, kaytıp “*dönüp*” KHA s. 127/9, kursağın yarıp “*kursağını yarıp*” KHA s. 129/17, koltuğuna kısırtıp “*koltuğuna kısırtıp*” KHA s. 131/1, çalıp “*çalıp*” KHA s. 131/5, oralıp “*somurtup*” KHA s. 133/2, uyalıp “*utanıp*” KHA s. 133/5, kaban açuvlanıp “*domuz sinirlenip*” KHA s. 133/13, yarıp “*yarıp*” KHA s. 133/13, tuvarıp “*çıkarp*” KHA s. 133/15, kayğırışıp “*üzüntüsünü dillendirip*” KHA s. 135/10, yelkesinden habıp “*yelesinden ısırtıp*” KHA s. 137/2, bek kısıp “*sıkıca ısırtıp*” KHA s. 137/2, yığılıp “*yığılıp*” KHA s. 137/2, mayların çaçıratıp “*yağlarını etrafa sıçratıp*” KHA s. 137/2, şonu artından çabıp “*onun ardından koşup*” KHA s. 141/10, iş kızırtıp “*iş arayıp*” KHA s. 145/1, yol yağada çonkayıp “*yol kenarında eğilip*” KHA s. 147/2, dorbadan sıdırıp “*soyup*” KHA s. 147/20, atlanıp “*atına binip*” KHA s. 149/13, yurt ahlü cıyılıp “*köy ahalisi toplanıp*” KHA s. 149/13, yerin yarıp “*yerini yarıp*” KHA s. 153/1, Dün'yanı avlağın aylandırıp “*dünyanın merasını dolanıp*” KHA s. 153/2, geçeni bir zamanında kaytıp “*gecenin bir yarısında geri dönüp*” KHA s. 153/2, karasğa baylanıp “*direğe bağlanıp*” KHA s. 153/14, ari tayıp “*uzağa gidip*” KHA s. 155/12, kız basıp “*kız basıp*” KHA s. 155/16, meni bulan ağalaşıdırıp “*benim ile*

arkadaş olup” KHA s. 157/4, avuz otun da ongar**ıp** “ağız ateşini de uygun hâle koyup” KHA s. 157/10, kısı**ıp** “sıkıp” KHA s. 157/10, iç bavrın kotar**ıp** “bağrını indirip” KHA s. 159/8, yaramnı kısı**ıp** “yaramı sıkıp” KHA s. 159/9, örge tart**ıp** “yukarı çekip” KHA s. 159/9, tağ**ıp** “takıp” KHA s. 163/3, koluna kısı**ıp** “eline sıkıp” KHA s. 163/3, yalavun yay**ıp** “kamçının ucundaki geniş kayış parçasını yayıp” KHA s. 163/3, boşat**ıp** “çözüp” KHA s. 163/5, kayt**ıp** “dönüp” KHA s. 165/2, oylaş**ıp** “düşünüp” KHA s. 165/4, göz karat**ıp** “göz atıp” KHA s. 165/9, yıban**ıp** “eğlenip” KHA s. 167/1, savut da tağ**ıp** “silah kuşanıp” KHA s. 167/7, atnı tart**ıp** “atı çekip” KHA s. 169/7, tar**ıp** “uğrayıp” KHA s. 171/1, savutlar da tağ**ıp** “silahlar da kuşanıp” KHA s. 173/2, kuçaklaş**ıp** “kucaklaş**ıp**” KHA s. 173/3, soraş**ıp** “hâl hatır sorup” KHA s. 173/3, çakır**ıp** “çağırıp” KHA s. 175/1, onda ongar**ıp** “hazırlayıp” KHA s. 175/1, öpke bavrın bulan kaynaş**ıp** “akciğer bağrım ile kaynaş**ıp**” KHA s. 181/2, tamağıma tığ**ılıp** “damağıma tıkl**ılıp**” KHA s. 181/2, ırağısına kısıdır**ıp** “kirişlere kısıtır**ıp**” KHA s. 183/6, har türlü yalğan yalalanı yab**ıp** “her türlü yalanı iftirayı at**ıp**” KHA s. 183/12, birçe çap**ıp** “birlikte koş**up**” KHA s. 185/5, kadisin çakır**ıp** “kadısını çağır**ıp**” KHA s. 187/1, bek açuvlan**ıp** “pek sinirlenip” KHA s. 187/1, özü yaşın**ıp** “kendi gizlenip” KHA s. 187/4, hurmanı uzatıl**ıp** “hurmaya ilerleyiğ” KHA s. 187/4, bir inege saplat**ıp** “bir ineye tak**ıp**” KHA s. 189/1, handan yaşır**ıp** “handan saklay**ıp**” KHA s. 189/3, esden tay**ıp** “kendinden geçip” KHA s. 189/7, suvğa ağızdır**ıp** “suda akıntıya verip” KHA s. 189/7, kıdır**ıp** “gezip” KHA s. 191/10, bir neçe gün kıdır**ıp** “bir nice gün gezip” KHA s. 193/1, butaknı çanç**ıp** “dalı batır**ıp**” KHA s. 193/17, butaknı çanç**ıp** “dalı batır**ıp**” KHA s. 197/9, kayt**ıp** “geri dönüp” KHA s. 201/4, soraş**ıp** “hâl hatır sorup” KHA s. 201/16, hakılı dağı da aylan**ıp** “aklı da bulan**ıp**” KHA s. 205/2, kaytar**ıp** “döndürüp” KHA s. 205/9, halkı cıyıl**ıp** “halkı toplay**ıp**” KHA s. 207/5, aldınğı halına kaytar**ıp** “önceki hâline döndürüp” KHA s. 207/5, atlan**ıp** “atına binip” KHA s. 209/1, cıyılış**ıp** “toplaş**ıp**” KHA s. 211/1, kacinni sındır**ıp** “güğümü kır**ıp**” KHA s. 211/1, uşlat**ıp** “uyut**up**” KHA s. 211/8, baylavundan sıpkırıl**ıp** “bağından kurtul**up**” KHA s. 217/1, oğar uşan**ıp** “onu okşay**ıp**” KHA s. 217/1, sıdır**ıp** “soy**up**” KHA s. 221/3, katının çakır**ıp** “karısını çağır**ıp**” KHA s. 223/1, açuvlan**ıp** “sinirlenip” KHA s. 223/12, bu duşmanlarımın karat**ıp** “bu duşmanlarım bakarken” KHA s. 225/10, batıl**ıp** “bat**ıp**” KHA s. 227/14, yaşır**ıp** “gizleyip” KHA s. 235/9, yasan**ıp** “süslenip” KHA s. 239/7, ırcay**ıp** “gülümseyip” KHA s. 241/10, ögüzlerin de tuvar**ıp** “öküzlerinin koşumunu çıkar**ıp**” KHA s. 247/2, anasından

ayırılıp “anasından ayrılıp” KHA s. 249/1, har zaman çakırıp “her zaman çağırıp” KHA s. 251/1, lap yalkıp “tamamen sıkılıp” KHA s. 251/2, töşegine tığıp “döşegine tıkip” KHA s. 251/15, aşın da toktatıp “yemeği durdurup” KHA s. 255/8, yangırtıp “yenileyip” KHA s. 255/12, katınları yalkıp “karıları sıkılıp” KHA s. 259/1, atına taptatıp “atına çiğnetip” KHA s. 261/6, aşatıp “yedirip” KHA s. 261/6, oprağına çançıp “elbisene batırıp” KHA s. 265/8, kozğalıp “harekete geçip” KHA s. 267/10, sen teşgen teşikden ağıp “senin uyduğun delikten akıp” KHA s. 269/5, halkdan uyalıp “halktan utanıp” KHA s. 273/12, kıcırtıp “bağırıp” KHA s. 275/3, aşıkların da tartıp “buğdaylarını çekip” KHA s. 275/8, KHA s. 277/3, adaşıp “dolaşıp” KHA s. 279/9, adaşıp “dolaşıp” KHA s. 279/15, aşatıp “yemek yedirip” KHA s. 279/17, tamağımın kısılağanı da tayıp “damağımın kısılması da gidip” KHA s. 281/5, açığan hants yimik pışğırtıp “keskin sirke gibi köpürüp” KHA s. 281/10, bulğanıp “bulanıp” KHA s. 281/19, kaytarıp “döndürüp” KHA s. 285/13, yaşırıp “saklayıp” KHA s. 287/4, çançıp “dikip” KHA s. 287/4, bek talçığıp “pek merak edip” KHA s. 287/6, üyüne kaytıp “evine dönüp” KHA s. 289/16, tuvarıp “koşumunu çıkarıp” KHA s. 295/3, arekden bozarıp “uzaktan bekleyip” KTD s. 110, bal tatıtıp “bal akıtıp” KTD s. 111, başından alıp “başından alıp” KTD s. 111, bozarıp “bekleyip” KTD s. 112, can talaşıp “canı yanıp” KTD s. 112, çaçıp “saçıp” KTD s. 112, çançıp “sokup” KTD s. 112, etek çalıp “etek çalıp” KTD s. 113, kökge atılıp “göğə atılıp” KTD s. 114, kazıkday katıp “kazık gibi katıp” KTD s. 114, kulağın yayıp “kulağını yayıp” KTD s. 115, uyalıp “utanıp” KTD s. 116, üstün yabıp “başarı yapıp” KTD s. 116, yanurdan kaçıp “yağmurdan kaçıp” KTD s. 116, yüregi çığıp “yüregi çıkıp” KTD s. 117, yürek salıp “yürek koyup” KTD s. 117, içki içindegin çıkarıp “içkinin içindekini çıkarıp” KTD s. 119, canı çığıp “canı çıkıp” KTD s. 120, ökteмлиğinden yarılıp “gururundan yarılıp” KTD s. 122, yanın salıp “yanına koyup” KTD s. 122, bozarıp “bozarıp” KTD s. 123, kökge atılıp “göğə atılıp” KTD s. 125, kulağın yayıp “kulağını yayıp” KTD s. 125, uyalıp “utanıp” KTD s. 125, yanurdan kaçıp “yağmurdan kaçıp” KTD s. 125, anangnı posağasından artlanıp “ananın eşığıne dayanıp” ŞHA s. 8, çabıp “koşup” ŞHA s. 12, yaşğarıp “yeşerip” ŞHA s. 14, süygening çırmalıp “sevdiğin sarılıp” ŞHA s. 26, al yalın çaçıp “al alev saçıp” ŞHA s. 28, yarılıp “yarılıp” ŞHA s. 28, al yalın süyüv çaçıp “al alevli sevgi saçıp” ŞHA s. 28, sağa açıp “sana açıp” ŞHA s. 28, aylanıp “dönüp” ŞHA s. 28, kaklığıp “sıçrayıp” ŞHA s. 30, atılıp “attırıp” ŞHA s. 30, açıp eşiging “kapını açıp” ŞHA

s. 36, üst çı**ğ**ıp “üstün çıkıp” ŞHA s. 38, özüm ay**ı**p “kendim söyleyip” ŞHA s. 46, avazım yangır**ı**p “sesim yankılayıp” ŞHA s. 46, neçe-neçe ay**ı**p “nice nice söyleyip” ŞHA s. 52, bir yaşın**ı**p “gizlenip” ŞHA s. 60, bal tamdır**ı**p “bal damlatıp” ŞHA s. 60, yarlardan yar**ı**p “uçurumlardan yarıp” ŞHA s. 62, menden al**ı**p “benden alıp” ŞHA s. 68, bek tart**ı**p “sıkı çekip” ŞHA s. 72, başıma art**ı**p “başıma alıp” ŞHA s. 72, kakalardan artıl**ı**p “dağ boğazlarından yürüyüp” ŞHA s. 76, köknü yüzün aylan**ı**p “gök yüzüne dönüp” ŞHA s. 78, yaşayğanlar balkın**ı**p “yaşayanlar parlayıp” ŞHA s. 78.

minmarağa örlen**ı**p “minareye tırmanıp” ŞHA s. 82, Orak Ayğa sermen**ı**p “Orak Ay'a takılıp” ŞHA s. 82, süren sal**ı**p “yön belirleyip” ŞHA s. 84, sülçe uçlu kanatların ger**ı**p “süngü uçlu kanatlarını gerip” ŞHA s. 84, ka**ğ**ıp “çırıp” ŞHA s. 84, kökge bağ**ı**p “göğe bakıp” ŞHA s. 84, havanı yar**ı**p “havayı yarıp” ŞHA s. 84, oz**u**p “geçip” ŞHA s. 84, yapraklar uç**u**p “yapraklar uçup” ŞHA s. 84, biy**ı**p “oynaşıp” ŞHA s. 84, tal**ı**p “yorulup” ŞHA s. 84, menden öt**ü**p “benden geçip” ŞHA s. 86, yum**u**p eki gözümnü “iki gözümü yumup” ŞHA s. 90, bir tuz seb**ı**p “bir tuz serpip” ŞHA s. 90, hab**ı**p “ısırp” ŞHA s. 90, makamlar yay**ı**p “makamlar yayıp” ŞHA s. 94, görset**ı**p “gösterip” ŞHA s. 98, kol uzat**ı**p “elimi uzatıp” ŞHA s. 98, yay**ı**p kollar “ellerini uzatıp” ŞHA s. 100, atım ay**ı**p “adımı söyleyip” ŞHA s. 100, yollar sür**ü**p “yollar sürüyüp” ŞHA s. 100, uzal**ı**p borla “üzüm asması uzanıp” ŞHA s. 102, güz yağuru şiş**ı**p “güz yağmuru şişip” ŞHA s. 104, göb**ü**p “kabarıp” ŞHA s. 104, sözlege urun**u**p “sözlere vurulup” ŞHA s. 104, birden kış**ı**p “birden bağırıp” ŞHA s. 104, kıs**ı**p “sarıp” ŞHA s. 106, burçak ur**u**p “iri taneli yağmur vurup” ŞHA s. 110, eki kolum bulan al**ı**p “iki elimle alıp” ŞHA s. 114, yel uçur**u**p “yel uçurup” ŞHA s. 114, ırcay**ı**p “gülümseyip” ŞHA s. 116, süyünçümden kabuzdur**u**p “sevincimden tutuşturup” ŞHA s. 118, süydür**ü**p “istetip” ŞHA s. 118, savğat etil**ı**p “hediye edilince” ŞHA s. 120, canlan**ı**p “canlanıp” ŞHA s. 120, kimler ay**ı**p “kimlere söyleyip” ŞHA s. 124, kaydan çı**ğ**ıp “nereden çıkıp” ŞHA s. 124, tuman bas**ı**p “duman basıp” ŞHA s. 126, tuman tay**ı**p “duman dağılıp” ŞHA s. 126, kollarım kaklı**ğ**ıp “ellerim sıçrayıp” ŞHA s. 128, sez**ı**p tatlı umutun “tatlı umudunu sezip” ŞHA s. 128, yan**ç**ıp “ezip” ŞHA s. 128, bar zatnı buz**u**p “her şeyi bozup” ŞHA s. 128, oylarımın çırağın yağ**ı**p “düşüncelerimin mumunu yakıp” ŞHA s. 128, süyünçün ta**ğ**ıp “sevincini takıp” ŞHA s. 128, da**ğ**ıp “dağılıp” ŞHA s. 128, sesler sön**ü**p “sesler durulunca” ŞHA s. 130, yüreğimni kılların tart**ı**p “yüreğimin kıllarını çekip” ŞHA s. 134, yulk**u**p

“yolup” ŞHA s. 134, sapar çığıp “sefer yapıp” ŞHA s. 136, sesgenip “seslenip” ŞHA s. 142, okuranip “fısıldayıp” ŞHA s. 144, yangından yangırtıp “yeniden yenileyip” ŞHA s. 150, Ullubiy'in esgerip “Ulubey'ini hatırlayıp” ŞHA s. 150, eki kolun suğıp “iki elini sokup” ŞHA s. 154, , har yangılış yangırıp “her yanılış yenilenip” ŞHA s. 160, tang katıp “tan ağarıp” ŞHA s. 174, yel tınıp “yel dinip” YK s. 32/5, türlü türlü oy tartıp “türlü türlü düşünüp” YK s. 34/5, tabun tartıp “sürü çekip” YK s. 34/20, katıp “sertleşip” YK s. 38/30, ortakğa alıp “ortak olup” YK s. 40/1 , şu yırını yazıp “şu yırı yazıp” YK s. 40/2, yaşırtğınlattıp “gizleyip” YK s. 44/1, kol aylanıp “kol dolanıp” YK s. 44/10, arşını yarıp “arşı yarıp” YK s. 48/1, dünyanı alıp “dünyayı alıp” YK s. 48/1, seni de alıp “seni de alıp” YK s. 48/5, balta alıp “balta alıp” YK s. 49/3, azıp “azıp” YK s. 51/3, burma saçlı arivnü alıp “burma saçlı güzeli alıp” YK s. 58/15, aylanadan aylanıp “çevresinden dolaşıp” YK s. 60/4, çırmalıp “kıvrılıp” YK s. 62/3, bulut yarıp “bulut yarılıp” YK s. 63/2, artılıp “yükselip” YK s. 66/7, aylanıp “dolanıp” YK s. 66/7, günler batıp “günler batıp” YK s. 70/6, ay aylanıp “ay dolanıp” YK s. 72/3, tarkalıp “dağılıp” YK s. 74/15, oylaşıp “düşündükçe” YK s. 74/19, mayday yağılıp “yağ gibi akıp” YK s. 74/21, kıyınlağa salıp “zora düşüp” YK s. 77/1, oylaşıp “düşünüp” YK s. 78/6, çıdatıp “sabredip” YK s. 79/15, çabıp “kaçıp” YK s. 79/17, özün cıyıp “kendini toplayıp” YK s. 81/6, kaçıp “kaçıp” YK s. 81/8, tabun tartıp “savaş edip” YK s. 82/10, es tabıp “düşünüp” YK s. 82/15, açıp “açıp” YK s. 81/7, es tabıp “düşünüp” YK s. 83/19, tamğa tayanıp “dama dayanıp” YK s. 83/19, tarta alıp “zannedip” YK s. 84/1, yandavurğa tartalıp “güvenilir zannedip” YK s. 84/10, cıyıp “alıp” YK s. 92/15, taydırıp “çevirip” YK s. 92/20, kaklığıp “bükülüp” YK s. 100/5, inanıp “inanıp” YK s. 100/25, göngün alıp “gönlünü alıp” YK s. 102/35, şamlanıp “utanıp” YK s. 104/1, ot alıp “ateş alıp” YK s. 104/5, gülle alıp “gülle alıp” YK s. 104/5, bakdırıp “bakdırıp” YK s. 104/5, kara kanlar akdırıp “kara kanlar akıtıp” YK s. 104/10, kara seldey sıgalaşıp “kara sel gibi sürüklenip” YK s. 105/1, sel tartıp “sel çekip” YK s. 105/1, batılıp “batıp” YK s. 105/5, kayırılıp “ayrılıp” YK s. 105/5, kayık batıp “kayık batıp” YK s. 105/5, yuldur yürek toktaşdırıp “çarpan yüreği durdurup” YK s. 105/10, kaharlanıp “kahırlanıp” YK s. 105/10, basıp “basıp” YK s. 106/5, ol kızbaylar cıyılıp “o kötüler yığılıp” YK s. 108/5, salıp “koyup” YK s. 108/10, yasanıp “yaslanıp” YK s. 109/1, kubağalı tavlar taşlar uvalıp “sararan dağlar taşlar ufalıp” YK s. 110/1, duv kalıp “sahipsiz kalıp” YK s. 110/1, sarğayıp “sararıp” YK s. 110/5, payın alıp “hakkını alıp” YK s. 110/5,

salkınına tartı**ıp** “gölgene çekip” YK s. 112/10, satı**ıp** “satıp” YK s. 112/15, tuvra çabı**ıp** “doğru bulup” YK s. 112/20, görgenlege barı**ıp** “görenlere varıp” YK s. 114/5, yazıvları yazılı**ıp** “yazılara yazılıp” YK s. 116/10, yağalanı bası**ıp** “kıyıları basıp” YK s. 117/5, yat ellege barı**ıp** “yad ellere varıp” YK s. 117/10, üyelerinde yatı**ıp** “evlerinde yatıp” YK s. 117/10, ellerin bası**ıp** “ellerini basıp” YK s. 117/10, arıtı**ıp** “arıtıp” YK s. 118/10, porsuklayın boşalı**ıp** “porsuk gibi boşalıp” YK s. 118/10, otbaşdağı kalıyağa oşalı**ıp** “ocaktaki sacayağa benzeyip” YK s. 118/10, üyde yatı**ıp** “evde yatıp” YK s. 118/20, purman alı**ıp** “izin alıp” YK s. 118/20, payın alı**ıp** “payını alıp” YK s. 118/25, sarğayı**ıp** “sararıp” YK s. 120/1, sonun oylaş**ıp** “sonunu düşünüp” YK s. 120/1, yaşğarı**ıp** “yaşarıp” YK s. 124/1, gün artılı**ıp** “gün artıp” YK s. 124/15, bayğa barı**ıp** “zengine varıp” YK s. 126/15, yavğa salı**ıp** “derde salıp” YK s. 126/20, yağalaş**ıp** “yaklaşıp” YK s. 126/25, bavlani balkı**ıp** “bağları gezip” YK s. 128/5, buğav salı**ıp** “zincir takıp” YK s. 128/20, taşalatı**ıp** “taşa tutup” YK s. 130/55, tavdan artılı**ıp** “dağdan çoğalıp” YK s. 138/1, içibizni kaynatı**ıp** “içimizi kaynatıp” YK s. 138/15, kaytı**ıp** “dönüp” YK s. 138/20, yangılı**ıp** “yanılıp” YK s. 138/30, çığı**ıp** “çıkıp” YK s. 138/30, yoldan tayı**ıp** “yoldan dönüp” YK s. 140/55, yazık sını**ıp** “yazık olup” YK s. 140/60, arkalanı alğış betin kazdırı**ıp** “arkaların güzel yüzünü kazdırıp” YK s. 144/5, tavnu taşnı yazdırı**ıp** “dağı taşı dolaşıp” YK s. 144/5, takta kıyı**ıp** “dökülüp” YK s. 144/5, surat salı**ıp** “surat verip” YK s. 144/10, bir çalmanı**ıp** “bir sızlanıp” YK s. 144/20, ayday betin balkıtı**ıp** “ay gibi yüzünü çevirip” YK s. 146/35, koş salı**ıp** “çadır açıp” YK s. 146/50, baş salı**ıp** “baş koyup” YK s. 146/50, yığılı**ıp** “yıkılıp” YK s. 146/60, tavuklar çakırış**ıp** “tavuklar çığırışık” YK s. 146/65, karış**ıp** “karışıp” YK s. 156/25, dert yutı**ıp** “dert yutup” YK s. 158/5, yaş salı**ıp** “yaş döküp” YK s. 158/15, yat gişiler cıyılı**ıp** “yad kişiler toplanıp” YK s. 160/15, aylanı**ıp** “dolanıp” YK s. 166/2, şeytanlanı şat yüregi yarılı**ıp** “şeytanların şad yüregi yarılıp” YK s. 168/10, yazık sını**ıp** “yazık deyip” YK s. 168/5, atıng kaytı**ıp** “atını çevirip” YK s. 174/10, sırdaş tabı**ıp** “sırdaş bulup” YK s. 178/5, ay artılı**ıp** “ay uzaklaşıp” YK s. 178/15, betin ağartı**ıp** “yüzünü ağartıp” YK s. 182/15, sanım sarğalı**ıp** “canımı sarartıp” YK s. 182/15, taht da yasatı**ıp** “taht da yapıp” YK s. 192/10, yurt kıldırı**ıp** “yurt dolaşıp” YK s. 194/55, yalbarı**ıp** “yalvarıp” YK s. 196/70, er mungayı**ıp** “er bunalıp” YK s. 196/75, tah törünge tayanı**ıp** “taht makamına dayanıp” YK s. 196/85, mungayı**ıp** “üzülüp” YK s. 196/90, kubağalı tavlar taşlar uvalı**ıp** “sararmış dağlar taşlar ufalıp” YK s. 198/1, cıyğan mallar duv kalı**ıp** “yığılmış mallar dağılıp” YK s. 198/1, satı**ıp** “satıp” YK

s. 198/10, yok san**ıp** “yok san**ıp**” YK s. 200/30, kaytar**ıp** “döndür**üp**” YK s. 204/80, don tarkal**ıp** “don da**ğı**l**ıp**” YK s. 204/90, kalalar çab**ıp** “kaleler vur**up**” YK s. 208/20, yar**ıp** “yar**ıp**” YK s. 212/10, kar**ğ**alardan tart**ın**ıp “kar**ğ**alardan çek**in**ip” YK s. 217/45, tebin yar**ıp** “ip ba**ğ**lay**ıp**” YK s. 223/5, tuzaklan**ğ**an b**ö**r**ü**lerdey tarma**ş**ıp “tuzaklan**mış** kurtlar gibi ç**ı**rp**ın**ıp” YK s. 223/10, tala**ş**ıp “dala**ş**ıp” YK s. 223/10, kol**ğ**a al**ıp** “ele al**ıp**” YK s. 224/10, otluk ça**ğ**ıp “kibrit ça**k**ıp” YK s. 227/5, çurpu tı**ğ**ıp “çal**ı** at**ıp**” YK s. 227/5, Ana Terik yar**ıp** “Ana Terik'i yar**ıp**” YK s. 228/15, kol**ğ**a al**ıp** “ele al**ıp**” YK s. 230/1, y**ü**regimni kuvzat**ıp** “y**ü**re**ğ**imi e**ğ**lendirerek” YK s. 230/5, bir aylan**ıp** “dolan**ıp**” YK s. 234/15, bu sözleni yaz**ıp** “bu sözleri yaz**ıp**” YK s. 238/2, mungay**ıp** “kü**st**ür**üp**” YK s. 238/3, tıngla**ş**ıp “dinle**ş**ip” YK s. 238/4, biz munda bazar**ıp** “biz burada ü**z**ül**üp**” YK s. 242/19, nakı**ş**la**ğ**a yazdır**ıp** “nakı**ş**lara yazdır**ıp**” YK s. 242/19, a**ş**şam ge**ç** kay**ıp** “ak**ş**am ge**ç** dön**üp**” YK s. 244/22, tor**ğ**ayla**ğ**a yan**ıp** “tur**ğ**aylara kurul**up**” YK s. 248/10, sözün oyla**ş**ıp “sözünü dü**ş**ün**üp**” YK s. 254/3, gemelege de min**ıp** “gemilere de bin**ıp**” AH s. 13/7avulnu içindegi lap yigit adamnı getir**ıp** “köydeki en zengin adamı getir**ip**” AH s. 18/8, tükür**ü**ğün tiydir**ıp** “tükür**ü**ğünü toplay**ıp**” AH s. 18/8, anasını koluna ber**ip** “annesinin kuca**ğ**ına ver**ip**” AH s. 18/8, atına min**ıp** “atına bin**ıp**” AH s. 18/8, üyüne gel**ip** “evine gel**ip**” AH s. 20/1, artı munu bulan bit**ip** “arkası bununla bit**ip**” AH s. 20/1, gözya**ş**ıma bat**ğ**an golyavuklarım geb**ip** “gözya**ş**ıma bulanmış mendillerim kuruy**up**” AH s. 20/1, bir yak**ğ**a get**ip** “bir tara**ğ**a gid**ip**” AH s. 20/1, get**ip** “gid**ip**” AH s. 20/3, yegil**ip** “arabaya ko**ş**ul**up**” AH s. 25/4, Amanhornu kapudan giyir**ıp** “Amanhor'u kapıdan sok**up**” AH s. 25/5, işge giri**ş**ip “işe giri**ş**ip” AH s. 25/5, tez yıldıdan atlar da getir**ip** “hemen yıldıdan atlar da getir**ip**” AH s. 25/6, kul-karava**ş** da mindir**ıp** “kul, köle de bindir**ip**” AH s. 25/6, han bergen azı**ğ** bit**ip** “hanın verdi**ğ**i azık bit**ip**” AH s. 27/2, birevnü aranına gir**ip** “birilerinin ahırına gir**ip**” AH s. 29/6, getir**ip** “getir**ip**” AH s. 29/6, üyüne gel**ip** “evine gel**ip**” AH s. 29/6, gündüz tilen**ip** “gündüz dilen**ip**” AH s. 30/3, aradan bir yıl get**ip** “aradan bir yıl gid**ip**” AH s. 30/5, Şahap esir**ip** “Şahap sarho**ş** ol**up**” AH s. 30/5, gatın gir**ip** “kadın gir**ip**” AH s. 31/2, atdan yengil selpin**ip** “attan hafifçe sıyrıl**ıp**” AH s. 37/2, Absiyahkentge gel**ip** “Absiyahkent'e gel**ip**” AH s. 37/4, aradan gün get**ip** “aradan gün ge**ç**ip” AH s. 38/6, olay arzaçılar gel**ip** “öyle arz için gel**ip**” AH s. 39/1, sır çeçil**ip** “sır çözül**üp**” AH s. 40/1, üydegileni oyun öztöreçe misal et**ip** “evdekilerin düşüncelerini kendince örnek ed**ip**” AH s. 40/1, köp sabançılar bulan birig**ip** “çok çiftçiler ile birle**ş**ip” AH s. 40/2, giyin**ip** “giyin**ip**” AH s. 42/5,

çay içip “çay içip” AH s. 42/5, bu kentdeki gullugların bitdirip “bu kentdeki işlerini bitirip” AH s. 42/6, yangı üyge gelip “yeni evine gelip” AH s. 43/1, çertip “çalıp” AH s. 44/4, hannı zulmuçuluğun görsetip “hannın zalimliğini gösterip” AH s. 45/2, beşik işletip “beşik yaptırıp” AH s. 46/2, tez bişirip “hemen pişirip” AH s. 47/4, rus kazaklar bulan gız berip “Rus Kazaklar ile kız verip” AH s. 49/3, Amanhornu kepine gelip “Amanhor'un hoşuna gidip” AH s. 49/8, işlerigizni bitdirip “işlerinizi bitirip” AH s. 50/4, munda gelip “buna gelip” AH s. 53/1, arigi üyge girip “diğer eve girip” AH s. 53/2, girip “girip” AH s. 54/3, artıda süyelip “arkada süzölüp” AH s. 54/5, girip “girip” AH s. 54/5, girip “girip” AH s. 54/6, gelip “gelip” AH s. 54/6, olar gol berip “onlar el ele verip” AH s. 55/3, gızını-ulanını ata-anası söyleşip “kızın oğlanın ana babası sözleşip” AH s. 55/3, hansarayğa yiberip “Hansaray'a gönderip” AH s. 55/5, söyleşip “sözleşip” AH s. 56/2, Amanhor getip “Amanhor gidip” AH s. 56/2, çay da berip “çay da verip” AH s. 56/8, aldına eltip “önüne götürüp” AH s. 56/9, söyleşip “sözleşip” AH s. 57/3, çarhına singip “bedenine sinip” AH s. 57/5, Terik suvğa getip “Terek Nehri'ne gidip” AH s. 57/5, çay da berip “çay da verip” AH s. 57/8, golungnu berip “elini verip” AH s. 58/1, Amanhornu bek terenleşip “Amanhor'un pek derinleşip” AH s. 58/5, golung berip “elini verip” AH s. 60/3, Terik yağağa gelip “Terek kenarına gelip” AH s. 60/6, homuz çertip “homuz çalıp” AH s. 60/7, gol berip “el verip” AH s. 62/3, gözleringni gizlendirip “gözlerini gizleyip” AH s. 63/5, Gasımbeklege gelip “Kasımbeklere gelip” AH s. 63/9, göl bergenin bildirip “el verdiğini bildirip” AH s. 63/9, Amanhornu aş-suv da berip “Amanhor'a yemek, su da verip” AH s. 63/9, özünü bek inanğan tulparına da minip “kendisinin pek inandığı tulparına da binip” AH s. 64/2, bir gara yılan gelip “bir kara yılan gelip” AH s. 65/1, belgi berip “işaret verip” AH s. 65/3, çay içip “çay içip” AH s. 65/6, Amanhorğa gol berip “Amanhor'a el verip” AH s. 66/6, olağa yahşı tiklenip “onlara iyice diklenip” AH s. 67/7, üyüne gelip “evine gelip” AH s. 68/5, hürmetli salam da berip “hürmetli selam da verip” AH s. 69/6, girip “girip” AH s. 69/6, yaşların da esgerip “çocuklarını da hatırlayıp” AH s. 71/4, Haydarbeklege getip “Haydarbeklere gidip” AH s. 74/7, ulanların yiberip “oğlanlarını gönderip” AH s. 80/3, toy yessi gelip “düğün sahibi gelip” AH s. 80/5, bu homuznu çertip “bu homuzu çalıp” AH s. 80/5, işleygenli bir yıl bitip “işleyeli bir yıl bitip” AH s. 83/5, avçular gurumuna yiberip “avçılar kurumuna gönderip” AH s. 84/1, gelip “gelip” AH s. 84/4, gır avlagda yiberip “kır tarlada geçirip” AH s. 87/3, ter gelip “ter akıtıp” AH s. 87/3,

kiyiz b rkler    il**ip** “keçe kalpaklar     l p” AH s. 87/3, hannı aldına getir**ip** “hanın önüne getir**ip**” AH s. 88/2, bu adamnı el**ip** “bu adamı götürüp” AH s. 88/5,  z me bir sır et**ip** “kendime bir sır ed**ip**” AH s. 88/9, bir saban da ber**ip** “bir saban da ver**ip**” AH s. 89/4, ayaklarımda ı bu avnu    **ip** “ayaklarımdaki ba ı     p” AH s. 94/5, a dan-suvdan gesil**ip** “yemeden içmeden kesil**ip**” AH s. 94/9, y rgindegi dertlerin    **ip** “y re indeki dertleri d k p” AH s. 95/1,  yge gir**ip** “eve gir**ip**” AH s. 95/4, gel**ip** “gel**ip**” AH s. 96/2, atlı yiber**ip** “atlı g nder**ip**” AH s. 96/2, at a da min**ip** “ata da bin**ip**” AH s. 96/3, vakiller get**ip** “vekiller gid**ip**” AH s. 96/4, özler bulan birle **ip** “kendileri ile birle **ip**” AH s. 96/4, tulparına min**ip** “tulparına bin**ip**” AH s. 97/2, boynuna il**ip** “boynuna as**ip**” AH s. 97/2, yerli ba  g teriv  ler bulan birig**ip** “yerli isyancılar ile birle **ip**” AH s. 97/2, olardan  rlen**ip** “onlardan tırman**ip**” AH s. 98/8, saraynı i ine gir**ip** “sarayın gir**ip**” AH s. 99/1, geçeni k p yanın yiber**ip** “gecenin  ok zamanını ge ir**ip**” AH s. 99/2, tulparına da min**ip** “tulparına da bin**ip**” AH s. 99/2, tiklen**ip** “diklen**ip**” AH s. 99/2, ayak avaznı e it**ip** “ayak sesini i it**ip**” AH s. 99/2, asta-asta yelpillet**ip** “a ır a ır yellendir**ip**” AH s. 100/3, perdeni bir bu  a ın g ter**ip** “perdenin bir k  esini kaldırb**ip**” AH s. 100/3, bu peleketni e it**ip** “bu felaketi i it**ip**” AH s. 100/3, tulparına da min**ip** “tulparına da bin**ip**” AH s. 100/3, a  getir**ip** “yemek getir**ip**” AH s. 102/5,  ert**ip** “ alıb**ip**” AH s. 102/5, karlar ir**ip** “karlar eriy**ip**” AH s. 102/6, ir**ip** “eriy**ip**” AH s. 103/5, tulparına min**ip** “tulparına bin**ip**” AH s. 103/6, suv i ir**ip** “su i ir**ip**” AH s. 104/2, g z de gel**ip** “g z de gel**ip**” AH s. 104/4, kol ber**ip** “el ver**ip**” AH s. 104/6, get**ip** “gid**ip**” AH s. 104/8, ma a beril**ip** “bana veril**ip**” AH s. 105/1, kırdan yerlen**ip** “dı arıda eyerlen**ip**” AH s. 105/6, dutarnı il**ip** “dutarı as**ip**” AH s. 105/6, meni öltürüp “beni  ld r p” AH s. 105/7, koluna ber**ip** “eline ver**ip**” AH s. 105/11, tulparına min**ip** “tulparına bin**ip**” AH s. 106/2, tulparın tebindir**ip** “tulparını tepindirmek” AH s. 106/4, abzar a gir**ip** “avluva gir**ip**” AH s. 106/6, yem de ber**ip** “yem de ver**ip**” AH s. 107/2, gemelege de min**ip** “gemilere de bin**ip**” AH s. 107/5, olar bulan s yle **ip** “onlar ile s zle **ip**” AH s. 108/1, otlama yiber**ip** “otlamaya g nder**ip**” AH s. 108/4,  u tulparına da min**ip** “ u tulparına da bin**ip**” AH s. 108/4, av ular kurumuna get**ip** “av ular kurumuna gid**ip**” AH s. 108/4, tulparına da min**ip** “tulparına da bin**ip**” AH s. 108/4, gel**ip** “gel**ip**” AH s. 108/4, abzarında ı konak  y n de ber**ip** “avhudaki konuk evini de ver**ip**” AH s. 108/5, onu e it**ip** “onu i it**ip**” AH s. 109/2,  a ırlar da getir**ip** “ araplar da getir**ip**” AH s. 110/2, esir**ip** “sarho  olup” AH s. 110/2, Amanhor yuvu unu bari hasiyatın bil**ip** “Amanhor’un yakınının b t n haysiyetini

bilip” AH s. 110/6, onu *bilip* “onu *bilip*” AH s. 111/1, *yellenip* “*yellenip*” AH s. 111/4, birevlege *geleşip* “*birilerine kız isteyip*” AH s. 113/3, *esirip* “*sarhoş olup*” AH s. 114/5, bir nece günler *getip* “*bir nice günler gidip*” AH s. 114/12, *ilinip* “*ilişip*” AH s. 115/4, *iyerilip* “*takip edip*” AH s. 115/4, bir ulla balah *gelip* “*bir ulu bela gelip*” AH s. 115/4, koluna kolğaplar da *giyip* “*eline eldiven de giyip*” AH s. 117/5, *yetişip* “*yetişip*” AH s. 118/1, üyüne *girip* “*evine girip*” AH s. 118/2, *gelip* “*gelip*” AH s. 118/2, *giyinip* “*giyinip*” AH s. 118/5, atlarına da *minip* “*atlarına da binip*” AH s. 118/6, yel yimik *yetişip* “*yel gibi yetişip*” AH s. 119/7, atları çanadan *çeçip* “*atları kızaktan çözüp*” AH s. 120/1, *yiberip* “*gönderip*” AH s. 120/1, Amanhornu atına da *minip* “*Amanhor'un atına da binip*” AH s. 120/1, Dilbarnı *eltip* “*Dilber'i götürüp*” AH s. 120/1, Dilbar *gelip* “*Dilber gelip*” AH s. 120/3, görgeñ tüşlerimni biri ras *gelip* “*gördüğüm düşlerimin biri rast gelip*” AH s. 120/5, tulparına da *minip* “*atına da binip*” AH s. 121/3, *geçeletip* “*geceleyip*” AH s. 121/3, çay-zat da *içip* “*çay falan da içip*” AH s. 122/3, üyüne *gelip* “*evine gelip*” AH s. 122/3, Endireyge de *gelip* “*Endirey'e de gelip*” AH s. 124/3, hazirlenip “*hazırlanıp*” AH s. 125/1, tına da *minip* “*atına da binip*” AH s. 125/2, yemler de *berip* “*yemler de verip*” AH s. 125/5, yemler de *berip* “*yemler de verip*” AH s. 125/5, *güçenip* “*kuvvetini zorlayıp*” AH s. 125/6, Kasimbekni atın *yegip* “*Kasimbek'in atına koşup*” AH s. 127/2, hoşgeldiler *berip* “*hoş geldiler verip*” AH s. 127/3, Dilbarnı arığı üyde yılayğanın eşitip “*Dilber'in diğer evde ağladığını işitip*” AH s. 127/4, şatlı gününg *yetişip* “*mutlu günün yetişip*” AH s. 127/5, dengizge *eltip* “*denize götürüp*” AH s. 128/4, gemege mindirip “*gemiye bindirip*” AH s. 128/4, Dilbarhanımni gelin opuraklar *giydirip* “*Dilber Hanım'ın gelinlik kıyafetlerini giydirip*” AH s. 128/5, kızardaşın *yiberip* “*kız kardeşini gönderip*” AH s. 129/3, yammonok bek begetip “*sıkı tedbirler alıp*” AH s. 129/6, Amanhornu tutulğanın eşitip “*Amanhor'un tutuklandığını işitip*” AH s. 129/7, üstündegi toy oprakların *çeçip* “*üstündeki düğün elbiselerini çıkarıp*” AH s. 131/2, başın *gesip* “*başını kesip*” AH s. 132/7, at, arba *berip* “*at, arpa verip*” AH s. 135/4, Dilbarnı sinacasın göterip “*Dilber'in tabutunu kaldırıp*” AH s. 138/3, Kasimbekleni abzarına *geltirip* “*Kasimbeklerin avlusuna getirip*” AH s. 138/3, çüyde *ilinip* “*çivide asılıp*” AH s. 138/5, kerpiç *gesdirip* “*kerpiç kestirip*” AH s. 140/3, şavla *berip* “*ışık verip*” AH s. 140/7, seni *eltip* “*seni götürüp*” AH s. 141/8, gelinin *esgerip* “*gelinini hatırlayıp*” AH s. 142/1, haşıklıkni hisleri hakitip “*aşıklığın hisleri ile öfkelenip*” AH s. 144/6, atına da *minip* “*atına da binip*” DKM s. 79/2,

yurtğa **geltirip** “köye **getirip**” DKM s. 79/5, issi yımışak töşekge **girip** “sıcak yumuşak yatağa **girip**” DKM s. 79/8, Külbaynı yağına **yetişip** “Külbay’ın yanına **yetişip**” DKM s. 80/9, yerinden **terbetip** “yerinden **kımıldatıp**” DKM s. 81/16, yerinden **terbetip** “yerinden **kımıldatıp**” DKM s. 81/17, bizin şahardağı adamlar barı da **gelip** “bizim şehirdeki adamların hepsi de **gelip**” DKM s. 81/17, özünü üyüne **yetişip** “kendi evine **yetişip**” DKM s. 83/31, sol göz **gelip** “sol göz **gelip**” DKM s. 83/34, tavğa göterilip “dağa **çıkıp**” DKM s. 83/36, **gelip** “**gelip**” DKM s. 84/40, kuruğdan örleⁿ**ip** “sırıktan **tırmanıp**” DKM s. 101/47, bularndan payda bolmacaknı bilip “bunlardan bir fayda gelmeyeceğini bilip” DKM s. 101/47, kuruğdan örleⁿ**ip** “sırıktan **tırmanıp**” DKM s. 101/47, aradan on gün **getip** “aradan on gün **gidip**” DKM s. 101/48, eşigin de begetip “kapısını da kilitleyip” DKM s. 101/48, Hintivnü eltip “Hintiv’i **götürüp**” DKM s. 101/50, bir yıl bitip “bir yıl **bitip**” DKM s. 102/56, Mitişden incinip “Mitiş’ten **incinip**” DKM s. 103/66, eltip “**götürüp**” DKM s. 105/79, bişirip “pişirip” DKM s. 105/79, kazannı **geltirip** “kazanı **getirip**” DKM s. 105/83, bir tönge^k **geltirip** “bir ağaç kütüğü **getirip**” DKM s. 106/88, bir çet yerge **girip** “kuytu bir yere **girip**” DKM s. 106/88, bir zamandan **gelip** “bir zaman **gelip**” DKM s. 106/88, bu habarnı eşitip “bu haberi işidip” DKM s. 106/92, ilip “iliştirip” DKM s. 107/94, begetip “yerleştirip” DKM s. 107/94, çokmarın berip “topuzu verip” DKM s. 107/100, devler **gelip** “devler **gelip**” DKM s. 108/104, atlarına da minip “atlarına da **binip**” DKM s. 136/122, tebindirip “tepip, ayağıyla vurup” DKM s. 136/124, şu sandıkğa **girip** “şu sandığa **girip**” DKM s. 137/134, onu **geltirip** “onu **getirip**” DKM s. 138/139, ing başındağı butakğa ilinip “en tepesinde^{li} budağa **iliştirilip**” DKM s. 138/141, denizge barağan yolnu görsetip “denize giden yolu da **gösterip**” DKM s. 139/142, suv içip “su içip” DKM s. 140/155, haznasına eltip “hazinesine **götürüp**” DKM s. 141/163, munu aldına **gelip** “önüne **gelip**” DKM s. 141/164, gögürçün kepege de **girip** “güvercin kıyafetine de **girip**” DKM s. 141/168, kirinmege **gelip** “yılanmaya **gelip**” DKM s. 141/168, ülkü arağa **girip** “çalılık arasına **girip**” DKM s. 142/170, üç gögürçün **gelip** “üç güvercin **gelip**” DKM s. 142/170, keplerin de çeçip “kuş kıyafetlerini de **çıkarpıp**” DKM s. 142/171, özünü aldına eltip “kendisinin karşısına **getirip**” GB s. 136/8.1, kapunu begitip “izin **verilmeyip**” GB s. 138/11.10, rukuğa enkeyip “rükûya eyilip” GB s. 138/11.15, şahadat **geltirip** “kelimeişehadet **getirip**” GB s. 138/11.16, sdengizde kirinip “denizde **yılanıp**” GB s. 139/13.8, erinip “üşenip” GB s. 139/14.4, imam ahmadnı mazhabında erinip “İmam Ahmed’in mezhebinde

üşenip” GB s. 140/14.6, huru kızlar bezenip “huri kızları süslenip” GB s. 140/14.15, cennetge girip “cennete girip” GB s. 141/17.2, balalarım içirip “yavrularımı emzirip” GB s. 142/18.4, cuma gün kirinip “cuma günü gusledip” GB s. 142/18.16, tükler gesip “tüyler kesip” GB s. 147/29.2, şo kul gelip “o köle gelip” GB s. 147/29.3, şo ullannı getirip “o oğlanı getirip” GB s. 149/31.4, özüne yetiştirip “kendisine yetiştirip” GB s. 150/34.1, hayır berip “kâr verip” GB s. 151/35.11, omar bolmaknı bilip “Hz. Ömer olduğunu bilip” GB s. 153/38.7, avur gelip “ağır gelip” GB s. 155/41.10, opuraklarıbızın da çeçip “kıyafetlerimizi çıkarıp” GB s. 157/45.14, şo borçnu töledip “o borcu ödetip” GB s. 159/48.12, bilegi çişip “bileği şişip” GB s. 160/51.5, bir bay gişini üyün teşip “bir zengin kişinin evini deşip” GB s. 170/69.13, , opurakların çeçip “elbiselerini çıkarıp” GB s. 173/74.9, allahnı kudrat bulan tirilip “Allah'ın kudreti ile dirilip” GB s. 177/82.15, özü iyirip “yün eğirip” GB s. 179/87.1, şo buday terekni tübüne eltip “şu buğday ağacının dibine götürüp” GB s. 184/96.2, ariv iyisli suv da sebip “güzel kokulu su serpip” GB s. 190/108.16, şo sen göregen gemeni kuruğuna ildirip “o senin gördüğün geminin direğine astırıp” GB s. 190/109.1, tav terbenip “dağ sallanıp” GB s. 198/126.10, şo uraynabğa eşitip “o Uraynap'ı duyup” GB s. 201/131.7, hayva terek de bürlenip “ayva ağacı da tomurcuklanıp” KAD s. 142/1430, tebip “tepip” KAD s. 151/1550, aışam yibitip “akşam suya salıp” KAD s. 153/1580, köp gelip “çok gelip” KAD s. 180/1967, az gelip “az gelip” KAD s. 180/1967, tilini berip “dilini verip” KAD s. 189/2081, ölgenler de tirilip “ölenler de dirilip” KAD s. 191/2110, özü tebip “kendi tepip” KAD s. 203/2273, kız berip “kız verip” KAD s. 232/2656, bir mezigilge yetişip “bir menzile yetişince” KHA s. 111/9, kuyruğun göterip “kuyruğunu kaldırıp” KHA s. 115/4, inni avzun begetip “inin ağzını sıkıp” KHA s. 115/10, koyçu bulan birleşip “çoban ile birleşip” KHA s. 115/13, bu külge bölenip “bu küle bulanıp” KHA s. 121/16, kuyruğun terbetip “kuyruğunu hareket ettirip” KHA s. 123/8, turağan atğa yetişip “duran ata yetişip” KHA s. 133/2, göterip “kaldırıp” KHA s. 135/8, etine giyirip “etine sokup” KHA s. 137/2, manğalayına tebip “alnından tepip” KHA s. 137/2, gönenip “gönenip” KHA s. 137/3, çeçindirip “soyup” KHA s. 161/5, terbenip “hareketlenip” KHA s. 163/3, Endreyge yetişip “Enderey'e ulaşip” KHA s. 163/4, terin de kendirip “terini soğutup” KHA s. 163/5, kısırlanı görsetip “dulları gösterip” KHA s. 167/1, hayt yiberip “hoşnutluk gönderip” KHA s. 167/3, emmek elenip “kaygı elenip” KHA s. 167/7, mindirip “bindirip” KHA s. 169/3, kalağa yetişip “kaleye ulaşip” KHA

s. 171/5, öz kolu bulan çeçindirip “kendi eli ile soyup” KHA s. 171/7, atın tebindirip “atını tepindirip” KHA s. 173/8, üyretip “öğretip” KHA s. 175/4, Bektemirni eltip “Bektemir'i götürüp” KHA s. 179/1, göterilip “kaldırıp” KHA s. 179/4, buğar gelenişip “bununla evlenmek isteyip” KHA s. 179/13, bu habarnı eşitip “bu haberi işitince” KHA s. 185/2, bişip “olgunlaşip” KHA s. 185/2, ol tavnu teşdirip “o dağı deldirip” KHA s. 185/8, teşikni begetip “deliği kapatıp” KHA s. 185/8, karmaklarına ilinip “çengeline takılıp” KHA s. 189/9, sesgenip “irkilip” KHA s. 193/3, başın göterip “başını kaldırıp” KHA s. 195/1, at-arba da yegip “atlı arabaya koşup” KHA s. 211/16, başın enkeytip “başını eğip” KHA s. 217/1, üyge eltip “eve götürüp” KHA s. 227/6, isinip “ısınıp” KHA s. 229/1, teberip “sallayıp” KHA s. 231/10, dört büklenip “dörde bükülüp” KHA s. 245/4, çeçip “çözüp” KHA s. 245/12, otlama yiberip “otlamaya bırakılıp” KHA s. 247/2, terekni silkip “ağacı silkip” KHA s. 253/6, enkeytip “eğilip” KHA s. 261/1, içirip “içirip” KHA s. 261/6, silkinip “silkinip” KHA s. 263/23, süyretip “sürüyüp” KHA s. 267/1, turağan yeri teşilip “durdugu yer delinip” KHA s. 267/8, dört büklenip “dörde bükülüp” KHA s. 273/12, töbeleyip “pataklayıp” KHA s. 281/20, avzun bişirip “ağzını yakınca” KHA s. 303/16, bir kulağında girip “bir kulağından girip” KTD s. 112, çirelip “dikilmek” KTD s. 112, ilinip “ilişip” KTD s. 113, erişip “tartışip” KTD s. 115, yenip “yenip” KTD s. 116, yüregine girip “yüreğine girip” KTD s. 117, birni berip “biri verip” KTD s. 120, ezivünden girip “yırtmacından girip” KTD s. 121, , ilinip “ilişip” KTD s. 124, yeligip “kabarıp” ŞHA s. 12, serpinip “serpinip” ŞHA s. 16, turacak şavla berip “duracak şule verip” ŞHA s. 20, serpinip “serpinip” ŞHA s. 28, serpinip “serpinip” ŞHA s. 28, tiydirip “değdirip” ŞHA s. 28, kaşlarını gerip “kaşlarını gerip” ŞHA s. 30, , teberip “itip” ŞHA s. 36, birden girip “birden girip” ŞHA s. 36, üstünge girip “üstüne girip” ŞHA s. 36, eşigingni birden teberip “kapını birden itip” ŞHA s. 36, singeyim irip “sineyim eriyip” ŞHA s. 36, yüz elenip “yüz elenip” ŞHA s. 60, meltege ilinip “fitile ilinip” ŞHA s. 66, iyeltip “ters çevirip” ŞHA s. 72, çakma taşları çüyeltip “çakmak taşlarını çakıp” ŞHA s. 72, dalil etip “delillendirip” ŞHA s. 72, minmaralağa örtenip “minareye tırmanıp” ŞHA s. 76, çıdamlığı bitip “tahammülleri bitip” ŞHA s. 78, Orak Ayğa sermenip “Orak Ay'a takılıp” ŞHA s. 82, , sülçe uçlu kanatların gerip “süngü uçlu kanatlarını gerip” ŞHA s. 84, biyip “oynaşıp” ŞHA s. 84, görsetip “gösterip” ŞHA s. 98, , güz yağuru şişip “güz yağmuru şişip” ŞHA s. 104, , savğat etilip “hediye edilince” ŞHA s. 120, sezip tatlı umudun “tatlı umudunu sezip” ŞHA s. 128,

Ullubiy'in esger**ip** “*Ulubey'ini hatırlayıp*” ŞHA s. 150, çeç**ip** asil sırların “*asil sırlarını seçip*” ŞHA s. 158, yessi gel**ip** “*sahipi gelip*” YK s. 36/5, gel**ip** “*gelip*” YK s. 40/2, iç**ip** “*içip*” YK s. 40/2, şir**ip** “*eriyip*” YK s. 50/8, urçuk iyir**ip** “*kirman eğırip*” YK s. 63/2, ber**ip** “*verip*” YK s. 63/2, sır çeç**ip** “*sır çözüp*” YK s. 64/5, il**ip** “*asıp*” YK s. 66/9, sağınğanı bil**ip** “*sığınacağı mı bilip*” YK s. 66/9, eşit**ip** “*işitip*” YK s. 69/1, toyğa gel**ip** “*düğüne gelip*” YK s. 70/5, yallık ber**ip** “*huzur verip*” YK s. 71/9, at min**ip** “*at binip*” YK s. 80/3, yaşılar ile eriş**ip** “*iyilerle erişip*” YK s. 92/15, yamanlar bulan geli**ip** “*kötülerle gelişip*” YK s. 92/15, silkingen sılv atday sesgen**ip** “*ürkek at gibi kişneyip*” YK s. 98/25, bir etgenge eki eterni esger**ip** “*bir edene iki etmeyi düşünüp*” YK s. 98/25, tig**ip** “*kurup*” YK s. 112/15, birden gel**ip** “*birden gelip*” YK s. 120/5, tiyişliden gel**ip** “*söz bilenden gelip*” YK s. 122/1, tiyişsizden gel**ip** “*boşboğazdan gelip*” YK s. 122/5, kökrekler teş**ip** “*göğüsler deşip*” YK s. 122/10, birçe yet**ip** “*bir edip*” YK s. 122/10, yaşğar**ip** “*yaşarip*” YK s. 124/1, göterilgen körpe börk giy**ip** “*çevrilmiş küçük börk giyip*” YK s. 124/10, min**ip** “*binip*” YK s. 126/30, biş**ip** “*pişip*” YK s. 128/10, bikem gel**ip** “*sultan gelip*” YK s. 130/55, dünyalanı türlü azıbın yekdir**ip** “*dünyaların dünya (türülü) azabını çektirip*” YK s. 138/1, kökürekler teş**ip** “*yürekler deşip*” YK s. 140/50, atlar min**ip** “*atlar binip*” YK s. 154/35, konak gel**ip** “*konak gelip*” YK s. 154/40, ber**ip** “*ışık verip*” YK s. 166/3, şincır şişdir**ip** “*zincir şişirip*” YK s. 166/9, günler bişdir**ip** “*güneşler pişirip*” YK s. 166/9, er sanıma gir**ip** “*er yaşına gelip*” YK s. 175/1, mıyık göger**ip** “*bıyık göğerip*” YK s. 175/1, kara günler gel**ip** “*kara günler gelip*” YK s. 175/5, köküregimni teş**ip** “*yüreğimi deşip*” YK s. 175/10, elt**ip** “*götürüp*” YK s. 175/5, sari mayday ir**ip** “*sarı yağ gibi eriyip*” YK s. 176/10, börk giy**ip** “*börk giyip*” YK s. 178/10, gül avlaknı görset**ip** “*gül tarlası gösterip*” YK s. 186/10, tamurlarım terenleş**ip** “*damarlarım derinleşip*” YK s. 188/5, hakılları bulan gengeş**ip** “*akılları ile genleşip*” YK s. 192/20, generallar bulan tengleş**ip** “*generaller ile denkleşip*” YK s. 192/25, kuşday ipten**ip** “*kuş gibi iplenip*” YK s. 192/25, ter**ip** “*derip*” YK s. 194/5, çirel**ip** “*sürünüp*” YK s. 194/45, kol göter**ip** “*el açıp*” YK s. 196/70, söylet**ip** “*söyletip*” YK s. 202/15, , elt**ip** “*hazırlayıp*” YK s. 205/70, yet**ip** “*yetişip*” YK s. 214/10, dertler sing**ip** “*dertler sinip*” YK s. 223/10, , süzeliş**ip** “*dizilip*” YK s. 252/5, hakılları yet**ip** “*akılları erip*” YK s. 256/5, murdar itdey çir**ip** “*bu*” YK s. 258/5.

Nürcahannı soy**up** “*Nürcahan'ı soyup*” AH s. 16/3, aldına baş ur**up** “*önünde başvurup*” AH s. 19/5, gadini talabına göre namaz cuvun**up** “*kadının*

talebine göre abdest alıp” AH s. 26/4, avlagda avrup *“tarlada hastalanıp*” AH s. 27/2, guşları savlay tutup *“kuşları sağ tutup*” AH s. 28/1, birdağı çoğup *“bir daha yutup*” AH s. 28/2, uçup *“uçup*” AH s. 28/3, üyünde olturup *“evinde oturup*” AH s. 29/4, kacinni tolturup *“testiyi doldurup*” AH s. 30/3, olturup *“oturup*” AH s. 30/5, tang bulan turup *“tan vaktiyle durup*” AH s. 32/3, abzarımın yartısı tolup *“avlumun yartısı dolup*” AH s. 32/4, suv yağada olturup *“su kenarında oturup*” AH s. 33/4, abzarım tolup *“avlum dolup*” AH s. 34/7, bizde konup *“bizde konup*” AH s. 35/2, terekni túbündegi altın bulan gümüş haznani goyup *“ağacın altındaki altın ile gümüş hazineyi koyup*” AH s. 35/4, terekdegi guş uyalanı buzdurup *“ağaçlardaki kuş yuvalarını bozdurup*” AH s. 36/1, özüne görsetilgen yerde olturup *“kendisine gösterilen yerde oturup*” AH s. 37/2, olanı zulmularından gorgup *“onların zalimliklerinden korkup*” AH s. 40/3, erkin yaşav gurup *“rahat yaşam kurup*” AH s. 41/6, Amanhornu tereze tipde olturup *“Amanhor'un pencere önünde oturup*” AH s. 43/4, bir az zaman da olturup *“biraz zaman sonra da oturup*” AH s. 43/5, eşikleni-üyleni bop-boş goyup *“kapıları, evleri bomboş koyup*” AH s. 43/5, terek de gonup *“ağaç da konup*” AH s. 46/4, savuşğan uçup *“saksağan uçup*” AH s. 46/8, , şonu tutup *“onu tutup*” AH s. 46/9, tez-tez guvurup *“hemen hemen kavurup*” AH s. 47/4, uçup *“uçup*” AH s. 48/11, Patimatnı sözleri bulan birçe goşulup *“Patimat'ın sözleri ile beraber karışıp*” AH s. 55/1, , suv yağada bir terekni túbünde de olturup *“su yakasında bir kavak ağacının altında da oturup*” AH s. 58/11, süyünmeklikden homuznu soğup *“sevincinden homuznu çalıp*” AH s. 59/6, Terek tüpde olturup *“Terek dibinde oturup*” AH s. 60/7, kacinin suvdan tolturup *“bakracını suyla doldurup*” AH s. 63/8, , Amanhor turup *“Amanhor durup*” AH s. 65/1, üyde olturup *“evde oturup*” AH s. 66/6, burluğup *“dönüp*” AH s. 67/8, dutar soğup *“dutar çalıp*” AH s. 69/7, bir ata-anadan tuvup *“bir ata anadan doğup*” AH s. 72/7, başımını cuvup *“başımı yıkayıp*” AH s. 74/9, yangur yavup *“yağmur yağıp*” AH s. 78/8, savut-sabanı cuvup *“kapıyı yıkayıp*” AH s. 79/3, homuz soğup *“homuz çalıp*” AH s. 79/4, yarlı ulanlar olturup *“fakir oğlanlar oturup*” AH s. 80/7, idarada olturup *“idarede oturup*” AH s. 81/9, suvdan çıgğan aç sülükdey yabuşup *“sudan çıkan aç sülükler gibi yapışıp*” AH s. 82/1, tez gamuçı urulup *“hemen kamçı vurulup*” AH s. 87/3, beller buvup *“beller bağlayıp*” AH s. 91/3, baş göterivçüleğe goşulup *“başkaldıranlara katılıp*” AH s. 91/4, gara kirit urulup *“kara kilit vurulup*” AH s. 93/3, bolat telden burulup *“çelik telden bükülüp*” AH s. 93/3, bolat şincir urulup *“çelik zincir vurulup*” AH s. 93/3,

Dilbarnı yanında **olturup** “*Dilber'in yanında oturup*” AH s. 95/8, aylağa **tolup** “*aylara tolup*” AH s. 96/1, hanlık **buzulup** “*hanlık bozulup*” AH s. 96/3, ondağı tusnaklarını da öz asgerine **koşup** “*oradaki askerleri de kendi askerlerine katıp*” AH s. 97/1, hurcunnu da onda **koyup** “*heybesini de orada koyup*” AH s. 98/6, üyde **unutup** “*evde unutup*” AH s. 99/5, kabuzdurup “*yakıp*” AH s. 99/6, onu yelkesinden **urup** “*onun ensesinden vurup*” AH s. 100/3, bulanı **koyup** “*bunları bırakıp*” AH s. 104/3, yurtnu aldından **kuturup** “*köyün önünde kudurup*” AH s. 106/3, katın **turup** “*karısı kalkıp*” AH s. 106/6, , töşü bulan **urup** “*döşü ile vurup*” AH s. 106/10, eşikni tışından kiritin **urup** “*kapının dışından kilit vurup*” AH s. 107/2, ay **tuvup** “*ay doğup*” AH s. 108/5, dutarnı soğup “*dutarı çalıp*” AH s. 110/6, kişmişler kurutulup “*üzümler kurutulup*” AH s. 111/6, üyde bir yerde **turup** “*evde bir yerde durup*” AH s. 113/11, eki de kolun bulan başın **tutup** “*iki de eli ile başını tutup*” AH s. 114/2, üyde **olturup** “*evde oturup*” AH s. 115/4, 3, **kuturup** “*kudurup*” AH s. 117/3, hilla **kurup** “*hile kurup*” AH s. 117/3, bir ülkünü túbünde **olturup** “*bir çalının dibine oturup*” AH s. 119/6, atlanı başın **tutup** “*atların başını tutup*” AH s. 119/7, Amanhornu **tabup** “*Amanhor bulup*” AH s. 121/5, halkğa **koşulup** “*halka katılıp*” AH s. 122/3, Amanhornu atın **tutup** “*Amanhor'un adını tutup*” AH s. 123/8, kanlıları **unutup** “*kanlıları unutup*” AH s. 124/1, nikahını da **ohutup** “*nikâhını da kıydırıp*” AH s. 124/1, Absiyahda **turup** “*Absiyah'da durup*” AH s. 124/2, atın **tutup** “*adını söyleyip*” AH s. 124/4, , nakıra-zurnay sokdurup “*zurna çaldırıp*” AH s. 124/4, , bir-birinden **toyup** “*birbirine doyup*” AH s. 125/4, , ertenok bular **cuvunup** “*sabah erkenden yıkanıp*” AH s. 125/5, soydurup “*kesip*” AH s. 126/1, tulparımını tonavğa kalğan tonunu üstünde **olturup** “*tulparımın yağmadan kalan derisinin üstüne oturup*” AH s. 126/3, tulparını gönünde de **olturup** “*tulparının gönlünde de oturup*” AH s. 126/5, tizine **urup** “*dizine vurup*” AH s. 126/6, yangız **koyup** “*yalnız koyup*” AH s. 126/6, tizine **urup** “*dizine vurup*” AH s. 127/1, yangız **koyup** “*yalnız koyup*” AH s. 127/1, Amanhornu **tutup** “*Amanhor'u tutup*” AH s. 129/6, yerli bir adamını da **koşup** “*yerli bir adamı da katıp*” AH s. 134/1, yangız **koyup** “*yalnız koyup*” AH s. 137/4, belin **buvup** “*belini bağlayıp*” AH s. 141/5, Sultan Mahmut biyni **urup** “*Sultan Mahmut Bey'i vurup*” AH s. 142/7, atların geri **burup** “*atlarını geri çevirip*” DKM s. 79/3, kılıç **tutup** “*kılıç tutup*” DKM s. 79/4, honşusu Külbayğa da **tapşurup** “*komşusu Külbay'a havale edip*” DKM s. 79/5, kırısındağı terekni tamuru bulan **suvurup** “*yanındaki ağacı kökü ile çıkarıp*” DKM s. 82/24, halige de **konup** “*haliya da konup*” DKM s.

84/38, savuşğan uçup “saksavaşan uçup” DKM s. 84/39, üyüne kaytma korkup “evine gitmekten korkup” DKM s. 84/39, savuşğan uçup “saksavaşan uçup” DKM s. 84/40, yerinde koyup “yerinde koyup” DKM s. 100/46, turağan devlege urunup “duran devlere çarpışıp” DKM s. 101/49, şolardan korkup “onlardan korkup” DKM s. 102/53, koyup “koyup” DKM s. 104/72, ħurcunnu koyup “heybeyi koyup” DKM s. 104/75, kazannı kulağından tutup “kazanın kulpundan tutup” DKM s. 105/79, bulakğa suğup “kuyuya sokup” DKM s. 105/79, tolturup “doldurup” DKM s. 105/79, çokmarlar bulan tüyup “topuzlarla dövüp” DKM s. 106/88, at kuyruknu karçımından tutup “at kuyruğunun tutamından tutup” DKM s. 107/95, urup “vurup” DKM s. 107/101, bulaknı kırısında olturup “kuyunun başında oturup” DKM s. 108/103, tüpden tutup “dipten tutup” DKM s. 108/103, Mitişni kolu kutulup “Mitiş’in eli kurtulup” DKM s. 108/103, bolğan aşlıkni orup “olan ekini biçip” DKM s. 119/109, olturup “oturup” DKM s. 120/112, denizge çomulup “denize dalıp” DKM s. 136/120, göz yumup göz açğınça “göz yumup göz açıncaya kadar” DKM s. 138/140, dengiz atnı tutup “deniz aygırını tutup” DKM s. 138/141, kuş yimik uçup “kuş gibi uçup” DKM s. 139/146, koyup “koyup” DKM s. 140/154, ondan turup “orada durup” DKM s. 143/183, göz yumup göz açğınça “göz yumup göz açıncaya kadar” DKM s. 145/195, bal içkilerden de toyup “bal içeceklerden doyup” DKM s. 147/213, adamlanı kolların da tutup “insanların ellerini de tutup” GB s. 136/7.6, yüregın koyup “kalbini koyup” GB s. 137/10.1, namaz cuvunup “namaz abdesti alıp” GB s. 139/12.14, şöşgeler suvurup “kılıçlar çekip” GB s. 140/14.11, suv da tabulup “su da bulunup” GB s. 142/18.6, yürnü soyup “ceylanı boğazlayıp” GB s. 142/18.10, hisabdan korkup “hesaptan korkup” GB s. 144/22.15, yalğan aytmaknı koydurup “yalan söylemeyi bıraktırıp” GB s. 145/25.2, boynuna urup “boynuna vurup” GB s. 149/32.1, köp şahatlanı koyup “pek çok şahidini bırakıp” GB s. 149/32.7, kisesin de unutup “kesesini orada unutup” GB s. 150/33.9, sokurnu urup “körü vurup” GB s. 150/33.13, hacatğa çıkmağa korkup “hacet gidermeye çıkmaya korkup” GB s. 155/42.3, şo gişini cuvup “sen o kişiyi abdest aldırıp” GB s. 162/54.10, bir ullu avlakğa urunup “büyük bir adaya çarpıp” GB s. 188/105.7, yavluğun ħumdan tolturup “şalını kumla doldurup” GB s. 195/119.11, huseyn yoluğup “Hüseyn’e rastlayıp” GB s. 203/136.11, avzung tolup “ağzın dolup” KAD s. 68/400, eki süygen koşuluşup “iki sevenin birleşip” KAD s. 110/984, yolda olturup “yolda oturup” KAD s. 111/1000, ekmekni buzup “ekmeği bozup” KAD s. 111/1002,

gesekni artın kuv**up** “paçanın arkasını kovalayıp” KAD s. 124/1188, hatdan oz**up** “haddi aşıp” KAD s. 141/1414, yabu**up** “savaşıp” KAD s. 174/1883, çomu**up** “kepçesini bandırıp” KAD s. 197/2195, kutur**up** “kudurup” KAD s. 200/2235, duşman bulan yabu**up** “düşmanla döğüşüp” KAD s. 207/2315, sıyr sav**up** “sığır sağıp” KAD s. 215/2417, tuz kuy**up** “tuz koyup” KAD s. 238/2747, yalğan oz**up** “yalanın geçip” KAD s. 255/2978, yabu**up** “saldırıp” KHA s. 119/5, börünü tilin yulk**up** “kurdun dilini koparıp” KHA s. 121/21, toltur**up** “doldurup” KHA s. 125/2, budaynı or**up** “buğdayı biçip” KHA s. 139/5, mundan kutul**up** “bundan kurtulup” KHA s. 143/22, bir börü yoluğ**up** “bir kurt rast gelip” KHA s. 145/1, bir kamuçu da ur**up** “bir kamçı da vurup” KHA s. 151/3, buz**up** “yıkıp” KHA s. 155/5, suvur**up** “savurup” KHA s. 155/14, kork**up** “korkup” KHA s. 157/3, suvur**up** “savurup” KHA s. 159/4, yağşı homuz soğ**up** “güzel kopuz çalıp” KHA s. 165/6, kur**up** “kurup” KHA s. 165/6, av**up** “eğilip” KHA s. 165/9, bir ulla oçarğa yoluğ**up** “bir ulu toplanma yerine rastlayıp” KHA s. 171/5, honka turguz**up** “başını aşağı çevirip” KHA s. 173/5, kapunu buz**up** “kapıyı kırıp” KHA s. 173/8, ulaningni oğut**up** “oğlanı okutup” KHA s. 177/1, suvur**up** “savurup” KHA s. 177/9, tez namaz zat da cuvun**up** “hemen abdest alıp” KHA s. 187/1, körükge suğ**up** “ocağa sokup” KHA s. 201/13, cuvun**up** “abdest alıp” KHA s. 211/18, bir terekni tübünde buyuğ**up** “bir ağacın dibinde büzülüp” KHA s. 213/2, cuvundur**up** “yıkandırıp” KHA s. 213/4, buyuğ**up** “büzülüp” KHA s. 217/9, yulk**up** “koparıp” KHA s. 221/14, türlü balahlağa da yoluğ**up** “başka başka belalarla da karşılaşıp” KHA s. 225/7, şonu eki de gözün çok**up** “onun iki gözünü de gagalayıp” KHA s. 231/2, suvurul**up** “savrulup” KHA s. 243/23, buruş**up** “büzülüp” KHA s. 243/23, barmağı avurt**up** “parmağı ağrıyınca” KHA s. 253/11, kuvurma kazanlar av**up** “kavurma kazanlarını devirip” KHA s. 273/7, başın çaçın yulk**up** “başını saçını yolup” KHA s. 281/20, suvur**up** “savurup” KHA s. 285/10, yangur yav**up** “yağmur yağıp” KHA s. 301/1, buzul**up** “bozulup” KTD s. 112, eki ayağın bir çarıkğa suğ**up** “iki ayağını bir pabuca sokup” KTD s. 119, buzul**up** “bozulup” KTD s. 124, göz yum**up** “göz yumup” KTD s. 124, kurul**up** KTD s. 125, tut**up** belgige “nişana tutup” ŞHA s. 16, ser**up** “serpip” ŞHA s. 16, çubur**up** “hep beraber koşup” ŞHA s. 36, çer bol**up** “çift olup” ŞHA s. 56, oz**up** “geçip” ŞHA s. 84, yapıraklar uç**up** “yapraklar uçup” ŞHA s. 84, yum**up** eki gözümnü “iki gözümü yumup” ŞHA s. 90, sözlege urun**up** “sözlere vurulup” ŞHA s. 104, burçak ur**up** “iri taneli yağmur vurup” ŞHA s. 110, yel uçur**up** “yel uçurup” ŞHA s. 114, süyünçümden

kabuzdurup “sevincimden tutuşturup” şHA s. 118, bar zatnı buzup “her şeyi bozup” şHA s. 128, yulkup “yolup” şHA s. 134, eki kolun suğup “iki elini sokup” şHA s. 154, buzulup “bozulup” YK s. 48/5, olturup “oturup” YK s. 57/5, burup “burup” YK s. 58/15, burup “burup” YK s. 58/15, koyup “koyup” YK s. 60/1, koyup “koyup” YK s. 68/1, ozup “şaşıp” YK s. 78/8, kuruşup “bir olup” YK s. 79/13, burulup “büzölüp” YK s. 98/10, yerni tabup “yerini bulup” YK s. 98/35, dosung koyup “dostunu koyup” YK s. 100/1, camlağannı urup “kamçıyı vurup” YK s. 102/30, at tuvup “at doğup” YK s. 106/1, unutulup “unutulup” YK s. 112/10, hıncalların suvuruşup “kılıçlarını savuşturup” YK s. 114/15, burulup “burulup” YK s. 118/5, güllelerden korkup “güllelerden korkup” YK s. 118/20, toğaslar urup “kilitler vurup” YK s. 122/10, buzup “bozup” YK s. 122/10, toylağa toyup “dügünlere süslenip” YK s. 128/5, tolturup “doldurup” YK s. 128/25, şavhal biyni zulmusundan kurtulup “şavhal Bey'in zulmünden kurtulup” YK s. 130/50, uçup “uçup” YK s. 130/55, karangıda tunçukdurup “karanlıkta boğup öldürmeden” YK s. 146/45, dert yutup “dert yutup” YK s. 154/30, kurbanęa kuyup “kurbana konup” YK s. 154/40, yığıla turup “yığılıp durup” YK s. 168/12, turtup “dürtüp” YK s. 186/10, soğup “sokup” YK s. 186/10, es yutup “sarhoş olup” YK s. 194/35, ahıratın unutup “ahiretini unutup” YK s. 194/40, tuman bolup “duman olup” YK s. 212/5, korkup “korkup” YK s. 217/30, köp bolup “çok olup” YK s. 217/55, top buzup “top kırıp” YK s. 219/75, birin tutup “birini tutup” YK s. 231/5, oçarda olturup “meydanda oturup” YK s. 244/25.

Kaspiy dengizde üzüp “Hazar Denizi'nde yüzüp” AH s. 13/7, gözüm bulan görüp “gözümle görüp” AH s. 14/4, hannı va onu vazirlerin söğüp “hanın ve onun vezirlerinin sövüp” AH s. 14/6, atası va eri ölüp “babası ve kocası ölüp” AH s. 19/4, başıng bulan ari-beri göçüp “başınla öteden beri göçüp” AH s. 20/5, köp süyüp “çok sevip” AH s. 24/5, avlagda ölüp “tarlada ölüp” AH s. 28/2, birbiribizden süyünüp “birbirimizden sevinip” AH s. 30/5, heç zatnı görüp “hiçbir şeyi görüp” AH s. 33/6, arab va fars tilde kitaplanı görüp “Arap ve Fars dilinde kitapları görüp” AH s. 37/2, özü görüp “kendi görüp” AH s. 44/1, vazirler özün es etgenin görüp “vezirlerin kendisini hatırladıklarını görüp” AH s. 48/8, hannı gulluğuns tüşüp “hanın hizmetine katılıp” AH s. 50/2, bir-neçe günler ötüp “birkaç günler geçip” AH s. 55/2, onu bulan görüşüp “onun ile görüşüp” AH s. 57/3, suvęa tüşüp “suya düşüp” AH s. 57/6, pikruğa tüşüp “düşüncelere dalıp” AH s. 58/6, şonda görüşüp “orada görüşüp” AH s. 58/8, yürüine haşığlığ havası tüşüp

“yüreğine aşıklık havası düşüp” AH s. 63/7, gece ortadan da ötüp “gece yarısından da geçip” AH s. 64/6, şossahat tüş görüp “o anda rüya görüp” AH s. 64/6bu tüşnü görüp “bu düşü görüp” AH s. 65/2, Amanhornu görüp “Amanhor’u görüp” AH s. 68/3, Amanhornu sözün bölüp “Amanhor’un sözünü bölüp” AH s. 70/4, gatınnı gözyaşları tögülüp “kadının gözyaşları dökülüp” AH s. 71/4, süyünüp “sevinip” AH s. 72/1, 73/8, öbüp “öpüp” AH s. 73/8, gızardaşımmı da munda göçürüp “kız kardeşimi de buraya göçürüp” AH s. 78/7, bal bürküüp “bal döküp” AH s. 79/10, ariv görüp “iyi görüp” AH s. 84/2, öbüşüp “öpüşüp” AH s. 85/3, Amanhornu köp süyüp “Amanhor’u çok sevip” AH s. 85/5, , ölüp “ölüp” AH s. 88/9, yer sürüp “yer sürüp” AH s. 88/11, saban sürülüp “saban sürülüp” AH s. 89/4, altın çaçağan küyde sürüp “altın ekecek şekilde sürüp” AH s. 89/6, oğar yahşı tüşünüp “onlar hakkında iyi düşünüp” AH s. 90/7, orusça göçürüp “Rusça tercüme edip” AH s. 90/7, öz işlerin yürütüp “kendi işlerini yürütüp” AH s. 96/2, gemeler bulan dengizden ötüp “gemiler ile denizden geçip” AH s. 96/2, hurcununa tögüp “heybesine döküp” AH s. 98/4, aracılık yurütüp “aracılık yürütüp” AH s. 109/1, yel üfürüp “yel üfürüp” AH s. 111/4, esine tüşüp “aklına düşüp” AH s. 111/6, bek gözüm tüşüp “pek gözüm düşüp” AH s. 113/2, sizin bulay görüp “sizin böyle görüp” AH s. 113/11, ölüp “ölüp” AH s. 113/11, atdan tüşüp “attan düşüp” AH s. 118/1, ata-anasından almağa süyüp “babasından, anasından almak isteyip” AH s. 121/6, Taşgeçivge eltip “Taşgeçiv’e götürüp” AH s. 121/7, Taşgeçivge göçüp “Taşgeçiv’e göçüp” AH s. 121/7, Soltan Mahmut degen biyni öltürüp “Sultan Mahmut denen beyi öldürüp” AH s. 122/3, özünü işin yürütüp “kendi işini yürüyüp” AH s. 123/1, onu gözleri süzülüp “onun gözleri süzülüp” AH s. 123/9, yazbaş ötüp “ilkbahar geçip” AH s. 124/5, yay da ötüp “yaz da geçip” AH s. 124/5, kurdaşlar görüşüp “arkadaşlarıyla görüşüp” AH s. 125/4, öbüşüp “öpüşüp” AH s. 125/4, bir-birinden süyünüp “birbirinden sevinip” AH s. 125/4, yolğa çıkmak süyüp “yola çıkmak isteyip” AH s. 125/6, süyünüp “sevinip” AH s. 126/2, ölüp “ölüp” AH s. 127/4, adam da ölüp “adam da ölüp” AH s. 127/5, Hacitarhanğa göçüp “Hacitarhan’a göçüp” AH s. 128/4, devrügüp “panikleyip” AH s. 130/3, görüp “görüp” AH s. 130/3, suvnu aylamasına tüşüp “suyun akıntısına düşüp” AH s. 132/1, sürlügüp “sürülüp” AH s. 132/4, tüyünüp “dövünüp” AH s. 132/4, Amanhornu, Dilbarnı gömüp “Amanhor’u, Dilber’i gömüp” AH s. 135/1, Amanhornu, Dilbarnı gömüp “Amanhor’u, Dilber’i gömüp” AH s. 135/2, yarım hektar çakı yerni sürüp “yarım hektar kadar yeri sürüp” AH s. 140/4, bulay da

türtüp “böyle de dürtüp” DKM s. 83/31, bek süyünüp “pek sevinip” DKM s. 83/34, Külbay süyünüp “Külbay sevinip” DKM s. 83/35, süyünme de süyünüp “sevinme de sevinip” DKM s. 84/38, almanı çokuma başlağanı görüp “elmayı gagalamaya başladığını görüp” DKM s. 84/38, aşlanı, yemişleni aşalğanın görüp “yiyeceklerin, yemişlerin yenildiğini görüp” DKM s. 84/39, Külbaynı kalkıdan da tüşürüp “Külbay'ı damdan da düşürüp” DKM s. 85/43, Hıntivnü görüp “Hintiv'i görüp” DKM s. 104/72, onu bulay aşayğanın görüp “onun böyle yemesini görüp” DKM s. 104/73, yada tüşürüp “akla tüşürüp” DKM s. 105/80, bişlaknı gömüp “peynir gömüp” DKM s. 107/94, birçe üzüp “birden koparıp” DKM s. 107/95, bu tamaşanı görüp “bu gösteriyi görüp” DKM s. 108/101, bulaknı görüp “kuyuyu görüp” DKM s. 108/104, şulaylıkda ösüp “böylelikle büyüyüp” DKM s. 119/108, biribiri bulan türtüşüp “birbiriyle dürtüşüp” DKM s. 120/114, onu artı bulan yüzüp “onun arkasından yüzüp” DKM s. 136/120, yağağa yüzüp “kıyıya yüzüp” DKM s. 139/144, gelegenin görüp “geldiğini görüp” DKM s. 139/144, ulanı görüp “oğlanı görüp” DKM s. 141/159, sönüp “sönüp” DKM s. 141/161, bek süyünüp “çok sevinip” DKM s. 144/189, uçurumğa tüşüp “uçuruma düşüp” DKM s. 145/198, yarık tüşüp “ışık düşüp” DKM s. 146/205, onu görüp “onu görüp” DKM s. 146/205, uçurumğa tüşüp “uçuruma düşüp” DKM s. 146/207, sağa görünüp “sana görünüp” GB s. 138/12.4, yaş ulannı görüp “delikanlıyı görüp” GB s. 149/31.4, av tüşüp “av düşüp” GB s. 150/32.15, esine tüşüp “aklına gelip” GB s. 150/33.11, bir ashabağa tüşünde görünüp “bir sahabeye rüyasında görünüp” GB s. 158/47.14, şo assi gişini nege umut üzdürüp “o günahkâr kişinin niye umudunu kestirip” GB s. 169/67.3, eşikleni birbirine döğüşdürüp “eşikleri birbirine çarpıp” GB s. 172/72.14, bulardan süyünüp “bunlara sevinip” GB s. 194/117.2, küstünüp “inleyerek” KAD s. 40/42, yerge tüşüp “yere düşüp” KAD s. 63/338, bal bürküp “bal döküp” KAD s. 74/482, gişini öltürüp “adamı öldürüp” KAD s. 108/961, eşek ölüp “eşek ölüp” KAD s. 119/1122, görüp “görüp” KAD s. 126/1222, köplerden köpnü görüp “herkesten çok görüp” KAD s. 181/1988, ögüzüm ölüp “öküzüm ölüp” KAD s. 199/2212, sürünüp “sürünüp” KAD s. 215/2423, süyüp “sevip” KAD s. 215/2424, süyüp “sevip” KAD s. 216/2442, suvnu da üfürüp “suyu da üfleyip” KAD s. 220/2497, süyünüp “sevinip” KAD s. 220/2502, çaçılğan sabanlıklar güyüp “ekilen ekinlerin hepsi yanıp” KHA s. 301/1, sögüp “sövüp” KTD s. 115, sürünüp “sürünüp” ŞHA s. 12, çüyürüp balakların “paçalarını kıvırıp” ŞHA s. 30, yaşav sürüp “hayat sürüp” ŞHA s. 38, süyüp “sevip” ŞHA s.

54, güy**üp** “yakıp” ŞHA s. 54, menden öt**üp** “benden geçip” ŞHA s. 86, yollar sür**üp** “yollar sürüyüp” ŞHA s. 100, göb**üp** “kabarıp” ŞHA s. 104, süydür**üp** “istetip” ŞHA s. 118, sesler sön**üp** “sesler durulunca” ŞHA s. 130, öl**üp** “ölüp” YK s. 51/3, güy**üp** “yanıp” YK s. 51/3, süy**üp** “sevip” YK s. 51/3, seni gör**üp** “seni görüp” YK s. 51/4, çeri süydür**üp** “asker sürdürüp” YK s. 63/2, bal bürk**üp** “bal tutup” YK s. 75/30, yoldan öt**üp** “yoldan geçip” YK s. 80/4, , öl**üp** “ölüp” YK s. 90/6, , yüregini ürkdür**üp** “yüreğini ürkütüp” YK s. 93/5, öl**üp** “ölüp” YK s. 140/35, dert tög**üp** “dert döküp” YK s. 144/20, til büg**üp** “dil büküp” YK s. 144/20, , haşıkların kimdir dey**üp** “aşıkların kimdir deyip” YK s. 150/70, azdık dey**üp** “azdık deyip” YK s. 164/1, yazdık dey**üp** “yazdık deyip” YK s. 164/1, yüzdük dey**üp** “yüzdük deyip” YK s. 164/1, söndük dey**üp** “söndük deyip” YK s. 164/3, kaytmas atğa mindik dey**üp** “dönmez ata bindik deyip” YK s. 164/3, ayrı tizden yügün**üp** “ayrı dizden bağlanıp” YK s. 224/10, butaklağa bört**üp** “budaklara batıp” YK s. 246/1, süt üfür**üp** “süt üfleyip” YK s. 252/5.

4.2.3 -ğanda, -gende

"-ğan, -gen" sıfat fiil ekiyle, "-da" bulunma hâli ekinin birleşmesi ile meydana gelen bu yapı, Türkiye Türkçesinde kullanılan "-dığında, -diğinde, -duğunda, -düğünde" ve "-ınca, -ince" kalıbına tekabül etmektedir.

Bu zarf-fiil eki, birleşik fiil ve tekrar grubu oluşturmaz. Asıl fiilin bildirdiği hareket olmadan önce veya onunla eş zamanlı olan bir hareketi ifade eder (Pekacar, 2021).

Kumuk Türkçesinde "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki sık kullanılmaktadır. Tamlama yapılarında tamlayan unsurunun bir zamir ya da başka bir olması durumunda sıfat-fiil ek almadan kullanılmaktadır. Söz konusu ek, geçmiş zaman sıfat-fiili işlevi taşır (Pekacar, 2021). Türkiye Türkçesinde kullanılan "-an, -en" sıfat-fiil eki Eski Türkçede "-ğan, -gen" şeklinde kullanılmaktaydı. Söz konusu ekin "-da, -de"li biçimi Azeri sahasında zarf-fiil işlevi kazanarak sıfat-fiilin nesne ifadesi yerine hareket ifadesi olarak geçmiştir (Ergin, 2013).

Kumuk Türkçesinde "-ğan, -gen" eki öğrenilen geçmiş zaman eki olarak da kullanılmaktadır (Pekacar, 2021).

Karahan (1996), Anadolu ağızlarında kullanılan zarf-fiil ekleri içerisinde "-anda, -ende" zarf-fiil biçimine değinerek sıfat-fiil ekinden genişlediğini belirtmiş;

"-dığı zaman" anlamı taşıyan bu ekin sıfat-fiil eki ile bulunma hâli ekinin birleşiminde teşekkül ettiğine değinmiştir.

Zarf-fiilleri yapı ve köken bakımından ikiye ayırmak mümkündür. Birincisi doğrudan doğruya zarf-fiil işlevinde kullanılan şekiller, ikincisi ise aslında zarf-fiil olmayıp da sonradan birtakım şekil değişiklikleriyle zarf-fiil hâlinde gelen yapılardır. Bazı zarf-fiil yapıları sıfat-fiil ekleri üzerine birtakım çekim eklerinin getirilmesi ile zarflaştırılmıştır. Bu durum, dilin ihtiyaçları doğrultusunda bir kelimenin hem sıfat hem de bir fiilin önünde zarf olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Sıfatlar ve zarflar arasında bir geçiş söz konusudur. Sıfat-fiillerden zarf-fiillere geçişler meydana gelebilir. Belli görevler söz konusu olduğunda ve mevcut zarf-fiil yapıları kullanıma yetmediği durumlarda Türkçede kullanıma verilen önem nedeniyle şekilden çok kullanımdan kaynaklı birtakım fonksiyonlar ortaya çıkmış, sıfat-fiil formlarına ekler eklemek suretiyle zarf-fiiller meydana getirilmiştir. Dolayısıyla kesin sınırlarla birbirinden ayırım yapmak doğru değildir. Türkçenin sağladığı imkânlar doğrultusunda bir ismin bir gramer kategorisinden başka bir gramer kategorisine geçme imkânı mümkündür (Korkmaz, 1999).

Sıfat-fiillerin zamana bağlı olması, onların hareket ifade etmeleri anlamına gelmektedir. Bu özelliği ile diğer sıfatlardan ayrılmaktadır. Ayrıca, sıfat-fiil eklerinin isim çekim eki alabilmesi bu ekleri diğer fiillerden ayrılmaktadır. Bu durum da sıfat-fiil ekini zarf-fiil eki ile birleştirip diğer sıfatlardan ayırmaktadır. Bu bağlamda bugün Türkiye Türkçesinde kullanılan "-anda, -ende" zarf-fiil eki için "Zarf-fiil eki değil." görüşünde bulunulmuş, öyle olsa da birleşik bir ek olarak zarf-fiil ekidir. Bugün hangi hâlde ise öyle kabul edilmelidir. Kökeni ayrı, bugün geldiği hâl ayrıdır. "-an, -en" bir sıfat-fiil eki, "-da, -de" ise bulunma hâli ekidir; "-anda, -ende" birleşimi günümüz Türkiye Türkçesinde zarf-fiil ekidir (Ercilasun, 1999).

"-ğanda, -gende" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

Mahammat-apendini maslahatğa çakıra barğ**anda** "Muhammet Efendi'yi görüşmeye çağırmak için vardığında" AH s. 13/3, gelgen cavhar kaşlanı va özge türlü bahalı taşlanı satğ**anda** "getirdikleri cevher taşları ve başka türlü pahalı taşları sattığında" AH s. 17/2, Tatarhannı vilayatına çıkğ**anda** "Tatarhan'ın vilayetine gittiğinde" AH s. 21/3, tarık bolğ**anda** "gerek olduğunda" AH s. 24/1, dağı söz tanglamağa bolmağ**anda** "bir söz dinlemediğinde" AH s. 31/4, Hansarayğa gaytğ**anda** "Hansaray'a döndüğünde" AH s. 36/5, çıkğ**anda** "çıktığında" AH s. 39/8, zatnı yoruğun aytğ**anda** "bir şeyin düzenini söylediğinde"

AH s. 40/3, savusğan çıgğanda “saksavaşan çıktıgında” AH s. 48/5, suvğa barma çıkğanda “suya varmaya çıktıgında” AH s. 52/5, üyüne gaytğanda “evine döndüğünde” AH s. 57/7, alğanda “aldığında” AH s. 63/6, üyüne barğanda “evine vardığında” AH s. 64/1, uyanğanda “uyandıgında” AH s. 65/2, başğa paçalıgğa barğanda “diğer devletlere vardığında” AH s. 69/1, şolay bolğanda “böyle olduğunda” AH s. 70/2, ağırğanda “anırdığında” AH s. 82/1, birdağı urğanda “bir daha vurduğunda” AH s. 100/3, erten turğanda “sabah kalktıgında” AH s. 103/7, bir maclisde olturğanda “bir mecliste oturduğunda” AH s. 109/4, şolay bir zatğa talçıkğanda “böyle bir şeye endişelenip” AH s. 110/6, başğağa berecek bolğanda “başkasına verecek olduğunda” AH s. 115/4, geçe kaçırğanda “gece kaçırdığında” AH s. 120/7, horaz birinçi kıcıırğanda “horozların ilk ötüştüğünde” AH s. 121/3, özleni planın aytğanda “kendilerinin planını söylediğinde” AH s. 125/4, erten turğanda “sabah kalktıgında” AH s. 128/2, bolğanda “belli olduğunda” AH s. 129/12, kalğanda “kaldığında” AH s. 136/3, kaburlağa barğanda “mezarlığa vardığında” AH s. 139/2, savdürgerge barğanda “ticarete vardığında” AH s. 140/4, asta-asta tozulma başlağanda “yavaş yavaş bozulmaya başladığında” AH s. 144, kalğanda “edip” GB s. 150/32.16, kaburğa salğanda “kabre koyduğunuzda” GB s. 160/52.2, iman salğanda “iman ettiğinde” GB s. 162/55.8, gazavat bolğanda “savaş olduğunda” GB s. 163/56.8, kaburga salğanda “kabre konulduğunda” GB s. 165/60.14, ahır zaman bolğanda “ahir zaman olduğunda” GB s. 166/62.12, daccal da çıkğanda “Deccal da çıktığında” GB s. 166/62.12, seni atang muhammad payğammarnı sünnetlerin de koyğanda “senin baban Hz. Muhammed Peygamber'in sünnetlerini terk ettiğinde” GB s. 166/62.13, assi bolğanda “asi olduğunda” GB s. 167/63.7, makkanı alğanda “Mekke'yi aldığında” GB s. 168/65.7, biraz kalğanda “az kaldığında” GB s. 170/68.11, namaz kılğanda “namaz kıldığında” GB s. 172/73.11, kaburden turğanda “kabirden kalktıgında” GB s. 175/78.2, sur çalğanda “sur çaldığında” GB s. 175/78.7, namaz kılğanda “namaz kıldığında” GB s. 179/87.5, tangıla barğanda “yarın gittiğinde” GB s. 190/109.9, üyüne barğanda “evine vardığında” GB s. 195/119.10, şo gün bolğanda “o gün geldiğinde” GB s. 197/122.14, bir paçanı ullu sihrular bilegen gişisi kart bolğanda “bir kralın büyük sihirlen bilen kişisi yaşlandığında” GB s. 197/124.9, uhumdan uyanğanda “uykumdan uyandıgında” GB s. 205/139.6, yuhlağanda “uyuyunca” GB s. 206/140.9, altın tapğanda “altın bulduğunda” KAD s. 49/156, anavun aytğanda “anan söylediğinde” KAD s.

51/188, aşnı tatıvun aşama başlağanda “yemeğin lezzetini yemeye başladığında” KAD s. 58/271, palas kaplanğanda “halı kaplandığında” KAD s. 63/336, aylanğanda “döndüğünde” KAD s. 69/425, balası bolğanda “çocuğu olduğunda” KAD s. 75/494, kalğanda “kaldığında” KAD s. 113/1027, bayram bolğanda “bayram olduğunda” KAD s. 119/1122, haba tutğanda “maşrapa tuttuğunda” KAD s. 132/1296, kaşkaralğanda “şafak söktüğünde” KAD s. 160/1674, kırılğanda “kırıldığında” KAD s. 166/1768, yatğanda “yattığında” KAD s. 195/2164, turğanda “kalktığında” KAD s. 195/2164, alğanda “aldığında” KAD s. 200/2237, avruğanda “hasta olduğunda” KAD s. 212/2380, sabanğa çıkğanda “sabana çıktığında” KAD s. 222/2515, şaytanlar sıbışlağanda “şeytanlar fısıldaştığında” KAD s. 222/2519, tapğanda “bulduğunda” KAD s. 225/2563, tapmağanda “bulmadığında” KAD s. 225/2563, nas kaşıkını sukğanda “pis kaşığı soktuğunda” KAD s. 228/2611, tuvğanda “doğduğunda” KAD s. 237/2738, turğanda “yaşadığında” KAD s. 237/2738, üst bolğanda “üst olduğunda” KAD s. 245/2840, tüp bolğanda “dip olduğunda” KAD s. 245/2840, kır mişik kuvalağanda “yaban kedisinin kovaladığında” KAD s. 246/2849, yımirtğa uruşturğanda “yumurta tokuşturduğunda” KAD s. 261/3058, şulay aytğanda “böyle söyleyince” KHA s. 113/12, , şo aylanğanda “o dönünce” KHA s. 121/18, ahşam bolğanda “akşam olduğunda” KHA s. 123/6, kayğımız basılğanda “kaygımız geçtiğinde” KHA s. 135/14, avzun açğanda “ağzını açtığında” KHA s. 143/22, toktağanda “durduğunda” KHA s. 171/4, buyruknu buyurğanda “buyruğu buyurduğunda” KHA s. 177/9, yuvuk barğanda “yakın vardığında” KHA s. 185/3, zamanı bolğanda “zamanı olduğunda” KHA s. 189/6, aşama olтурğanda “yemeğe oturduğunda” KHA s. 193/10, ahşam bolğanda “akşam olduğunda” KHA s. 193/19, kalaga yuvuklaşğanda “kaleye yaklaştığında” KHA s. 195/6, üyüne barğanda “evine vardığında” KHA s. 197/16, üçünçüley kıcıırğanda “üçüncü kez bağırdığında” KHA s. 199/18, yaz bolğanda “bahar olduğunda” KHA s. 209/20, konak uhlğanda “misafir uyuduğunda” KHA s. 215/4, el yatğanda “halk uyurken” KHA s. 233/18, katın uhlğanda “kadın uyuyunca” KHA s. 233/20, suvğa barğanda “suya gidince” KHA s. 245/14, sabandan kaytğanda “sabandan dönünce” KHA s. 247/11, çeçek açğanda “çiçek açtığında” KHA s. 251/3, may çıçğanda “yağ sıçınca” KHA s. 251/6, bir urğanda “bir vurduğunda” KHA s. 259/6, güçlü üfürğende “güçlü üfürdüğünde” KHA s. 261/1, kokan aşay turağanda “erik yiyip dururken” KHA s. 297/2, kuvalama aylanğanda “kovalamaya

kalkınca” KHA s. 299/2, atın ayt**ğanda** “atın söylediğinde” KTD s. 117, uç**ğanda** “uçtuğunda” KTD s. 122, sen tuv**ğanda** “sen doğduğunda” ŞHA s. 12, tang kat**ğanda** “tan ağardığında” ŞHA s. 52, sen tuv**ğanda** “sen doğduğunda” ŞHA s. 96, aman kayt**ğanda** “sıhhatle döndüğünde” ŞHA s. 136, yuhla**ğanda** “uyuduğunda” YK s. 44/2, yav görg**ende** “düşman görünce” YK s. 94/10, yort**ğanda** “kaçınca” YK s. 105/15, gök aḥşamlar bat**ğanda** “gök akşamlar battığında” YK s. 110/5, bir sari tanglar kat**ğanda** “bir sarı tanlar attığında” YK s. 110/5, sıdır**ğanda** “soyulunca” YK s. 132/65, şu yırları ayt**ğanda** “şu yırları söyleyince” YK s. 186/20, accalı ölüm kuv**ğanda** “ecelli ölüm kovduğunda” YK s. 205/100, tuv**ğanda** “doğduğunda” YK s. 205/105, kara kaygı yav**ğanda** “kara kaygı yağdığında” YK s. 205/105, Ḥasay Hacı av**ğanda** “Hasay Hacı gittiğinde” YK s. 205/110, çap**ğanda** “kaçınca” YK s. 208/15, yalk**ğanda** “sıkılınca” YK s. 234/1, kara tahta bat**ğanda** “kara tahta batınca” YK s. 234/1, buv**ğanda** “boğunca” YK s. 250/1, yoluk**ğanda** “karşılaşınca” YK s. 252/5.

Hakimcannı görg**ende** “Hakimcan’ı gördüğünde” AH s. 13/4, bu yaşları başındağı halnı görg**ende** “bu çocukların başlarındaki hâlleri gördüğünde” AH s. 14/1, söyleg**ende** “söylediğinde” AH s. 14/7, Tarhan Murzanı görg**ende** “Tarhan Mirza’yı gördüğünde” AH s. 17/5, oturğan birinçi insannı görg**ende** “oturan ilk insanı gördüğünde” AH s. 33/3, balıknı muratların bildirg**ende** “balığın muratlarını bildirdiğinde” AH s. 34/2, suv yağağa yetişg**ende** “su kenarına yetiştğinde” AH s. 34/5, girg**ende** “girdiğinde” AH s. 36/7, ullu üynü eşik aldına gelg**ende** “büyük evin kapısına geldiğinde” AH s. 37/2, hannı halkğa etegen zulmusun görg**ende** “hanın halka ettiği zulmü gördüğümde” AH s. 39/4, gelg**ende** “geldiğinde” AH s. 43/4, munu görg**ende** “bunu gördüğünde” AH s. 44/6, abzarğa girg**ende** “avluğa girdiğinde” AH s. 50/3, eşitg**ende** “işittiğinde” AH s. 51/1, zamanı gelg**ende** “zamanı geldiğinde” AH s. 52/10, bitg**ende** “bittiğinde” AH s. 65/6, Patimat olay deg**ende** “Patimat öyle dediğinde” AH s. 66/1, Allah çıkartğan yelge men ne eteyim? deg**ende** “Allah’ın çıkarttığı yele ben ne yapayım? dediğinde” AH s. 71/4, Amanhornu bu sözlerin eşitg**ende** “Amanhor’un bu sözlerini işittiğinde” AH s. 72/3, men ölg**ende** “ben öldüğünde” AH s. 72/7, Men oylaşıp, atağızdan galğan malnı hakkında nege davlağanıgıznı, nege divanğa gelgenigizni bilmeymen, deg**ende** “Ben düşündüm, babanızdan kalan malın hakkında neden kavga ettiğinizi, neden divana geldiğinizi bilemedim, dediğinde” AH s. 73/8, Amanhornu görg**ende** “Amanhor’u gördüğünde” AH s. 75/3, özünü

ulanına sünnet toy et*gende* “kendisinin oğluna sünnet düğünü ettiğinde” AH s. 80/3, Toytöbekentdegi üyüne gel*gende* “Toytöbekent'deki evine geldiğinde” AH s. 80/4, beril*gende* “verildiğinde” AH s. 81/2, gel*gende* “geldiğinde” AH s. 81/7, bit*gende* “bittiğinde” AH s. 89/5, hozğavul güçleng*gende* “ayaklanmalar güçlendiğinde” AH s. 95/9, hozğavul güçleng*gende* “başkaldırma güçlendiğinde” AH s. 96/2, Tatarhannı habarı gel*gende* “Tatarhan'ın haberi geldiğinde” AH s. 102/2, ekinçi tebing*gende* “ikinci defa tepindiğinde” AH s. 106/5, bu habarnı eşit*gende* “bu haberi işittiğinde” AH s. 107/6, bu buzuk işlerin eşit*gende* “bu bozuk işlerini işittiğinde” AH s. 110/4, bu buzuklukları eşit*gende* “bu bozuklukları işittiğinde” AH s. 110/6, avur alifanlar alağanın görg*gende* “ağır vergiler aldığını gördüğünde” AH s. 112/6, Dilbarnı görg*gende* “Dilber'i gördüğünde” AH s. 112/8, cavap berg*gende* “cevap verdiğinde” AH s. 113/3, özlege gelgenin yaşı*gende* “kendilerine geldiğini söylediğinde” AH s. 114/10, Ne boldu, neçik oylaşdığız? Meni sözüme ne cavap beresiz? deg*gende* “Ne oldu, mnasıl kararlaştırdınız? Benim sözüme ne cevap veriyorsunuz? dediğinde” AH s. 115/1, Endi sağa ne cavap bereyim, deg*gende* “Şimdi sana ne cevap vereyim, dediğinde” AH s. 115/2, Soltan Mahmutnu habarın eşit*gende* “Sultan Mahmut'un haberini işittiğinde” AH s. 115/6, get*gende* “gittiğinde” AH s. 118/2, bu namusnu sen bolup men küteyim, deg*gende* “bu görevi sen olup ben güdeyim, dediğinde” AH s. 118/3, payda bolmacaknı bilg*gende* “fayda olmayacağını bildiğinde” AH s. 126/1, Oh, Kasımbek, bugün meni belim sındı, kanatım kırıldı. Tulparımdan ayrıldım. Hacitarhan neger tarık, Absiyahkentge barma neger tarık? Kasımbek kurdaş, şu yerde meni görececek birev de yok. Ayıp etmeseng, tulparımnı tonavğa kalğan tonunu üstünde oturup yılap, göngümnü açacak edim, deg*gende* “Oh, Kasımbek bugün benim belim kırıldı, kanadım kırıldı. Tulparımdan ayrıldım. Hacitarhan neye lazım, Absiyahkent'e gitmek neye lazım? Kasımbek arkadaş, burada beni görececek birisi de yok. Ayıp etmezsen tulparımın yağmadan kalan derisinin üstüne oturup ağlayıp, gönlümü açacaktım, dediğinde” AH s. 126/4, tebing*gende* “tepindiğinde” AH s. 126/6, tulparnı habarın eşit*gende* “tulparın haberini işittiğinde” AH s. 127/4, Sizin endi art maslahatığız nedir?- deg*gende* “Sizin şimdi son sözünüz nedir? dediğinde” AH s. 128/3, bulanı görg*gende* “onları gördüğünde” AH s. 132/3, At, arba bulan çı neçik de kömek eterbiz, hatta adam bulan da kömek eterbiz, deg*gende* “At, araba ile nasılsa da yardım ederiz hatta adam ile de yardım ederiz, dediğinde” AH s. 135/4, artından atlılar yi*bergende* “ardından atlılar gönderdiğinde” AH s. 136/5, ölg*gende*

“öldüğünde” GB s. 143/21.5, üyge gel**gende** “eve geldiğinde” GB s. 151/35.6, gel**gende** “geldiğinde” GB s. 154/39.15, özü hali öl**gende** “kendi öldüğünde” GB s. 164/57.10, tavuş et**gende** “ses ettiğinde” GB s. 167/63.13, esine tüş**gende** “aklına düştüğünde” GB s. 168/65.4, yaşı aldına gel**gende** “çocuğu önüne geldiğinde” GB s. 169/67.7, şo gavur şayihni görg**gende** “o kâfir şeyhi gördüğünde” GB s. 170/69.16, abit gişi bolmakni bil**gende** “çok ibadet eden kişi olduğunu bildiğinde” GB s. 172/72.9, dört beş ay get**gende** “dört beş ay geçtiğinde” GB s. 177/82.6, şo terekni görg**gende** “o ağacı gördüğünde” GB s. 183/95.2, otnu yağasına elt**gende** “ateşin yanına getirdiğinde” GB s. 199/128.7, güç gel**gende** “zor geldiğinde” KAD s. 37/10, aç gel**gende** “aç geldiğinde” KAD s. 37/11, atğa yürü**gende** “ata bindiğinde” KAD s. 62/328, esir**gende** “sarhoşken” KAD s. 69/418, bit**gende** “bittiğinde” KAD s. 77/533, kolu yet**gende** “eli yettiğinde” KAD s. 79/563, başlığın al deg**ende** “başlığını al dediğinde” KAD s. 80/567, yav gel**gende** “düşman geldiğinde” KAD s. 80/579, yüzüm biş**gende** “üzüm olgunlaştığında” KAD s. 81/581, ber berg**ende** “ver dediğinde” KAD s. 82/607, tik**gende** “diktiğinde” KAD s. 84/629, gül deg**ende** “gül dediğinde” KAD s. 95/794, donguznu öl**gende** “domuzu öldüğünde” KAD s. 104/899, esime tüş**gende** “aklıma düştüğünde” KAD s. 118/1108, gel**gende** “geldiğinde” KAD s. 123/1173, tüş görg**gende** yimik “düş gördüğündeki gibi/düş görmesi gibi” KAD s. 124/1192, hadirin bil**gende** “kıymetini bildiğinde” KAD s. 135/1335, kuyruğuna yet**gende** “kuyruğuna yettiğinde” KAD s. 150/1543, arbağa yükleg**ende** “arabaya yüklediğinde” KAD s. 161/1695, kayğığa düş**gende** “kaygıya düştüğünde” KAD s. 162/1709, tavğa berg**ende** “dağa verdiğinde” KAD s. 162/1712, kukay kuvun deg**ende** “aptal tehlike var dediğinde” KAD s. 174/1881, üyge deg**ende** “eve dediğinde” KAD s. 174/1881, “ma” deg**ende** “‘al’ dediğinde” KAD s. 184/2011, “bey” deg**ende** “‘ver’ dediğinde” KAD s. 184/2011, balasın aşama süy**gende** “yavrusunu yemek istediğinde” KAD s. 187/2058, gelin et**gende** “gelin ettiğinde” KAD s. 211/2363, öl**gende** “öldüğünde” KAD s. 212/2380, konguzak tüş**gende** “böcek düştüğünde gibi” KAD s. 220/2498, “Tangala” deg**ende** “‘Yarın’ dediğinde” KAD s. 223/2524, talağı şiş**gende** “dalağı şiştiğinde” KAD s. 223/2536, may surt**gende** “yağ sürttüğünde” KAD s. 239/2761, üyle**gende** “evlendiğinde” KAD s. 247/2872, Yaşşı! Yaşşı! deg**ende** “Güzel! Güzel! dediğinde” KAD s. 253/2940, yezigi gel**gende** “sırası geldiğinde” KAD s. 271/3210, zamanı gel**gende** “zamanı geldiğinde” KAD s. 278/3298, kalaç

aşayışannı bil*gende* “ekmeği yediğini bildiğinde” KHA s. 115/2, gel*gende* “geldiğinde” KHA s. 115/5, bu cavapnı eşit*gende* “bu cevabı işittiğinde” KHA s. 115/8, kuyruk görünen yerge yetiş*gende* “kuyruğun görüldüğü yere ulaşınca” KHA s. 119/8, yessi gel*gende* “sahibi geldiğinde” KHA s. 121/12, üyge yet*gende* “eve ulaştığında” KHA s. 125/2, şonu gör*gende* “onu gördüğünde” KHA s. 127/2, bu aşlanı bitgenin bil*gende* “bu yemeklerin bittiğini anladığında” KHA s. 141/1, bit*gende* “bittiğinde” KHA s. 155/12, yürü*gende* “yürüdüğünde” KHA s. 171/4, tavuş et*gende* “ses verince” KHA s. 175/3, içmege giriş*gende* “içmeye başlayınca” KHA s. 179/5, köp incit*gende* “çok incittiğinde” KHA s. 183/6, şunda çir*gende* “şurada çürüdüğünde” KHA s. 183/7, almağa yetiş*gende* “elmaya yetişince” KHA s. 185/4, amalın gel*gende* “ağabeyin geldiğinde” KHA s. 193/15, üyünü aldına yet*gende* “evin önüne ulaştığında” KHA s. 197/9, esi gel*gende* “aklı geldiğinde” KHA s. 199/14, dağı gör*gende* “tekrar görünce” KHA s. 239/6, alağan zatlarım bar, de*gende* “alacak şeylerim var, deyince” KHA s. 255/8, güçlü üfür*gende* “güçlü üfürdüğünde” KHA s. 261/1, terekni tuvrasına yet*gende* “ağacın doğrusuna ulaşınca” KHA s. 275/15, yelkenni gör*gende* “yelkeni gördüğünde” KTD s. 123, gel*gende* “geldiğinde” ŞHA s. 46, hayt de*gende* “Hayt! denilince” ŞHA s. 150, biy soltan, de*gende* “bey sultan denince” YK s. 36/1, meni kevim süy*gende* “benim keyfim istediğinde” YK s. 36/1, Abumuslim Şavhal ölgenni eşit*gende* “Ebu Müslim Şavhal'in öldüğünü işittiğinde” YK s. 44/1, zulümlerini gör*gende* “zulümlerini gördüğünde” YK s. 44/1, esime tüş*gende* “aklıma düştüğünde” YK s. 53/7, can alağan gel*gende* “can alıcı gelince” YK s. 60/1, biş*gende* “olgunlaşınca” YK s. 67/20, esime tüş*gende* “aklıma düştüğünde” YK s. 67/20, yav gör*gende* “düşman görünce” YK s. 94/10, koy de*gende* “koy dediğinde” YK s. 105/10, hay de*gende* “hey, dediğinde” YK s. 112/20, iş gel*gende* “iş gelince” YK s. 114/10, ellerde huya kuvun de*gende* “memlekette felaket olduğunda” YK s. 116/1, kozuday kurdaşlarım gel*gende* “kuzu gibi kardeşlerim geldiğinde” YK s. 124/10, ah! de*gende* “ah! dediğimde” YK s. 150/70, ari öt*gende* “öte geçince” YK s. 150/100, ming borst yet*gende* “bin borst² yetişince” YK s. 150/100, can almağa gel*gende* “can almaya gelince” YK s. 185/45, aytarınga gel*gende* “söylediğine gelince” YK s. 192/25, yering tapma süy*gende* “yerini bulmayı istediğinde” YK s. 196/85, betleş*gende* “karşılaşınca”

² Borst: Ölçü birimi.

YK s. 206/15, ata yurtunga gel**gende** “ata yurduna geldiğinde” YK s. 206/1, tiy**gende** “değince” YK s. 208/15, çağım yet**gende** “çağım geldiğinde” YK s. 212/5, köp ömrüm get**gende** “çok ömrüm gittiğinde” YK s. 212/5, seni görme süy**gende** “seni görmek isteyince” YK s. 214/20, erik**gende** “dolunca” YK s. 234/1, öl**gende** “ölünce” YK s. 248/15.

4.2.4 -ğanday, -gendey

Kumuk Türkçesinde oldukça sık kullanılan "-ğanday, -gendey" zarf-fiil eki, "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile "-day, -dey" edatının birleşmesiyle oluşmaktadır. Bu yapı, birleşik fiil veya tekrar grubu teşkil etmez. Benzerlik ve yakınlık anlamı çerçevesinde tarz bildirir, Türkiye Türkçesindeki "-mış gibi" ve "-mışçasına" kalıplarına karşılık gelmektedir (Pekacar, 2021).

Türkiye Türkçesinde "-mış, -miş, -muş, -müş" ekiyle türetilen geçici adların edatlar ile birleşimi belirli birkaç edata dayanmaktadır. Edebî eserlerde sıklıkla karşılaşılan örnekler, bu ekin genellikle "gibi" karşılaştırma ve benzetme edatıyla oluşturduğu edat grupları biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Bu tür yapılarda, "-mış, -miş, -muş, -müş" ekiyle oluşturulan sıfat-fiil biçimleri, geçici ad olma özelliğini açık biçimde yansıtmaktadır. Zira, duyulan geçmiş zaman veya çeşitli kiplerin rivayeti biçimindeki çekimsiz fiiller, bir edat ile birleşerek adlaştıklarında zamana bağlı hareket niteliğini korumaktadır. Bu birleşim, zaman zaman iyelik ekiyle de kullanılabilir. Söz konusu edat grupları, cümlede zarf ya da yüklem işlevinde görülebilmektedir. Ayrıca, "-mış, -miş, -muş, -müş" ekiyle kurulan sıfat-fiillerin, kimi edebî metinlerde başka bir sıfat-fiil ya da çekimli fiilden önce gelerek zarf olarak kullanıldığı da görülmektedir. Bu sıfat-fiil biçimlerinin "ol-" ve "bulun-" yardımcı fiilleriyle birleşerek oluşturduğu karmaşık fiillerde sıfat-fiil ögesi, yardımcı fiili tasvir eden bir zarf işlevi üstlenir. Bu şekilde meydana gelen birleşik fiil yapısı, cümle içinde ad-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil ya da çekimli fiil görevinde bulunabilir (Korkmaz, 2009). Kumuk Türkçesinde de "-ğanday, -gendey" zarf-fiil ekinin sıfat-fiil eki ile edatın birleşmesiyle meydana gelerek hareket niteliğini koruduğu görülür.

Eski Türkçede "teg" olarak görülen "-day, -dey" edatı "gibi" anlamı taşımaktadır. Günümüz lehçelerinde yalın hâlden sonra eklenerek "-day, -dey" biçiminde kalıplaşmıştır (Alkaya, 2013). "Teg" edatı eşitlik ve gibilik ifade eder;

daha çok son çekim edat olarak değerlendirilir (Gabain, 2007). Eski Osmanlı Türkçesinde söz konusu ek, "-dek" biçiminde kullanılmaktaydı (Deny, 2012).

"-ğanday, -gendey" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

nür yan**ğanday** “nur yanıyor gibi” AH s. 40/1, galam tart**ğanday** “kalemle çizilmiş gibi” AH s. 44/1, bütün dünyadan ayrıl**ğanday** “bütün dünyadan ayrılmış gibi” AH s. 92/2, sürme yak**ğanday** “sürme çekilmiş gibi” AH s. 105/4, buz sal**ğanday** “buz salmış gibi” AH s. 126/6, yav çap**ğanday** “düşman saldırmış gibi” KAD s. 118/1100, ulan tap**ğanday** “oğlan bulmuş gibi” KAD s. 118/1100, çap**ğanday** “koşan gibi” KAD s. 201/2248, suv çay**ğanday** “su çalkalamış gibi” KAD s. 218/2472, şaş**ğanday** “şaşmış gibi” KHA s. 241/23, uyal**ğanday** “utanmış gibi” KHA s. 243/5, adap kal**ğanday** “şaşkına dönmüş gibi” KHA s. 243/12, sulah yut**ğanday** “bir iz bırakmadan” KHA s. 277/4, anadan tuv**ğanday** olmak “anadan doğmuş gibi olmak” KTD s. 110, peç tut**ğanday** etmek “soba tutmuş gibi etmek ” KTD s. 111, kakma**ğanday** “kurmamış gibi” KTD s. 114, sulah yut**ğanday** “su tanrısı yutmuş gibi” KTD s. 115, yanıdan tuv**ğanday** olmak “yeniden doğmuş gibi olmak” KTD s. 116, yer yut**ğanday** “eyer yutmuş gibi” KTD s. 117, itden süyek al**ğanday** “köpekten kemik almış gibi” KTD s. 121, yanıdan tuv**ğanday** olmak “yeniden doğmuş gibi olmak” KTD s. 125, kala buz**ğanday** “kale almış gibi” YK s. 75/24, altın bulan soz**ğanday** “altın ile çekilmiş gibi” YK s. 75/25, bal kat**ğanday** “bal katar gibi” YK s. 90/2, tayak at**ğanday** “dayak atar gibi” YK s. 90/2, bolma**ğanday** “olmamış gibi” YK s. 122/5.

men görg**endey** “ben gördüğüm gibi” AH s. 76/2, biz süy**gendey** “biz sevinip” AH s. 78/7, börünü koyçu et**gendey** “kurdu çoban yapmış gibi” KAD s. 92/757, kuyuğa tüş**gendey** “kuyuya düşmüş gibi” KAD s. 149/1522, tök**gendey** “dökmüş” KAD s. 151/1556, katın gel**gendey** “kadın gelmiş gibi” KAD s. 171/1848, tana nas et**gendey** “dana pislenmiş gibi” KAD s. 266/3132, beşikni görg**endey** “beşiği görmüş gibi” KHA s. 243/14, suv tök**gendey** “su dökmüş gibi” KTD s. 115, bere**gendey** “vermiş gibi” ŞHA s. 12, korkunun silk**gendey** “korkusunu silkercesine” ŞHA s. 66, suv sepg**endey** “su serpilmişçesine” ŞHA s. 66, ot tüş**gendey** “ateş düşmüş gibi” ŞHA s. 66, birinçi görg**endey** “ilk görmüşçesine” ŞHA s. 94, suv sepg**endey** “su serpmiş gibi” ŞHA s. 130, bu dünyadan görme**gendey** “bu dünyadan görülmemiş gibi” YK s. 34/25, suv tök**gendey** “su dökmüş gibi” YK s. 164/1, esir**gendey** “esirgenmiş gibi” YK s. 194/40.

4.2.5 -ğandan, -genden

Kumuk Türkçesinde kullanılan "-ğandan, -genden" zarf-fiil eki, "-ğan, -gen" sıfat-fiil ekiyle "-dan, -den" ayrılma hâli ekinin birleşmesiyle meydana gelmektedir. Bu yapı, birleşik fiil veya tekrar grubu oluşturmaz; işlevsel olarak Türkiye Türkçesindeki "-dığından, -diğinden, -duğundan, -dügünden" ve "-diktan sonra, -dikten sonra, -duktan sonra, -dükten sonra" kalıplarına karşılık gelmektedir. Asıl fiilin ifade ettiği hareketin nedenini bildirmektedir.

Türkiye Türkçesinde, ad ve sıfat-fiillerin ayrılma hâli eki olarak oluşturduğu zarf-fiil ekleri bazı Türk lehçelerine kıyasla daha sınırlı sayıda kullanılmaktadır. Bu bağlamda, "-dık, -dik, -duk, -dük" sıfat-fiil ekinin "-dan, -den" ayrılma hâli ekiyle genişletilerek meydana gelen zarf-fiil yapısı hem zaman hem de neden bildirme işlevindedir. Fakat bu zarf-fiil, zaman bildirme işlevi bildirdiğinde çoğunlukla tek başına kullanılmayıp kendisinden sonra ayrılma hâli eki isteyen "sonra" edatı ile birleşerek kaynaşmıştır. Zaman yönüyle değerlendirildiğinde, asıl fiilin bildirdiği hareketten sonra gerçekleştiğini bildirir. Bununla birlikte, iyelik ve ayrılma hâli ekleriyle genişletilmiş olan "-dık, -dik, -duk, -dük" sıfat-fiil ekinin oluşturduğu "-dığında, -diğinde, -duğunda, -dügünde" biçimindeki zarf-fiil yapıları, asıl fiildeki hareketin nedenini bildirmektedir (Korkmaz, 2009).

Kumuk Türkçesinde ismin çıkma hâli olarak kullanılan "-dan, -den" eki "-ndan, -nden" olarak da kullanılmaktadır. "-ndan, -nden" yapısındaki "-n" eki 3. tekil şahıs iyelik eki olarak görev yapmaktadır. Söz konusu ekin not edilmesi gereken bir işlevi; bahsi geçen unsur hakkında bilgi vermesi, hakkında anlamıyla bildirmesidir (Pekacar, 2021).

"-ğandan, -genden" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

katunnu alğandan “kadını aldığından” GB s. 140/14.6, özü halipa bolğandan “kendisi halife olduğundan” GB s. 152/37.10, ardından maktağandan “ardından övmekten” KAD s. 55/238, aşığandan “yemekten” KAD s. 56/257, kola barğandan “ele geçmekten” KAD s. 106/938, çakğandan “ateş açınca” KHA s. 173/5, boş barğandan “boş gitmekten” KHA s. 221/14, paydasız bolğandan “faydasız olduğundan” KHA s. 301/1 aytğandan “söylenen” YK s. 69/1.

piravannı öltürgenden “Firavun’u öldürdüğünden” GB s. 163/56.6, ölgenden “ölmekten” KAD s. 64/358, balalı tavuk tüyülgenden “yavrulu tavuk kesilmekten” KAD s. 74/490, sen süygenden “senin sevdiğinden” KAD s.

213/2399, sen **etgenden** “*senin yaptığından*” KHA s. 179/11, men gel**genden** “*ben gelince*” KHA s. 181/2, şo işin gör**genden** “*o işini görünce*” KHA s. 255/12.

4.2.6 -ağanda, -egende

Kumuk Türkçesinde kullanılan "-ağanda, -egende" zarf-fiil eki; "-ağan, -eğen" sıfat-fiil eki ve "-da, -de" bulunma hâli ekinin birleşmesiyle meydana gelmektedir. Bu yapı, birleşik fiil ya da tekrar grubu niteliği taşımaz; Türkiye Türkçesinde, "-dığında, -diğinde, -duğunda, -düğünde" ve "-ınca, -ince, -unca, -ünce" kalıbına tekabül etmektedir. Ünsüzle biten fiillerde "-ağan, -egen" sıfat-fiil eki tercih edilmektedir.

Bu zarf-fiil eki, birleşik fiil ve tekrar grubu oluşturmaz. Asıl fiilin bildirdiği hareket olmadan önce veya onunla eş zamanlı olan bir hareketi ifade eder (Pekacar, 2021).

"-ağanda, -egende" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

yaşavun sora**ağanda** “*yaşantılarını sorduğunda*” AH s. 14/1, bara**ağanda** “*vardığında*” AH s. 16/3, yaşnı atın sora**ağanda** “*çocuğun adını sorduğunda*” AH s. 17/5, Hacitarhanda tura**ağanda** “*Hacitarhan'da durduğunda*” AH s. 24/5, yıla**ağanda** “*ağladığında*” AH s. 30/6, yolda bara**ağanda** “*yolda vardığında*” AH s. 44/6, ondağı onu yolbaşçıları bulan yoluğuvlanı ayta**ağanda** “*oradaki onun yol başçıları ile konuşmalarını söylediğinde*” AH s. 91/1, bara**ağanda** “*vardığında*” AH s. 100/3, anasını va kızardaşını halın sora**ağanda** “*annesinin ve kız kardeşinin hâlini sorduğunda*” AH s. 104/5, bara**ağanda** “*vardığında*” AH s. 108/4, kazlanı çakıra**ağanda** “*kızları çağırdığında*” AH s. 112/7, , sora**ağanda** “*sorduğunda*” AH s. 129/12, tura**ağanda** “*durduğunda*” AH s. 131/2, bara**ağanda** “*vardığında*” AH s. 138/1, ala**ağanda** “*aldığında*” AH s. 143/1, şoğar kara**ağanda** “*ona baktığında*” GB s. 165/60.6, cebrail sora**ağanda** “*Cebrail sorduğunda*” GB s. 168/64.14, çığa**ağanda** “*çıkarken*” GB s. 181/90.11, oylaşa**ağanda** “*düşünürken*” GB s. 188/106.2, butaklarına kara**ağanda** “*dallarına bakınca*” GB s. 189/106.7, bişirgen aşnı aşı**ağanda** “*pişirdiğim yemeği yediğinde*” GB s. 196/122.3, yaş bara**ağanda** “*çocuk gidip*” GB s. 198/124.13, ala**ağanda** “*aldığında*” KAD s. 45/107, sora**ağanda** “*sorduğunda*” KAD s. 153/1585, söyley tura**ağanda** “*söyleyip durduğunda*” KHA s. 115/3, talaşa tura**ağanda** “*çabalayıp durduğunda*” KHA s. 123/19, balaların aşata**ağanda** “*yavrularını doyururken*” KHA s. 127/1, mağa sora**ağanda** “*mana sorduğunda*” KHA s. 127/2, bara**ağanda** “*vardığında*” KHA s. 137/2, tura**ağanda**

“durduğunda” KHA s. 139/5, yılay turağanda *“ağlayıp dururken”* KHA s. 143/3, yatağanda *“yatacağınızda”* KHA s. 161/11, çığağanda *“çıkacağınızda”* KHA s. 161/11, oylaşıp turağanda *“düşünüp durduğunda”* KHA s. 165/1, kaytağanda *“getirdiğinde”* KHA s. 167/4, barağanda *“giderken”* KHA s. 173/1, teşikni kazağanda *“deliği kazarken”* KHA s. 185/8, turağanda *“dururken”* KHA s. 191/1, sorağanda *“sorduğunda”* KHA s. 193/6, aylanagağanda *“kendi etrafında dönerken”* KHA s. 205/20, Hıdayberdi kaytağanda *“Hıdayberdi geri döndüğünde”* KHA s. 215/6, kazağanda *“kazınca”* KHA s. 253/7, eşikge çığağanda *“kapıya çıkarken”* KHA s. 259/1.

yolda gelegend *“yolda geldiğinde”* AH s. 51/4, gelegend *“geldiğinde”* AH s. 64/4, endi gelegend *“bu geldiğinde”* AH s. 78/7, , gelegend *“geldiğinde”* AH s. 123/2, bir zat da aytma süyegende *“bir şeyler söylemek isteyip”* AH s. 125/6, Amanhornu ve Dilbarnı gömegende *“Amanhor'u ve Dilber'i gömdüğünde”* AH s. 134/4, gelegend *“geldiğinde”* AH s. 135/1, Amanhornu süyegin tilegende *“Amanhor'un cesedini istediğinde”* AH s. 136/5, tavap etegende *“tavaf ederken”* GB s. 147/27.7, hutba etegende *“hutbe okuduğunda”* GB s. 156/43.11, giregende *“girerken”* GB s. 181/90.11, gelegend *“gelirken”* GB s. 198/124.13, ağaç gesegende *“ağaç kestiğinde”* KAD s. 42/67, kardaş beregende *“kardeş verdiğinde”* KAD s. 45/107, biçegende *“biçtiğinde”* KAD s. 84/629, cibinge bal etmege üyretegende *“sineğe bal yapmayı öğrettiğinde”* KAD s. 97/815, soüyüne yetegende *“evine ulaştığında”* KAD s. 164/1745, külegende *“güldüğünde”* KAD s. 187/2054, ördek ölegende *“ördek öldüğünde”* KAD s. 201/2244, tördegiler külegende *“baş köşedikler güldüğünde”* KAD s. 236/2720, havçu gelegend *“avcı gediğinde”* KHA s. 147/12, gelegend *“gelirken”* KHA s. 173/1, gelegend *“gelirken”* KHA s. 203/9, , getegende *“giderken”* KHA s. 213/8, özge getegende *“başka yere giderken”* ŞHA s. 118.

4.2.7 -yğanda, -ygende

Kumuk Türkçesinde sık rastlanmayan "-yğanda, -ygende" zarf-fiil eki "-yğan, -ygen" sıfat-fiil eki ile "-da, -de" bulunma hâli ekinin birleşimiyle meydana gelmiştir. Ünlü ile biten fiillerde "-yğan, -ygen" sıfat-fiil eki tercih edilmektedir.

Bu yapı, birleşik fiil grubu ve tekrar grubu oluşturmamakta; asıl fiilin bildirdiği hareketten önce veya onunla eş zamanlı olan hareketi ifade etmektedir.

Türkiye Türkçesindeki "-dığında,, -diğinde, -duğunda, -düğünde" ve "-ınca, -ince, -unca, -ünce" zarf-fiil yapılarıyla işlevsel olarak örtüşmektedir (Pekacar, 2021).

"-yganda, -ygende" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

surat ohuy**ganda** “sure okuduğunda” GB s. 172/73.12, aşay**ganda** “yediğinde” KAD s. 148/1514, aşay**ganda** “yediğinde” KAD s. 218/2474, uhlay**ganda** “uyuduğunda” KHA s. 113/17, taşlay**ganda** “atınca” KHA s. 277/2.

bir zat da bilmey**gende** “bir şey de bilmediğinde” AH s. 131/3, çirkiy**gende** “yanınca” KAD s. 89/702.

4.2.8 -ğandok, -gendok

Kumuk Türkçesinde kullanılan "-ğandok, -gendok" zarf-fiil eki "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile "-ok" kuvvetlendirme edatıyla meydana getirilmiştir.

Kumuk Türkçesinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılan bu ek, birleşik fiil grubu ya da tekrar grubu tekrar grubu oluşturmamaktadır. Asıl fiilin bildirdiği hareketten hemen önce yapılan hareketi ifade etmektedir. Türkiye Türkçesinde kullanılan "-ınca, -ince, -unca, -ünce" ve "-ır....-maz" yapılarıyla örtüşmektedir (Pekacar, 2021).

Uygur Türkçesinde, Codex Cumanicus ve Ettuhfetü'z-zekiyye'de teklik 3. şahıs zahirinin bulunma hâlinde sonra gelen "ok" edatı, zamirdeki zarf işlevini kuvvetlendirir; anta ok ifadesi "o zaman, o sırada, bunun üzerine, -ır...ırmaz" anlamlarına karşılık gelerek bir zaman zarfı vazifesi üstlenmektedir (Korkmaz, 1962).

"-ğandok, -gendok" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

kazakkentlerden gayt**ğandok** “Kazak kentlerden döner dönmez” AH s. 51/5, bu yanğa çık**ğandok** “bu yana çıkar çıkmaz” AH s. 94/9, kayt**ğandok** “getirir getirmez” AH s. 115/4, orundan tur**ğandok** “yataktan kalkar kalkmaz” AH s. 127/4, tüş bol**ğandok** “öğle olur olmaz” DKM s. 142/170, çomul**ğandok** “suya dalar dalmaz” DKM s. 142/171, ortalıkğa çık**ğandok** “ortalıktan çıkar çıkmaz” KAD s. 196/2172, bıçğını sal**ğandok** “bıçkıyı koyar koymaz” KHA s. 245/12.

Abduraşitni zurnayını va tabini avazın eşit**gendok** “Abduraşit'in zurnasının ve tefinin senin işitir işitmez” AH s. 15/4, Amanhornu görg**gendok** “Amanhor'u görür görmez” AH s. 44/2, Soltan Mahmutnu habarın eşit**gendok** “Sultan Mahmut'un haberini işitir işitmez” AH s. 114/2, gel**gendok** “gelir gelmez” AH s. 124/1, bu habarnı eşit**gendok** “bu haberi işitir işitmez” AH s. 130/3, tiy**gendok**

“dokunur dokunmaz” DKM s. 83/34, kalağa gir**gendok** “kuleye girer girmez” DKM s. 138/137, işni bil**gendok** “iş bilir bilmez” DKM s. 142/171, güzel kızını gör**gendok** “güzel kızı görür görmez” DKM s. 143/179, dengiz atını nallarını avazın eşit**gendok** “deniz aygırının nal seslerini işitir işitmez” DKM s. 146/211, gör**gendok** “görür görmez” KAD s. 126/1216, abzarğa gir**gendok** “avluya girer girmez” KHA s. 157/3, abzarğa gir**gendok** “avluya girer girmez” KHA s. 157/4, Bavtoğay geçivge yetiş**gendok** “Bavtogay geçidine yetişir yetişmez” KHA s. 169/6, hurma tökgen adam get**gendok** “hurma döken adam gider gitmez” KHA s. 187/1, Şavhalnı gelgenni eşit**gendok** “Şavhal'ın geldiğini işitir işitmez” KHA s. 209/2, benim kağızım yetiş**gendok** “benim mektubum ulaşır ulaşmaz” KHA s. 215/6, gel**gendok** “gelir gelmez” KHA s. 223/10, , gör**gendok** “görür görmez” KHA s. 251/7.

4.2.9 -ğınça, -ginçe, -ğunça, -günçe -ğança, -gençe

Kumuk Türkçesinde "-ğınça, -ginçe, -ğunça, -günçe -ğança, -gençe" zarf-fiil eki, birleşik fiil yapılarının teşkilinde görev almaz; fiil tekrarlarıyla ilişkili kullanımlarda görülmez. Bu ek ardışık iki hareketten sonraya bırakılanı, tercihte ve öncelikte daha sonraya bırakılanı ifade eder ve Türkiye Türkçesinin "-madan önce, -meden önce", "-ınca, -ince, -unca, -ünce", "-incaya kadar, -inceye kadar, -uncaya kadar, -ünceye kadar" kalıplarıyla örtüşmektedir (Pekacar, 2021).

Eski Türkçe döneminde fiilden isim yapma eki "-gın, gin" ile "-ça, -çe" ekinin birleşmesinden "-ğınça, -ginçe" zarf-fiili oluşmuştur (Öner, 2022). Batı Türkçesine söz konusu ek "-ınça, -inçe" şeklinde geçmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde de uzun bir süre boyunca "-ınça, -inçe" şeklinde kullanılmıştır (Ergin, 2013).

Kumuk Türkçesinde "-ça, -çe" eki, fonksiyon olarak isimden isim yapma eki olarak görev yapmaktadır. Sıfat ve hâl zarfı işlevi görev kelimeler de oluşturmaktadır. Bu ek; dil ismi türetme, küçültme ve benzerlik yapma gibi işlevlere de sahiptir (Pekacar, 2021). "-ça, -çe" eki bazı Türk lehçelerinde eşitlik hâli eki olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat Kumuk Türkçesinde eşitlik hâli fonksiyonunda bulunan bir "-ça, -çe" ekine rastlanmamıştır.

Eşitlik ekleri, isimleri fiile bağlayan hareketleridir. Bu eklerin bağladığı isimler daha çok fiil isimleri olup ismi fiil kök ve gövdelerine bağlar. Eşitlik ekleri, yalnız ismi fiile bağladığı için bu ekle türetilen isimler daima zarf işlevi görürler.

Eski Türkçede eşitlik hâli eki yalnız "-ça, -çe" biçiminde kullanılırken Batı Türkçesinde başlangıçta yalnız "ç"li biçimi kullanılmış fakat Eski Anadolu Türkçesinden sonra ve Osmanlı Türkçesinde "c"li şekli de ortaya çıkmıştır. Osmanlı Türkçesi içinde dahi eski "ç"li biçimin muhafaza edildiği "niçe" gibi klişeleşmiş örnekler kalmıştır. Azeri sahasında ise bu ekin yalnızca "ç"li biçimine rastlanmaktadır. Diğer Türk lehçelerine ise yalnız "ç"li biçim kullanılmaktadır (Ergin, 2013).

Eşitlik hâli eki olan "-ça" ekinin sıfat-fiillere eklenerek de kullanılabilir. Köktürk ve Uygur metinlerinde bu ek daha çok "-taçı" ve "-r"; Karahanlı metinlerinde nadiren "-mış"; Tarancı, Kazan, Kırgız ve Abakan lehçelerinde "-ğan"; Karaçay ve Balkar lehçelerinde -han; Eski Anadolu Türkçesinde ise seyrek olmakla birlikte "-mış" ve iyelik eki almış "-dık"; Türkmen "-an" geçmiş zaman sıfat-fiil formlarından sonra "-ça" kullanımına rastlanmaktadır. İsim-fiillere eklenen "-ça" eki; miktar ve büyüklük açısından eşitlik gösterme işlevi taşımaktadır. Uygur, Karahanlı ve Harezmi metinlerinde "-mış", "-duk", "-r", "-ğu"; Eski Anadolu Türkçesi "-duk"; Türkmen Türkçesinde "-duk" ve "-an"; Altay Türkçesinde "-ğan"; Karaçay Türkçesinde "-r" ve "-maz" ekleriyle oluşturulan özellikle de menfi sıfat-fiillerinin arkasından "-ça" ekinin getirildiği görülmektedir (Korkmaz, 1958). Korkmaz (1958), "-gınça" yapısına değinmemiş olup yapı hakkında bilgi vermemiştir. Bu bağlamda söz konusu ekin yapısı müphemdir.

Gabain (2007); "-gınça" zarf-fiil ekinin "-ınca, -dığı müddettçe, -ıncaya kadar" manasında cümle belirleyicisi olarak görev yaptığını, isim köklerine eklenen diğer yapı unsurlarıyla genişletilebildiğini ve yapısının +1+3. şahıs iyelik eki şeklinde teşekkül ettiği için dudak uyumuna girmediğini belirtmiştir. Kumuk Türkçesinde ise durum böyle değildir. Ekin dudak uyumuna girdiği ve ek olarak "-ğança, -gençe" yapılarının da teşekkül ettiği görülür.

Bu yapılar, hiçbir zaman çekimli fiil ya da isim soylu olarak kullanılmaz; bunlarla ilgili fonksiyonların çoğu bu yapılarda yoktur. Yalnız cümle belirleyicisi olarak kullanılırlar. Söz konusu ekin nasıl türediği müphem, kullanım alanı da oldukça seyrek (Gabain, 2007).

"-gınça, -ginçe, -ğunça, -günçe -ğança, -gençe" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

yaşa**gınça** "yaşayıncaya kadar" AH s. 28/4, sen kayt**gınça** "sen dönünceye kadar" AH s. 34/1, Dilbarnı gapudan çı**gınça** "Dilber kapıdan çıkıncaya kadar"

AH s. 44/3, Amanhor gayt**ğınça** “Amanhor dönünceye kadar” AH s. 78/6, kapudan çık**ğınça** “kapıdan çıkıncaya kadar” AH s. 128/1, namaz kıl**ğınça** “namaz kılınca” GB s. 161/53.3, cumağa bar**ğınça** “cumaya varıncaya kadar” GB s. 173/74.6, munu yarat**ğınça** “bunu yaratmadan” GB s. 182/92.8, halknı yarat**ğınça** “halkı yaratmadan önce” GB s. 193/114.10 ayrıl**ğınça** “ayrılıncaya kadar” GB s. 204/138.8, abzar al**ğınça** “avlu alıncaya kadar” KAD s. 37/3, at al**ğınça** “at alıncaya kadar” KAD s. 58/272, aylan**ğınça** “dolanıncaya kadar” KAD s. 69/426, buzav kaytar**ğınça** “buzağı döndürünceye kadar” KAD s. 94/776, aylan**ğınça** “dönünceye kadar” KAD s. 117/1088, arpa aş**ğınça** “arpa yiyinceye kadar” KAD s. 119/1117, hap**ğınça** “ısırıncaya kadar” KAD s. 125/1202, gönggümnü al**ğınça** “gönlümü alıncaya kadar” KAD s. 126/1210, harş yarıl**ğınça** “sabanın yarılacağına kadar” KAD s. 133/1306, katın al**ğınça** “kadın alıncaya kadar” KAD s. 137/1363, ayık**ğınça** “ayılıncaya kadar” KAD s. 144/1447, oyçu oylaş**ğınça** “sıkıntılı düşününce” KAD s. 197/2192, özünğü aç**ğınça** “özünü açıncaya kadar” KAD s. 202/2264, şarşav al**ğınça** “çarşaf alıncaya kadar” KAD s. 222/2513, tal**ğınça** “yoruluncaya kadar” KAD s. 257/2998, pilav aş**ğınça** “pilav yiyinceye kadar” KAD s. 257/3004, yaman katın al**ğınça** “yaman kadın alıncaya kadar” KAD s. 258/3013, gümüş tap**ğınça** “gümüş buluncaya kadar” KAD s. 258/3023, yamanğa yalbar**ğınça** “kötüye yalvarıncaya kadar” KAD s. 259/3030, bal aş**ğınça** “bal yiyinceye kadar” KAD s. 259/3033, yırtıkni tikmeygen katın al**ğınça** “yırtığı dikmeyen kadın alıncaya kadar” KAD s. 273/3233, tamsan**ğınça** “yutkununcaya kadar” KAD s. 274/3242, tang kat**ğınça** “tan atıncaya kadar” KHA s. 165/6, men kayt**ğınça** “ben dönünceye kadar” KHA s. 215/5, aş aş**ğınça** “yemek yeninceye kadar” KHA s. 221/15, erim çık**ğınça** “kocam çıkmadan” KHA s. 245/13, göz aç**ğınça** “göz açınca” KTD s. 119, göz aç**ğınça** “göz açınca” KTD s. 124, tang kat**ğınça** “gün doğuncaya kadar” ŞHA s. 118, gün bat**ğınça** “gün batınca” ŞHA s. 174, sorav al**ğınça** “soru sorunca” YK s. 36/20, tal**ğınça** “dalınca” YK s. 140/45, süyeribiz kal**ğınça** “kalınca” YK s. 140/50, can al**ğınça** “can alıncaya kadar” YK s. 156/10, kal**ğınça** “kalınca” YK s. 205/120, çarh tal**ğınça** “vücut dalınca” YK s. 205/120, bükgen bilek tal**ğınça** “bükülen bilek dalınca” YK s. 227/10.

Tatarhannı sarayına yet**ğınçe** “Tatarhan'ın sarayına yetişinceye kadar” AH s. 13/8, bellerine yet**ğınçe** “bellerine yetişinceye kadar” AH s. 14/5, beline yeti**ğınçe** “beline yetişinceye kadar” AH s. 27/1, bit**ğınçe** “bitinceye kadar” AH

s. 38/5, bit**ginçe** “bitinceye kadar” AH s. 41/1, bit**ginçe** “bitinceye kadar” AH s. 43/5, bir-bir stakan çay iç**ginçe** “bir bardak çay içinceye kadar” AH s. 44/3, artına yetiştir**ginçe** “arkasına yetiştirinceye kadar” AH s. 56/2, men gel**ginçe** “ben gelinceye kadar” AH s. 58/10, Amanhor get**ginçe** “Amanhor gidinceye kadar” AH s. 79/2, kömekge asgerler gel**ginçe** “yardıma askerler gelinceye kadar” AH s. 86/6, men gel**ginçe** “ben gelinceye kadar” AH s. 104/5, meni artımdan yetiştir**ginçe** “benim arkamdan yetiştirinceye kadar” AH s. 117/6, toy halatım çeç**ginçe** “dügün elbiselerimi çıkarınca” AH s. 130/4, cennetni kapusuna yet**ginçe** “cennetin kapısına ulaşınca” GB s. 138/11.10, güntuvuşğa günbatışğa yet**ginçe** “doğudan batışa ulaşınca” GB s. 165/59.12, haknı berg**ginçe** “hakkını verinceye kadar” GB s. 182/93.11, ahırına yet**ginçe** “sonuna gelinceye kadar” GB s. 196/122.1, şoğar ziyaret et**ginçe** “onu ziyaret etmeden” GB s. 203/134.15, balta göteril**ginçe** “balta kaldırılınca” KAD s. 76/509, baynı kepi gel**ginçe** “zengin keyfi gelinceye kadar” KAD s. 82/597, buday biş**ginçe** “buğday olgunlaşınca” KAD s. 93/763, buday biş**ginçe** “buğday olgunlaşınca” KAD s. 93/764, eşek get**ginçe** “eşek gidinceye kadar” KAD s. 119/1119, eşek yet**ginçe** “yetiştirinceye kadar” KAD s. 120/1127, ayıp et**ginçe** “ayıp edinceye kadar” KAD s. 125/1195, hap**ginça** “ısırınca” KAD s. 125/1202, bal ayaklar iç**ginçe** “bal kadehleri içinceye kadar” KAD s. 138/1380, kız bezeng**ginçe** “kız süsleninceye kadar” KAD s. 166/1765, ölenli³ konak gel**ginçe** “çarıklı misafir gelinceye kadar” KAD s. 199/2222, bit**ginçe** “bitinceye kadar” KAD s. 204/2282, yahşı berg**ginçe** “iyi verinceye kadar” KAD s. 251/2911, yahşı berg**ginçe** “iyi verinceye kadar” KAD s. 251/2912, kitabın tas et**ginçe** “kitabını kaybedinceye kadar” KAD s. 252/2937, yaman atğa ming**ginçe** “kötü ata bininceye kadar” KAD s. 257/2998, tap tübüne yet**ginçe** “tam köküne yetinceye kadar” KHA s. 123/19, şo gel**ginçe** “o gelinceye kadar” KHA s. 157/3, lap hırdanına gel**ginçe** “tam boğazına gelinceye kadar” KHA s. 157/10, men gel**ginçe** “ben gelinceye kadar” KHA s. 195/5, siz gel**ginçe** “siz gelinceye kadar” KHA s. 203/12, bit**ginçe** “bitirinceye kadar” KHA s. 217/11, yurtuna yet**ginçe** “köyüne ulaşınca” KHA s. 225/7, men gel**ginçe** “ben gelinceye kadar” KHA s. 245/5, işden gel**ginçe** “işten gelinceye kadar” KHA s. 251/15, kirpiklege yet**ginçe** “kirpiklere ulaşınca” ŞHA s. 90, get**ginçe** “gidince” YK s. 66/7, tarekdegilerin bil**ginçe** “uzaktakilerini bilinceye

³ Çarıkların ayak tabanlığında kullanılan bir ot çeşidi.

kadar” YK s. 90/5, tavğa yetginçe “dağa yetişince” YK s. 138/5, yuğu gelginçe “uyku gelince” YK s. 227/10.

gaçan bir gün bolğunça “hangi bir gün oluncaya kadar” AH s. 29/4, , ulannı da nikah toy bolğunça “oğlanın da nikâh düğünü oluncaya kadar” AH s. 55/3, görünmeygen bolğunça “görünmeyinceye kadar” AH s. 80/2, ahşam bolğunça “akşam oluncaya kadar” AH s. 82/2, yazbaş bolğunça “ilkbahar oluncaya kadar” AH s. 122/5, geç bolğunça “geç oluncaya kadar” AH s. 125/5, gün bolğunça “günü oluncaya kadar” GB s. 134/3.13, kıyamât gün bolğunça “kıyamet günü gelinceye kadar” GB s. 139/14.1, kıyamât gün bolğunça “kıyamet günü oluncaya kadar” GB s. 142/18.4, cuma bolğunça “cuma oluncaya kadar” GB s. 143/20.7, ahşam bolğunça “akşam olunca” GB s. 194/117.11, bir moyağunça “bir yorasıya” KAD s. 87/673, buzuk bulan dos bolğunça “yamuk ile dost oluncaya kadar” KAD s. 95/791, yerinden turğunça “yerinden kalkıncaya kadar” KAD s. 116/1071, bolğunça “oluncaya kadar” KAD s. 117/1086, havayın olturğunça “boş oturuncaya kadar” KAD s. 141/1418, katın bolğunça “kadın oluncaya kadar” KAD s. 172/1853, ming keren burlukğunça “bin kere dönünceye kadar” KAD s. 186/2052, tüş bolğunça “öğle oluncaya kadar” KAD s. 239/2758, esgik bolğunça “eksiklik oluncaya kadar” KAD s. 265/3114, sultan bolğunça “sultan oluncaya kadar” KAD s. 265/3124, erten bolğunça “sabâh oluncaya kadar” KHA s. 123/2, habar suvuğunça “haber soğumadan” KHA s. 153/6, toyğunça “doyuncaya kadar” KHA s. 269/19, tükürük kuruğunça “tükürük kuruyunca” KTD s. 119.

görgüşgünçe “görüüşünceye kadar” AH s. 63/8, görüşgünçe “görüştükçe” AH s. 79/10, görgüşgünçe “görüüşünceye kadar” AH s. 63/8, , göçgünçe “göçünce” AH s. 131/1, muhammad payhammar ölgünçe “Hz. Muhammed Peygamber ölünceye kadar” GB s. 166/62.12, men ölgünçe “ben ölünceye kadar” GB s. 173/75.5, özü ölgünçe “kendi ölünceye kadar” GB s. 195/120.5, bir tügü tüşgünçe “bir tüyü düşünceye kadar” KAD s. 52/205, yahşılık ölgünçe “iyilik ölünceye kadar” KAD s. 54/220, ergişini sözü ölgünçe “er kişinin sözü ölünceye kadar” KAD s. 115/1057, et görüngünçe “et görününceye kadar” KAD s. 120/1134, görmegengni görgünçe “görmediğini görünceye kadar” KAD s. 126/1220, ölgünçe “ölünceye kadar” KAD s. 126/1222, tiling bulan sürüngünçe “dilin ile sürününceye kadar” KAD s. 233/2676, görüşgünçe “görüüşünceye kadar” KHA s. 169/7, bulanı aldında ölgünçe “bunların önünde ölünceye kadar”

KHA s. 225/10, , görüş**günçe** “görüşünce” KTD s. 121, sorav al**ğınça** “soru sorunca” YK s. 36/20, kam bol**ğunça** “kâm olunca” YK s. 227/10.

av başlan**ğança** “av başlayıncaya kadar” AH s. 85/5, hali bol**ğança** “şimdi oluncaya kadar” AH s. 88/9, erten bol**ğança** “sabah oluncaya kadar” AH s. 100/4, eki gölekni cuv**ğança** “iki gömleği yıkayıncaya kadar” KAD s. 110/979, sorav al**ğınça** “soru sorunca” YK s. 36/20, gesil**gençe** “kesilinceye kadar” YK s. 56/1, get**ginçe** “gidince” YK s. 66/7, tüş bol**ğança** “öğle olunca” YK s. 76/31, tüş bol**ğança** “öğle olunca” YK s. 76/32.

yigirma beş yaşına yeti**şgençe** “yirmi beş yaşına yetişince” AH s. 29/4, gel**gençe** “gelinceye kadar” KAD s. 122/1162, gişini kolun öp**gençe** “kişinin elini öpünceye kadar” KAD s. 174/1882, yet**gençe** “yetişinceye kadar” ŞHA s. 62, gesil**gençe** “kesilinceye kadar” YK s. 56/1, yuvukdağların gel**gençe** “yakındakilerini gelinceye kadar” YK s. 90/5, bir ay bit**gençe** “bir ay geçince” YK s. 204/95, paçasına yet**gençe** “paşasına yetişince” YK s. 220/5,.

4.2.10 -ğınçağa, -ginçege, -ğunçağa, -günçege, -ğançağa, -gençege

Kumuk Türkçesinde "-ğınçağa, -ginçege, -ğunçağa, -günçege, -ğançağa, -gençege" zarf-fiil eki "-ğınça, -ginçe, -ğunça, -günçe -ğança, -gençe" zarf-fiil ekine yönelme hâli eki olan "-ğa, -ge" ekinin birleşimiyle meydana gelmiştir. Türkiye Türkçesindeki "-ıncaya kadar, -inceye kadar, -uncaya kadar, -ünceye kadar" kalıplarına denk düşmektedir.

Türkiye Türkçesinde "-ınca, -ince, -unca, -ünce" zarf-fiil eki son dönemde dek ve kadar edatlarına bağlanırken yönelme hâli eki almaktadır (Ergin, 2013).

"-ğınçağa, -ginçege, -ğunçağa, -günçege, -ğançağa, -gençege" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

gülmelli kep**ginçege** “şal kuruyuncaya kadar” KAD s. 129/1253, yet**ginçege** “yerimize ulaşıncaya kadar” YK s. 152/5.

ağşam bol**ğunçağa** “akşam oluncaya kadar” KAD s. 51/189, köp toy**ğunçağa** “çok doyuncaya kadar” KAD s. 71/454, karga bol**ğunçağa** “karga oluncaya kadar” KAD s. 180/1967, bizim yimik bol**ğunçağa** “bizim gibi oluncaya kadar” YK s. 140/35.

az bit**gençege** “az bitinceye kadar” KAD s. 71/454, öl**gençege** “ölünceye kadar” KAD s. 199/2225.

4.2.11 -ğanğa, -genge

Kumuk Türkçesinde "-ğanğa, -genge" zarf-fiil eki, "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile "-ğa, -ge" yönelme hâli ekinin birleşimiyle meydana gelmiştir. Türkiye Türkçesindeki "-dığında,, -diğinde, -duğunda, -dügünde" zarf-fiil kalıbına denk düşmektedir.

"-ğanğa, -genge" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

yarağ**anğa** "yakıştığında" YK s. 50/10, karağ**anğa** "yakıştığında" YK s. 50/10, sel bolğ**anğa** "sel olunca" YK s. 250/1.

bizge işle**genge** "bizde çalışınca" KHA s. 223/3.

4.2.12 -ağanğa, -egege

Kumuk Türkçesinde "-ağanğa, -egege" zarf-fiil eki, "-ağan, -egen" sıfat-fiil eki ile "-ğa, -ge" yönelme hâli ekinin birleşimiyle meydana gelmiştir. Türkiye Türkçesindeki "-dığında,, -diğinde, -duğunda, -dügünde" zarf-fiil kalıbına denk düşmektedir.

"-ağanğa, -egege" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

barağ**anğa** "gidince" KHA s. 287/6.

4.2.13 -ğanlı, -genli

Kumuk Türkçesinde "-ğanlı, -genli" zarf-fiil eki "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile "-lı, -li" yapım ekinin birleşmesiyle meydana gelmiştir.

Söz konusu ek Kumuk Türkçesinde çok sık kullanılmaz. Birleşil fiil ve tekrar grubu teşkil etmez. Bu ek, asıl hareketin gerçekleştiği ana kadar meydana gelen ya da gerçekleştirilen hareketi ve süresini ifade eder. Türkiye Türkçesindeki "-alı, -eli" ve "-alı beri, -eli beri" kalıbına denk düşer (Pekacar, 2021).

Türkçede uzun süredir kullanılan "-alı, -eli" zarf-fiil eki, Eski Türkçede "-ğalı, -geli" biçiminde kullanılmaktaydı. Batı Türkçesine ise "-alı, -eli" şeklinde geçmiştir. Eski Türkçede bu ek "-mak için, -mek için" anlamını ifade ederken Batı Türkçesinde "-den beri, -dan beri" anlamında kullanılarak bir devamlılık ve süre ifade etmektedir (Ergin, 2013).

Kumuk Türkçesinde "-lı, -li" en işlek isimden isim yapma eklerinden biridir. Hemen her türlü isme gelebilmesi bu eki çekim eklerine yaklaşan bir kullanım genişliğine ulaştırmıştır. Söz konusu ek, eklendiği ismin ifade ettiği kavrama sahip olduğunu bildiren sıfat türetir. Ayrıca millet, ülke, şehir gibi özel adlara eklenerek

bağlılık ve mensubiyet bildiren sıfat ve isim de meydana getirmektedir. Bazı isimlerde ise kalıplaşmış olarak bulunan bu ek kalıplaştığında sıfat olarak da kullanılabilir (Pekacar, 2021).

"-ğanlı, -genli" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

tas bol**ğanlı** "kaybolduğundan beri" DKM s. 146/207.

kazakkentlege gel**genli** "Kazak kentlerden geldiğinizde" AH s. 51/5, gel**genli** "geleli" AH s. 110/6, sen gel**genli** "sen geldiğinden beri" DKM s. 106/86.

4.2.14 -ağanlı, -egenli

Kumuk Türkçesinde "-ağanlı, -egenli" zarf-fiil eki "-ağan, -egen" sıfat-fiil eki ile "-lı, -li" yapım ekinin birleşmesiyle meydana gelmiştir.

Söz konusu ek Kumuk Türkçesinde çok sık kullanılmaz. Birleşil fiil ve tekrar grubu teşkil etmez. Bu ek, asıl hareketin gerçekleştiği ana kadar meydana gelen ya da gerçekleştirilen hareketi ve süresini ifade eder. Türkiye Türkçesindeki "-alı, -eli" ve "-alı beri, -eli beri" kalıbına denk düşer (Pekacar, 2021).

"-ağanlı, -egenli" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

tuvar bağ**ağanlı** "davar bakalıdan beri" DKM s. 102/59.

4.2.15 -may, -mey

Kumuk Türkçesinde "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil ekinin olumsuz şekli yoktur. Olumsuz şekli ifade etmek için "-y" zarf-fiil eki kullanılır. Söz konusu ek "-ma, -me" olumsuzluk eki ile "-y" zarf-fiil ekinin birleşimi ile meydana gelmiştir. Türkiye Türkçesindeki "-madan, -meden" ve "-maksızın, -meksizin" kalıplarına denk düşer.

Kumuk Türkçesinde "-may, -mey" eki şimdiki zamanın olumsuzu olarak da kullanılmaktadır. Olumsuz yapıdaki şimdiki zaman eki "-ma, -me" olumsuzluk ekine "-y" şimdiki zaman ekinin eklenmesi ile teşekkül eder (Pekacar, 2021).

Uygur metinlerinde zarf-fiilin olumsuz hâlinin türetilmesinde seyrek olarak "-may/-mey", daha yaygın biçimde ise "-mayın/meyin" eklerinin kullanıldığı görülmektedir. "-mayın/-meyin, -mayu/-meyü, -may/mey" biçimlerinde yeni bir kelime oluşturan "-y"li varyantlar, Uygur metinlerinden başlar ve Rabguzi'nin "Kıyasü'l-Enbiya" adlı eseri gibi önemli metinlerde yer almaktadır. Bu kullanımlar günümüze dek izlenebilmektedir. Söz konusu biçimler, günümüzde bazı Türk lehçelerinde olumsuz zarf-fiil türetiminde sıkça başvurulan yapılardan biridir. Köktürk ve Uygur metinlerinden itibaren "-p" ekiyle oluşturulan zarf-fiil yapılarına

karşılık gelen olumsuz zarf-fiil yapıları arasında "-mayu/meyü>-may/-mey" yapısı da yer almaktadır. Bu yapı, olumsuzluk tabanı olan "-ma/-me" üzerine zarf-fiil eki getirilerek oluşturulmuştur. "-mayu/meyü" yapısı "-ma-y-u/-me-y-ü" şeklinde ayrılabilir. Bu ayrım doğrultusunda "-ma/-me" olumsuzluk eki ile zarf-fiil ekini birbirine bağlayan "-y" unsuru, Ana Altayca ve Ana Türkçedeki *đ* sesinin *đ*, *y*, *t*, *z*, *r* gibi şekillere dönüşümünden meydana geldiği sonucuna varılabilir. Zarf-fiil ekinin "-mayu/-meyü, -mayın/-meyin" gibi türleri, içseste bulunan koruyucu "-*đ*" sesinin "-y" sesine dönüşümüyle teşekkül etmiş olmalıdır (Korkmaz, 1965).

"-may, -mey" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde tekrar grubu teşkilinde kullanımı:

meni gulluğuma yalk**may**-erin**mey** “benim hizmetlerimi usanmadan erinmeden” AH s. 23/3, geçe demey-gün demey “gece demeden gündüz demeden” AH s. 26/1, aş**may**-iç**mey** “yemeden içmeden” AH s. 92/7, ong**may**-ös**mey** “büyümez gelişmez” KHA s. 131/21, bilip-bil**mey** “bilip bilmeden” KHA s. 177/9.

"-may, -mey" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde birleşik fiil grubu teşkilinde kullanımı:

Kuzmanı yuregindegi dertni aç**may** turup “Kuzma'nın yüreğindeki derdini açmadan durup” AH s. 41/1, purman bol**may** turup “izin almadan durup” AH s. 52/7, çık**may** turup “çıkmadan durup” KAD s. 227/2584, ayt**may** turup “söylemeden durup” KHA s. 181/5.

söz ber**mey** turup “söz vermeden durup” AH s. 52/1, börü öl**mey** “kurt ölmeden” KHA s. 121/16.

"-may, -mey" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde tekrar grubu ve birleşik fiil grubu dışında kullanımı:

Amanhornu purmanından çık**may** “Amanhor'un fermanından çıkmadan” AH s. 26/1, halige söz gaytar**may** “şimdilik sözü geri çevirmeden” AH s. 41/4, atın ayt**may** “adını söylemeden” AH s. 43/5, seni olay güllering yaşağan çağı yaşa**may** “senin o güllerin yaşadığı kadar yaşamadan” AH s. 45/3, bir zat da angl**may** “bir şey de anlamadan” AH s. 48/7, aldındağı tepsini de çiy**may** “önündeki sofrayı da toplamadan” AH s. 50/4, anamdan ihtiyar al**may** “anamdan izin almadan” AH s. 64/5, uzaggal**may** “geç olmadan” AH s. 65/3, Rossiyada da boldur**may** “Rusya'da da yapmadan” AH s. 69/1, çığar**may** “çıkarmadan” AH s. 72/4, çık**may** “çıkmadan” AH s. 89/8, inan**may** “inanmadan” AH s. 92/4, oğar yaşır**may** “ona saklamadan” AH s. 94/4, yalk**may** “usanmadan” AH s. 104/5, sizi tap**may** “sizi

bulmadan” AH s. 108/4, *uzakkalmay* “*uzak kalmadan*” AH s. 109/1, ari-berisine de *karamay* “*orası burasına da bakmadan*” AH s. 115/4, sen yalk*may* “*sen usanmadan*” AH s. 120/4, özün tanıtmay “*kendini tanıtmadan*” AH s. 123/6, bir de kaytarmay “*bir de getirmeden*” AH s. 124/1, *uzakkalmay* “*uzak kalmadan*” AH s. 128/4, anangkalmay “*anan kalmadan*” AH s. 137/4, turmay “*durmadan*” AH s. 139/1, aytmay “*söylemeden*” GB s. 149/31.16, mal’un kıynalmay “*melun acı çekmeyip*” GB s. 150/32.16, koymay “*koymadan*” GB s. 169/68.9, şonda gelgen kıyın hakıngı almay “*buraya geldiğin emeğinin karşılığını almadan*” GB s. 170/70.5, payda bolmay “*fayda olmadan*” GB s. 171/70.10, geçede günde toktamay “*gece gündüz durmadan*” GB s. 188/104.1, ayrılmay “*ayrılmadan*” GB s. 191/112.6, bir kap tuz aşamay “*bir kap tuz yemeden*” KAD s. 41/55, birlik bolmay “*birlik olmadan*” KAD s. 89/704, aylanmay “*dönmeden*” KAD s. 105/922, ere barmay “*ere varmadan*” KAD s. 110/979, kızından kutulmay “*kızından kurtulmadan*” KAD s. 169/1813, çokumay “*gagalamadan*” KAD s. 194/2144, oylaşmay “*düşünmeden*” KAD s. 197/2194, avrumay “*hastalanmadan*” KAD s. 197/2194, ülgüler salmay “*örnek bırakmadan*” KAD s. 241/2775, yanılmay “*yanılmadan*” KAD s. 250/2898, yetim toymay “*yetim doymadan*” KAD s. 270/3195, canını açıtmay “*canı yakmadan*” ŞHA s. 50.

kışı-yazı demey “*kış yaz demeden*” AH s. 16/2, yuvuğuna yetiştirme *may* “*arkadaşına bırakmadan*” AH s. 17/5, geçiktirme *may* “*geciktirmeden*” AH s. 25/6, aldingılar bilme *may* “*öncekiler bilmeden*” AH s. 40/1, ulanlar kızlar süyme *may* “*oğlanlar kızlar sevmeden*” AH s. 52/9, süyme *may* “*sevmeden*” AH s. 55/4, golun bermey “*elini vermeden*” AH s. 57/8, ol zulmulanı hakkında söyleme *may* “*o zalimlerin hakkında söylemeden*” AH s. 84/7, birevge de bildirme *may* “*birisine de bildirmeden*” AH s. 113/5, geleşmini yanına gelme *may* “*nişanlısının yanına gelmeden*” AH s. 123/6, ölme gereğini bilme *may* “*ölüneceğini bilmeden*” AH s. 132/4, kömekni etme *may* “*iyilik etmeden*” AH s. 135/4, kirinme *may* “*yıkanmadan*” GB s. 142/18.6, söyleme *may* “*söylemeden*” GB s. 145/23.15, til etme *may* “*dedikodu etmeden*” GB s. 149/31.16, tuzakğa düşme *may* “*tuzakğa düşmeden*” GB s. 150/32.16, hisab etme *may* “*hesap sorulmadan*” GB s. 154/39.14, şolanı ekisin de erinme *may* “*bunların ikisini de üşenmeden*” GB s. 155/42.10, dünyanı bir lezzetin görme *may* “*dünyanın lezzetini görmeden*” GB s. 178/83.14, accal yetme *may* “*ecel yetişmeden*” KAD s. 37/5, buyurğannı görme *may* “*buyrulanı görmeden*” KAD s. 94/785, , üç gün getme *may* “*üç gün geçmeden*” KAD s. 110/991, üç gün getme *may* “*üç gün geçmeden*” KAD s.

110/992, görmey “görmeden” KAD s. 126/1214, hareket etmey “hareket etmeden” KAD s. 141/1409, söyletmey “konuşturmadan” KAD s. 142/1428, hünering yetmey “hünerin yetmeden” KAD s. 143/1440, arığın bildirmey “zayıflığını bildirmeden” KAD s. 151/1552, kaban ölmey “domuz ölmeden” KAD s. 153/1575, mağalay terlemey “alın terlemeden” KAD s. 185/2032, muradı bitmey “muradı bitmeden” KAD s. 188/2071, suvnu görmey “suyu görmeden” KAD s. 219/2488, süymey “sevmeden” KAD s. 221/2509, ürkünmey “ürkmeden” ŞHA s. 28, yuğu girmey “uyku girmeden” ŞHA s. 60, mağa yetmey “bana ulaşmadan” ŞHA s. 86.

4.2.16 -maylı, -meyli

Kumuk Türkçesinde "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil ekinin olumsuz şekli yoktur. Olumsuz şekli ifade etmek için "-y" zarf-fiil eki kullanılır. Söz konusu ek "-ma, -me" olumsuzluk eki ile "-y" zarf-fiil eki ve "-lı, -li" yapım ekinin birleşmesiyle teşekkül etmiştir. Türkiye Türkçesindeki "-madan, -meden" ve "-maksızın, -meksizin" kalıplarına denk düşer.

Bu ek, birleşik fiil ve tekrar oluşturmamakta; sadece olumsuz biçimde kullanılmaktadır. Cümle içerisinde bağlama ve tarz bildirme işlevlerini üstlenmektedir (Pekacar, 2021).

"-maylı, -meyli" ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

yaşlığına da garamaylı “gençliğine de bakmadan” AH s. 40/3, golun almaylı “elini almadan” AH s. 58/1, dengiz avçulanı suvarılmayğan yerge çaçmaylı “deniz kenarlarına sulanmayan yerlere ekmeden” AH s. 85/6, bolmaylı “olmadan” AH s. 99/2, mart çıkmaylı “mart çıkmadan” KAD s. 185/2037, toymaylı “doymayınca” KAD s. 234/2694, o kanmaylı “o kanmadan” YK s. 44/2.

şonu parahat etmeyli “onu rahat ettirmeden” AH s. 58/1, tarçıklık ne ekkenni bilmeyli “yokluğun ne olduğunu bilmeden” DKM s. 120/117, ata minmeyli “ata binmeden” KAD s. 59/285, yıl bitmeyli “yıl bitmeden” KAD s. 59/285, seslenmeyli “seslenmeden” ŞHA s. 100, bir içmeyli “biz içmeden” YK s. 166/4.

4.2.17 -makda, -mekde

Kumuk Türkçesinde "-makda, -mekde" zarf-fiil ekinin kullanımı sınırlıdır. Bu ek, "-mak, -mek" isim-fiil ekiyle "-da, -de" bulunma hâli ekinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Türkiye Türkçesindeki "-dığında, "-dığında,, -diğinde, -

duğunda, -dügünde" zarf-fiil kalıbına denk düşmektedir. Asıl fiil ile eş zamanlı gerçekleşen hareketi ifade etmektedir.

Banguoğlu (1974), birleşik zarf-fiillerinin bir bölümünün karşıtlık bildirerek zarf-fiiller olarak işlev gördüklerini belirtmiş; bu tür yapıların ad ve sıfat-fiillerden türetilerek iki yargı arasında zıtlık veya çelişki ilişkisini kurduğuna değinerek "beklemektense" örneğine yer vermiştir.

Kimi durumlarda mastar olan "-mak-ta, -mek-te" üremesi sıfat-fiil anlamı kazanmış; cevherî fiil ekleri alarak "-iyor" şimdiki zaman kipine rakip olabilecek sürmekte hâl kipi oluşturma eğilimi göstermiştir (Banguoğlu, 1974).

Günümüz Türkiye Türkçesinde şimdiki zamanın ifade edilmesinde fiil çekimlerine ek olarak bulunma hâli ekinin görev üstlendiği şahıs ekleriyle oluşturulan bir diğer yapı da kullanılmaktadır. Bu yapı "-makta, -mekte" ve "-mada, -mede" ekleriyle oluşturulan şekillerle "-yor"lu çekim arasında belirgin bir fonksiyon farkı yoktur. Her iki yapı da hareketin şimdiki zamanda yapılmakta olduğunu bildirmektedir. Ancak "-makta, -mekte" ve "-mada, -mede" şeklinde bildirilen hareketin mutlaka başlamış olduğu anlamı vardır. Bu anlam, eklerin bulunma hâli fonksiyonuyla ilgilidir (Ergin, 2013).

Karahan (1996), Anadolu ağızlarında kullanılan "-makda, -mekde" zarf-fiil ekine değinerek bu ekin isim-fiil ekine eklenen bulunma hâli eki ile genişlediğini ve zaman ve tarz bildirerek zarf-fiiller yaparak az kullanıldığını belirtmiştir.

"-makda, -mekde" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

çakmağın çığarm**makda** "çakmağını çıkarmakta" AH s. 100/1, kol uzat**makda** "el uzattığında" DKM s. 145/198.

başın göster**mekde** "başını kaldırmakta" AH s. 100/3, kızıl kolyavluknu sillem**ekde** "kızıl mendili salladığında" DKM s. 143/184, uçurumğa yetiş**mekde** "uçuruma yetiştiğinde" DKM s. 145/198.

4.2.18 -madan, -meden

Kumuk Türkçesinde "-madan, -meden" zarf-fiil ekine çok nadir rastlanmaktadır.

Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi devirlerinde kullanılan "-madın, -medin" zarf-fiil yapısında meydana gelen ses değişimi sonucunda bugün Türkiye Türkçesinde "-madan, -meden" biçiminde kullanılmaktadır. Söz konusu ek, "-ıp, -ip, -up, -üp" ve "-arak, -erek" zarf-fiil eklerinin olumsuz biçimi için kullanılan bir

ektir. Yapısındaki olumsuzluk özelliği nedeniyle doğrudan olumlu fiil kök ve gövdelerine eklenerek "-madan önce, -meden önce", "-maksızın, -meksizin" manalarında olumsuz zarf-fiiller türetir (Korkmaz, 2009). Kumuk Türkçesinde de "-ma, -me" olumsuzluk eki ile "-dan, -den" ayrılma hâli ekinden teşekkül eden bu ek "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil ekinin olumsuzu olarak kullanılır.

"-madan, -meden" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı:

tav al**madan** "dağ almadan" KAD s. 227/2591, tuv**madan** "doğuştan" ŞHA s. 26.

4.2.19 -r...-mas, -r...mes

Kumuk Türkçesinde çok nadir rastlanan "-r....-mas, -r...-mes" zarf-fiil eki aynı fiilin kök ya da gövdesini eklenerek kullanılır. Türkiye Türkçesindeki "-r...-maz, -r...mez" kalıbına denk düşer.

"-r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür" ekleriyle oluşturulan geniş zaman isim-fiilinin olumlu ve olumsuz türlerinin arka arkaya getirilmesiyle meydana gelen bir zarf-fiildir. Oğuz ve Kıpçak lehçelerine özgü bir yapı olarak Türkiye Türkçesinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ekin asıl fiilin bildirdiği hareketin, zarf-fiildeki hareketin hemen ardından gerçekleştiğini bildiren bir işlevi vardır. Söz konusu zarf-fiil ekindeki zaman işlevi "-dıkta, -dikte, -dukta, -dükte" ve "-ınca, -ince, -unca, -ünce" ekli zarf-fiil yapılarından daha güçlüdür. Asıl fiilin gösterdiği hareketin gerçekleşmesine zamanda çabukluk ifadesiyle bağlanmıştır (Korkmaz, 2009).

Kumuk Türkçesinde teşekkül eden "-r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür" ve "-mas" sıfat-fiil eki sık kullanılmamaktadır. Geniş zaman ya da şimdiki zaman sıfat-fiili işlevinde daha çok "-yğan, -ygen" eki, gelecek zaman sıfat-fiili olarak ise "-acak" eki kullanılmaktadır (Pekacar, 2021). "-r, -ar, -er, -ur, -ür" eki Türkiye Türkçesinde de geniş zaman ifade eden sıfat-fiil ekidir; kullanımı çok yaygın değildir. Geniş zaman sıfat-fiili olarak bilinen "-an, -en" şekli daha çok tercih edilmektedir. "-r, -ar, -er" ekleri aynı zamanda sıfat-fiilin şekil ve zaman durumuna geçer. Türkiye Türkçesinde "-ur, -ür" ekine eski dönemlerde rastlanmaktaydı, sonradan kullanımı ortadan kalkmıştır. Olumsuz geniş zaman sıfat-fiil eki olan "-maz, -mez", Türkiye Türkçesinde eski devirlerden beri yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Olumsuz geniş zaman sıfat-fiili olarak "-maz, -mez" yapısı yerine "-an, -en" sıfat-fiili tercih edilmektedir (Ergin, 2013).

"-r...mas, -r...mes" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde sınırlı sayıda örneğine rastlanmaktadır:

bolur **bolmas** “olur olmaz” YK s. 75/29.

üçuzlağa barır **barmas** “ucuzlara varır varmaz” YK s. 160/10.

4.2.20 -arak, -erek

Kumuk Türkçesinde "-arak, -erek" zarf-fiil ekine çok nadir rastlanmaktadır. Türkiye Türkçesinde de "-arak, -erek" zarf-fiil kalıbına denk düşmektedir.

Bu zarf-fiil eki, asıl fiille eş zamanlı ya da daha önce ortaya çıkan bir hareketin tarzını ifade etmektedir (Karahana, 1996). Söz konusu ek, Oğuz lehçeleri grubuna özgü bir zarf-fiil ekidir. Eski Anadolu Türkçesinin XIII-XV. yüzyıl yazmalarında yalnız birkaç örneği tespit edilmiş olup asıl gelişimini Osmanlı Türkçesi döneminde tamamlamıştır. Türkiye Türkçesinde oldukça yaygın bir kullanım alanına sahiptir (Korkmaz, 2009).

Banguoğlu (1974), söz konusu zarf-fiil ekinin Türkiye Türkçesinde "-a, -e" zarf-fiil ekine eklenen "-rak, -rek" küçültme ekiyle uzatıldığı görüşünü bildirmekte ve günümüzde onun yerini tutarak yeni bir zarf-fiil eki olduğuna değinmektedir.

"-arak, -erek" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde sınırlı sayıda örneğine rastlanmaktadır:

ariv alaş**arak** “güzelce iyileşerek” KHA s. 161/18.

4.2.21 -ken

Kumuk Türkçesinde "-ken" zarf-fiil ekinin genellikle geçmiş zamanı karşıladığı ve ek-fiille kalıplaşmış olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Kumuk Türkçesinde ekin kalın şekli bulunmamaktadır. Birleşik fiil ve tekrar grubu teşkil etmez.

Türkiye Türkçesinde "-ken" ekinin bazı fiil gövdelerine eklenmesiyle oluşan zarf-fiiller, zamana bağlı hâl zarfları kategorisinde değerlendirilir. Bir başka açıdan, bunlar bileşik zarf-fiil ekleriyle türetilmiş hâl zarfları olarak da kabul edilebilir. Bu yapılar, baş cümledeki fiilin farklı bir zamana bağlı bir kılış içinde oluşmasını ifade ederler (Banguoğlu, 1974).

Cevherî fiilin hâl zarf-fiili, Türkiye Türkçesinde "-ken" eki ile temsil edilmektedir. Bu ekin doğrudan doğruya "er-mek" fiilinin şimdiki zaman sıfat-fiilinden türediği kabul edilmektedir (er-gen>iken>ken). Böylece, başlangıçta sıfat-

fiil fonksiyonunda olan bu şekil zamanla zarf-fiil anlamı kazanmıştır. Eski Osmanlı Türkçesinde "-iken" zarf-fiil biçimi ek hâline gelme eğilimi göstermiş; ünlüyle biten kelimeler önünde bir koruyucu ses almış fakat sesli uyumuna tabi olmamıştır. İleriki dönemlerde yazı dilinde fiil kökünden kalan "-i-" sesi düşüp ek sesli uyumundan ve damak sesleri atlama ve ünlüleşmesinden kaçan "-ken" eki biçimi sabitlemiştir. Söz konusu ek; adlara, zamirlere, sıfatlara ve zarflara eklenerek bu unsurları zarf işlevine sokmaktadır (Banguoğlu, 1974).

Kumuk Türkçesinde "-ken" zarf-fiil eki ek-fiil ile kalıplaşarak "eken" yapısında kullanımı:

yaman adam **ekenin** “*kötü adam olduğunu*” AH s. 24/5, bu kasbu da yaraşmay **eken** “*bu iş de yakışmaz imiş*” AH s. 32/3, ondan ne tileyim **eken** “*ondan ne dileyeyim ki*” AH s. 32/4, sebep bolmasını **eken** “*sebeup olmaz mı imiş*” AH s. 33/6, Dilbarnı üyde yap-yangız **ekenni** “*Dilber'in evde yapayalnız olduğunu*” AH s. 50/3, üyde bolğan **eken** “*evde olan imiş*” AH s. 51/1, garap görgen **ekensiz** “*bakıp gören imişsiniz*” AH s. 51/5, ne habar bar **eken** “*ne haber var imiş*” AH s. 57/8, Patimat aldatğanını **eken** “*Patimat aldattı mı ki*” AH s. 63/1, ondan ne habar gelir habar **eken** “*ondan ne haber gelir imiş*” AH s. 68/3, ne uçun çakırğan **eken** “*ne için çağırın imiş*” AH s. 71/7, ne iş bar **eken** “*ne iş var imiş*” AH s. 71/7, bir zat da bolmağan **eken** “*bir şey de değil imiş*” AH s. 112/6, bu çu bolğan **eken** “*bu olan ise*” AH s. 112/6, bir ulla maral bolğan **eken** “*bir büyük alageyik olan imiş*” AH s. 113/2, şuşarmedi **eken** “*şuna mı işaret imiş*” AH s. 115/3, kaçan arçılar **eken** “*ne zaman çözülür imiş*” AH s. 115/7, gelir **eken** “*gelir imiş*” AH s. 124/1, kaçan gelir **eken** “*kaçan gelir imiş*” AH s. 125/1, bizge ne bar **eken** “*bize ne var imiş*” AH s. 128/1, üyüne gelir **eken** “*evine gelir imiş*” AH s. 128/6, kim bolğan **eken** “*kim olan imiş*” AH s. 143/7, kim tura **eken** “*kim duruyormuş*” DKM s. 80/14, dünyanı ginnigi ne **ekenni** “*dünyanın merkezi neymiş*” DKM s. 107/98, tarçıklık ne **ekenni** “*yokluk neymiş*” DKM s. 120/117, kaydan **ekennimni** “*nereden olduğumu?*” DKM s. 141/160, ne boldu **eken** “*ne oldu acaba*” GB s. 144/22.12, gerti **eken** “*doğruymuş*” GB s. 148/29.9, ne habarlar bar **eken** “*ne haberler var acaba*” GB s. 152/37.4, senden şariatnı bek bile **eken** “*şeriatı senden iyi biliyorlarmış*” GB s. 152/37.15, sihruçü **eken** sen “*sihirbazmışsın*” GB s. 163/56.6, ne zat **eken** “*nedir acaba*” GB s. 188/106.2, yaman **eken** “*kötü imiş*” KAD s. 37/9, aş **eken** “*aş imiş*” KAD s. 54/228, taş **eken** “*taş imiş*” KAD s. 54/228, mal **eken** “*mal imiş*” KAD s. 58/279, yayavlar kim **eken** “*yayalar kimmiş*” KAD s. 63/338,

kaşı barmı **eken** “kaşı var mıymış” KAD s. 187/2068, gelir **eken** “gelir imiş” KHA s. 151/16, üyünde bar mıken “evinde var mı ki” KHA s. 163/4, kim **ekenine** “kim olduğunu” KHA s. 191/3, kim **ekenin** “kim olduğunu” KHA s. 255/12, güçlü **eken** “güçlü imiş” KHA s. 261/1, yangı ziyaretını açğan özünü mutalimi **eken** “yeni türbeyi açan kendi talebesi imiş” KHA s. 287/6, neden **ekenin** “neden olduğunu” KHA s. 295/3, nege **eken** “neden imiş” ŞHA s. 40, tınç, tınç **ekenin** “kolayın kolay olduğunu” ŞHA s. 44, sakalı da bar **eken** “sakalı da var imiş” KHA s. 245/7, neçik **eken** “nasılmış” ŞHA s. 172,

“-ken” zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde bazı örneklerde soru ekinden sonra kullanımı:

geç gelgenmiken “geç gelen mi imiş” AH s. 58/10, içi kuvuşmeken “içi boş mu” GB s. 181/90.5, gişi bolmasmeken “kimse olmaz mı acaba” GB s. 183/95.6, erim yok muken “kocam yok mu ki” KHA s. 217/1, tüşmegem miken “düşmüş mü ki” KHA s. 231/14, kim iken “kim imiş” KHA s. 241/16, heç bar mıken “hiç var mıdır” ŞHA s. 114, kar mıken? “kar mı ki?” YK s. 57/1, nar mıken? “nar mı ki?” YK s. 57/5, bar mıken? “var mı ki?” YK s. 57/5, bar mıken? “var mı ki?” YK s. 58/5, bar mıken? “var mı ki?” YK s. 58/10, bar mıken? “var mı ki?” YK s. 58/10, bar mıken? “var mı ki?” YK s. 58/15, bar mıken? “var mı ki?” YK s. 58/15, ağım miken “yolu mu ki” YK s. 70/4, biter miken “biter mi ki” YK s. 71/11, ne **eken** “ne ki” YK s. 146/50, er miken “er mi ki” YK s. 146/60, çer miken “gam mı ki” YK s. 146/65, kaygılar miken “kaygılar mı ki” YK s. 146/65,

“-ken” zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde zarf-fiil fonksiyonu olarak kullanımı:

döğerek **etken** “yuvarlak olup” YK s. 74/20,

“-ken” zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde birleşik fiil çekiminde kullanımı:

kimniki ozar **eken** “kiminki geçermiş” DKM s. 145/195, zat bolğan **eken** “bir şey olmuş imiş” KHA s. 237/4, korkar **eken** “korkar imiş” KHA s. 285/5, tarkalıp **eken** “dağılmış ki” YK s. 74/15, accalların bolğan **eken** “ecellerin olmuş iken” YK s. 214/10.

4.2.22 -sa, -se

Kumuk Türkçesinde “-sa, -se” zarf-fiil eki zaman ve şart bildirmektedir. Birleşil fiil ve tekrar grubu teşkil etmez.

Kumuk Türkçesinde "-sa, -se" zarf işlevli yan cümleler oluşturma işlevi taşıyan zarf-fiil eklerinden biridir. Birçok Türk lehçesinde de zaman işlevli yan cümleler oluşturmaktadır. Anlam ve kullanım yönüyle Türkiye Türkçesindeki "-dığında, "-dığında,, -diğinde, -duğunda, -düğünde" yapısına karşılık gelmektedir (Kubilay, 2018).

Türkiye Türkçesinde "-sa, -se" zaman ve şart bildiren zarf-fiiller oluşturur. Günümüzde söz konusu ek, bir kip eki olarak değerlendirilmesine rağmen fonksiyonel açıdan diğer zarf-fiil eklerinden farksızdır. Ek, Eski Türkçede de zarf-fiil eki olarak kullanılmıştır (Karahana, 1996).

Türkiye Türkçesinde şart cümleleri zarf görevi yapmaktadır. Kumuk Türkçesinde de bu durum görülmektedir. Şekil olarak "-sa, -se" eki zarf-fiil eki olarak incelenirse de anlam bakımından şart cümlelerinin zarf-fiil olduğu örnekler vardır:

ariden karasa “uzaktan bakınca” KAD s. 53/209.

çubuğu tiyse “çubuğu değince” KAD s. 101/866.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Kumuk Türkçesiyle yazılmış eserler arasından seçilen sekiz eser taranarak Kumuk Türkçesinde kullanılan yirmi iki zarf-fiil eki tespit edilmiş; inceleme bölümünde zarf-fiiller ek bilgisi, söz dizimsel ve fonksiyonel olarak detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Kumuk Türkçesinde zarf-fiil ekleri ile ilgili varılan sonuçlar şu şekilde ortaya konulabilir:

Kumuk Türkçesinde Türkiye Türkçesinden farklı olarak "-a, -e," zarf-fiil ekinin "-y"li biçimi vardır.

Türkiye Türkçesindeki "-ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiiline ek olarak Eski Türkçedeki "-p" zarf-fiil biçimi de kullanılmaktadır

Türkiye Türkçesinden farklı olarak "-ğanda, -gende", "-ğanday, -gendey", "-ğandan, -genden", "-ağanda, -egende", "-ğandok, -gendok", "-ğınça, -ginçe, -ğunça, -günçe, -ğança, -gençe", "-ğınçağa, -ginçege, -ğunçağa, -günçege, -ğançağa, -gençege", "-ğanğa, -genge", "-ağanğa, -egege", "-ğanlı, -genli", "-ağanlı, -egenli", "-may, mey", "-maylı, -meyli" biçimleri bulunmaktadır.

Kumuk Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde ortak olarak kullanılan "-ıp, -ip, -up, -üp", "-a, -e", "-madan, -meden", "-r...maz, -r...mez", "-arak, -erek", "-ken" zarf-fiil ekleri ve her iki lehçede de zarf-fiil fonksiyonu taşıyan "-makta, -mekte" ve "-sa, -se" eki tespit edilmiştir. Kumuk Türkçesinde "-makta, -mekte" zarf-fiil yapısı ünsüz uyumuna uymaz, "-makda, -mekde" biçiminde kullanılmaktadır.

Kumuk Türkçesinde bazı zarf-fiil ekleri sıfat-fiil ekiyle hâl ekinin birleşimi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bunlar, "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile "-da, -de" bulunma hâli ekinin birleşmesiyle teşekkül eden "-ğanda, -gende" yapısı, "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile "-dan, -den" ayrılma hâli ekinin birleşmesiyle teşekkül eden "-ğandan, -genden" yapısı, "-ağan, -egen" sıfat-fiil eki ile "-da, -de" bulunma hâli ekinin birleşmesiyle teşekkül eden "-ağanda, -egende" yapısı, "-yğan, -ygen" sıfat-fiil eki ile "-da, -de" bulunma hâli ekinin birleşmesiyle teşekkül eden "-yğanda, -ygende" yapısı, "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile "-ğa, -ge" yönelme hâli ekinin birleşmesiyle teşekkül eden "-ğanğa, -genge" yapısı, "-ağan, -egen" sıfat-fiil eki ile "-ğa, -ge" yönelde hâli ekinin birleşmesiyle teşekkül eden "-ağanğa, -egege" yapısı tespit edilmiştir. Kumuk Türkçesinde ünlü ile biten fiillerden sonra "-yğan, -ygen", ünsüzle biten fiillerden sonra "-ağan, -egen" sıfat-fiil eki kullanılmaktadır.

Kumuk Türkçesinde bazı zarf-fiil ekleri, sıfat-fiil ekiyle edatın birleşmesiyle oluşmuştur. Bu kapsamda "-ğanday, -gendey" zarf-fiil eki, "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile "-day, -dey" edatının birleşmesiyle, "-ğandok, -gendok" zarf-fiil eki "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile "-ok" kuvvetlendirme edatının birleşmesiyle teşekkül etmiştir.

Kumuk Türkçesinde "-p, -ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil ekinin olumsuz biçimini yansıtmak için "-may, -mey", "-maylı, -meyli", "-madan, -meden" zarf-fiil ekleri kullanılır.

Kumuk Türkçesinde "-ken" zarf-fiil eki bildirme ve rivayet göreviyle kullanılır. Çoklukla "e-" cevherî fiiliyle kalıplaşmış "eken" biçimini almıştır.

Oğuz grubu lehçelerinde görülen "-arak, -erek" zarf-fiil ekinin Kumuk Türkçesinde kullanımı sınırlıdır.

Kumuk Türkçesinde "-a, -e, -y", "-p, -ıp, -ip, -up, -üp", "-may, -mey" ekleri, birleşik fiil grubu ve tekrar grubu yapmaya elverişlidir.

"-ğanda, -gende", "-yğanda, -ygende", "-ağanda, -egende", "-ğandan, -genden", "-ğanday, -gendey", "-ğanlı, -genli", "-ağanlı, -egenli", "-ğandok, -gendok", "-ken", "-sa, -se" ekleri birleşik fiil grubu ve tekrar grubu yapmaya elverişli değildir.

Kumuk Türkçesinde şimdiki zaman basit fiil çekimi ve hikâye, rivayet, şart birleşik çekimlerinde "-a, -e, -y", "-p, -ıp, -ip, -up, -üp", "-may, -mey" zarf-fiil eklerinin kullanımı yaygındır.

Kumuk Türkçesinde şimdiki zaman yapısal olarak birinci tip ve ikinci tip olmak üzere iki temel şekilde çekimlenmektedir. Birinci tip şimdiki zamanda fiil köküne getirilen "-a, -e" ve "-y" ekleri tercih edilmektedir. İkinci tip şimdiki zamanda yardımcı fiil olarak kullanılan "tur-"un birinci tip şimdiki zaman çekimi ile "-a, -e, -y", "-p, -ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil ekleri kullanılarak şimdiki zaman yapısı oluşturulmaktadır.

Eski Türkçeden Türkiye Türkçesine geçiş sürecinde "-madın, -medin" biçiminden evrilerek "-madan, -meden" şeklinde olumsuz olarak kullanılan zarf-fiil eki, Kumuk Türkçesinde de benzer bir şekilde "-ma, -me" olumsuzluk eki ile "-dan, -den" ayrılma hâli ekinin birleşmesi ile teşekkül ederek özellikle "-p, -ıp, -ip, -up, -üp" zarf-fiil ekinin olumsuzluğu olarak kullanılmaktadır.

Uygur metinlerinden itibaren görülen "-may, -mey" biçimi, zarf-fiil yapılarının olumsuz türlerinin tarihsel gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Bu

yapının türetilmesinde görev alan "-y" unsuru, "d"nin zamanla "y" sesine dönüşmesiyle açıklanmakta ve bu da zarf-fiil eklerinin biçimlenmesinde fonetik değişimi açıkça ortaya koymaktadır. Kumuk Türkçesinde hâlâ kullanılan "-may, -mey" yapısı olumsuz zarf-fiil yapılarının tarihsel sürekliliğini ve köken birliğini göstermektedir.

Kumuk Türkçesinde yaygın olarak kullanılan "-ğandok, -gendok" zarf-fiil eki, "-ğan, -gen" sıfat-fiil eki ile kuvvetlendirme edatı olan "-ok" unsurunun birleşimi ile oluşmaktadır. Uygur Türkçesi ve Codex Cumanicus gibi erken dönem metinlerinde yer alan "ok" unsurunun zarfı kuvvetlendirme işleviyle benzerlik göstermektedir.

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kumuk Türkçesinde de şart cümleleri zarf görevi yapmaktadır. Şart eki olan "-sa, -se" şekil olarak zarf-fiil yapısı teşkil etmese de anlam bakımından şart cümlelerinin zarf-fiil fonksiyonu taşıdığı örneklerle rastlanmaktadır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda Kumuk Türkçesinde zarf-fiiller ile ilgili çeşitli önerilerde bulunmak mümkündür.

Araştırmada yalnızca yazılı metinlerden elde edilen veriler kullanılmış sözlü dil verilerine yer verilmemiştir. Kumuk Türkçesinin kullanıldığı farklı bölgelerde yaşayan halkla yapılacak kapsamlı alan çalışmaları zarf-fiil yapılarına ilişkin güncel ve doğal dil verilerinin elde edilmesini sağlayacaktır. Bu sayede yazılı kaynaklarda yer almayan, konuşma diline özgü zarf-fiil yapıları ve kullanımları ortaya çıkarılabilecektir.

Kumuk Türkçesiyle birlikte aynı dil grubunda yer alan diğer Kuzeybatı-Kıpçak lehçelerinde kullanılan zarf-fiil yapıları karşılaştırmalı olarak incelenmelidir. Bu karşılaştırmalar, zarf-fiil eklerinin kökeni, değişim süreçlerini açık biçimde ortaya koyacaktır. Bölgesel farklılıklar ve etkileşimleri de bu yolla saptanabilir.

Tarihî Türk lehçeleri ile yapılan karşılaştırmalar çalışmamızda genel düzeyde ele alınmış olup detaylı ve kapsamlı analizler bu çalışmanın dışında kalmıştır. Tarihî Türk lehçeleri ile karşılaştırmaya dayalı detaylı dil çalışmaları, Kumuk Türkçesindeki zarf-fiil eklerinin süreç içerisindeki gelişimini de ortaya koyacaktır. Bu sayede hem eklerin kökeni hem de lehçelerle etkileşimi bilimsel açıdan daha sağlam temellere dayandırılabilir. Bu çalışmalar, Kumuk Türkçesinin Türk dili tarihindeki yerini belirlemek için de önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Akca, H. (2018). *Kumuk Türkçesiyle Yazılmış Arap Harfli Bir Vaaz Kitabı: Gül Bağça (İnceleme-Metin-Aktarma-Dizin)*. (1. Baskı). Ankara.
- Alkaya, E. (2013). Kumuk Türkçesinde Edatlar. *Journal of Turkish Studies*, 8(9), 177-205
- Bala, M. (1997). Kumuklar. *İslam Ansiklopedisi* (6. Cilt, s. 986-990) içinde. İstanbul.
- Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin Grameri* (1. Baskı). İstanbul.
- Benzing, J. (2012). Kumuk Türkçesi (İ. Çeneli, Çev.). *Journal of Turkish Language and Literature*, 26(0), 165-188. (Orijinal eserin basım tarihi 1950)
- Çağatay, S. (1978). *Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler* (1. Baskı). Ankara.
- Caferoğlu, A. (1988). *Türk Kavimleri* (2. Baskı). İstanbul.
- Deny, J. (2012). Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi). (2. Baskı). (A. U. Elöve, Çev.). Kabalcı Yayınevi (Orijinal eserin basım tarihi 1921, 1. Baskı).
- Erbay, F. (2012). Kumuk Türkçesinin İlk Grameriyle İlgili Tespitler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 32(0), 59-71.
- Eren, H. (1975). Kumuk Türkçesi. *Türk Ansiklopedisi* (22. Cilt, s. 349-352) içinde. İstanbul.
- Ercilasun, A. B. (1995, Nisan 19). *Türkçede Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil* [Tartışma]. Türk Gramerinin Sorunları II, Ankara.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. (20. Baskı). İstanbul.
- Gabain, A. V. (2007). *Eski Türkçenin Grameri* (5. Baskı). (M. Akalın, Çev.). Türk Dil Kurumu Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1974, 3. Baskı).
- Gülsevin, G. (2000). Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(0), 122-143.
- Hacıyev, A. (2002). Kumuk Edebiyat. *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi* (22. Cilt) içinde. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İbrahimov, A. H. (2022). Amanhor (1. Baskı). (T. Zengin, Çev.). Bengü Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1915, 1. Baskı).
- Karahan, L. (1996). Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri. *Türk Kültürü Araştırmaları* (1. Baskı, s. 205, 236) içinde. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kavallı, S. (2022). Kumuk Türkçesi Çalışmaları Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi. *Social Sciences Studies Journal*, 8(98), 1634-1642.
- Korkmaz, Z. (1958). Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, (6), 41-68.
- Korkmaz, Z. (2018). Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları (6. Baskı). Ankara.
- Korkmaz, Z. (1962). Türkçede ok/ök Kuvvetlendirme (Intensivum) Edatı Üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, (9), 13-29.
- Korkmaz, Z. (1995, Nisan 19). *Türkçede Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil* [Tartışma]. Türk Gramerinin Sorunları II, Ankara.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri* (3. Baskı). Ankara.

- Korkmaz, Z. (1965). Türkiye Türkçesindeki -madan/meden<-mağın<-meğin Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine. *Türkoloji Dergisi*, 2(1), 259-269.
- Kubılay, E. (2018). Kumukçada Yancümle Tipolojisi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Merhan, A. (2008). *Dört Kumuk Masalı Üzerine Gramer İncelemesi*. (1. Baskı). Ankara.
- Nemeth, G. (1990). *Kumuk ve Balkar Lehçeleri Söz Notları* (1. Baskı). (H. N. Orkun, Çev.). Türk Dil Kurumu Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1931, 1. Baskı).
- Nemeth, G. (1990). *Kumuk ve Balkar Lehçeleri Sözlüğü* (1. Baskı). (K. Aytaç, Çev.). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1932, 1. Baskı).
- Nuridinov, Ş., Oruç, M. ve Küçükıyıldız, A. (1999). Kumuk ve Tenglik Hareketi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(0), 300-305.
- Öner, M. (2022). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi* (3. Baskı). Ankara.
- Öner, M. (1995, Nisan 19). *Türkçede Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil* [Tartışma]. Türk Gramerinin Sorunları II, Ankara.
- Özkan, M. (2000). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi* (2. Baskı). İstanbul.
- Öztürk, E. (2024). Anadolu ve Kafkasya'daki Kaynak Eserlerde Ümmi Kemal. *Kahramanmaraş Şütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 1256-1265.
- Öztürk, E. (2007). Kumuk Türkçesi Deyimleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(15), 108-126.
- Öztürk, E. (2008). *Kumuk Halk Şairi Yırçı Kazak (Giriş-Metin-Sözlük)* (1. Baskı). Ankara.
- Öztürk, R. ve Uyanık, O. (2006). *Kumuk Atasözleri ve Deyimleri* (1. Baskı). Konya.
- Pekacar, Ç. (2021). Kumuk Türkçesi. M. Ergin (Ed.), *Türk Lehçeleri Grameri* (3. Baskı) içinde (s. 979-10519). Akçağ Yayınları.
- Pekacar, Ç. (2011). *Kumuk Türkçesi Sözlüğü* (1. Baskı). Ankara.
- Tanç, İ. (2010). Kumuk Türklerinden Ebusüfyan (Abusupiyan) Akayev'in, Hayatı ve Eserleri. *Journal of Turkish Research Institute*, 11(23), 85-104.
- Tiryaki, Ş. (2012). Bekir Sıdkı Çobanzade'nin Kumuk Dili ve Edebiyatı Tetkikleri Adlı Eseri (Metin-İnceleme-Dizin) [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Andan Menderes Üniversitesi.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumî Türk Tarihine Giriş* (3. Baskı). İstanbul.
- Uyanık, O. (2019). *Kumuk Halk Anlatımları* (1. Baskı). Konya.
- Uyanık, O. (2002). *Kumuk Türk Ağzları İncelemesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Uyanık, O. ve Öztürk, E. (2006). *Kumuk Şairi Şeyit Hanım Alişeva'dan Seçme Şiirler* (1. Baskı). Konya.